
HN 384M Y

P. TERENTI
COMOEDIAE

RECENSVIT

ALFREDVS FLECKEISEN.

LIPSIAE
SVMPTIBVS ET FORMIS B. G. TEVBNERI.
MDCCCLXXVIII.

CAROLO HALMIO

GVILELMO HERBSTIO

AMORIS CAVSA

Fabulis Terentianis praemisi vitam poëtae a C. Suetonio conscriptam, Aelii Donati opera hodie superstitem et additamento auctam. in qua emendanda praeter F. Oudendorpii et F. A. Wolfii curas non sine fructu adhibui aliquot editiones veteres, quarum bibliotheca regia Dresdensis mihi copiam fecit: Donati loci et anni nota carentem (Mentelianam, de qua cf. Eberti lex. bibliogr. s. n. 6333), *Terentii Venetas annorum MCCCCLXXVIIII, MCCCCLXXX, MCCCCLXXXII, quarum consensum signavi littera ε. infra posui eos locos ubi ab exemplari Oudendorpiano recessi et alia quaedam adieci quae ad recte iudicandum de huius vitae verbis pertinere viderentur.*

P. 3 *v.* 2 P. Terentio Lucano *ex 'manuscripto' Pighius ann. II p.* 347, *probatum Osanno anal. crit. p.* 21, *sed v. Th. Mommseni hist. Rom. I p.* 861 *ed. alt. in adn.* 7 adduci Romam ibique uaenire *scripsi ex emendatione Ludovici Schopeni, qui quid ipse de aliquot huius vitae locis sentiret percomiter mihi per litteras significavit, ad hunc locum his additis 'Ita legi suadet, ut alia taceam, ipsum verbum* commercio. adduci *de servis venalibus habet Cicero pro Quinctio* 6, 24 *et Donatus etiam in praef. Eunuchi.'* ad ducem Romanum peruenire *ε Oud.* ad dominum Rom. peruenire *I. F. Gronovius* potuisse *ε (scil.* Fenestella docet). potuisset *Oud.*
15 laudes fucosas *Wolfius.* fucosas laudes *ε Oud.*
17 se ad Furium coenare *Wolfius.* ad Furium se coenitare *ε Oud.* 18 *sq. ut dedi restituit Ritschelius parergon Plaut. I p.* 638, *qui lacunam ita fere expleri posse*

proponit: eorum mannis gaudet *vel* horunce redis gestit. dum se amari ab hisce (his ε) credit crebro in Albanum rapi ob (ad ε) florem aetatis suae ε *Oud., item Iosephus Scaliger animadv. in chronologica Eusebii p.* 144 *ed. alt., nisi quod hic verba* ob florem aetatis suae *delevit. ex libro Danielino Schopenus has excerpsit discrepantes scripturas:* ab his̃ — credat — rapit̃ 20 post sublatis rebus *cod. Dan.* ipsis sublatis rebus ε. ipsus sublatis rebus *Oud.* suis sublatis rebus *Ritschelius.* suis ablatis rebus *Wolfius.* ipsus sublatis ibus *Scaliger.* suis spoliatus rebus *Georgius Bezzenbergerus.* ipsus laetis rebus *Bothius* 21 Graeciae *Bothius* 22 mortuus est ε *Oud.* 23 Scipio illi profuit, nil Laelius *Wolfius* 24 idem] id *Wolfius* 26 qui — seruolum *Scaliger*

P. 4 *v.* 2 *et* 6 Caecilio *et* Caecilii *Muretus operum II p.* 655 *ed. Ruhnk., Scaliger.* Caerio (Cerio) *et* Caerii (Cerii) ε *Oud.: cf. Ritschelius l. l. p.* 329 9 ex his Hecyra sexta *Bothius.* Hecyra sexta ex his ε *Oud.* 10 bis acta ε. bis die acta *Oud.* bis pro noua acta *Ritschelius p.* 333 11 uidelicet ε. id est *Oud.* 15 Scipione; eamque *Schopenus.* Scipione namque *cod. Dan.* Scipione. eandem *Donati ed. Mentel.* Scipione, quibuscum familiariter uixit. eandem ε *praeter Mentel., Oud.* 17 maliuoli ε. maleuoli *Oud.: cf. Ritschelius Mus. philol. VII p.* 581 19 uehemens existimant ε *Oud.* 24 sciebat et Leliorum Scipioni *Donati ed. Mentel., unde fortasse scribendum est:* sciebat et Laelio et Scipioni 26 C. Memmius *cod. Dan., quod coniectura assecutus erat F. Ellendtius proleg. in Cic. Brutum p. LXI ed. pr.* Qu. Memmius ε. Q. Memmius *Oud.* 30 temperius ε. temporius *Oud.*

P. 5 *v.* 1 *sq* quo consule ludis Megalensibus *Rit-*

schelius parergon I p. 300. qui consularibus ludis *ε Oud.*
8 qua *Harius.* quia *ε Oud.* 10 urbem *Oud.* urbe *D. Heinsius. om. ε: cf. Drakenborchius in Liv. XXVIIII* 6, 4 11 sic *ε. om. Oud.* 12 dedit *Bothius* 15 in * mari] *hinc aberrasse puto verba* sinu Leucadiae *v.* 17, *quae illic mutarunt* siue Leucadia, *unde fuit cum temptarem* siue Leucasii *conl. Pausania VIII* 25, 2: *sed nunc illud praefero, nisi praestat transponere* perisse mari in sinu Leucadiae dicit 16 a Menandro *ε, Madvigius in Cic. de fin. p.* 18. e Menandro *Oud.* 17 in arcadia stimphali *ε.* in Arcadiae Stymphalo *Oud.*
19 ex *Bothius. om. ε Oud.* 23 uia *ε.* in uia *Oud.*
uillam *seclusi suasu Schopeni, qui haec adnotavit 'Fuit quidem via Appia, haud procul ab urbe, Martis aedis: v. Dukerus ad Liv. X* 23 *et interpr. ad Ov. Fast. VI* 191 [*et G. A. Beckeri antiq. Rom. I p.* 511 *sq.*]. *at* villa *Martis nec aliunde constat, et res est per se absurda. quare non dubito quin* uillam *ad explicandam rariorem v.* hortuli *significationem ascriptum fuerit in margine. unde postea ab homine indocto, cui genetivus* Martis *molestias creabat, in ipsum verborum ordinem receptum est. ipse Cicero plane iisdem verbis ad Q. fr. III* 7 Romae et maxime Appia ad Martis mira alluuies'
34 Cicero in Lino *susp. R. Ungerus in prolusione gymn. Friedlandiensis anni MDCCCLIIII ('subsicivorum capita tria') p.* 3

P. 6 *v.* 1 in medium nobis *cod. Dan.* in medio populi *ε Oud.* 6 atque utinam] *cf. M. Hauptius observ. crit. p.* 47 uis, comica ut *Bentleius in Hor. A. P.* 26, *Wolfius miscell. p.* 454, *Meinekius Menandri et Phil. rel. p. XXXVI.* uis comica, ut *Oud.* 12 *vide ne scribendum sit* Maecius, *is de quo cf. Bentleius in Hor. A. P.* 387, *Weichertus poët. Lat. rel. p.* 334 *sqq., Estraeus Horat.*

prosopogr. p. 205 *sqq.* 14 *sq.* Actaeone] Auctione *Scaliger l. l.* actione *vel* translatione *Ungerus de C. Valgii Rufi poëmatis p.* 160 *conl. p.* 443 16 tuae *F. Windischmannus Musei Rhen. I* (*anni* 1833) *p.* 113, *item H. Keilius diarii crit. Hal. a.* 1849 *m. Martii p.* 470. hae *ε Oud.* uorantur *Bothius* cuiaene sunt *idem.* cuiae sunt *ε.* cuius sunt cedo *Erasmus.* dic cuiu' sunt *Oudendorpius.* non sunt tuae *Keilius* 17 nonne *idem.* non *ε Oud.*, *Naekius in carmina Valerii Catonis p.* 210 Poplius dabat gentibus *scripsi.* Poblius gentibus dabat *Scaliger.* populis retentibus dabat *cod. Dan. teste Schopeno.* populis recensentibus (*vel* recenscentibus) dabat *ε.* populis consultus dabat *Erasmus.* regibus et populis dabat *Keilius* 19 Apollodoro Carystio translatae *Ritschelius l. l. p.* 325.

In fabularum ipsarum recensione eam secutus sum rationem qua in exercenda arte critica Terentiana ingrediendum esse docuit Fridericus Ritschelius in disputatione '*de emendatione fabularum Terentianarum*' *quam indici scholarum Vratislaviensium hibernarum anni MDCCCXXXVIII praemisit. cuius disputationis haec fere summa est: duo esse codicum Terentianorum genera, aut ante Calliopii recensionem scriptorum aut ex ea ipsa ductorum. illius generis longe omnium antiquissimum esse Bembinum, cui satis confidenter Victorianum, dubitanter Ritschelius iungit Decurtatum; huc pertinere circa nonum saeculum scriptos Basilicanum, Vaticanum, Ambrosianum, Calliopii operam ipsa subscriptione testatos. eam autem esse naturam libri Bembini cum Calliopianis comparati, ut universe et generatim iudicanti longius etiam a Bembini integritate Calliopii recensio distare quam illa abesse a pristina fabularum Terentianarum specie videatur, hoc est longo intervallo opti-*

mum codicem Bembinum esse ac longe plurimis Calliopianorum naevis abstergendis sufficere, sed vel sic restare quae cum tolli Bembini ope nequeant, ultra huius fidem progrediendi et salutis e coniectura petendae necessitatem monstrent. hinc igitur profectus et in auxilium adhibitis non solum veterum scriptorum, inprimis grammaticorum testimoniis de multis harum fabularum versibus, sed etiam eis quae priores editores aliique homines docti ad easdem emendandas data opera excogitaverunt, verbis poëtae integritatem quantum potui restituere conatus sum. quo in negotio nova subsidia nisi quae omnibus paterent mihi praesto non fuerunt praeter unum exemplum editionis curatae ab Antonio Goveano (Lugduni apud Seb. Gryphium a. MDXXXXI) adservatum illud in bibliotheca regia Monacensi (signatum A. Lat. a. 290), *cuius marginibus Petrus Victorius scripturas complurium librorum, in eis Bembini ascripserat, unde aliquot locis de lectione huius optimi libri quae aliunde non erat nota certior factus sum.*

Pro fundamento huius recensionis, ut par erat, habui Ricardi Bentlei editionem alteram quae Amstelodami anno MDCCXXVII prodiit: a cuius exemplo ubi recessissem additis auctoribus aut librorum scriptorum memoria aut eis hominibus doctis qui illorum corruptelas bene emendasse viderentur in hac praefatione exponere constitueram; verum mox intellexi hac ratione peracta fore ut multo maius spatium inpleretur quam his chartis concessum esset, itaque illo consilio abiecto una cum hac maiorem harum fabularum editionem paravi iusto apparatu critico instructam, quam mox in publicum prodire posse spero. huic editioni infra nudam discrepantiam scripturae Bentleianae adieci, unde quasi uno conspectu eluceret quantos intra centum et triginta annos crisis Terentiana vel post magni Bentlei exemplum effecisset processus. seclusi inde omnem eam

varietatem quae ad solam scribendi singula vocabula rationem pertinet, itemque ubi actus scaenasque aliter ac Bentleius constitui, cui rei cognoscendae numeris in marginibus adpictis provisum est.

Restat ut eis viris doctis qui suas quasdam coniecturas Terentianas privatim mecum communicaverunt et ut in usum meum converterem permiserunt gratias agam quam maximas. ac primum quidem Theodorus Bergkius has Heauton timorumenu emendationes suas adeo mihi probavit ut in verborum ordinem receperim: v. 72 Enim dices quantum *(occupatum hoc a Bothio in ephem. antiq. Darmstad. a.* 1841 *p.* 1062), *v.* 154 hoc quom fit, ibi non recte, *v.* 253 unde ei esse censes, *v.* 300 eis demunerarier *(qua in correctione praeiverat Guyetus), v.* 402 uidi esse habitum, diu etiam turbas dabit, *v.* 405 CL. *ante* Antiphila *reponi iussit, v.* 411 primo ex me; *aliae quas non recepi olim in commentario critico adferentur. deinde cum de nomine illo mulieris quod Andriae v.* 945 *a libris foedissimo mendo* Pasibula *traditum est, Georgium Bezzenbergerum et Carolum Keilium, alterum coram per iucundissimam meam mansionem Dresdensem, per litteras alterum consuluissem, uterque miro consensu mihi proposuit id quod recepi* Pasiphila, *quod nomen Terentius ni mirum scripsit* Pasipila. *denique Heauton timorumenu post v.* 289 *unum versum incuria librariorum excidisse Rudolphus Dietschius mihi significavit.*

Dabam Francofurti ad Moenum mense Aprili anni MDCCCLVII.

DISCREPANTIA SCRIPTVRAE BENTLEIANAE.

Andriae v. 8 aduortite 11 dissimili súnt argumento, ét 13 ex Perinthia hic 40 Si. haut muto. So. factum gaudeo 51 *sq.* éx ephebis, Sósia, ac | Libera uiuenda fuít potestas, (nam 54 Dum eum aétas cohibebant 60 id ego arbitror 74 Primum 86 *sq.* Clíniam aut | Nicératum dicébant: nam 95 iam habere 99 fama hac 104 Fere 112 mihi hic 116 suspicans etiam quid id est 119 Forma bona. So. fortasse 123 ac] et 126 Haec illae 143 dederit qui 161 pedibus 171 sequar 188 siui 213 Si sénserit, perii, aút quam 214 Qua iúre qua me iniúria 225 Mí quidem non fit uérisimile; at ípsis commentúm placet *sine uncis* 226 *sq.* ad forum, ut | Conuéniam Pamphilúm, ne de hac re páter 228 Audio, Archylis 231 adduci? 235 turbae tristitia 236 Hócinest factu humánum 237 Quíd illud 241 Quíd Chremes? 242 is mutauit uidet. 243 Ita obstinate 253 Tántam rem 254 Mí aput 255 Ábi domum ac] et 256 *sq.* próloqui? aut | Úllam causam, sáltem ineptam 258 Quód si ego scissem id príus, quid facerem, sí quis nunc me intérroget 260 diuorsae 264 quorsus 265 Séd nunc peropust, aút 277 adeóne 278 Adeóne porro ingrátum, inhumanúm, ferum? 283 sunt in animo dicta 289 Quod te égo per dextram hanc óro et per geniúm tuum 296 fidei 302 Ei] uae 305 quoniam] quando 307 ex córde eiicias 310 aliter censeas 315 quíd ni? nihil ut ímpetres 316 duxerit? 332 adipiscier 333 Rédduxti . . aút tute aut 335 qui mihi 339 quo in 343 quaeram? quo nunc 345 euge 350 atque 352 tibi uxorem Scio] scies 353 me modo prehendit dari 356 escendo in quendam ibi 357 nusquam es: ibi

forte 368 conspexi 369 in cenam obolo 372 necesse 377 *et* 378 *ordine inverso* 382 quámobrem eam oppido eiciat. PA. eiciat? DA. ác cito *post v.* 395 *signum lacunae deest* 398 Aliam 402 desertum iri 404 aut quid] quidue 413 obseruarem 423 DA. Sum uerus? BY. erus 427 sibi esse bene mauelle quam 428 Ego cum illam 437 Nil] ego? nil 439 Proptér hospitai huiúsce consuetúdinem 442 ípsus eam rem récta reputauít 447 uisust ésse aliquantillúm 448 rem *om.* 451 drachmis 457 Quid hóc est reii? quíd hic 459 ut dixisti 478 Hícine me si inparátum 479 mihi] me 481 Archylis 483 fac ístaec lauét: post deínde 488 huic est ueritus 490 opus facto esset 499 siet renuntiatum 500 Min quicquam? 503 pernosti me 504 Ego nón te? DA. set, si quíd narrare 516 *sine uncis*: ni fit, tu púerum ut uideas, níl 517 quom] ubi 521 da mihi 525 Atque haut scio 527 ipse Chremen 529 Quando alias 532 ipsum Chremen 534 *sq.* hodie fíliam | Meam núbere tuo 536 Ausculta: paucis quod tu 538 te ego deos Chreme 540 gnatam tuam 550 Chreme 555 *sq.* integratio. SI. hem, | Id 560 consuetudine et 561 Chreme 565 scias 571 inuenias 573 intercludier 574 Chreme 582 sum abs te, Daue, ne 589 ego quiui 591 periimus 592 audiam 596 córrigere mi gnátum 603 *sq.* Pamphilo. hem | Astutias: 606 me nunc 607 hodie. perii. atque 610 inultum id numquam a me auferet 611 fore me, núnc si hoc deuitó malum 613 qua fiducia 614 DA. nec quid me, atque 615 producam 616 quid agis? 624 sinit] monet 629 *sq.* ímmo id est génus hominum péssumum, in | Dénegandó 631 tempus 633 *sine uncis:* cogit] premit 635—638 Quís tu homo es? quís mihi es? cúr ego meám tibi? heus, | Próxumus súm egomet mí. attamen ubí fides | Sí roges, níl pudent híc, ubi opust: íllic ubi | Níl opust, ibí uerentur. 640 atque 641 Multum:| Nil? 644 PA. Quíd ita tandem? CH. etiám me dictis dúcere istis póstulas? 647 solidum uisumst 650 hic

suis consíliis mihi confécit 651 mirum 655 quo tu 659 Nondum étiam scis. Ch. Scio équidem ducturum ésse te. 663 *sq.* Pa. Dauos. Ch. Dáuos? quamobrem? Pa. néscio: | Nisi míhi deos fuisse 665 est hoc Da. factum est. 668 quidni hoc consilium 672 iam ad salutem posse 682 Da. sét concrepuit hínc 683 nuncne 686 opportúne te mihi óffers. 694 tibi *om.* 700 hae 702 *sq.* Ch. fórti's; | Si quíd conere. 705 mi hic 712 ad me uenias 715 facto est opus. My. matura. 717 deputabam 718 amatorem] tutorem 727 tute id 729 adposuisse 730 unde] te 736 opust 742 adposuisti 745 turbae aput forumst? quid illic 749 me qui 752 *sq.* uerbum unum mihi, | Praetereaquam quod 754 Quin dícis undest cláre. My. a nobis. Da. áttate: 762 dico ego 763 adposuisti 765 Da. hem, quid? Pámphili? 766 nempe has fugi 781 My. eho, obsecro 783 Chreme 794 Hilum 797 sese] sibi diuitias 798 honeste in patria 803 pol quidem 809 enim] eï 813 esse aliquem 814 Grandiuscula 819 nolo me 823 Chreme 828 homini ut 830 ut *om.* 838 ancillam iurgantem 840 futurum 841 ac] ut 842 En] hem 846 Chreme 849 responde 850 Mihi? 854 Chreme 861 sublimem hunc intro potes 867 quid erum 868 Chreme 878 Vide num] Numnam 886 quid ego me autem excrucio? 894 *sq.* egon aúdiam? quid ego aúdiam, | Chreme? Ch. át tamen dicát sine. Si. age 902 Chreme 906 is certe Chreme 917 Chreme 920 perget 928 nómen tam cito? Pa. Phánia. Ch. hem, 930 sese aibat Chreme 935 hinc bellum 936 híc relinquere uéritus est. postílla 939 tuam inueniri] ciuem inuentam 944 egomet 945 Chremé, quod quaeris, Pásibula. 946 Chreme 950 Nisi síquid 955 Haud] at 956 mature 957 *sq.* áliquis forsan mé putet | Nón putare hoc liquet 963 mallem 965 Da. Pámphilus ubinamst? Pa. híc est, Daue. Da. quís homost? Pa. ego sum Pámphilus: 967 sim ego nactus 968 ego tibi quod 973 est] es dili-

gunt 977 illum me] nos illum 978 me. intus ápud Glycerium núnc est. tu, Daue 979 Propere adcerse 981 CANTOR *om.* *Qui sequitur* alter exitus Andriae, *de eo extat dissertatio Ritschelii parergon vol. I p. 583 sqq. inserta: qua cum haec scaena et Andriae et antiquitati vindicata sit (poterat Ritschelius p. 585 Donati et Eugraphii memoriae addere C. Sulpicium Apollinarem, qui quod periochae v. 12 scripsit* aliam dat Charino coniugem, *non fecisset opinor, nisi hos versiculos ante oculos habuisset), non dubitavi eam ipsi fabulae subiungere. infra apposui discrepantiam scripturae Ritschelianae* 983 Dedi operam 985 uita [nunc] sors 990 Nón [iuberet] áliquam partem suí traduci ad líberos? 992 atque] et 993 omnium carissime

Eunuchi v. 1 studeant 5 existimarit 7 *sq.* male, ex | Graecís 9 Item ut Menandri 17 nunc quae 22 adessent 25 esse nempe, Plauti ueterem 31 se hic non 33 ab aliis] fabulas 35 huic uti] uti aliis 36 currentis seruos 41 dictum sit 44 cum] et cum 56 etiam hoc cogita 58 eam] eam rem 65 illam? quae illum? quae me? quae non? 67 illa *om.* mehercle 68 misera 79 ecca 87 Quid hic stábas? cur non récta introibas? 104 falsum audierim ac fictum 105 perpluo 106 taceri 119 quicum 129 PH. Neque hoc tacebit 145 cupiam 148 amicum] notum 159 Ego excludor 163 num tibi 164 intercludier 169 pro ambobus uiginti 173 posse fieri 193 Noctes diesque 197 paruam hic habeat mihi 205 is se hodie 212 quin factum 214 et istum 215 PA. ah 217 offirmare et 221 Abi] ah 222 est haec 223 illa 242 Quí color, qui nítor 255 aduenimus 256 cuppediarii 260 honore et 261 ibi *sine uncis* 263 habént discipuli 264 item ut 267 †Thaidis] opperiri 268 hice 269 hice 274 animi es 282 patet foris haec 284 forem 285 istanc 286 Etiam nunc hic eho *sine uncis* relictus 290 qui] quid 294 qua insistam uia 300 dicas 302 deaeque] deae omnes est] sit

309 utilitatem in ea re faciam 312 Siue adeo 316 Tamenétsi bona natúra est iunceas 319 [Pa. Flos ipse. Ch.] Hanc tú 322 qua rátione illam amísti? 328 Nostine? 341 dicit] loquitur 345 data donost 349 nóstin quaeso díc mihi, aut 355 Immo enim si dono huic 363 adiutabo 372 illis tu *om.* 375 aetate ipse es 376 Díxti pulchre: númquam 384 despicatu 386 An pótius par atque aéquum est, pater ut á me 388 faciam 389 Ch. iubeo, cogo, atque 390 defugiam 394 huc 400 qui sal habet 402 uerum 409 hominumst 416 Pulchre mehercle 422 milies iam audiui 425 ínritare. quíd agis, homini inquam 428 Tuum obsecro ne hoc 443 Cantum, tu, prouocemus 445 pro] tu 453 tute melius quanto] aut melius tute 460 Abdómini hunc natum dícas. 468 nostris 472 accede huc. hem 474 honestus est 485 tum si 489 infra esse 493 postea 496 simia es 498 in mentem cum 501 forte huc Chremes 506 Domi ut sitis 509 ab ea astute uideo 511 cum ea 514 erat tum 519 Sunio 522 ecquid habuisset 525 ut est 529 quid uolt 538 deduc 539 coiimus 545 set quísnam a Thaide éxit? 550 hóc mihi licet? pró supreme Iúppiter! 559 *sq.* Quíd est, quod laetus és? quid tibi uis? sátine sanu's? quíd me aspectas? | Quid díces? Ch. o festús dies! o méus amicus! sálue: 561 Nemo ómniumst, quem ego núnc magis uidére cuperem 562 sit oro] obsecro 565 eius quid ego 566 me ipse 569 frater fuerat 572 cum eo] cum illo 573 ut ex ea re tandem 574 quicum 584 ibi] ubi 588 in pretium conuertisse, et per alienas 589 clanculum: per pluuiam 591 non fécerim? ego uero íllud fecerim ác lubens 593 eam in lectum íllae conlocárunt 595 et uentulum 604 Ch. quid tum? quid 606 qui adsimulabar 610 exulo domo 611 patrem 617 Nám postquam iste aduénerat aduléscens 622 Ínuitatust. mánsit. ilico] occipit 623 putans 624 *sq.* Uóluit facere cóntra huic aegre: heus, ínquit, puer, i, Pámphilam | Ádcerse, ut deléctet

626 tendere inde 634 me uero 635 uenio 644 ausum? perii. PH. hoc 653 Rógan? eunuchum 654 quam erae dederat dono ais *pro* aïs 655 mihi qui 657 *sq.* nescio: hoc | Quod fecit 662 illic] hinc ille 665 audieram mulierum esse eos 670 Illuc 674 o factum 684 tibi] eo 689 Colore stellionino

690 emerim 693 natus annos 697 Meus fráterne?

699 *sq.* Do. Non. PH. únde fratrem méum esse scibas? Do. Pármeno (*ceteris omissis*) 701 is mi hanc dedit uestem. 706 etiam nunc paulum 710 Etiam nunc credes 711 ni tu credis 712 rursus hodie ego

715 *sq.* PH. i intro. Do. eoí eï. | PH. Álio pacto honéste quomodo hínc abscedam néscio: 717 Actumst siquidem. tu ludificabere? 718 technam 719 pol

724 Chremen 728 esse pulchre 730 Chreme

731 certe 733 multo me anteuenit anne 739 esse *om.* 740 Atqui si illam dígito attigerit 742 enim *om.* 743 te ipsum expeto 750 tibi ita ut] ita uti

751 Chreme 765 Chreme 769 ut dicas 775 cornu 785 qui tibi nunc uir uidetur esse, híc 789 arma 793 hosce 795 TH. *et* THR. *om.* 796 ui *om.*

803 ego caput tuum hodie 804 tibi uis 810 Satis tibi est? hoc tú ais 811 redimus 826 ad nos?] ad me, aut 832 commisi 836 comprehéndi 839 tum autem] TH. non. PY. tum 848 *sq.* haereo. | Quid faciam? 856 quiddam] quid 858 meam conseruam credidi 859 *sq.* ínuolem in | Capíllum. monstrum; etiam

869 non] ne 870 atque] itaque 871 hoc mi 873 quapiam et 874 Malo ex principio 880 ego sum ingenio 883 ab istoc tibi 886 fidei 894 uisne

898 fidei 900 perspexe eius mihi uidere 901 non pol credo 912 *sq.* moue uero ocius | Te, nutrix

920 excruciem meo 922 exeo 926 difficillimum et 927 a meretrice 928 Quo amabat 926 suo *om.*

940 saluti est 942 in *om.* 952 eius] eii 956 Atque] et 960 umquam pro moecho 976 aduenisse gaudeo 978 quód tu trepidas salue 985 *sq.* Chaérea. LA. hem, | Quid? ámat? an iam scit 991 ad

Thaidem huc deductus 998 necessum 1001 aliquid aegre] insigne aliquid 1007 uis tibi] tibi est 1010 praebueris ludos 1011 et] ac 1012 ea *sine uncis* 1021 stulte, qui 1022 eundem] patri exempla in te 1026 est] ais 1033 contigerint 1039 se patri 1045 qui id ausus sum 1052 *sq.* familiae. Ph. hui, ¦ Mihi 1058 tua mihi 1062 te ergo in his 1066 ago] erit 1069 uehementer uolo 1070 faciam 1073 Ch. Recipiundum? 1079 bardus 1082 prorsum 1084 hoc *om.* 1085 uoluo 1091 fecistis 1092 omnes amarint 1094 Cantor *om.*

Heauton timorumenu v. 6 Simplex .. duplici *sine uncis* 18 id esse factum 19 factum iri 23 se applicasse hunc 26 omnis uos oratos 54 quom] quod 55 reí 57 ego esse in aliqua parte 63 eo *om.* agrum in his 65 non pluris 69 facere denique. 72 Enim dices] At enim me 75 Chreme 76 ea quae nihil ad te 82 laboris 83 tántum meruisti? Me. oieï 90 uaciuom 94 Chreme 97 perdite] uirginem 109 nimio ex 115 Putáuit me et aetáte et beneuoléntia 117 Chreme 118 clam me est profectus: 123 Conturbato 131 sed] qui 135 dignum quouis 145 Aedis mercede. 148 Chreme 154 hoc quod fit, ubi 158 maxumumst 161 si est commodum 169 Monére oportet me 176 hic *om.* 183 mihi cum eo iam índe usque a puéritia 186 obiicerem ei domi 187 Atque étiam nunc satis témpori est 192 crederest 194 diuitias 195 illius 199 Illéne? set repprimám me 204 insimulant 209 consimilia. hoc 211 nobis cenae quid 214 nos iam a 216 ei *om.* 219 meus 222 haut 225 *sq.* sat agitát, tamen | Habét bene et pudíce eductam, ignáram artis meretríciae 227 inpotens] petax 231 Uenisset 232 multa, opinionem hanc 237 scias quid rei siet 238 hic adesset aderit 242 sic est: uerum 244 uideo] uiuo 245 Sy. Minime 250 Propere 253 ei *om.* 258 Antiphila, te, 271 mortem: ex ípsa in itere

hoc, álterae 276 aperit 277 intro coniicit 282 tum res dedit 289 esse expolitam] interpolatam *lacunae signum deest* 290 Capíllus sparsus, prómissus, circúm caput 299 Cum tám neclegitur éius internúntia 300 iisdem, munerarier 307 scias fieri tuo 314 magnum et commemorabile 317 illa si sinis dico 327 consilium hoc quod 331 alid fiet 335 deducetur 338 si íste est metus, quod ámbo confiteámini 345 datur] Di dant 352 inlex 359 res rediit iam 360 necessum 365 nam miserum quéndam offendi ibi mílitem 374 tutemet 379 salutare 380 o hominem 382 Id cum studuisti, ísti formae 388 bonis 390 inmutata est 391 Nísi prospectum intérea a nobis ést 402 uídi, partes díu etiam durás dabit 405 Cl. *om.* quém uides? Cl. salue ánime mi. 406 An. O mi éxspectate Clínia, salue. Cl. út uales? 407 aduenisse 411 primum 420 miseriam 429 de gnató meo audistí, Chreme? 430 aput me hic domi 436 Chreme 440 utramque in 464 quod lubet 471 Technis 481 Quantam eíi fenestram 484 *sq.* [Quodcumque inciderit in mentem, uolet: neque id | Putabit prauom an rectum sit, quod petet.] 489 minitabitur 490 uerum 493 oro idem Chreme 498 Paulum hoc negoti 500 ac *sine uncis* 511 nos inter nos consentire 515 Ille Clíniai séruos 518 Chreme 521 commoda et 522 Ch. sáne idem uisa ést mihi. 523 Sy. Et quidem hércle forma 527 nostin diuitiis 540 Huic iam mansisset 544 Abigat 556 Chreme 558 quod 573 prohibet facere 574 De me ego facio 578 atque utcumque, ubicumque opus est 579 istic 583 Nonne accedam 585 Chreme 586 lubet 589 qui istinc me extrudas 590 pol *om.* 591 Chreme 593 hic tibi] tibi istic 600 inceptet 601 Híc; huic drachumárum argenti haec 604 eam quae 605 ut id illa illi 606 Póst datum iri mílle numum praés sit. Ch. et praes sít quidem? Sy. hui, 609 inesse in ea] esse in ea re 611 Sy. quid ais? optata 612 Nón est opus? 620

timeo] metuo 631 at rogitas? Chreme 632 id quidem 638 quid uoluisti? 639 illi anui 642 illisce 644 Chreme 645 Quánto tu me es ánnis grauior, tánto es ignoscéntior: 646 stultitiaé iustitia túa

649 eloquere 653 hic is 655 Ch. Quid ea narrat? 658 ut *om.* 662 mulieri Philtere 665 Chreme 668 haut permultum 670 aliqua 676 quíd, si sic? tantúmdem ago. 677 euge 689 res, est uidendum, 691 sicíne mi interloquére? 694 agis] ages 697 Senex] Noster 702 narrare 707 prodis

708 *sine uncis* 724 est pollicitus 726 certo 727 Renuntiabit 734 Quid haec coéptat? 739 tránseundum núnc tibi ad Menedémum est 747 haut scit

753 [Ita . . filius.] 755 Cotidiano 758 optabam] exopto 769 Se eam tráduxisse 770 immo sic satis.

771 quid super fallaciae est 772 Se deinde dicit

776 prorsus 780 Nam quámobrem? 781 in perpetuom] serio 782 meumst 786 iusseras 787 Chreme 788 quam] cum 790 aliquid] aliud 793 Illuc confugies 795 uere illud, Chreme 800 eum] hunc 806 Quam 810 *sq.* quidem omnes dí deae quantúmst, Syre, | Cum túo isto inuento 816 Ne me ístuc prius ex te 818 Quid ígitur tibi uis dícam? adisti míhi manum: 819 liceat 823 Quod eï és pollicitus.

825 fórtunatus hómo sum 829 hic est] nunc 838 adposcet 842 me nunc 844 Chreme 848 quid hominis és. Me. quid? Ch. iamne 851 Chreme 857 Datum iri. 859 Chreme 862 Chreme 870 uti] ut ut 877 dictae in stultum 879 O'he, iam desiné deos

883 Quós ais homines céssare? Ch. ehem, per témpus, Menedeme, áduenis? 885 occepit 893 Spónsaë aurum, uéstem, ancillas 894 qui non? Chreme 895 conficerentur 912 animo comi esse et 915 Derídes? merito. ut míhi 917 Nisi si éssem 923 potis esse] posse te 924 quod tu me fecisse aibas 925 patrem esse] esse patrem ut 930 illius 931 illic uere 932 Quod incómmodi tibi in hác re 935 rogo] uolo 936 Quod mauis 937 filiae 938 Chreme

941 est ópus 947 mitte ac sine 950 Sét Syrum. Me. quid eum? Ch. égo, si uiuo, eum ádeo 951 Ádeo pexum, usque út 956 factum] facinus 966 proxumós, tibi qui erant: eís 973 istaec prauitas 978 quid, Syre? Sy. únde mi peterém cibum: 979 Ita nós abalienáuit 989 inuenta, inuénta uero est caúsa 990 hoc tam esse 993 ego] ergo 994 palam: aut, 997 *sq.* námque adulescens quam ín minima spe sítus erit, | Tam dífficillumé 999 haut scio 1001 me ábripi hinc: nunc ád 1007 mi aduorsatrix fueris 1008 si iam rogitem hoc faciam] id facias 1010 redit ad íntegrum eadem orátio 1012 postulo: iam 1014 *sq* Ch. áin tu? So. certe síc erit. | Ch. Cónfitere. So. au óbsecro, istuc nóstris inimicís siet. 1018 quo magis *sine uncino* 1019 Id *om.* 1020 ex té esse natum: nam tui *sine uncino* 1021 quín id itidem sít tibi 1025 uostra] tua 127 peto et uolo 1030 ut ex me atque ex hoc 1040 ut *om.* 1041 Non mihi] Ten mi 1043 quam ego nunc 1044 capiam] incipiam 1049 Chreme 1051 id *om.* 1052 te, Chreme 1054 si id facit 1056 Me. ad me recipio 1058 Me. faciet omnia. So. haec 1066 Satis placet] Perplacet 1067 Cantor *om.*

Phormionis v. 4 ante hic 6 scripsit] fecit 9 olim cum stetit 15 *desunt unci* 21 sibi esse id 22 iam] tum 23 non facit?] fecerit. 25 Epidicazomenen 26 Graecé, Latine hic Phórmionem nóminat: 42 diuitioribus 48 alio autem 52 em 57 metu et 63 Chremen 64 Nostine? 76 Senibus 77 namque 89 Tonstrina 94 uisa est 114 facere ait 138 places 146 immó nihil 154 ubi eíus aduenti uénit in mentem 155 eum *sine uncis* 166 ceterum 167 hac ex 170 unum hoc desit 175 Retinére, amare, an míttere 176 mi ius sit amittendi 178 mihi nunc 179 nisi áliquod iam consílium celere répereris: 180 te] in me *inter v.* 182 *et* 183 *legitur Andriae v. 208 cancellis saeptus* 187 Eheú 190 conrasissem protinam coniicerem 192 uia

193—196 malum. PH. ah. | Sánun es? GE. domum íre pergam: ibi plúrimumst. PH. reuocémus hominem. AN. stá ilico. GE. hem, | Sátis pro imperio quísquis es. AN. Geta. GE. ípse est, quem uolui óbuiam. 210 em 211 Sátin est sic? GE. non. AN. quíd si sic? GE. propémodum. AN. quid si síc? GE. sat est: 217 Mane ínquam. AN. egomet me 229 in subsidiis 235 GE. atqui reperi iam: 238 Etiam idne GE. illud durum. PH. ego 247 incredibile 249 habendum 255 aduenire responde hoc 265 Unum cum noris 266 Cum in nóxia hic est, ílle ad defendéndum adest: 267 praesto hic est 284 illic] ibi 288 hic 294 Addo ístuc 295 seruus 305 meritast 307 istunc 315 aduentum] conspectum 321 mihi sunt corde 324 amicus 330 tenditur 331 tenditur 332 in istis opera 341 fit, tibi 350 hoc age 356 Stilphonem *et hic versus caret uncis* 360 etiamne ultro 378 expeto 385 DE. maxume. quid 389 Stilpho 390 Stilphost Stilphonem 404 de eadem causa iterum 410 Dotem

411 est *om.* 415 ciuis turpe in sese 426 tute ídem 447 Cratinus, censeo 449 DE. Te. CRA. *om.*

451 aequom esse ac bonum 461 de hac re dederit 469 potiretur 474 Num pátri quid subolet? speíi 476 ut aliis 480 Vt] id 481 uelle sese 482 Quántus metus est míhi, uenire huc 483 eius per unam] de eius una sententia 484 ubinamst? 485 *sq.* Dorio, audi 487 quid 491 néquid. GE. suo capití fuat. 492 Nón mihi 499 inprudentem 502 Néque, Antipho 503 Tum hóc esse mi 511 meo] suo 514 siet 515 DO. O'ptume. AN. haut longúmst quod orat, Dório: exorét sine: 516 boni] bene 524 Quoad dares 528 Sicine hunc decipis hic, Antipho

533 prior ad dandum qui est 535 hic si] si hinc

537 adiurit 542 Ítan ais? 544 crucem] malum

549 Quín igitur 553 opis siquid 555 Quaéro. saluos ést, ut opinor: uérum 557 opus est tibi] est opus eloquere 559 Aufer te hinc] auferte 561 et feret 566 in itere: modo te hinc 567 Chreme

577 Chreme 590 id quod póllicitus sum 597 Phaedriaï ostenderet 598 sese] se esse 600 quis] qui 609 Chreme 613 Chreme 619 temptarem prius sententiam 621 Uidemus, inter nos haec 622 componantur 633 inquam, hic: eho, quid 634 erus ut 641 Ch. perge 642 De. cedo 645 adeo eii 650 iam a principio 652 incommodi 662 Ob décem mnas

664 petito illasce 665 ancillast: tum autem 667 His rébus alias póne sane, inquít, decem. 686 mi quidem res redit 687 omnes, di deae, superi, inferi

699 contra iam: si 710 Negóti nihil incípere causa est sóntica. *sine lacunae signo* 715 et *om.* 716 mature

721 ipsi qui 722 níl degressos: quántum is uoluerít dari 724 facere, fáma si id non ádprobat 725 quoque *sine uncis* uoluntate haec 726 congruet 727 ubi ego illas núnc ïam reperíre 728 *sq.* misera inuéniam, quo consília haec referam, atque | Únde mi auxiliúm petam? 730 indigne 737 Qui éius pater est. Ch. ádeo? an maneo, 740 Stilpho 749 sunt *om.*

750 hac *om.* 753 Em, istic] isti inquam 754 uxorés? So. au, obsecro, únam 759 Quicum atque út uolebam fíliam locátam 761 [Sine cura maxima, sua fecit.] 764 hominés 765 intus cétera audiémus. 766 malis 772 ílli rem gessérimus 774 Etiam idne haut scio 776 huc eius 780 haesitas luto soluis 781 Geta *om.* in diem malum 783 Phormionem aut huius] Naustratam neque eius 790 bina quaeso? 791 multo talenta bina] tamen duo talenta 794 né adulescens múlier te fatíget 797 Chreme 803 uide] caue 806 miror qui hoc siet 819 nostri hoc 827 habendi 828 Rogem, quód conueniundí patris me témpus capere iúbeat. *sine uncis* 830 propria ea Phaedria ut 835 uti fugitet patrem 842 Quám desubito ero 846 quid hic 848 nouom aut mirumst 849 Pérgin? hercle númquam hodie odio tú me 858 em 859 domum] ad Chremem 874 utn' haec 877 inaudiui 880 eíus habendi sé dare 896 *post v. 905 legitur* 901 caúsa. ita hercle crédidi. 902

an ueremini 906 Idque adeo aduenio 911 rumor populi, inquit, si id 915 Satis pól superbe 930 In' hinc malam rem 931 etiamnum 933 daretur] data esset 936 Immo uéro 949 púerili senténtia 951 ratum erat 953 nemini, id certo 955 tantum hoc 958 peccatum tuum hoc esse 959 celare id 960 Chreme 963 atattat 966 Chreme 968 astute. 973 nunc] mihi 976 *caret uncis* 978 deportarier 980 agam ex illo prorsus nesciam 982 Adsequere ac retine 983 solus nequeo: accurre huc. 984 Chreme 985 Sic] itan 989 exculpe 991 Quis] qui 995 quid ergo est quod 1000 ego quod 1001 eho 1002 dicis 1004 quid agis? 1008 miserandum] indignum 1011 cum hoc ipso] me cum isto 1012 Haéc illae erant 1020 tua sunt fácta, aequo animo et hóc 1022 id *om.* 1023 Nón iam . . facit? 1024 magis nunc 1028 eum tali 1038 per fallacias ab isto 1047 Sátin tibi est, Chreme? CH. ímmo 1048 tú tibi nomen díc quod est? PH. min? Phórmio: 1055 CANTOR *om.*

Hecyrae v. 1 Hecyra ést huic nomen fábulaï: *post v.* 7 Sed *cum stellulis deest* ALTER PROLOGUS. 14 his 23 arte ab musica 24 scriptorem 34 *sine uncis* accedens 49 *et* 51 *sine uncis* 56 alias 58 paucis 59 euenisse 62 uxorem ducturum 64 ne te cuiusquam 67 quisquam illorum 73 te captent] captent té illi 84 Philótis, dic mi ubi te 97 modo quae 101 haec 105 palam. 118 Seném sese autem esse unicum 133 ferre hoc 134 faxint cum isto] cum tuo istoc 140 neque 156 ab *om.* 157 Quid interea? 159 magis et] et multo 163 *sine uncis* Ad amússim ambarum 164 esse ingenio] atque ingenuae 168 iniuria 172 ad hos ea rediit 174 Reliquit hic cum matre 175 abdit sese 177 primo hos 178 conuenibat 186 tum *om.* 187 accersit 199 Utn' omnes 201 [Itaque omnis suas *om.* nurus.] 202 esse aduorsas] aduorsari 204 si ulla

sit magistra, 205 *sq.* hem, tu néscias. | So. Ita mó di bene ament 213 inprudentia 218 ut uos domi mihi eritis 225 *et* 226 *inverso ordine* 234 detriménti nil fierí 238 tum esse aibant 246 hoc *om.* 247 etsi] et 249 magis rem in uostram et nostram id esset 250 esse te potestate 252 perpetem 254 aut purgando uobis] tibi aut purgándo 259 quam ego *om.* 260 magni facere 261 clam te est laturum grauiter 262 hanc prius quam ille huc redeat 276 uir nunc 281 plura ego acerba credo esse 283 eram ego hui] ah 286 omnibus nobis 295 *et* 296 *inverso ordine* 296 est scitu 297 illim] hinc in eo 299 Tum aut matrem 303 in ullo] nullo 306 Aut quidem hércle sí uis ueram uérba ad rationem éxigi 310 quam] quas 326 in te ullum 332 introiisse 339 excludére? 347 mi rediit 349 Philumenam 351 interuenerint 352 tristis. 360 ueniant] redeant 366 uxorem esse 367 ilico omnes simul 368 quod derepente 374 celare 389 te erga sensti 392 neque conscius 393 concubuisse eam mensibus 406 perpetua 408 Quo ego eum eodem huic 412 eíus hic crebro exaúdiat 430 et quidem te exspectans 437 Immo quód constitui me hódie 441 Lentiginosa facie 452 causae quid 457 Et adeo 462 huc una plus sententia 475 in me nunc 477 esse indignam sese 478 huiusque] quaeque eius 479 compóni pacto pótis inter eas grátiast 483 res postputasse te omnis 485 Quid ego íra inpulsus núnc in illam iníquos sim? 500 Itan is nunc putat? 505 iam *om.* 521 exire ad me 522 se eduxit 523 Átque eccam uideo. quíd ais 527 tacen 530 celari 531 tempore 535 culpam hanc 538 fíliam tuam pósse te nuptám pati 541 quam tú illum sciui habére amicam 543 Nam id ómnibus innatum. 544 nil cessauisti eadem esse 548 esset nostro ex usu 557 abi, eum solum 559 ego *om.* 561 fuerat ea par 562 te ausam facere haec (*om.* esse) 568 iracundo 571 quoius] cui 573 ei tum quicquam est posset 577 tibi me esse

suspectam 586 esse *sine uncis* 601 sim 605 da mi hanc uéniam, redduc íllam. Pa. uae 607 Quém cum istoc sermónem habueris, prócul hic astans 608 Ístuc 609 Quód sit faciundúm fortasse póst, idem hoc nunc si féceris. (*sine uncis*) 618 refert níhil illae 623 iratus edepol sum 633 Lache 634 turbet uelit 643 tibi *om.* 647 Non míhi dolet quam tíbi, Lache 659 Neque arbitrer (*sine interclusionis signis*) 663 qui] quia 664 Lache 666 *et* 667 *ordine inverso* 676 id] hoc 683 adducas 688 *et* 690 *carent uncis* 709 mea *om.* 719 curre, puer, ad 722 itidemque Lache 726 uero abi 732 Lache. La. edepol credo 735 quaesti mi óbsiet 738 res omnis 739 si íd nunc facis 743 Sét quid 744 Síne dum: 745 Máne quod te uólui uxórem habet 747 istac 750 Álid si scirem 751 Lache 756 quaestu hoc 759 eum *om.* 762 etiam hoc credidi 763 quam] cum 765 Áliter si: set répprimam me 766 qualis sim amicus 768 Defíeri opus sit] est 769 Set tú cum satura atque ébria es, et púer ut satur sit fácito. 770 nutricem puero 780 sin item est gnatus 784 narras? quíane non tute ípse dudum 787 i atque exple iis animum, ut credant 788 his meum fore 791 *desunt unci* 793 me] uos 794 míhi quod 795 ineam sine meo prosim 797 *sine uncis* sé nobilitatem éx ea re náctam 798 Refert grátiam eii iungit 802 quisquam 803 dic dum quaeso, tun es 812 mi dederat 813 audiuerit 826 postquam uideo (*sine virgula*) 827 suspectarier 830 cognouit Myrrhina haec 834 nón uolunt aliaé in rem est 840 eius *sine uncis* 842 pellicias 845 dixe opinor 846 suum anulum 847 mihi te 849 pro hoc te 852 Egon té qui 859 Ut uóluptati obitus, sérmo, adfatus tuús 861 nusquam 865 meo] iam 866 non] haut 869 occultum iri 876 et me ex 877 Immo uéro scio 880 Cantor *om.*

Adelphon v. 4 de se ipse érit: uos eritis iúdices,

5 factum id 23 ei] hi partim 24 partim *stellulae desunt* 29 et 30 *sine uncis* ibi] úbi 34 *sine uncis* esse soli, sibi 37 *sq.* Aut úspiam cecíderit aut praefrégerit | Aliquíd. uah, quemquamne hóminem in animo instítuere, aut 40 *sq.* set ex fratre. ís adeo | Dissímilis studio est. iam índe ab adulescéntia (*sine puncto*) 55 *sq.* fállere, ita uti fít, patrem | Audébit, tanto 70 cauet 82 *sq.* rogás me, ubi nobis Aéschinus | Siét, quid 95 Rei óperam dare, ruri ésse parcum 96 factum simile 105 duces 121 *sq.* est, dis grátia, | Et únde 125 qui uerí sient 133 si istuc tibi 165 *sq.* iúsiurandum dábitur, te esse | indígnum iniuria hác 167 forem hoc nihil facis. 170 Cáue nunc iam 172 Ae. em, serua. Par. omitte 133 O fácinus miserandúm! Ae. geminabit nísi caues. Sa. hei míseriam! 175 quid hoc reíi est? 179 meam magis licet 183 aequam esse 184 leno, es 188 fateor, pernicies communis 191 emisti, quae res tibi 208 has egomet mecum 209 accipiat iam faxo 212 haec hodie] hodie quae 215 hódie ei usque 217 *sq.* paúlulum atque | Adulésccenti esses mórigeratus 220 non scis inescare 231 est maxumum 232 omittam 234 passus 235 nunc] hic 237 inceptare 250 non te esse usum 256 te nunc 258 alias 262 Quine ómnia sibi 263 amorem et peccátum in sese 264 súpra pote. nam quíd 272 nos paene sero scisse et in eum 273 tibi nil 281 Sy. ehem, quid est? 290 nusquam adfueris pepereris. 292 Nec ést quem 293 Pol ís 294 est miseriarum 295 natae 299 quod si 312 est haec 313 Satís mi id habeam súpplici: [dum illos ulciscar modo.] 316 Sublimem 319 funderem 320 *sq.* Geta. Ge. hem, | Quísquis ubinam es? 322 expeto 323 So. quid festinas 325 Eloquere] loquere ergo 332 Qui sé sine hac iurábat 333 Qui se ín 335 prospice] consule 336 Patiamur 337 proferendum hoc mi quidem non placet 341 hanc] huic 346 ea *om.* hau] non 347 quem ipse amiserat 348 mihi sum conscia 349

intercesse aut illa 350 potes 356 Una adfuisse 358 etiam eum 362 Atque 375 dolo, atque 378 Paulisper uenero 379 mi quidem non placent 389 est dómi 392 Demea, ac 394 quantus quantus 395 num *om.* illum tu tuum 398 *sq.* tun mihi? De. sic sít modo, | Ut núnc 402 qui] quem 405 istac] hac Ah] uah 411 est] erit 412 praeceptorumst plenus 421 ei] hi 422 o Demea 423 modo quae 433 ibis. 436 curo: unum illud 439 est *om.* 448 Quid narras? 451 hac] hoc 452 eius] is 453 adesset alicubi atque audiret haec 465 Simulum atque 475 grauida facta est; mensis 480 seruolorum est 490 ius uos] uos uis 493 has *post v.* 499 *sequitur male repetitus v. Phorm. 461* 505 fieri quae 509 euadet 514 Si ita ést, facturus 522 Nimis mísere 523 Ét illud nísi quia propest: | Quód si abesset 527 Rogábit me: ubí fuerím, quem ego hodie tóto 528 nusquam 534 quasi ouem] quam óuis est 536 measne? 537 em 538 Patérne? Sy. is ipsus. 543 bóno animo 548 se primum ait 552 me in cellulam 554 hic quidem perdurare 557 mihi bone uir 559 em, quid 563 puerum modo 564 o Ctesipho 569 inueniam] quaeram 574 sursus 577 De. Qua nam? Sy. *om.* Illic 581 praeteríeris 588 odiosus 600 fratrem esse: eíus esse illam *stellulae desunt* 602 illi iam animum relleuaris 603 tuo officio 604 ego quoque ibo 610 Discrúcior animi: | Hócine ex ínprouisó mali mi óbiici 612 animus praé timore 613 nil sistere] consistere nil 614 hac me] me ex hac túrba, nescio: tánta nunc 616 *sq.* Néque ea inmerito: Sóstrata credit, míhi me psaltriam háno emisse: id | Ánus mi indicium fécit. 619 iámne 623 me reprehendi 635 dixti 636 Facito 640 dicere] credere 644 istic reí fuit? Mi. nil míhi 648 opiner 666 illa] cum ea 667 haut scio 676 aduorsusne 687 peccatum primum id 690 proloqui] dicere 693 Quid credebas? 696 hanc *om.* animo es inquam 697 nunc *sine uncis* 698 Quia] Nisi 700 eam . . Eam]

iam . . Iam 704 deos potius 705 Quo uir 711 inprudens faciam forte 712 sim 716 nec fabrica illi úlla erat: nec 720 o Micio 722 íllius autem. De. noua, | Capitalia. ah nescis 739 quasi si ludas 746 Quid illa igitur facias? 753 De. Probe. Mi. *om.* tu] tute 754 o Demea 755 istanc uti decet 766 illuc 769 hic sapientia 796 inter nos hoc 814 gloriamque istanc tibi 822 quibus ex 826 in illis esse 828 scire est 833 senectus adfert 841 luci. Mi. immó de nocte 842 te face 845 *sq.* uídero: atque | Illí fauillae 849 places 852 fortunatus 855 fuat 860 Prope decurso omitto 863 semper egit 877 Áge nunc iam experiámur porro cóntra 878 huc 882 orat] rogat 888 ipsa re 913 sumptum admittet: multa: 921 hac 937 Insanis? 941 quasi si hoc non 942 grauare 947 Hégio hic est hís cognatus 952 non] nunc 954 sumus. 955—957 oportet, Mício. | Mi. Quíd istic? dabitur quídem, quando hic uolt. Ae. mí pater. De. nunc tú mihi, | Mício, es germánus pariter ánimo ac corpore. Mi. gaúdeo. 959 ergo 967 hac] ista 988 Sét adsentando atque índulgendo 994 corrigere quem, óbsecundare 996 opus facto 997 Cantor *om.*

P. TERENTI

C O M O E D I A E.

C. SVETONII TRANQVILLI
VITA P. TERENTII.

P. TERENTIVS Afer Carthagine natus seruiuit Romae Terentio Lucano senatori, a quo ob ingenium et formam non institutus modo liberaliter sed et mature manu missus est. Quidam captum esse existimant: quod fieri nullo modo potuisse Fenestella docet, cum inter finem secundi belli Punici et initium tertii natus sit et mortuus: nec, si a Numidis aut Gaetulis captus sit, adduci Romam *ibique* uaenire potuisse, nullo commercio inter Italicos et Afros nisi post deletam Carthaginem coepto.

Hic cum multis nobilibus familiariter uixit, sed maxime cum Scipione Africano et C. Laelio, quibus etiam corporis gratia conciliatus existimatur: quod et ipsum Fenestella arguit contendens utroque maiorem natu fuisse, quamuis et Cornelius Nepos aequales omnes fuisse tradat et Porcius suspitionem de consuetudine per haec faciat:

Dúm lasciuiám nobilium et laúdes fucosás petit,
Dum Áfricani uocém diuinam ínhiat auidis aúribus,
Dúm se ad Furiúm cenare et Laélium pulchrúm putat,
Dúm se . . . . crébro in Albanúm rapi,
Dúm se ab his amári credit ób florem aetatís suae:
Póst sublatis rébus ad summam ínopiam redáctus est.
Ítaque e conspectu ómnium abiit Graéciam in terram últimam.
Mórtuost in Stýmphalo Arcadiae óppido: nil Públius
Scípio profúit, nil ei Laélius, nil Fúrius,
Trés per idem tempús qui agitabant nóbiles facíllume:
Eórum ille opera né domum quidem hábuit conductíciam.
Sáltem ut esset quó referret óbitum domini séruolus.

(2) Scripsit comoedias sex, ex quibus primam Andriam cum aedilibus daret, iussus ante Cae*cili*o recitare ad cenantem cum uenisset, dictus est initium quidem fabulae, quod erat contemptiore uestitu, subsellio iuxta lectulum residens legisse, post paucos uero uersus inuitatus ut adcumberet cenasse una, deinde cetera percurrisse non sine magna Cae*cili*i admiratione. Et hanc autem et quinque reliquas aequaliter populo probauit. Quamuis Volcatius de enumeratione omnium ita scribat:

Sumétur ex his Hécyra sexta fábula.

Eunuchus quidem bis . . acta est meruitque pretium, quantum nulla antea cuiusquam comoedia, uidelicet octo milia nummum: propterea summa quoque titulo ascribitur. Nam Adelphorum principium Varro etiam praefert principio Menandri.

Non obscura fama est adiutum Terentium in scriptis a Laelio et Scipione; *e*amque ipse auxit: numquam enim nisi leuiter se tutari conatur, ut in prologo Adelphorum:

Nam quód isti dicunt máliuoli, homines nóbilis
Hunc ádiutare adsídueque una scríbere:
Quod illí maledictum uémens *esse* exístumant,
Eam laúdem hic ducit máxumam, quom illís placet,
Qui uóbis uniuórsis et populó placent:
Quorum ópera in bello, in ótio, in negótio
Suo quísque tempore úsust sine supérbia.

Videtur autem se leuius defendisse, quia sciebat Laelio et Scipioni non ingratam esse hanc opinionem: quae tamen magis et
(3) usque ad posteriora tempora ualuit. C. Memmius in oratione pro se ait 'P. Africanus, qui a Terentio personam mutuatus quae domi luserat ipse nomine illius in scenam detulit'. Nepos auctore certo comperisse se ait, C. Laelium quondam in Puteolano calendis Martiis admonitum ab uxore, temperius ut discumberet, petisse ab ea ne interpellaretur: serius tandem ingressum triclinium dixisse non saepe in scribendo magis successisse sibi: deinde rogatum ut scripta illa proferret pronuntiasse uersus, qui sunt in Heautontimorumeno:

Satis pól proterue mé Syri promíssa huc induxérunt.

(4) Santra Terentium existimat, si modo in scribendo adiutoribus indiguerit, non tam Scipione et Laelio uti potuisse, qui tunc

adulescentuli fuere, quam Sulpicio Gallo, homine docto et quo consule ludis *Megalensibus* initium fecerit fabularum dandarum, uel Q. Fabio Labeone et M. Popillio, consulari utroque ac poëta. Ideo ipsum non iuuenes designasse, qui se adiuuisse dicerentur, sed uiros, quorum operam et in bello et in otio et in negotio populus sit expertus.

Post editas comoedias, nondum quintum atque trigesimum egressus annum, causa euitandae opinionis, qua uidebatur aliena pro suis edere, seu percipiendi Graecorum instituta moresque, quos perinde exprimeret in scriptis, egressus urbem est neque amplius rediit. De morte eius Volcatius sic tradit:

Sed ut Áfer sex populo édidit comoédias,
Iter hínc in Asiam fécit. nauim quóm semel
Conscéndit, uisus numquamst. sic uitá uacat.

Q. Cosconius redeuntem e Graecia perisse in * mari dicit cum centum et octo fabulis conuersis a Menandro. Ceteri mortuum (5) esse in Arcadia Stymphali * sinu Leucadiae * tradunt Cn. Cornelio Dolabella M. Fuluio Nobiliore consulibus, morbo inplicitum acri *ex* dolore ac taedio amissarum sarcinarum, quas in naui praemiserat, ac simul fabularum, quas nouas fecerat. Fuisse dicitur mediocri statura, gracili corpore, colore fusco. Reliquit filiam, quae post equiti Romano nupsit: item hortulos uiginti iugerum uia Appia ad Martis [uillam]. Quo magis miror Porcium scribere:

nil Públius
Scípio profúit, nil ei Laélius, nil Fúrius,
Trés per idem tempús qui agitabant nóbiles facíllume:
Eórum ille opera né domum quidem hábuit conductíciam,
Sáltem ut esset quó referret óbitum domini séruolus.

Hunc Afranius quidem omnibus comicis praefert scribens in Compitalibus:

Teréntio non símilem dices quémpiam.

Volcatius autem non solum Naeuio et Plauto et Caecilio, sed Licinio quoque et Atilio postponit. Cicero in Limone hactenus laudat:

Tu quoque, qui solus lecto sermone, Terenti,
Conuersum expressumque Latina uoce Menandrum

In medium nobis sedatis uocibus ecfers
Quicquid come loquens atque omnia dulcia dicens.

Item C. Caesar:

Tu quoque, tu in summis, o dimidiate Menander,
Poneris et merito, puri sermonis amator.
Lenibus atque utinam scriptis adiuncta foret uis,
Comica ut aequato uirtus polleret honore
Cum Graecis, neque in hac despectus parte iaceres:
Vnum hoc maceror et doleo tibi deesse, Terenti.

ADDITAMENTVM AELII DONATI.

Haec Suetonius Tranquillus. Nam duos Terentios poëtas fuisse scribit Metius, quorum alter Fregellanus fuerit Terentius Libo, alter libertinus Terentius Afer patria, de quo nunc loquimur. Scipionis fabulas edidisse Terentium Valgius in Actaeone ait:

*Tu*ae quaé uocantur fábulae cuiaé*ne* sunt?
Non hás qui iura Póplius dabat *g*éntibus
Honóre summo adféctus fecit fábulas?

Duae ab Apollodoro translatae esse dicuntur comico, Phormio et Hecyra: quattuor reliquae a Menandro. Ex quibus magno successu et pretio stetit Eunuchus fabula: Hecyra saepe exclusa uix acta est.

A N D R I A

P. TERENTI.

GRAECA · MENANDRV · ACTA · LVDIS · MEGALENSIBVS
MARCO · FVLVIO · MANIO · GLABRIONE · AED · CVR
EGERE · L · AMBIVIVS · TVRPIO · L · ATILIVS · PRAEN
MODOS · FECIT · FLACCVS · CLAVDI · TIBIIS · PARIB · TOTA
FACTA · PRIMA · M · MARCELLO · C · SVLPICIO · COS

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA.

Sorórem falso créditam meretrículae
Genere Ándriae, Glycérium, uitiat Pámphilus
Grauidáque facta dát fidem, uxorém sibi
Fore hánc: nam pater ei áliam des*po*pónderat,
Gnatám Chremetis, átque ut amorem cómperit,
Simulát futuras núptias, cupiéns suus
Quid habéret animi fílius cognóscere.
Huic Dáui suasu nón repugnat Pámphilus.
Sed éx Glycerio nátum ut uidit púerulum
Chremés, recusat núptias, generum ábdicat.
Mox fíliam Glycérium insperato ágnitam
Hanc Pámphilo, aliam dát Charino cóniugem.

PERSONAE.

SIMO SENEX
SOSIA LIBERTVS
DAVOS SERVOS
MYSIS ANCILLA
PAMPHILVS ADVLESCENS
CHARINVS ADVLESCENS
BYRRIA SERVOS
LESBIA OBSTETRIX
GLYCERIVM MVLIER
CHREMES SENEX
CRITO HOSPES
DROMO SERVOS.

PROLOGVS.

Poëta quom primum ánimum ad scribeudum ádpulit,
Id síbi negoti crédidit solúm dari,
Populo út placerent quás fecisset fábulas.
Verum áliter euenire multo intéllegit:
Nam in prólogis scribúndis operam abútitur,
Non qui árgumentum nárret, sed qui máliuoli
Veterís poëtae máledictis respóndeat.
Nunc, quám rem uitio dént, quaeso animum atténdite.
Menander fecit Ándriam et Perínthiam.
Qui utrámuis recte nórit, ambas nóuerit:
Non íta sunt dissimili árgumento, séd tamen
Dissímili oratióne sunt factae ác stilo.
Quae cónuenere in Ándriam ex Períuthia
Fatétur transtulísse atque usum pró suis.
Id istí uituperant fáctum atque in eo dísputant
Contáminari nón decere fábulas.
Faciúntne intellegéndo, ut nil intéllegant?
Qui quom húnc accusant, Naéuium Plautum Énnium
Accúsant, quos hic nóster auctorés habet,
Quorum aémulari exóptat neglegéntiam
Potiús quam istorum obscúram diligéntiam.
Dehinc út quiescant pórro moneo et désinant
Male dícere, malefácta ne noscánt sua.
Fauéte, adeste aequo ánimo et rem cognóscite,
Vt pérnoscatis, écquid spei sit rélicuom:
Posthác quas faciet de íntegro comoédias,
Spectándae an exigéndae sint uobís prius.

ACTVS I.

SIMO. SOSIA.

Si. Vos ístaec intro auférte: abite. Sósia,
Adés dum: paucis té uolo. So. Dictúm puta:
Nempe út curentur récte haec. Si. Immo aliúd.
So. Quid est,
Quod tíbi mea ars effícere hoc possit ámplius?
Si. Nil ístac opus est árte ad hanc rem, quám paro,
Sed eís, quas semper ín te intellexí sitas,
Fide ét taciturnitáte. So. Expecto quíd uelis.
Si. Ego póstquam te emi, a páruolo ut sempér tibi
Apúd me iusta et clémens fuerit séruitus,
Scis. féci ex seruo ut ésses libertús mihi,
Proptérea quod seruíbas liberáliter.
Quod hábui summum prétium persoluí tibi.
So. In mémoria habeo. Si. Haud múto factum. So.
Gaúdeo,
Si tíbi quid feci aut fácio quod placeát, Simo,
Et id grátum fuisse aduórsum te habeo grátiam.
Sed hoc míhi molestumst: nam ístaec commemorátio
Quasi éxprobratióst inmemori bénefici.
Quin tu úno uerbo díc, quid est quod mé uelis.
Si. Ita fáciam. hoc primum in hác re praedicó tibi:
Quas crédis esse has, nón sunt uerae núptiae.
So. Quor símulas igitur? Si. Rem ómnem a principio
aúdies:

Eo pácto et gnati uítam et consiliúm meum
Cognósces, et quid fácere in hac re té uelim.
Nam is póstquam excessit éx ephebis [Sosia,
Liberius uiuendi fuit potestas] (nam ántea
Qui scíre posses aút ingenium nóscere,
Dum aetás metus magíster prohibebánt? So. Itast.)
Si. quod plérique omnes fáciunt adulescéntuli,
Vt ánimum ad aliquod stúdium adiungant, aút equos
Alere aút canes ad uénandum, aut ad phílosophos:
Horum ílle nil egrégie praeter cétera
Studébat, et tamen ómnia haec medíocriter.
Gaudébam. So. Non iniúria: nam id árbitror
Adpríme in uita esse útile, ut nequíd nimis.
Si. Sic uíta erat: facile ómnes perferre ác pati:
Cum quíbus erat quomque úna, eis sese dédere:
Eórum studiis óbsequi: [aduorsus nemini:
Numquam praeponens se illis] ita facíllume
Sine inuídia laudem inuénias et amicós pares.
So. Sapiénter uitam instítuit: namque hoc témpore
Obséquium amicos, uéritas odiúm parit.
Si. Intérea mulier quaédam abhinc triénnium
Ex Ándro commigráuit huc uicíniae,
Inópia et cognatórum neglegéntia
Coácta, egregia fórma atque aetate íntegra.
So. Ei, uéreor nequid Ándria adportét mali.
Si Primo haéc pudice uítam parce ac dúriter
Agébat, lana ac téla uictum quaéritans:
Sed póstquam amans accéssit pretium pólliceus,
Vnús et item alter: íta ut ingeniumst ómnium
Hominum áb labore próclíue ad lubídinem,
Accépit condiciónem, dein quaestum óccipit.
Qui tum íllam amabant, fórte, ita ut fit, fílium

Perdúxere illuc, sécum ut una essét, meum.
Egomét continuo mécum 'certe cáptus est:
Habet.' óbseruabam máne illorum séruolos
Veniéntis aut abeúntis: rogitabam 'heús puer,
Dic sódes, quis heri Chrýsidem habuit?' nam Ándriae
Illi íd erat nomen. So. Téneo. Si. Phaedrum aut Clíniam
Dicébant aut Nicáretum: nam hi tres túm simul
Amábant. 'eho, quid Pámphilus?' "quid? súmbolam
Dedít, cénauit." gaúdebam. item alió die
Quaerébam: comperiébam nil ad Pámphilum
Quicquam áttinere. enim uéro spectatúm satis
Putábam et magnum exémplum continéntiae:
Nam quí cum ingeniis cónflictatur eíus modi
Neque cómmouetur ánimus in ea ré tamen,
Scias pósse habere iam ípsum suae uitaé modum.
Quom id míhi placebat, tum úno ore omnes ómnia
Bona dícere et laudáre fortunás meas,
Qui gnátum haberem táli ingenio praéditum.
Quid uérbis opus est? hác fama inpulsús Chremes
Vltro ád me uenit, únicam gnatám suam
Cum dóte summa fílio uxorem út daret.
Placuít: despondi: hic núptiis dictúst dies.
So. Quid ígitur obstat, quór non fiant? Si. Aúdies.
Ferme ín diebus paúcis, quibus haec ácta sunt,
Chrysís uicina haec móritur. So. O factúm bene:
Beásti: ei metui a Chrýside. Si. Ibi tum fílius
Cum illís, qui amarant Chrýsidem, una aderát frequens:
Curábat una fúnus: tristis ínterim,
Non númquam conlacrumábat. placuit tum íd mihi.

Sic cógitabam 'hic páruae consuetúdinis
Causa húius mortem tám fert familiáriter:
Quid si ípse amasset? quíd hic mihi faciét patri?'
Haec égo putabam esse ómnia humani íngeni
Mansuétique animi offícia. quid multís moror?
Egomét quoque eius caúsa in funus pródeo,
Nîl étiam suspicáns mali. So. Hem quid ést? Si. Scies.
Ecfértur. imus. ínterea inter múlieres,
Quae ibi áderant, forte unam áspicio adulescéntulam,
Formá So. Bona fortásse. Si. et uoltu, Sósia,
Adeó modesto, adeó uenusto, ut nîl supra.
Quae quóm mihi lamentári praeter céteras
Visást, et quia erat fórma praeter céteras
Honésta ac liberáli, accedo ad pédisequas,
Quae sít rogo. sorórem esse aiunt Chrýsidis.
Percússit ilico ánimum. attat hoc íllud est,
Hinc íllae lacrumae, haec íllast misericórdia.
So. Quam tímeo, quorsum euádas! Si. Funus ínterim
Procédit. sequimur: ád sepulcrum uénimus:
In ígnem inpositast: flétur. interea haéc soror,
Quam díxi, ad flammam accéssit inprudéntius,
Satis cúm periclo. ibi tum éxanimatus Pámphilus
Bene díssimulatum amórem et celatum índicat:
Adcúrrit: mediam múlierem compléctitur:
'Mea Glýcerium' inquit 'quíd agis? quor te is pérditum?'
Tum illa, út consuetum fácile amorem cérneres,
Reiécit se in eum fléns quam familiáriter.
So. Quid aïs? Si. Redeo inde irátus atque aegré ferens:
Nec sátis ad obiurgándum causae. díceret
'Quid féci? quid commérui aut peccauí, pater?

Quae sése in ignem inícere uoluit, próhibui:
Seruáui.' honesta orátiost. So. Recté putas:
Nam si íllum obiurges, uítae qui auxiliúm tulit,
Quid fácias illi, quí dedit damnum aút malum?
Si. Venít Chremes postrídie ad me clámitans:
Indígnum facinus: cómperisse, Pámphilum
Pro uxóre habere hanc péregrinam. ego illud sédulo
Negáre factum. ille ínstat factum. dénique
Ita túm discedo ab íllo, ut qui se fíliam
Negét daturum. So. Nón tu ibi gnatum? Si. Ne haéc quidem
Satis uémens causa ad óbiurgandum. So. Quí cedo?
Si. 'Tute ípse his rebus fínem praescriptí, pater:
Prope adést, quom alieno móre uiuendúmst mihi·
Sine núnc meo me uíuere intereá modo.'
So. Qui igitúr relictus ést obiurgandí locus?
Si. Si própter amorem uxórem nolet dúcere.
Ea prímum ab illo animáduortenda iniúriast.
Et núnc id operam do, út per falsas núptias
Vera óbiurgandi caúsa sit, si déneget:
Simúl sceleratus Dáuos siquid cónsili
Habet, út consumat núnc, quom nil obsínt doli:
Quem ego crédo manibus pédibusque obnixe ómnia
Factúrum: magis id ádeo, mihi ut incómmodet,
Quam ut óbsequatur gnáto. So. Quaproptér? Si. Rogas?
Mala méns, malus animus. quém quidem ego si sénsero . .
Sed quíd opust uerbis? sín eueniat, quód uolo,
In Pámphilo ut nil sít morae: restát Chremes,
Qui mi éxorandus ést: et spero cónfore.

Nunc tuómst officium, has béne ut adsimules núptias:
Pertérrefacias Dáuom: obserues fílium,
Quid agát, quid cum illo cónsili captét. So. Sat est:
Curábo: eamus núnciam intro. Si. I praé, sequor.

ACTVS II.

SIMO. DAVOS.

2 SI. Non dúbiumst, quin uxórem nolit fílius:
Ita Dáuom modo timére sensi, ubi núptias
Futúras esse audíuit. sed ipse exít foras.
DA. Mirábar, hoc si síc abiret: ét eri semper lénitas
Verébar quorsum euáderet:
Qui póstquam audierat nón datum iri fílio uxorém suo,
Númquam quoiquam nóstrum uerbum fécit neque id aegré tulit.
SI. Át nunc faciet, néque, ut opinor, síne tuo magnó malo.
DA. Id uóluit, nos sic néc opinantis dúci falso gaúdio,
Sperántis iam amotó metu, interea óscitantis ópprimi,
Vt ne ésset spatium cógitandi ad dísturbandas núptias:
Astúte. SI. Carnuféx quae loquitur? DA. Érus est, neque prouíderam.
SI. Dauc. DA. Hém, quid est? SI. Eho dum ád me. DA. Quid hic uolt? SI. Quíd aïs? DA. Qua de ré? SI. Rogas?
Meum gnátum rumor ést amare. DA. Id pópulus curat scílicet.

Si. Hocíne agis an non? Da. Égo uero istuc. Si. Séd nunc ea me exquírere,
Iníqui patris est: nám quod antehac fécit, nil ad me áttinet.
Dum témpus ad eam rém tulit, sini ánimum ut expleret suom:
Nunc híc dies aliam uítam defert, álios mores póstulat.
Dehinc póstulo siue aéquomst te oro, Dáue, ut redeat iam ín uiam.
Da. Hoc quíd sit? Si. Omnes, quí amant, grauiter síbi dari uxorém ferunt.
Da. Ita áiunt. Si. Tum siquís magistrum cépit ad eam rem ínprobum,
Ipsum ánimum aegrotum ad détcriorem pártem plerumque ádplicat.
Da. Non hércle intellegó. Si. Non? hem. Da. Non: Dáuos sum, non Oédipus.
Si. Nempe érgo aperte uís quae restant mé loqui? Da. Sané quidem.
Si. Si sénsero hodie quícquam in his te núptiis
Falláciae conári, quo fiánt minus,
Aut uélle in ea re osténdi, quam sis cállidus:
Verbéribus caesum te ín pistrinum, Dáue, dedam usque ád necem,
Ea lége atque omine, út, si te inde exémerim, ego pro té molam.
Quid, hoc íntellextin? án non dum etiam ne hóc quidem? Da. Immo cállide:
Ita apérte ipsam rem módo locutus, níl circum itione úsus es.
Si. Vbiuís facilius pássus sim quam in hác re me delúdier.

DA. Bona uérba, quaeso. SI. Inrídes? nil me fállis. edicó tibi,
Ne témere facias: néque tu haud dices tíbi non praedictúm. caue.

I 3 DA. Enim uéro, Daue, níl locist segnítiae neque socórdiae,
Quantum íntellexi módo senis senténtiam de núptiis:
Quae sí non astu próuidentur, me aút erum pessúm dabunt.
Nec quíd agam certumst: Pámphilumne adiútem an auscultém seni.
Si illúm relinquo, eius uítae timeo: sín opitulor, huíus minas,
Quoi uérba dare difficilest: primum iám de amore hoc cómperit:
Me infénsus seruat, néquam faciam in núptiis falláciam.
Si sénserit aut sí *quam* lubitum fúerit causam céperit,
Quo iúre quaque iniúria praecípitem in pistrinúm dabit! 214
Ad haéc mala hoc mi accédit etiam: haec Ándria,
Si ista úxor siue amícast, grauida e Pámphilost.
Audíreque eorumst óperae pretium audáciam:
Nam incéptiost améntium, haud amántium:
Quidquíd peperisset, décreuerunt tóllere:
Et fíngunt quandam intér se nunc falláciam,
Ciuem Átticam esse hanc. 'fúit olim *hinc* quidám senex
Mercátor: nauem is frégit apud Andrum ínsulam:
Is óbiit mortem. ibi tum hánc eiectam Chrýsidis
Patrém recepisse órbam, paruam.' fábulae.

[Mihi quidem hercle non fit ueri simile; atque ipsis commentum placet.]
Sed Mýsis ab ea egréditur. at ego hinc me ád forum,
Vtí conueniam Pámphilum, ne páter inprudentem ópprimat.

M y s i s.

Aúdiui, Archilís, iam dudum: Lésbiam adducí iubes. I 4
Sáne pol illa témulentast múlier et temerária
Néc satis digna, quoí committas prímo partu múlierem:
Támen eam adducam? ínportunitátem spectate ániculae:
Quía compotrix éius est. di, dáte facultatem óbsecro
Huíc pariundi atque ílli in aliis pótius peccandí locum.
Sed quíd nam Pamphilum éxanimatum uídeo? uereor quíd siet.
Oppériar, ut sciám numquid nam haec túrba tristitiae ádferat.

Pamphilvs. Mysis.

Pa. Hocinést humanum fáctu aut inceptu? hócinest officiúm patris? I 5
My. Quid íllud est? Pa. Pro deúm fidem, quid est, si hóc non contuméliast?
Vxórem decrerát dare sese mi hódie: nonne opórtuit
Praescísse me ante? nónne prius commúnicatum opórtuit?

MY. Miserám me, quod uerbum aúdio?
PA. Quíd? Chremes, qui dénegarat sé commissurúm mihi
Gnátam suam uxorem, íd mutauit, quía me inmutatúm uidet?
Itane óbstinate dát operam, ut me a Glýcerio miserum ábstrahat?
Quod sí fit, pereo fúnditus.
Ádeon hominem esse ínuenustum aut ínfelicem quémquam, ut ego sum!
Pró deum atque hominúm fidem!
Núllon ego Chremétis pacto adfínitatem ecfúgere potero?
Quót modis contémptus, spretus! fácta, transacta ómnia. hem,
Répudiatus répetor: quam obrem? nísi si id est, quod súspicor:
Áliquid monstri alúnt: ea quoniam némini obtrudí potest,
Ítur ad me. MY. Orátio haec me míseram exanimauít metu.
PA. Nam quíd ego dicam dé patre? ah
Tantámne rem tam néglegenter ágere! praeteriéns modo
Mi apúd forum 'uxor tíbi ducendast, Pámphile, hodie' inquít, 'para:
Abí domum.' id mihi uísust dicere 'ábi cito ac suspénde te.'
Óbstipui: censén me uerbum pótuisse ullum próloqui?
Aút causam ullam, inéptam saltem fálsam iniquam? obmútui.

Quód si ego resciuíssem id prius, quid fácerem, siquis mé roget:
Áliquid facerem, ut hóc ne facerem. séd nunc quid primum éxequar?
Tót me inpediunt cúrae, quae meum ánimum diuorsé trahunt:
Amor, mísericordia húius, nuptiárum sollicitátio,
Tum pátris pudor, qui mé tam leni pássus animost úsque adhuc
Quae meó quomque animo lúbitumst facere. eine égo ut aduorser? eí mihi.
Incértumst quid agam. My. Mísera timeo 'íncertum' hoc quorsum áccidat.
Sed núnc peropus est, aút hunc cum ipsa aut de ílla me aduorsum húnc loqui.
Dum in dúbiost animus, paúlo momento húc uel illuc inpéllitur.
Pa Quis hic lóquitur? Mysis, sálue. My. O salue, Pámphile. Pa. Quid agít? My. Rogas?
Labórat e dolóre, atque ex hoc mísera sollicitást, diem
Quia ólim in hunc sunt cónstitutae núptiae. tum autem hóc timet,
Ne déseras se. Pa. Hem, egone ístuc conarí queam?
Egon própter me illam décipi miserám sinam,
Quae míhi suom animum atque ómnem uitam crédidit,
Quam ego ánimo egregie cáram pro uxore hábuerim?
Bene ét pudice eius dóctum atque eductúm sinam
Coáctum egestate íngenium inmutárier?
Non fáciam. My. Haud uerear, si ín te sit soló situm:
Sed ut uím queas ferre. Pa. Ádeon me ignauóm putas,

Adeón porro ingratum aút inhumanum aút ferum,
Vt néque me consuetúdo neque amor néque pudor
Commóueat neque commóueat, ut seruém fidem?
My. Vnum hóc scio, esse méritam, ut memor essés sui.
Pa. Memor éssem? o Mysis Mýsis, etiam núnc mihi
Scripta ílla dicta súnt in animo Chrýsidis
De Glýcerio. iam férme moriens mé uocat:
Accéssi: uos semótae. nos soli: íncipit
'Mi Pámphile, huius fórmam atque aetatém uides:
Nec clám te est, quam illi utraéque res nunc útiles
Et ád pudicitiam ét ad rem tutandám sient.
Quod égo per hanc te déxtram oro et geniúm tuom,
Per tuám fidem perque húius solitúdinem
Te obtéstor, ne abs te hanc ségreges neu déseras.
Si te ín germani frátris dilexí loco
Siue haéc te solum sémper fecit máxumi
Seu tíbi morigera fúit in rebus ómnibus,
Te istí uirum do, amícum tutorém patrem:
Bona nóstra haec tibi permítto et tuae mandó fide.'
Hanc mi ín manum dat: mórs continuo ipsam óccupat.
Accépi: acceptam séruabo. My. Ita speró quidem.
Pa. Sed quór tu abis ab illa? My. Óbstetricem arcésso. Pa. Propera. atque aúdin?
Verbum únum caue de núptiis, ne ad mórbum hoc etiam. My. Téneo.

ACTVS III.

CHARINVS. BYRRIA. PAMPHILVS.

CH. Quíd aïs, Byrriá? daturne illa Pámphilo hodie núptum? BY. Sic est. II 1
CH. Quí scis? BY. Apud forúm modo e Dauo aúdiui. CH. *Ei* miseró mihi.
Vt ánimus in spe atque ín timore usque ántehac attentús fuit,
Ita, póstquam adempta spés est, lassus cúra confectús stupet.
BY. Quaéso edepol, Charíne, quoniam nón potest id fíeri quod uis,
Íd uelis quod póssit. CH. Nil uolo áliud nisi Philúmenam. BY. Ah,
Quánto satiust te íd dare operam, qui ístum amorem ex ánimo amoueas,
Quam íd loqui, quo mágis lubido frústra incendatúr tua.
CH. Facile ómnes, quom ualémus, recta cónsilia aegrotís damus.
Tu si híc sis, aliter séntias. BY. Age age, út lubet. CH. Sed Pámphilum
Video. ómnia experírí certumst príus quam pereo. BY. Quíd hic agit?
CH. Ipsum húnc orabo, huic súpplicabo, amórem huic narrabó meum:

Credo ínpetrabo, ut áliquot saltem núptiis prodát dies:
Intérea fiet áliquid, spero. By. Id 'áliquid' nil est Ch. Býrria,
Quid tíbi uidetur? ádeon ad eum? By. Quíd ni? si nil ínpetres,
Vt te árbitretur síbi paratum moéchum, si illam dúxerit.
Ch. Ábin hinc in malám rem cum suspítione istác, scelus?
Pa. Charínum uideo. sálue. Ch. O salue, Pámphile:
Ád te aduenio spém salutem cónsilium auxilium éxpetens.
Pa. Néque pol consilí locum habeo néque ad auxilium cópiam.
Séd istuc quid namst? Ch. Hódie uxorem dúcis? Pa. Aiunt. Ch. Pámphile,
Si íd facis, hodié postremum mé uides. Pa. Quid ita? Ch. Eí mihi,
Véreor dicere: huíc dic quaeso, Býrria. By. Ego dicám. Pa. Quid est?
By. Spónsam hic tuam amat. Pa. Né iste haud mecum séntit. eho dum díc mihi:
Númquid nam ampliús tibi cum illa fuít, Charine? Ch. Ah, Pámphile,
Níl. Pa. Quam uellem! Ch. Núnc te per amicítiam et per amorem óbsecro,
Príncipio ut ne dúcas. Pa. Dabo equidem óperam. Ch. Sed si id nón potest
Aút tibi nuptiae haéc sunt cordi, Pa. Córdi? Ch. saltem aliquót dies
Prófer, dum profícíscor aliquo, né uideam. Pa. Audi núnciam.

Égo, Charine, ne útiquam officium líberi esse hominís puto,
Quom ís nil mereat, póstulare id grátiae adponí sibi.
Núptias ecfúgere ego istas málo quam tu apíscier.
CH. Réddidisti animúm. PA. Nunc siquid pótes aut tu aut hic Býrria,
Fácite fingite ínuenite effícite qui detúr tibi:
Égo id agam, mihi quí ne detur. CH. Sát habeo. PA. Dauom óptume
Vídeo, quoius consílio fretus sum. CH. Át tu hercle haud quicquám mihi,
Nísi ea quae nil ópus sunt sciri. fúgin hinc? BY. Ego uero ác lubens.

DAVOS. CHARINVS. PAMPHILVS.

DA. Dí boni, boní quid porto? séd ubi inueniam Pámphilum, II 2
Vt metum in quo núnc est adimam atque éxpleam animum gaúdio?
CH. Laétus est nesció quid. PA. Nil est: nón dum haec resciuit mala.
DA. Quem égo nunc credo, sí iam audierit síbi paratas núptias,
CH. Aúdin tu illum? DA. tóto me oppido éxanimatum quaérere.
Séd ubi quaeram aut quó nunc primum inténdam? CH. Cessas ádloqui?
DA. Hábeo. PA. Daue, adés, resiste. DA. Quís homost, qui me ..? o Pámphile,
Te ípsum quaero. eugaé Charine: ambo ópportune: uós uolo.

Pa. Dáue, perii. Da. Quín tu hoc audi. Pa. Intérii. Da. Quid timeás scio.
Ch. Méa quidem hercle cérte in dubio uítast. Da. Et quid tú, scio.
Pa. Núptiae mi Da. Etsí scio? Pa. hodie. Da. Obtúndis, tam etsi intéllego?
Íd paues, ne dúcas tu illam: tu aútem, ut ducas. Ch. Rém tenes.
Pa. Istuc ipsum. Da. Atqui ístuc ipsum níl periclist: mé uide.
Pa. Óbsecro te, quám primum hoc me líbera miserúm metu. Da. Hem,
Líbero; uxorém tibi non dat iám Chremes. Pa. Qui scís? Da. Scio.
Túos pater modo *híc* me prendit: aít tibi uxorém dare
Hódie, item alia múlta, quae nunc nón est narrandí locus.
Cóntinuo ad te próperans percurro ád forum, ut dicám tibi haec.
Vbi te non inuénio, ibi ascendo ín quendam excelsúm locum.
Círcumspicio; núsquam. forte ibi húius uideo Býrriam;
Rógo: negat uidísse. mihi moléstum. quid agam cógito.
Rédeunti interea éx ipsa re mi íncidit suspítio 'hem,
Paúlulum obsoni: ípsus tristis: de ínprouiso núptiae:
Nón cohaerent.' Pa. Quórsum nam istuc? Da. Égo me continuo ád Chremem.
Quom íllo aduenio, sólitudo ante óstium: iam id gaúdeo.

CH. Récte dicis. PA. Pérge. DA. Maneo: intérea intro ire néminem
Vídeo, exire néminem: matrónam nullam in aédibus,
Níl ornati, níl tumulti: accéssi: intro aspexí. PA. Scio:
Mágnum signum. DA. Núm uidentur cónuenire haec núptiis?
PA. Nón opinor, Dáue. DA. 'Opinor' nárras? non recte áccipis.
Cérta res est. étiam puerum inde ábiens conuení Chremi:
Hólera et pisciculós minutos férre obolo in cenám seni.
CH. Líberatus sum hódie, Daue, túa opera. DA. Ac nullús quidem.
CH. Quíd ita? nempe huic prórsus illam nón dat. DA. Ridiculúm caput,
Quási necessus sít, si huic non dat, té illam uxorem dúcere:
Nísi uides, nisi sénis amicos óras, ambis. CH. Béne mones:
Íbo, etsi hercle saépe iam me spés haec frustratást. uale.
PA. Quíd igitur sibi uólt pater? quor símulat? DA. Ego dicám tibi. II 3
Si íd suscenseát nunc, quia non dét tibi uxorém Chremes,
Príus quam tuom ut sese hábeat animum ad núptias perspéxerit:
Ípsus sibi esse iniúrius uideátur, neque id iniúria.
Séd si tu negáris ducere, íbi culpam in te tránsferet:

Túm illae turbae fíent. Pa. Quiduis pátiar. Da. Pater est, Pámphile.
Dífficilest. tum haec sólast mulier. díctum ac factum inuénerit
Áliquam causam, quam óbrem eïciat óppido. Pa. Eïciát? Da. Cito.
Pa. Cédo igitur quid fáciam, Daue? Da. Díc te ducturum. Pa. Hém. Da. Quid est?
Pa. Egon dícam? Da. Quor non? Pa. Númquam faciam. Da. Né nega.
Pa. Suadére noli. Da. Ex eá re quid fiát, uide.
Pa. Vt ab ílla excludar, húc concludar. Da. Nón itast
Nempe hóc sic esse opínor: dicturúm patrem
'Ducás uolo hodie uxórem': tu 'ducam' ínquies:
Cedo quíd iurgabit técum? hic reddes ómnia,
Quae núnc sunt certa ei cónsilia, incerta út sient,
Sine omní periclo: nam hóc haud dubiumst, quín Chremes
Tibi nón det gnatam. néc tu ea causa mínueris
Haec quaé facis, ne is mútet suam senténtiam.
Patrí dic uelle: ut, quóm uelit, tibi iúre irasci nón queat.
Nam quód tu speres, própulsabo fácile. uxorem his móribus
* * * * * * * * * *
Dabit némo. inueniet ínopem potius, quám te corrumpí sinat.
Sed sí te aequo animo férre accipiet, néglegentem féceris:
Alia ótiosus quaéret: interea áliquid acciderít boni.
Pa. Itan crédis? Da. Haud dubium íd quidemst. Pa. Vide quó me inducas. Da. Quín taces

Pa. Dicám. puerum autem né resciscat míhi esse ex illa caútiost:
Nam póllicitus sum súscepturum. Da. O fácinus audax. Pa. Hánc fidem
Sibi me óbsecrauit, quí se sciret nón deserturum, út darem.
Da. Curábitur. sed páter adest. caue té esse tristem séntiat.

Simo. Davos. Pamphilvs.

Si. Reuíso quid agant aút quid captent cónsili. II 4
Da. Hic núnc non dubitat, quín te ducturúm neges.
Venít meditatus álicunde ex soló loco:
Orátionem spérat inuenísse se,
Qui dífferat te: proín tu fac apud te út sies.
Pa. Modo ut póssim, Daue. Da. Créde inquam hoc mihi, Pámphile,
Numquam hódie tecum cómmutaturúm patrem
Vnum ésse uerbum, sí te dices dúcere.

Byrria. Simo. Davos. Pamphilvs.

By. Erus mé relictis rébus iussit Pámphilum II 5
Hodie óbseruare, quíd ageret de núptiis.
[Scirem: id propterea nunc hunc uenientem sequor.]
Ipsum ádeo praesto uídeo cum Dauo: hóc agam.
Si. Vtrúmque adesse uídeo. Da. Hem, serua. Si. Pámphile:
Da. Quasi de ínprouiso réspice ad eum. Pa. Ehém pater.
Da. Probe. Si. Hódie uxorem dúcas, ut dixí, uolo.
By. Nunc nóstrae timeo párti, quid hic respóndeat.

Pa. Neque istíc neque alibi tibi erit usquam in mé mora.
By. Hem.
Da. Obmútuit. By. Quid díxit? Si. Facis ut té decet,
Quom istúc quod postulo ínpetro cum grátia.
By. Sum uérus? erus, quantum aúdio, uxore éxcidit.
Si. I núnciam intro, ne ín mora, quom opus sít, sies.
Pa. Eó. By. Nullane in ré esse quoiquam hominí fidem!
Verum íllud uerbumst, uólgo quod dicí solet,
Omnís sibi malle mélius esse quam álteri.
Ego íllam uidi: uírginem formá bona
Meminí uidere: quo aéquior sum Pámphilo,
Si sé illam in somnis quam íllum amplecti máluit.
Renúntiabo, ut pro hóc malo mihi dét malum.
II 6 Da. Hic núnc me credit áliquam sibi falláciam
Portáre et ea me hic réstitisse grátia.
Si. Quid, Dáue, narrat? Da. Aéque quicquam núnc quidem.
Si. Nilne? hém. Da. Nil prorsus. Si. Átqui expectabám quidem.
Da. Praetér spem euenit: séntio: hoc male habét uirum.
Si. Potin és mihi uerum dícere? Da. Nil fácilius.
Si. Num illí molestae quídpiam haec sunt núptiae
Huiúsce propter cónsuetudinem hóspitae?
Da. Nil hércle: aut, si adeo, bíduist aut trídui
Haec sóllicitudo: nósti? deinde désinet.
Etenim ípsus secum eám rem reputauít uia.
Si. Laudó. Da. Dum licitumst éi dumque aetás tulit,
Amáuit: tum id clam: cáuit, ne umquam infámiae
Ea rés sibi esset, út uirum fortém decet:
Nunc úxore opus est: ánimum ad uxorem ádpulit.
Si. Subtrístis uisus ést esse aliquantúm mihi.
Da. Nil própter hanc rem, séd est quod suscensét tibi.

Si. Quid námst? Da. Puerilest. Si. Quíd *id* est? Da.
Nil. Si. Quin díc, quid est?
Da. Ait nimium parce fácere sumptum. Si. Méne? Da. Te.
'Vix' ínquit 'drachumis ést obsonatúm decem:
Num fílio uidétur uxorém dare?
Quem' inquít 'uocabo ad cénam meorum aequálium
Potíssumum nunc?' ét, quod dicendum híc siet,
Tu quóque per parce nímium. non laudó. Si. Tace:
Da Commóui. Si. ego istaec récte ut fiant uídero.
Quid nam hóc est rei? quid híc uolt ueteratór sibi?
Nam si híc malist quicquam, hém illic est huic reí
caput.

Mysis. Simo. Davos. Lesbia. Glycerivm.

My. Ita pól quidem res est, út *tu* dixti, Lésbia: III 1
Fidélem haud ferme múlieri inueniás uirum.
Si. Ab Ándriast ancílla haec. Da. Quid narrás? Si.
Itast.
My. Sed hic Pámphilus Si. Quid dícit? My. firmauít
fidem. Si. Hem.
Da. Vtinam aút hic surdus aút haec muta fácta sit.
My. Nam quód peperisset, iússit tolli. Si. O Iúppiter,
Quid ego aúdio? actumst, síquidem haec uera praé-
dicat.
Le. Bonum ingénium narras ádulescentis. My. Óptumum.
Sed séquere me intro, ne ín mora illi sís. Le.
Sequor.
Da Quod rémedium nunc huíc malo inueniám? Si. Quid
hoc?
Adeón est demens? éx peregrina? iám scio: ah
Vix tándem sensi stólidus. Da. Quid hic sensísse
aït?

SI. Haec prímum adfertur iám mi ab hoc fallácia:
Hanc símulant parere, quó Chremetem abstérreant.
GL. Iunó Lucina, fér opem, serua me, óbsecro.
SI. Hui, tám cito? rídiculum: postquam ante óstium
Me audíuit stare, adpróperat. non sat cómmode
Diuísa sunt tempóribus tibi, Daue, haéc. DA. Mihin?
SI. Num inmémores discipuli? DA. Égo quid narres néscio.
SI. Hic ínparatum mé si in ueris núptiis
Adórtus esset, quós mihi ludos rédderet?
Nunc huíus periclo fít, ego in portu náuigo.

LESBIA. SIMO. DAVOS.

III 2 LE. Adhúc, Archilís, quae adsolént quaeque opórtet
Signa ésse ad salútem, omnia huíc esse uídeo.
Nunc prímum fac ísta ut lauét: poste deínde,
Quod iússi ei darí bibere et quántum inperáui,
Date: móx ego huc reuórtor.
Per ecástor scitus púer est natus Pámphilo.
Deos quaéso ut sit supérstes, quandoquidem ípsest ingenió bono,
Quomque huíce ueritust óptumae adulescénti facere iniúriam.
SI. Vel hoc quís non credat, quí te norit, ábs te esse ortum? DA. Quíd nam id est?
SI. Non ínperabat córam, quid facto ésset opus puérperae:
Sed póstquam egressast, íllis quae sunt íntus clamat dé uia.
Ó Dáue, ítan contémnor abs te? aut ítane tandem idóneus

Tibi uídeor esse, quém tam aperte fállere incipiás dolis?
Saltem áccurate, ut métui uidear cérte, si rescíuerim.
DA. Certe hércle nunc hic se ípsus fallit, haúd ego. SI. Edixí tibi,
Intérminatus súm, ne faceres: núm ueritu's? quid ré tulit?
Credón tibi hoc nunc, péperisse hanc e Pámphilo?
DA. Teneó quid erret, ét quid agam habeo. SI. Quíd taces?
DA. Quid crédas? quasi non tibi renuntiáta sint haec síc fore.
SI. Mihin quísquam? DA. Eho an tute íntellexti hoc ádsimulari? SI. Inrídeor.
DA. Renúntiatumst: nám qui tibi istaec íncidit suspítio?
SI. Qui? quía te noram. DA. Quási tu dicas, fáctum id consilió meo.
SI. Certe énim scio. DA. Non sátis me pernosti étiam, qualis sím, Simo.
SI. Egon té? DA. Sed siquid tíbi narrare occépi, continuó dari
Tibi uérba censes fálso: itaque hercle níl iam muttire aúdeo.
SI. Hoc égo scio unum, néminem peperísse hic. DA. Intelléxti.
Sed nílo setiús mox puerum huc déferent ante óstium.
Id égo iam nunc tibi, ére, renuntió futurum, ut sís sciens,
Ne tu hóc posterius dícas Daui fáctum consilio aút dolis:

Prórsus a me opínionem hanc tuam ésse ego amotám uolo.
SI. Vnde id scis? DA. Audíui et credo: múlta concurrúnt simul,
Quí coniecturam hánc nunc facio. iám primum haec se e Pámphilo
Gráuidam dixit ésse: inuentumst fálsum. nunc, postquám uidet
Núptias domi ádparari, míssast ancilla ílico
Óbstetricem arcéssitum ad eam et púerum ut adferrét simul.
[Hoc nisi fit, puerum ut tu uideas, nihil mouentur nuptiae.]
SI. Quíd aïs? quom intelléxeras
Íd consilium cápere, quor non díxti extemplo Pámphilo?
DA. Quís igitur eum ab ílla abstraxit nísi ego? nam omnes nós quidem
Scímus, hanc quam mísere amarit. núnc sibi uxorem éxpetit.
Póstremo id mihi dá negoti: tú tamen idem has núptias
Pérge facere ita út facis: et id spéro adiuturós deos.
SI. Ímmo abi intro: ibi me ópperire et quód parato opus ést para.
Non ínpulit me, haec núnc omnino ut créderem.
Atqui haúscio an quae díxit sint uera ómnia,
Sed párui pendo: illúd mihi multo máxumumst,
Quod míhi pollicitust ípsus gnatus. núnc Chremem
Conuéniam: orabo gnáto uxorem: id si ínpetro,
Quid álias malim quam hódie has fieri núptias?
Nam gnátus quod pollícitust, haud dubiúmst mihi,

Si nólit, quin eum mérito possim cógere.
Atque ádeo in ipso témpore eccum ipsum óbuiam.

SIMO. CHREMES.

SI. Iubeó Chremetem. CH. O te ípsum quaerebam. SI. Ét ego te. CH. Optato áduenis. III 3
Aliquót me adierunt, éx te auditum qui aíbant, hodie núbere
Meam fíliam tuo gnáto: id uiso tún an illi insániant.
SI. Auscúlta paucis: ét quid te ego uelim ét tu quod quaerís scies.
CH. Auscúlto: loquere quíd uelis.
SI. Per té deos oro et nóstram amicitiám, Chremes,
Quae incépta a paruis cum aétate adcreuít simul,
Perque únicam tuám gnatam et gnatúm meum,
Quoius tíbi potestas súmma seruandí datur,
Vt me ádiuues in hác re, atque ita uti núptiae
Fueránt futurae, fíant. CH. Ah, ne me óbsecra:
Quasi hóc te orando a me ínpetrare opórteat.
Alium ésse censes núnc me atque olim quóm dabam?
Si in rémst utrique ut fíant, arcessí iube.
Sed si éx ea re plús malist quam cómmodi
Vtríque, id oro te ín commune ut cónsulas,
Quasi ílla tua sit Pámphilique ego sím pater.
SI. Immo íta uolo itaque póstulo ut fiát, Chremes:
Neque póstulem abs te, ni ípsa res moneát. CH. Quid est?
SI. Iraé sunt inter Glýcerium et gnatum. CH. Aúdio.
SI. Ita mágnae, ut sperem pósse auelli. CH. Fábulae.
SI. Profécto sic est. CH. Síc hercle ut dicám tibi:
Amántium irae amóris integrátiost.

3*

SI. Hem, id te óro ut ante eámus. dum tempús datur,
Dumque eíus lubido occlúsast contuméliis,
Prius quam hárum scelera et lácrumae confictaé dolis
Reddúcunt animum aegrótum ad misericórdiam,
Vxórem demus. spéro consuetúdine
Coniúgio liberáli deuinctúm, Chremes,
Dein fácile ex illis sése emersurúm malis.
CH Tibi ita hóc uidetur: át ego non posse árbitror
Neque illum hánc perpetuo habére neque me pérpeti.
SI. Qui scís ergo istuc, nísi periclum féceris?
CH. At istúc periclum in fília fierí grauest.
SI. Nempe íncommoditas dénique huc omnís redit,
Si euéniat, quod di próhibeant, discéssio.
At sí corrigitur, quót commoditatés uide:
Princípio amico fílium restítueris,
Tibi génerum firmum et fíliae inueniés uirum.
CH. Quid istíc? si ita istuc ánimum induxti esse útile,
Noló tibi ullum cómmodum in me claúdier.
SI. Meritó te semper máxumi fecí, Chremes.
CH. Sed quíd aïs? SI. Quid? CH. Qui scís eos nunc díscordare intér se?
SI. Ipsús mihi Dauos, qui íntumust eorúm consiliis, díxit:
Et ís mihi suadet núptias quantúm queam ut matúrem.
Num cénses faceret, fílium nisi scíret eadem haec uélle?
Tute ádeo iam eius uerba aúdies. heus, euocate huc Dáuom.
Atque éccum: uideo ipsúm foras exíre.

DAVOS. SIMO. CHREMES.

DA. Ad te ibam. SI. Quíd namst? III 4
DA Quor úxor non arcéssitur? iam aduésperascit. SI. Aúdin?
Ego dúdum non nil uéritus sum, Daue, ábs te, ne facerés idem,
Quod uólgus seruorúm solet, dolís ut me delúderes,
Proptérea quod amat fílius. DA. Egon ístuc facerem? SI. Crédidi:
Idque ádeo metuens uós celaui, quód nunc dicam. DA. Quíd? SI. Scies:
Nam própemodum habeo iám fidem. DA. Tandém cognosti quí siem?
SI. Non fúerant nuptiaé futurae. DA. Quíd? non? SI. Sed ea grátia
Simuláui, uos ut pértemptarem. DA. Quíd aïs? SI. Sic res ést. DA. Vide:
Numquam ístuc quiui ego íntellegere. uáh consilium cállidum.
SI. Hoc aúdi: ut hinc te intro íre iussi, oppórtune hic fit mi óbuiam. DA. Hem,
Num nám perimus? SI. Nárro huic, quae tu dúdum narrastí mihi.
DA. Quid nam aúdio? SI. Gnatam út det oro, uíxque id exoro. DA. Óccidi. SI. Hem,
Quid díxisti? DA. Optume ínquam factum. SI. Núnc per hunc nullást mora.
CH. Domúm modo ibo, ut ádparetur dícam, atque huc renúntio.
SI. Nunc te óro, Daue, quóniam solus mi éffecisti has núptias,

Da. Ego uéro solus. Si. gnátum mihi corrígere porro enítere.
Da. Faciam hércle seduló. Si. Potes nunc, dum ánimus inritátus est.
Da. Quiéscas. Si. Age igitúr, ubi nunc est ípsus? Da Mirum ní domist.
Si. Ibo ád eum atque eadem haec, tíbi quae dixi, dícam itidem illi. Da. Núllus sum.
Quid caúsaest, quin hinc ín pistrinum récta proficiscár uia?
Nil ést preci locí relictum: iám perturbaui ómnia:
Erúm fefelli: in núptias coniécí erilem fílium;
Feci hódie ut fierent, ínsperante hoc átque inuito Pámphilo.
Hem astútias: quod sí quiessem, níl euenissét mali.
Sed éccum uideo ipsum: óccidí.
Vtinám mihi esset áliquid hic, quo núnc me praecipitém darem.

PAMPHILVS. DAVOS.

III 5 Pa. Vbi illíc est? scelús, qui me hodie.. Da. Périi. Pa. atque hoc confíteor iure
Mi óbtigisse, quándoquidem tam inérs, tam nulli cónsili sum:
Séruon fortunás meas me cómmisisse fúttili!
Ego prétium ob stultitiám fero: sed inúltum numquam id aúferet.
Da. Posthác incolumem sát scio fore mé, si deuito hóc malum.
Pa. Nam quíd ego nunc dicám patri? negábon uelle mé, modo

Qui súm pollicitus dúcere? qua *audácia* id facere aúdeam?
Nec quíd me nunc faciám scio. Da. Nec mé quidem, atque id ago sédulo.
Dicam áliquid me inuentúrum, ut huic malo áliquam productém moram.
Pa. Oh. Da. Vísus sum. Pa. Eho dum bóne uir, quid aïs? uíden me consiliís tuis
Miserum ínpeditum esse? Da. Át iam expediam. Pa. Expédies? Da. Certe, Pámphile.
Pa. Nempe út modo. Da. Immo mélius spero. Pa. Oh, tíbi ego ut credam, fúrcifer?
Tu rem ínpeditam et pérditam restítuas? hem quo frétus sim,
Qui me hódie ex tranquillíssuma re cóniecisti in núptias.
Án non dixi esse hóc futurum? Da. Díxti. Pa. Quid meritú's? Da. Crucem.
Séd sine paululum ád me redeam: iam áliquid dispiciam. Pa. Eí mihi,
Quóm non habeo spátium, ut de te súmam supplicium, út uolo:
Námque hoc tempus praécauere míhi me, haud te ulciscí sinit.

ACTVS IIII.

CHARINVS. PAMPHILVS. DAVOS.

IV 1 CH Hócine crédibile aút memorábile,
Tánta uecórdia innáta quoiquam út siet,
Vt malis gaúdeant átque ex incómmodis
Álteriús sua ut cómparent cómmoda? ah
Ídnest uerum? ímmo id hominúmst genus péssumum,
Dénegandí modo quís pudor paúlum adest:
Póst ubi témpust promíssa iam pérfici,
Túm coactí necessário se áperiunt:
[Et timent, et tamen res cogit denegare]
Íbi tum eorum ínpudentíssuma orátiost
'Quís tu es? quis mihi es? quór meam tibi?
Heus, próxumus sum egomét mihi.'
At támen 'ubi fidés?' si rogés, nil pudént hic,
Vbi opúst: illic úbi nil opúst, ibi ueréntur.
Séd quid agam? adeamne ád eum et cum eo iniúriam hanc expóstulem?
Íngeram mala múlta? atqui aliquis dícat 'nil promóueris':
Multúm: molestus cérte ei fuero atque ánimo morem géssero.
PA. Charíne, et me et te inprúdens, nisi quid dí respiciunt, pérdidi.

CH. Ítane 'inprudens'? tándem inuentast caúsa. soluistí fidem.
PA. Quíd 'tandem'? CH. Etiam núnc me ducere ístis dictis póstulas?
PA. Quíd istuc est? CH. Postquám me amare díxi, complacitást tibi.
Heú me miserum, quí tuom animum ex ánimo spectauí meo.
PA. Fálsus es. CH. Non sátis tibi esse hoc sólidumst uisum gaúdium,
Nísi me lactassés amantem et fálsa spe prodúceres.
Hábeas. PA. Habeam? ah néscis quantis ín malis uorsér miser,
Quantásque hic consiliís mihi confláuit sollicitúdines
Meus cárnufex. CH. Quid istúc tam mirumst, dé te si exemplúm capit?
PA. Haud ístuc dicas, sí cognoris uél me uel amorém meum.
CH. Scio: cúm patre altercásti dudum, et ís nunc propteréa tibi
Suscénset nec te quíuit hodie cógere illam ut dúceres.
PA. Immo étiam, quo*m* tu mínus scis aerumnás meas,
Haec núptiae non ádparabantúr mihi:
Nec póstulabat núnc quisquam uxorém dare.
CA. Scio: tú coactus tuá uoluntate és. PA. Mane:
Non dúm scis. CH. Scio equidem íllam ducturum ésse te.
PA. Quor me énicas? hoc aúdi. numquam déstitit
Instáre, ut dicerém me ducturúm patri:
Suadére, orare usque ádeo donec pérpulit.

Ch. Quis homo ístuc? Pa. Dauos. Ch. Quam óbrem? Pa. Nescio, nísi mihi
Deos sátis fuisse irátos, qui auscultáuerim.
Ch Factum hóc est, Daue? Da. Fáctum. Ch. Hem, quid aïs, scelus?
At tíbi di dignum fáctis exitiúm duint.
Eho, díc mihi, si omnes húnc coniectum in núptias
Inimíci uellent, quód nisi consilium hóc darent?
Da. Decéptus sum, at non défetigatús. Ch. Scio.
Da. Hac nón successit, ália adgrediemúr uia:
Nisi *si* íd putas, quia prímo processít parum,
Non pósse iam ad salútem conuorti hóc malum.
Pa. Immo étiam: nam satis crédo, si aduigiláueris,
Ex únis geminas míhi conficies núptias.
Da. Ego, Pámphile, hoc tibi pró seruitio débeo,
Conári manibus pédibus noctisque ét dies,
Capitís periclum adíre, dum prosím tibi:
Tuomst, síquid praeter spem éuenit, mi ignóscere.
Parúm succedit quód ago: at facio sédulo.
Vel mélius tute réperi, me missúm face.
Pa. Cupió: restitue quem á me accepistí locum.
Da. Faciam. Pa. Át iam hoc opus est. Da. St', mane: crepuit *hínc* a Glycerio óstium.
Pa. Nil ád te. Da. Quaero. Pa. Hem, núncin demum? Da. At iam hóc tibi inuentúm dabo.

Mysis. Pamphilvs. Charinvs. Davos.

IV 2 My. Iam ubi úbi erit, inuentúm tibi curábo et mecum addúctum
Tuom Pámphilum: modo tu, ánime mi, nolí te maceráre.

PA. Mysís. MY. Quis est? *e*hem Pámphile, optumé mihi te offers. PA. Quíd *id* est?
MY. Oráre iussit, sí se ames, era, iám ut ad se*se* uénias:
Vidére aït te cúpere. PA. Vah, perii: hóc malum integráscit.
Sicín me atque illam operá tua nunc miseros sollicitári!
Nam idcirco arcessor, núptias quod mi ádparari sénsit.
CH. Quibus quídem quam facile pótuerat quiésci, si hic quiésset!
DA. Age, si híc non insanít satis sua spónte, instiga. MY. Atque édepol
Ea rés est: proptereáque nunc misera ín maerorest. PA. Mýsis,
Per omnís tibi adiuró deos, numquam eám me desertúrum,
Non, sí capiundos míhi sciam esse inimícos omnis hómines.
Hanc mi éxpetiui, cóntigit: conuéniunt mores: uáleant
Qui intér nos discidiúm uolunt: hanc nísi mors mi adimet némo.
MY. Resipísco. PA. Non Apóllinis magis uérum atque hoc respónsumst.
Si póterit fieri, ut né pater per mé stetisse crédat,
Quo mínus haec fierent núptiae, uoló. sed sí id non póterit,
Id fáciam, in procliuí quod est, per mé stetisse ut crédat.
Quis uídeor? CH. Miser, aeque átque ego. DA. Consílium quaero. PA. Forti's,

Scio, quód conere. Da. Hoc égo tibi profécto effectum réddam.
Pa. Iam hoc ópus est. Da. Quin iam habeó. Ch. Quid est? Da. Huic, nón tibi habeo, ne érres.
Ch. Sat hábeo. Pa. Quid faciés? cedo. Da. Dies híc mi ut satis sit uéreor
Ad agéndum: ne uacuom ésse me nunc ád narrandum crédas:
Proinde hínc uos amolímini: nam mi ínpedimento éstis.
Pa. Ego hanc uísam. Da. Quid tu? quo hínc te agis? Ch. Verúm uis dicam? Da. Immo étiam
Narrátionis íncipit mi inítium. Ch. Quid me fíet?
Da. Eho tu ínpudens, non sátis habes, quod tíbi dieculam áddo,
Quantum huíc promoueo núptias? Ch. Daue, át tamen Da. Quid érgo?
Ch. Vt dúcam. Da. Ridiculum. Ch. Húc face ad me ut uénias, siquid póteris.
Da. Quid uéniam? nil habeo. Ch. Át tamen siquíd. Da. Age, ueniam. Ch. Síquid,
Domi éro. Da. Tu, Mysis, dum éxeo, parúmper opperíre hic.
My. Quaprópter? Da. Ita facto ópus est. My. *At* matúra. Da. Iam inquam hic ádero.

Mysis. Davos.

IV 3 My. Nilne ésse proprium quoíquam! di uostrám fidem:
Summúm bonum esse eraé putaui hunc Pámphilum,
Amícum, amatorém, uirum in quouís loco
Parátum: uerum ex eó nunc misera quém capit
Labórem! facile hic plús malist quam illíc boni.

Sed Dáuos exit. mí homo, quid istuc óbsecrost?
Quo pórtas puerum? Da. Mýsis, nunc opus ést tua
Mihi ad hánc rem exprompta málitia atque astútia.
My. Quid nam íncepturu's? Da. Áccipe a me hunc ócius
Atque ánte nostram iánuam adpone. My. Óbsecro,
Humíne? Da. Ex ara hinc súme uerbenás tibi
Atque eás substerne. My. Quam óbrem id tute nón facis?
Da. Quia, sí forte opus sit ád erum iura*tó* mihi
Non ádposisse, ut líquido possim. My. Intéllego:
Noua núnc religio *und*e ístaec incessít? cedo.
Da. Moue ócius te, ut quíd agam porro intéllegas.
Pro Iúppiter. My. Quid est? Da. Spónsae pater intéruenit.
Repúdio quod consílium primum inténderam.
My. Nesció quid narres. Da. Égo quoque hinc ab déxtera
Veníre me adsimulábo: tu ut subséruias
Orátioni, ut quómque opus sit, uerbís uide.
My. Ego quíd agas nil intéllego: sed síquid est,
Quod méa opera opus sit uóbis, ut tu plús uídes,
Manébo, nequod uóstrum remorer cómmodum.

Chremes. Mysis. Davos.

Ch. Reuórtor, postquam quae ópus fuere ad núptias IV 4
Gnataé paraui, ut iúbeam arcessi. séd quid hoc?
Puer hérclest. mulier, tu ádposisti hunc? My. Vbi illic est?
Ch. Non míhi respondes? My. Núsquam est. uae miseraé mihi,
Relíquit me homo atque ábiit. Da. Di uostrám fidem,
Quid túrbaest apud forúm? quid illi hominum lítigant?

Tum annóna carast. quíd dicam aliud, néscio.
My. Quor tu óbsecro hic me sólam? Da. Hem, quae haec est fábula?
Eho Mýsis, puer hic úndest? quisue huc áttulit?
My. Satin sánu's, qui me id rógites? Da. Quem igitúr rogem,
Qui hic néminem alium uídeam? Ch. Miror, únde sit.
Da. Dictúra es quod rogo? My. Aú. Da. Concede ad déxteram.
My. Delíras: non tute ípse? Da. Verbum sí mihi
Vnúm praeter quam quód te rogo .. faxís caue.
Male dícis? undest? díc. My. A nobis. Da. Háhahae:
Mirúm uero, inpudénter mulier sí facit
Meretríx? Ch. Ab Andriást haec, quantum intéllego.
Da. Adeón uidemur uóbis esse idónei,
In quíbus sic inludátis? Ch. Veni in témpore.
Da. Propera ádeo puerum tóllere hinc ab iánua:
Mané: caue quoquam ex ístoc excessís loco.
My. Di te éradicent: íta me miseram térritas.
Da. Tibi égo dico an non? My. Quíd uis? Da. At etiám rogas?
Cedo, quóium puerum hic ádposisti? díc mihi.
My. Tu néscis? Da. Mitte id quód scio: dic quód rogo.
My. Vostrí. Da. Quoius nostri? My. Pámphili. Ch. Hem. Da. Quid? Pámphili?
My. Eho, an nón est? Ch. Recte ego sémper fugi has núptias.
Da. O fácinus animaduórtendum. My. Quid clámitas?
Da. Quemne égo heri uidi ad uós adferri uésperi?
My. O hóminem audacem. Da. Vérum: uidi Cántharam
Suffárcinatam. My. Dís pol habeo grátiam,

Quom in páriundo aliquot ádfuerunt líberae.
Da. Ne illa íllum haud nouit, quóius causa haec íncipit:
'Chremés si *ad*positum púerum ante aedis uíderit,
Suam gnátam non dabít': tanto hercle mágis dabit.
Ch. Non hércle faciet. Da. Núnc adeo, ut tu sís sciens,
Nisi púerum tollis, iám ego hunc in mediám uiam
Prouóluam teque ibídem peruoluam ín luto.
My. Tu pól homo non es sóbrius. Da. Fallácia
Alia áliam trudit. iám susurrari aúdio,
Ciuem Átticam esse hanc. Ch. Hém. Da. 'Coactus légibus
Eam uxórem ducet.' My. Óbsecro, an non cíuis est?
Ch. Iocylárium in malum ínsciens paene íncidi.
Da. Quis hic lóquitur? o Chremés, per tempus áduenis:
Auscúlta. Ch. Audiui iam ómnia. Da. Anne haec tu ómnia?
Ch. Audíui, inquam, a princípio. Da. Audistin, óbsecro? hem
Scelera, hánc iam oportet ín cruciatum hinc ábripi.
Hic est ílle: non te crédas Dauom lúdere.
My. Me míseram: nil pol fálsi dixi, mí senex.
Ch. Noui ómnem rem. est Simo íntus? Da. Est. My. Ne me áttigas,
Sceléste. si pol Glýcerio non ómnia haec . .
Da. Eho inépta, nescis quíd sit actum? My. Quí sciam?
Da. Hic sócer est. alio pácto haud poterat fíeri,
Vt scíret haec quae uóluimus. My. Praedícéres.
Da. Paulum ínter esse cénses, ex animo ómnia,
Vt fért natura, fácias an de indústria?

CRITO. MYSIS. DAVOS.

IV 5 CR. In hác habitasse plátea dictumst Chrýsidem,
Quae sése inhoneste optáuit parere hic dítias
Potiús quam in patria honéste pauper uíueret:
Eius mórte ea ad me lége redierúnt bona. 799
Sed quós perconter uídeo. saluete. MY. Óbsecro,
Quem uídeo? estne hic Critó sobrinus Chrýsidis?
Is ést. CR. O Mysis, sálue. MY. Saluos sís, Crito.
CR. Itan Chrýsis? hem. MY. Nos quídem pol miseras pérdidit.
CR. Quid uós? quo pacto hic? sátine recte? MY. Nósne? sic 804
Vt quimus, aiunt, quándo ut uolumus nón licet.
CR. Quid Glýcerium? iam hic suós parentis répperit?
MY. Vtinam. CR. Án non dum etiam? haud aúspicato huc me áttuli:
Nam pól, si id scissem, númquam huc tetulissém pedem:
Sempér enim dictast ésse haec atque habitást soror:
Quae illíus fuerunt, póssidet: nunc me hóspitem
Litís sequi, quam id míhi sit facile atque útile, 811
Aliórum exempla cómmonent: simul árbitror,
Iam aliquem ésse amicum et défensorem ei: nám fere
Grandícula iam proféctast illinc. clámitent
Me sýcophantam, heréditatem pérsequi 815
Mendícum: tum ipsam déspoliare nón lubet.
MY. O óptume hospes, pól Crito antiquom óbtines.
CR. Duc me ád eam, quando huc uéni, ut uideam. MY. Máxume.
DA. Sequar hós: me nolo in témpore hoc uideát senex.

ACTVS V.

Chremes. Simo.

Ch. Sátis iam satis, Simó, spectata ergá te amicitiást mea: V 1
Sátis pericli incépi adire: orándi iam finém face.
Dúm studeo obsequí tibi, paene inlúsi uitam fíliae.
Si. Ímmo enim nunc quom máxume abs te póstulo atque oró, Chremes,
Út beneficium uérbis initum dúdum nunc re cómprobes.
Ch. Víde quam iniquos sís prae studio: dúm id efficias quód cupis,
Néque modum benígnitatis néque quid me ores cógitas:
Nám si cogités, remittas iám me onerare iniúriis.
Si. Quíbus? Ch. At rogitas? pérpulisti me, út homini adulescéntulo
Ín alio occupáto amore, abhórrenti ab re uxória,
Fíliam ut darem ín seditionem átque in incertas núptias,
Eíus labore atque eíus dolore gnáto ut medicarér tuo:
Ínpetrasti: incépi, dum res tétulit. nunc non fért: feras.
Illam hinc ciuem esse áiunt: puer est nátus: nos missós face.

Si. Pér ego te deos óro, ut ne illis ánimum inducas crédere,
Quíbus id maxume útilest, illum ésse quam detérrumum.
Núptiarum grátia haec sunt fácta atque incepta ómnia.
Vbi ea causa, quam óbrem haec faciunt, érit adémpta his, désinent.
Ch. Érras: cum Dauo égomet uidi iúrgantem ancillám. Si. Scio.
Ch. Véro uoltu, quom íbi me adesse neúter tum praesénserat.
Si. Crédo, et id factúras Dauos dúdum praedixít mihi:
Ét nescio qui tíbi sum oblitus hódie, ac uolui, dícere.

Davos. Chremes. Simo. Dromo.

V 2 Da. Ánimo nunciam ótioso esse ínpero Ch. En Dauóm tibi.
Si. Vnde egreditur? Da. meó praesidio atque hóspitis. Si. Quid illúd malist?
Da. Égo commodiorem hóminem aduentum témpus non uidí. Si. Scelus,
Quém nam hic laudat? Da. Ómnis res est iam ín uado. Si. Cesso ádloqui?
Da. Érus est: quid agam? Si. O sálue, bone uir. Da. Éhem Simo, o nostér Chremes,
Ómnia adparáta iam sunt íntus. Si. Curastí probe.
Da. Vbi uoles, arcésse. Si. Bene sane: íd enim uero hinc núnc abest.
Étiam tu hoc respóndes, quid istic tíbi negotist? Da. Míhin? Si. Ita.

DA. Mihin? SI. Tibi ergo. DA. Módo *ego* intro iui. SI. Quási ego quam dudúm rogem.
DA. Cúm tuo gnato una. SI. Ánne est intus Pámphilus? cruciór miser.
Ého, non tu dixti ésse inter eos ínimicitias, cárnufex?
DA. Súnt. SI. Quor igitur híc est? CH. Quid illum cénses? cum illa lítigat.
DA. Ímmo uero indígnum, Chremes, iam fácinus faxo ex me aúdies.
Néscio qui senéx modo uenit: éllum, confidéns, catus:
Quóm faciem uideás, uidetur ésse quantiuís preti:
Tristís seueritás inest in uóltu atque in uerbís fides.
SI. Quíd nam adportas? DA. Níl equidem, nisi quód illum audiui dícere.
SI. Quíd aït tandem? DA. Glýcerium se scíre ciuem esse Átticam. SI. Hem,
Dromó, Dromo. DA. Quid ést? SI. Dromo. DA. Audi. SI. Vérbum si addiderís . . Dromo.
DA. Audi óbsecro. DR. Quid uís? SI. Sublime*n* íntro hunc rape, quantúm potes*t*.
DR. Quem? SI. Dáuom. DA. Quam obrem? SI. Quía lubet. rape ínquam. DA. Quid fecí? SI. Rape.
DA. Si quícquam inuenies mé mentitum, occídito. SI. Nil aúdio:
Égo iam te commótum reddam. DA. Támen etsi hoc uerúmst? SI. Tamen.
Cura ádseruandum uínctum, atque audin? quádrupedem constríngito.
Age núnciam: ego pol hódie, si uiuó, tibi
Osténdam, erum quid sít pericli fállere,

Et illí patrem. Ch. Ah ne saéui tanto opere. Si. Ó Chremes,
Pietátem gnati! nónne te miserét mei?
Tantúm laborem cápere ob talem fílium?
Age Pámphile, exi Pámphile: ecquid té pudet?

PAMPHILVS. SIMO. CHREMES.

V 3 Pa. Quis mé uolt? perii, páter est. Si. Quid aïs, ómnium ..? Ch. Ah,
Rem pótius ipsam díc, ac mitte mále loqui.
Si. Quasi quícquam in hunc iam gráuius dici póssiet.
Ain tándem, ciuis Glýceriumst? Pa. Ita praédicant.
Si. 'Ita praédicant'? o ingéntem confidéntiam!
Num cógitat quid dícat? num factí piget?
Vide num eíus color pudóris signum usquam índicat.
Adeo ínpotenti esse ánimo, ut praeter cíuium
Morem átque legem et suí uoluntatém patris
Tamen hánc habere stúdeat cum summó probro!
Pa. Me míserum! Si. Hem, modone id démum sensti, Pámphile?
Olim ístuc, olim, quom íta animum induxtí tuom,
Quod cúperes aliquo pácto efficiundúm tibi:
Eodém die istuc uérbum uere in te áccidit.
Sed quíd ego? quor me excrúcio? quor me mácero?
Quor meám senectutem huíus sollicito améntia?
An ut pro huíus peccatis égo supplicium súfferam?
Immo hábeat, ualeat, uíuat cum illa. Pa. Mí pater.
Si. Quid 'mí pater'? quasi tu húius indigeás patris.
Domus, úxor, liberi ínuenti inuitó patre.
Addúcti qui illam cíuem hinc dicant: uíceris.
Pa. Patér, licetne paúca? Si. Quid dicés mihi?

Ch. Tamén, Simo, audi. Si. Ego aúdiam? quid aúdiam,
Chremés? Ch. At tandem dícat. Si. Age, dicát sino.
Pa. Égo me amare hanc fáteor: si id peccárest, fateor íd quoque.
Tíbi, pater, me dédo. quiduis ŏneris inpone, ínpera.
Vís me uxorem dúcere? hanc uis míttere? ut poteró, feram.
Hóc modo te obsecro, út ne credas á me adlegatum húnc senem:
Síne me expurgem atque íllum huc coram addúcam. Si. Adducas? Pa. Síne, pater.
Ch. Aéquom postulát: da ueniam. Pa. Síne te hoc exorém. Si. Sino.
Quíduis cupio, dúm ne ab hoc me fálli comperiár, Chremes.
Ch. Pró peccato mágno paulum súpplici satis ést patri.

Crito. Chremes. Simo. Pamphilvs.

Cr. Mítte orare. una hárum quaeuis caúsa me ut faciám monet, V 4
Vél tu uel quod uérumst uel quod ípsi cupio Glýcerio.
Ch. Ándrium ego Critónem uideo? cérte is est. Cr. Saluos sís, Chremes.
Ch. Quíd tu Athenas ínsolens? Cr. Euénit. sed hicinést Simo?
Ch. Híc. Cr. Simo, men quaéris? Si. Eho tu, Glýcerium hinc ciuem ésse aïs?
Cr. Tú negas? Si. Itanc húc paratus áduenis? Cr. Qua ré? Si. Rogas?
Túne inpune haec fácias? tune hic hómines adulescéntulos

Ínperitos rérum, eductos líbere, in fraudem ínlicis?
Sóllicitando et póllicitando eorum ánimos lactas? Cr. Sánun es?
Si. Ác meretriciós amores núptiis conglútinas?
Pa. Périi, metuo ut súbstet hospes. Ch. Sí, Simo, hunc norís satis,
Nón ita arbitrére: bonus est híc uir. Si. Hic uir sít bonus?
Ítane attemperáte euenit, hódie in ipsis núptiis
Ýt ueniret, ántehac numquam? est uéro huic credundúm, Chremes.
Pa. Ní metuam patrem, hábeo pro illa re íllum quod moneám probe.
Si. Sýcophanta. Cr. Hem. Ch. Síc, Crito, est hic: mítte. Cr. Videat quí siet.
Sí mihi pergit quaé uolt dicere, éa quae non uolt aúdiet.
Égo istaec moueo aut cúro? non tu tuóm malum aequo animó feres?
Nam égo quae dico uéra an falsa audíerim, iam scirí potest.
Átticus quidam ólim naui frácta ad Andrum eiéctus est
Ét istaec una párua uirgo. túm ille egens forte ádplicat
Prímum ad Chrysidís patrem se. Si. Fábulam inceptát. Ch. Sine.
Cr. Ítane uero obtúrbat? Ch. Perge tu. Cr. Ís mihi cognatús fuit,
Qui eúm recepit. íbi ego audiui ex íllo sese esse Átticum.

Is ibi mortuóst. Ch. Eius nomen? Cr. Nómen tam citó tibi? Pa. Hem,
Perií. Cr. Verum hercle opínor fuisse Phániam: hoc certó scio,
Rhamnúsium se aiébat esse. Ch. O Iúppiter. Cr. Eadem haéc, Chremes,
Multi álii in Andro audíuere. Ch. Vtinam id sít, quod spero. eho, díc mihi,
Quid eám tum? suamne esse aíbat? Cr. Non. Ch. Quoiam ígitur? Cr. Fratris fíliam.
Ch. Certé meast. Cr. Quid aïs? Si. Quid tu aïs? Pa. Árrige auris, Pámphile.
Si. Qui crédis? Ch. Phania íllic frater méus fuit. Si. Noram ét scio.
Ch. Is béllum hinc fugiens méque in Asiam pérsequens proficíscitur:
Tum illám relinquere híc est ueritus. póst *ibi* nunc primum aúdio
Quid illó sit factum. Pa. Víx sum apud me: ita ánimus commotúst metu
Spe gaúdio, mirándo hoc tanto tám repentinó bono.
Si. Ne istám multimodis tuam ínueniri gaúdeo. Pa. Credó, pater.
Ch. At mi únus scrupulus étiam restat, quí me male habet. Pa. Dígnus es
Cum tuá religione, ódium . . nodum in scírpo quaeris. Cr. Quíd istuc est?
Ch. Nomén non conuenít. Cr. Fuit hercle huic áliud paruae. Ch. Quód, Crito?
Numquíd meministi? Cr. Id quaéro. Pa. Egon huius mémoriam patiár meae

Voluptáti obstare, quóm ego possim in hác re medicarí mihi?
Non pátiar. heus, Chremés, quod quaeris, Pási*phi*last. Ch. Ipsást. Cr. East.
Pa. Ex ípsa miliéns audiui. Si. Omnís nos gaudere hóc, Chremes,
Te crédo credere. Ch. Íta me di ament, crédo. Pa. Quid restát, pater?
Si. Iam dúdum res reddúxit me ipsa in grátiam. Pa. O lepidúm patrem!
De uxóre, ita ut possédi, nil mutát Chremes? Ch. Causa óptumast:
Nisi quíd pater aït áliud. Pa. Nempe id? Si. Scíli cet. Ch. Dos, Pámphile, est
Decém talenta. Pa. Accípio. Ch. Propero ad fíliam. eho mecúm, Crito:
Nam illám me credo haud nósse. Si. Quor non íllam huc transferrí iubes?
Pa. Recte ádmones: Dauo égo istuc dedam iám negoti. Si. Nón potest.
Pa. Qui? Si. Quía habet aliud mágis ex sese et máius. Pa. Quid nam? Si. Vínctus est.
Pa. Patér, non recte uínctust. Si. Haud ita iússi. Pa. Iube solui óbsecro.
Si. Age fíat. Pa. At matúra. Si. Eo intro. Pa. O faústum et felicém diem!

Charinvs. Pamphilvs.

V 5 Ch. Prouíso quid agat Pámphilus: atque éccum. Pa. Aliquis me fórsitan
Putet nón putare hoc uérum: at mihi nunc síc esse hoc uerúm lubet.

Égo deorum uítam eapropter sémpiternam esse árbitror,
Quód uoluptates eórum propriae súnt: nam mi inmortálitas
Pártast, si nulla aégritudo huic gaúdio intercésserit.
Séd quem ego mihi potíssumum optem, quoí nunc haec narrém, dari?
CH. Quíd illud gaudist? PA. Dáuom uideo. némost, quem malim ómnium:
Nam húnc scio mea sólide solum gáuisurum gaúdia.

DAVOS. PAMPHILVS. CHARINVS.

DA. Pámphilus ubi nam híc est? PA. Daue. DA. Quís homost? PA. Ego sum. DA. O Pámphile. V 6
PA. Néscis quid mi obtígerit. DA. Certe: séd quid mi obtigerít scio.
PA. Ét quidem ego. DA. More hóminum euenit, út quod sum nanctús mali
Príus resciscerés tu, quam ego illud quód tibi euenít boni.
PA. Méa Glycerium suós parentisrépperit. DA. Factúm bene. CH. Hem.
PA. Páter amicus súmmus nobis. DA. Quís? PA. Chremes. DA. Narrás probe.
PA. Néc mora ullast, quín iam uxorem dúcam. CH. Num ille sómniat
Éa quae uigilans uóluit? PA. Tum de púero, Daue.. DA. Ah désine.
Sólus est quem dílígant di. CH. Sáluos sum, si haec uéra sunt.
Cónloquar.. PA. Quis homóst? Charine, in témpore ipso mi áduenis.

CH. Béne factum. PA. Audisti? CH. Ómnia. age, me in tuís secundis réspice.
Túos est nunc Chremés: facturum quaé uoles scio esse ómnia.
PA. Mémini: atque adeo lóngumst illum me éxpectare dum éxeat.
Séquere hac me intus ád Glycerium núnc *tu*. tu, Daue, ábi domum,
Própera, arcesse hinc qui aúferant eam. quíd stas? quid cessás? DA. Eo.
Ne éxpectetis dum éxeant huc: íntus despondébitur:
Íntus transigétur, siquid ést quod restet. CANTOR. Plaúdite.

ALTER EXITVS ANDRIAE.

PA. Mémini: atque adeo *ut uólui commodum húc senex exit foras.* (977)
Secede illuc áliquantisper. CH. Dáue, sequere me hác. DA. Sequor.

PAMPHILVS. CHARINVS. CHREMES. DAVOS.

PA. Te éxpectabam: est dé tua re, quód agere ego tecúm uolo.
Óperam dedi, ne me ésse oblitum dícas tuae gnatae álterae:
Tibi me opinor ínuenisse dígnum te atque illá uirum.
CHA. Périi, Daue: dé mèo amore ac uíta sor*tis* tóllitur.

CHR. Nón noua istaec míhi condiciost, sí uoluissem, Pámphile.
CHA. Óccidi, Daue. DA. *Áh* mane. CHA. Perii. CHR. Id quam óbrem non uolui, éloquar.
Nón idcirco, quód eum omnino adfínem mihi nollem: CHA. Hém. DA. Tace.
CHR. séd amicitia nóstra, quae est a pátribus nobis trádita,
Eíus non aliquam pártem studui abdúctam tradi líberis.
Núnc quom copia ác fortuna utríque ut obsequerér dedit,
Détur. PA. Bene factum. DA. Ádi atque age homini grátias. CHA. Salué, Chremes,
Meórum amicorum ómnium mi aequíssume:
Quid *dícam? nam illud* míhi non minus est gaúdio,
Quam *mi éuenire núnc* id quod *ego* abs te éxpeto:
Me répperisse, ut hábitus antehac fuí tibi,
Eundém tuom animum. PA. Quom ád eum te adplicáueris,
Studium éxinde ut erit, túte existumáueris.
CHR. Aliénus abs te, támen qui tu esses nóueram.
PA. Id ita ésse facere cóniecturam ex mé licet.
CHR. Ita rés est. gnatam tíbi meam Philúmenam
Vxórem et dotis séx talenta spóndeo.
Agátur intus, síquid restet. ω *Plaúdite.*

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

V. 1 ad 174 iambici senarii
- 175 et 177 iambici octonarii
- 176 iambicus quaternarius
- 178 et 179 trochaici septenarii
- 180 ad 195 iambici octonarii
- 196 ad 198 iambici senarii
- 199 ad 214 iambici octonarii
- 215 ad 226 iambici senarii
- 227 iambicus octonarius
- 228 ad 233 trochaici septenarii
- 234 ad 239 iambici octonarii
- 240 et 244 iambici quaternarii
- 241 et 242 trochaici septenarii
- 243 iambicus octonarius
- 245 et 247 trochaici octonarii
- 246 trochaicus dimeter catalecticus
- 248 ad 251 trochaici septenarii
- 252 iambicus quaternarius
- 253 ad 255 iambici octonarii
- 256 ad 260 trochaici septenarii
- 261 ad 269 iambici octonarii
- 270 ad 298 iambici senarii
- 299 et 300 iambici septenarii
- 301 et 305 et 307 trochaici octonarii
- 302 et 306 et 308 trochaici septenarii
- 303 et 304 309 ad 316 iambici octonarii
- 317 trochaicus septenarius
- 318 iambicus senarius
- 319 ad 383 trochaici septenarii
- 384 ad 393 iambici senarii

V. 394 ad 403 iambici octonarii
- 404 ad 480 iambici senarii
- 481 ad 484 bacchiaci tetrametri acatalecti
- 485 iambicus dimeter catalecticus
- 486 iambicus senarius
- 487 ad 496 iambici octonarii
- 497 et 498 iambici senarii
- 499 ad 505 iambici octonarii
- 506 iambicus septenarius
- 507 ad 509 iambici octonarii
- 510 ad 515 trochaici septenarii
- 517 trochaicus dimeter catalecticus
- 518 ad 523 trochaici septenarii
- 524 ad 532 iambici senarii
- 533 ad 536 iambici octonarii
- 537 iambicus quaternarius
- 538 ad 574 iambici senarii
- 575 ad 581 iambici septenarii
- 582 ad 604 et 606 iambici octonarii
- 605 iambicus quaternarius
- 607 et 608 trochaici octonarii
- 609 trochaicus septenarius
- 610 ad 620 iambici octonarii
- 621 ad 624 trochaici septenarii
- 625 dactylicus tetrameter acatalectus
- 626 ad 634 cretici tetrametri acatalecti
- 635 compositus ex duabus trochaicis tripodiis catalecticis
- 636 iambicus quaternarius
- 637 et 638 bacchiaci tetrametri acatalecti
- 639 et 640 trochaici septenarii
- 641 et 642 iambici octonarii
- 643 ad 649 trochaici septenarii
- 650 ad 654 iambici octonarii
- 655 ad 681 iambici senarii
- 682 et 683 iambici octonarii
- 684 ad 715 iambici septenarii
- 716 ad 819 iambici senarii
820 ad 856 trochaici septenarii

V. 857 iambicus octonarius
- 858 et 859 trochaici septenarii
- 860 ad 863 iambici octonarii
- 864 trochaicus septenarius
- 865 iambicus octonarius
- 866 ad 895 iambici senarii
- 896 ad 928 trochaici septenarii
- 929 ad 958 iambici octonarii
- 959 ad 992 trochaici septenarii
- 993 ad 1003 iambici senarii.

E V N V C H V S

P. TERENTI.

GRAECA · MENANDRV · ACTA · LVDIS · MEGALENSIBVS
L · POSTVMIO · ALBINO · L · CORNELIO · MERVLA · AED · CVR
EGERE · L · AMBIVIVS · TVRPIO · L · ATILIVS · PRAEN
MODOS · FECIT · FLACCVS · TIBIIS · DVABVS · DEXTRIS
FACTA · SECVNDA · M · VALERIO · C · FANNIO · COS

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA

Sorórem falso díctitatam Tháïdis
Id ípsum ignorans míles aduexít Thraso
Ipsíque donat. érat haec ciuis Áttica.
Eídem eunuchum, quem émerat, tradí iubet
Thaídis amator Phaédria ac rus ipse abit
Thrasóni oratus bíduum concéderet.
Ephébus frater Phaédriae puéllulam
Cum déperiret dóno missam Tháïdi,
Ornátu eunuchi indúitur (suadet Pármeno),
Intro *íuit*, uitiat uírginem. sed Átticus
Ciuís repertus fráter eius cónlocat
Vitiátam ephebo: Phaédriam exorát Thraso.

PERSONAE.

PHAEDRIA ADVLESCENS
PARMENO SERVOS
THAIS MERETRIX
GNATHO PARASITVS
CHAEREA ADVLESCENS
THRASO MILES
PYTHIAS ANCILLA
CHREMES ADVLESCENS
ANTIPHO ADVLESCENS
DORIAS ANCILLA
DORVS EVNVCHVS
SANGA SERVOS
SOPHRONA NVTRIX
LACHES SENEX.

PROLOGVS.

Si quísquamst, qui placére se studeát bonis
Quam plúrimis et mínume multos laédere,
In hís poëta hic nómen profitetúr suom.
Tum síquis est, qui díctum in se incleméntius
Exístumabit ésse, sic exístumet,
Respónsum, non dictum ésse, quia laesít prior,
Qui béne uortendo et eásdem scribendó male
Ex Graécis bonis Latínas fecit nón bonas.
Idém Menandri Phásma nunc nupér dedit
Atque ín Thensauro scrípsit, causam dícere
Prius únde petitur, aúrum qua re sít suom,
Quam illíc qui petit, unde ís sit thensaurús sibi
Aut únde in patrium mónumentum peruénerit.
Dehinc né frustretur ípse se aut sic cógitet
'Defúnctus iam sum, níl est quod dicát mihi':
Is ne érret moneo et désinat lacéssere.
Habeo ália multa, quaė nunc condonábitur,
Quae próferentur póst, si perget laédere,
Ita ut fácere instituit. quám nunc acturí sumus
Menándri Eunuchum, póstquam aediles émerunt,
Perfécit sibi ut inspíciundi esset cópia.
Magistrátus quom ibi adésset, occeptást agi.
Exclámat, furem, nón poëtam fábulam
Dedísse et nil dedísse uerborúm tamen:
Colacem ésse Naeui et Plaúti, ueterem fábulam,
Parasíti personam índe ablatam et mílitis.

Si id ést peccatum, péccatum inprudéntiast
Poëtae, non quo fúrtum facere stúduerit.
Id ita ésse uos iam iúdicare póteritis.
Coláx Menandrist: ín east parasitús colax
Et míles gloriósus: eas se nón negat
Persónas transtulísse in Eunuchúm suam
Ex Graéca: sed eas *áb aliis* factás prius
Latínas scisse sése, id uero pérnegat.
Quod sí personis ísdem huic uti nón licet:
Qui mágis licet curréntem seruom scríbere,
Bonás matronas fácere, meretricís malas,
Parasítum edacem, glóriosum mílitem,
Puerúm supponi, fálli per seruóm senem,
Amáre, odisse, súspicari? dénique
Nullúmst iam dictum, quód non sit dictúm prius.
Qua re aéquomst uos cognóscere atque ignóscere,
Quae uéteres factitárunt si faciúnt noui.
Date óperam, cum siléntio animum atténdite,
Vt pérnoscatis, quíd sibi Eunuchús uelit.

ACTVS I.

PHAEDRIA. PARMENO.

Ph. Quid ígitur faciam? nón eam? ne núnc quidem I 1
Quom arcéssor ultro? an pótius ita me cómparem,
Non pérpeti meretrícum contumélias?
Exclúsit: reuocat: rédeam? non, si me óbsecret.
Pa. Siquidem hércle possis, níl prius neque fórtius:
Verúm si incipies néque pertendes náuiter
Atque, úbi pati non póteris, quom nemo éxpetet,
Inf écta pace ultro ád eam uenies, índicans
Te amáre et ferre nón posse: actumst, ílicet,
Perísti: eludet, úbi te uictum sénserit.
Proin tú, dum est tempus, étiam atque etiam cógita,
Ere: quaé res in se néque consilium néque modum
Habet úllum, eam consílio regere nón potes.
In amóre haec omnia ínsunt uitia: iniúriae,
Suspítiones, ínimicitiae, indútiae,
Bellúm, pax rursum: incérta haec si tu póstules
Ratióne certa fácere, nilo plús agas,
Quam sí des operam ut cúm ratione insánias.
Et quód nunc tute técum iratus cógitas
'Egone íllam, quae illum, quaé me quae non! síne modo,
Morí me malim: séntiet qui uír siem':
Haec uérba *illa* una me hércle falsa lácrimula,
Quam oculós terendo mísere uix ui exprésserit,

Restínguet, et te ultro áccusabit, ét dabis
Vltro eí supplicium. PH. O indígnum facinus: núnc ego
Et illám scelestam esse ét me miserum séntio
Et taédet: et amore árdeo: et prudéns sciens,
Viuós uidensque péreo: nec quid agám scio.
PA. Quid agás? nisi ut te rédimas captum quám queas
Minumó: si nequeas paúlulo, at quantí queas:
Et né te adflictes. PH. Ítane suades? PA. Sí sapis.
Neque praéter quam quas ípse amor moléstias
Habet áddas, et illas quás habet recté feras.
Sed eccam ípsa egreditur, nóstri fundi cálamitas:
Nam quód nos capere opórtet, haec intércipit.

THAIS. PHAEDRIA. PARMENO.

I 2 TH. Miserám me, uereor ne íllud grauius Phaédria
Tulerít neue aliorsum átque ego feci accéperit,
Quod heri íntro missus nón est. PH. Totus, Pármeno,
Tremo hórreoque, pôstquam aspexi hanc. PA. Bóno animo es:
Accéde ad ignem hunc, iám calesces plús satis.
TH. Quis hic lóquitur? ehem, tun híc eras, mi Phaédria?
Quid stábas hic? quor nón intro ibas? PA. Céterum
De exclúsione uérbum nullum? TH. Quíd taces?
PH. Sané quia uero hae míhi patent sempér fores
Aut quía sum apud te prímus. TH. Missa ístaéc face.
PH. Quid 'míssa'? o Thaïs, Tháïs, utinam essét mihi
Pars aéqua amoris técum ac pariter fíeret,
Vt aút hoc tibi doléret itidem ut míhi dolet,
Aut égo istuc abs te fáctum nili pénderem!

Th. Ne crúcia te obsecro, ánime mi, mi Phaédria.
Non pól, quo quemquam plús amem aut plus díligam,
Eo féci: sed ita erát res, faciundúm fuit.
Pa. Credo, út fit, misera praé amóre exclusti húnc foras.
Th. Sicíne agis, Parmeno? áge: sed huc qua grátia
Te arcéssi iussi, auscúlta. Ph. Fiat. Th. Díc mihi
Hoc prímum, potin est híc tacere? Pa. Egone? óptume.
Verum heús tu, hac lege tíbi meam astringó fidem:
Quae uéra audiui, táceo et contineo óptume:
Sin fálsum aut uanum aut fínctumst, continuó palamst:
Plenús rimarum sum, hác atque illac pérfluo.
Proin tú, tacere sí uis, uera dícito.
Th. Samiá mihi mater fúit: ea habitabát Rhodi.
Pa. Potést taceri hoc. Th. Íbi tum matri páruolam
Puéllam dono quídam mercatór dedit
Ex Áttica hinc abréptam. Ph. Ciuemne? Th. Árbitror:
Certúm non scimus: mátris nomen ét patris
Dicébat ipsa: pátriam et signa cétera
Neque scíbat neque per aétatem etiam pót*is* erat.
Mercátor hoc addébat: e praedónibus,
Vnde émerat, se audísse abreptam e Súnio.
Matér ubi accepit, coépit studiose ómnia
Docére, educere, íta ut*i* si esset fília.
Sorórem plerique ésse credebánt meam.
Ego cum íllo, quocum tum úno rem habebam hóspite,

Abii húc, qui mihi relíquit haec quae habeo ómnia.
PA. Vtrúmque hoc falsumst: écfluet. TH. Qui istúc? PA. Quia
Neque tu úno eras conténta neque solús dedit:
Nam hic quóque bonam magnámque partem ad te áttulit.
TH. Itást; sed sine me péruenire quó uolo.
Intérea miles, quí me amare occéperat,
In Cáriamst proféctus: te intereá loci
Cognóui. tute scís postilla quam íntumum
Habeám te et mea consília ut tibi credam ómnia.
PA Ne hoc quídem tacebit Pármeno. TH. Oh dubiúmne id est?
Hoc ágite, amabo. máter mea illic mórtuast
Nupér: eius frater áliquantum ad remst áuidior.
Is ubi *ésse* hanc forma uídet honesta uírginem
Et fídibus scire, prétium sperans ílico
Prodúcit, uendit. fórte fortuna ádfuit
Hic méus amicus: émit eam donó mihi,
Inprúdens harum rérum ignarusque ómnium.
Is uénit: postquam sénsit me tecúm quoque
Rem habére, fingit caúsas ne det sédulo:
Ait, sí fidem habeat se íri praepositúm tibi
Apúd me, ac non id métuat, ne, ubi accéperim,
Sesé relinquam, uélle se illam míhi dare:
Verum íd uereri. séd ego quantum súspicor,
Ad uírginem animum adiécit. PH. Etiamne ámplius?
TH. Nil: nám quaesiui. núnc ego eam, mi Phaédria,
Multaé sunt causae quam óbrem cupio abdúcere:
Primúm quod soror est dícta, praeterea út suis

Restítuam ac reddam. sóla sum: habeo hic néminem
Neque amícum neque cognátum. quam obrem, Phaédria,
Cupio áliquos parere amícos benefició meo.
Id amábo adiuta mé, quo id fiat fácilius.
Sine illúm priores pártis hosce aliquót dies
Apúd me habere. níl respondes? Ph. Péssuma,
Egon quícquam cum istis fáctis tibi respóndeam?
Pa. Eu nóster, laudo: tándem perdoluít: uir es.
Ph. At égo nescibam, quórsum tu ires: 'páruola
Hinc ést abrepta: edúxit mater pró sua:
Soror díctast: cupio abdúcere, ut reddám suis:'
Nempe ómnia haec nunc uérba huc redeunt dénique:
Exclúdor, ille récipitur. qua grátia?
Nisi si íllum plus quam mé amas et istam núnc times,
Quae aduéctast, ne illum tálem praeripiát tibi.
Th. Ego id tímeo? Ph. Quid te ergo áliud sollicitát? cedo.
Num sólus ille dóna dat? numcúbi meam
Benígnitatem sénsisti in te claúdier?
Nonne úbi mi dixti cúpere te ex Aethíopia
Ancíllulam, relíctis rebus ómnibus
Quaesíui? porro eunúchum dixti uélle te,
Quia sólae utuntur hís reginae: répperi,
Herí minas uigínti pro ambobús dedi.
Tamén contemptus ábs te haec habui in mémoria:
Ob haéc facta abs te spérnor! Th. Quid istic, Phaédria?

Quamquam íllam cupio abdúcere atque hac re árbitror
Id fíeri posse máxume: uerúm tamen
Potiús quam te inimicum hábeam, faciam ut iússeris.
Ph. Vtinam ístuc uerbum ex ánimo ac uere díceres
'Potiús quam te inimicum hábeam': si istuc créderem
Sincére dici, quíduis possem pérpeti.
Pa. Labáscit, uictust, úno uerbo, quám cito!
Th. Ego nón ex animo mísera dico? quám ioco
Rem uóluisti a me tándem, quin perféceris?
Ego ínpetrare néqueo hoc abs te, bíduom
Saltem út concedas sólum. Ph. Siquidem bíduom:
Verúm ne fiant ísti uigintí dies.
Th. Profécto non plus bíduom aut.. Ph. Aut? níl moror.
Th. Non fíet: hoc modo síne te exorem. Ph. Scílicet
Faciúndumst quod uis. Th. Mérito te amo, béne facis.
Ph. Rus íbo: ibi hoc me mácerabo bíduom:
Ita fácere certumst: mós gerundust Tháïdi.
Tu, Pármeno, huc fac illi ádducantur. Pa. Máxume.
Ph. In hoc bíduom Thaïs uale. Th. Mi Phaédria,
Et tú: numquid uis áliud? Ph. Egone quíd uelim?
Cum mílite isto praésens absens út sies:
Diés noctisque mé ames, me desíderes,
Me sómnies, me expéctes, de me cógites,
Me spéres, me te obléctes, mecum tóta sis:
Meus fác sis postremo ánimus, quando ego súm tuos.
Th. Me míseram, forsan híc mihi paruam habeát fidem
Atque éx aliarum ingéniis nunc me iúdicet.

**Ego pól, quae mihi sum cónscia, hoc certó scio,
Neque mé finxisse fálsi quicquam néque meo
Cordi ésse quemquam cáriorem hoc Phaédria:
Et quídquid huius féci, causa uírginis
Fecí: nam me eius spéro fratrem própemodum
Iam répperisse, aduléscentem adeo nóbilem:
Et is hódie uenturum ád me constituít domum.
Concédam hinc intro atque éxpectabo, dúm uenit.**

ACTVS II.

PHAEDRIA. PARMENO.

II 1 PH. Fác, ita ut iussi, déducantur ísti. PA. Faciam. PH. At dílígenter.
PA. Fíet. PH. At matúre. PA. Fiet. PH. Sátin hoc mandatúmst tibi? PA. Ah
Rogitáre, quasi difficile sit.
Ýtinam tam aliquid ínuenire fácile possis, Phaédria,
Quam hóc peribit. PH. Ego quoque una péreo, quod mihist cárius:
Ne istúc tam iniquo pátiare animo. PA. Mínume: qui effectúm dabo.
Sed númquid aliud ínperas?
PH. Múnus nostrum ornáto uerbis, quód poteris: et illum aémulum,
Quod póteris, ab ea péllito. PA. Au,
Mémini, tam etsi núllus moneas. PH. Égo rus ibo atque íbi manebo.
PA. Cénseo. PH. Sed heús tu. PA. Quid uis? PH. Cénsen posse me óffirmare
Pérpeti, ne rédeam interea? PA. Téne? non hercle árbitror:
Nam aut iám reuortere, aút mox noctu te ádiget horsum insómnia.
PH. Opus fáciam, ut defetíger usque, ingrátiis ut dórmiam.

PA. Vigilábis lassus: hóc plus facies. PH. Ábi, nil dicis, Pármeno.
Eĭciunda hercle haec ést mollities ánimi: nimis me indúlgeo.
Tandém non ego illam cáream, si sit ópus, uel totum tríduom? PA. Hui,
Vniuorsum tríduom? uide quíd agas. PH. Stat senténtia.
PA. Dí boni, quid hoc mórbist? adeon hómines inmutárier
Éx amore, ut nón cognoscas eúndem esse! hoc nemó fuit
Mínus ineptus, mágis seuerus quísquam nec magis cóntinens.
Séd quis hic est, qui huc pérgit? attat, híc quidemst parasitús Gnatho
Mílitis: ducít secum una uírginem dono huíc: papae,
Fácie honesta. mírum ni ego me túrpiter hodie híc dabo
Cúm meo decrepito hóc eunucho. haec súperat ipsam Tháïdem.

GNATHO. PARMENO.

GN. Di ínmortales, hómini homo quid praéstat? stulto intéllegens II 2
Quíd inter est? hoc ádeo ex hac re uénit in mentém mihi:
Cónueni hodie aduéniens quendam meí locì hinc atque órdinis
Hóminem haud inpurum, ítidem patria qui ábligurrierát bona:

Vídeo sentum squálidum aegrum, pánnis annisque óbsitum.
'Quíd istuc' inquam 'ornátist?' "quoniam míser quod habui pérdidi, en
Quó redactus sum. ómnes noti me átque amici déserunt."
Híc ego illum contémpsi prae me; 'quíd homo' inquam 'ignauíssume?
Ítan parasti te, út spes nulla rélicua in te sít tibi?
Símul consilium cúm re amisti? uíden me ex eodem ortúm loco?
Quí color, nitór, uestitus, quaé habitudost córporis!
Ómnia habeo, néque quicquam habeo: níl quom est, nil defít tamen.'
"Át ego infelix néque ridiculus ésse neque plagás pati
Póssum." 'quid? tu his rébus credis fíeri? tota errás uia.
Ólim isti fuit géneri quondam quaéstus apud saeclúm prius:
Hóc nouomst aucúpium: ego adeo hanc prímus inuení uiam.
Ést genus hominum, qui ésse primos se ómnium rerúm uolunt,
Néc sunt: hos conséctor: hisce ego nón paro me ut rídeant,
Séd *eis* ultro adrídeo et eorum íngenia admirór simul:
Quídquid dicunt, laúdo: id rursum sí negant, laudo íd quoque:
Négat quis: nego; aït: áio; postremo ínperaui egomét mihi

Ómnia adsentári. is quaestus núnc est multo ubérrumus.'
Pa. Scítum hercle hominem: hic hómines prorsum ex stúltis insanós facit.
Gn. Dum haec lóquimur, intereá loci ad macéllum ubi aduentámus,
Concúrrunt laeti mi óbuiam cuppédinarii ómnes:
Cetárii, lanií, coqui, fartóres, piscatóres,
Quibus ét re salua et pérdita profúeram et prosum saépe:
Salútant, ad cenám uocant, aduéntum gratulántur.
Ille úbi miser famélicus uidet me ésse tanto honóre,
Tam fácile uictum quaérere: [ibi] homo coépit me obsecráre,
Vt síbi liceret díscere id de mé: sectari iússi,
Si pótis est, tamquam phílosophorum habent dísciplinae ex ípsis
Vocábula, parasíti ita ut Gnathónici uocéntur.
Pa. Viden ótium et cibus quíd facit aliénus? Gn. Sed ego césso
Ad Tháïdem hanc dedúcere et rogáre ad cenam ut uéniat?
Sed Pármenonem ante óstium †Thaidis tristem uídeo,
Riuális seruom: sálua res. ni mírum, hisce hómines frígent.
Nebulónem hunc certumst lúdere. Pa. Hisce hoc múnere arbitrántur
Suam Tháïdem esse. Gn. Plúrima salúte Parmenónem
Summúm suom inpertít Gnatho. quid ágitur? Pa. Statur. Gn. Vídeo.

Numquíd nam hic quod nolís uides? Pa. Te. Gn. Crédo: at numquid áliud?
Pa. Qui dúm? Gn. Quia tristi's. Pa. Níl quidem. Gn. Ne sís: sed quid uidétur
Hoc tíbi mancupium? Pa. Nón malum hercle. Gn. Vro hóminem. Pa. Vt falsus ánimist.
Gn. Quam hoc múnus gratum Tháïdi arbitráre esse? Pa. Hoc nunc dícis,
Eiéctos hinc nos: ómnium rerum, heús, uicissitúdo est.
Gn. Sex égo te totos, Pármeno, hos mensís quietum réddam,
Ne súrsum deorsum cúrsites neue úsque ad lucem uígiles:
Ecquíd beo te? Pa. Mén? papae. Gn. Sic sóleo amicos. Pa. Laúdo.
Gn. Detíneo te: fortásse tu proféctus alio fúeras.
Pa. Nusquám. Gn. Tum tu igitur paúlulum da mi óperae: fac ut admíttar
Ad íllam. Pa. Age modo, nunc tíbi patent fores haé, quia istam dúcis.
Gn. Numquem éuocari hinc uís foras? Pa. Sine bíduom hoc praetéreat:
Qui míhi nunc uno dígitulo foris áperis fortunátus,
Ne tu ístas faxo cálcibus saepe ínsultabis frústra.
Gn. Etiám nunc hic stas, Pármeno? [eho] num nam híc relictu's cústos,
Nequís forte internúntius clam a mílite ad istam cúrset?
Pa. Facéte dictum: míra uero míliti quae pláceant.
Sed uídeo erilem fílium minórem huc adueníre.

Mirór, qui ex Piraeo ábierit: nam ibi cústos publicést nunc.
Non témerest: et properáns uenit: nesció quid circumspéctat.

Chaerea. Parmeno.

II 3

Ch. Óccidi.
Neque uírgost usquam néque ego, qui illam e cónspectu amisí meo.
Vbi quaéram, ubi inuestígem, quem percónter, quam insistám uiam,
Incértus sum. una haec spés est: ubi ubi est, diú celari nón potest.
O fáciem pulchram: déleo omnis dehínc ex animo múlieres:
Taedét cotidiánarum harum fórmarum. Pa. Ecce autem álterum,
Néscio quid de amóre loquitur: o ínfortunatúm senem!
Hic uérost, qui si occéperit,
Ludúm iocumque dícet fuisse illum álterum,
Praeut húius rabies quaé dabit.
Ch. Vt illúm di deaeque sénium perdant, qui hódie me remorátus est:
Meque ádeo qui restíterim: tum autem qui íllum flocci fécerim.
Séd eccum Parmenónem. salue. Pa. Quíd tu es tristis? quídue es alacris?
Vnde is? Ch. Egone? néscio hercle, néque unde eam neque quórsum eam:
Ita prórsum oblitus súm mei.
Pa. Qui quaéso? Ch. Amo. Pa. Hem. Ch. Nunc, Pármeno, te osténderis qui uír sies.

Scis té mihi saepe póllicitum esse 'Chaérea, aliquid ínueni
Modo quód ames: in ea re útilitatem ego fáciam ut cognoscás meam',
Quom in céllulam ad te pátris penum omnem cóngerebam clánculum.
Pa. Age, inépte. Ch. Hoc hercle fáctumst. fac sis núnc promissa adpáreant:
Sic ádeo digna rés est, ubi tu néruos intendás tuos
Haud símilis uirgost uírginum nostrárum, quas matrés student
Demíssis umeris ésse, uincto péctore, ut gracilaé sient.
Siquást habitior paúlo, pugilem esse áiunt, deducúnt cibum:
Tam etsi bonast natúra, reddunt cúratura iúnceam:
Itaque érgo amantur. Pa. Quíd tua istaec? Ch. Noua figura orís. Pa. Papae.
Ch. Color uérus, corpus sólidum et suci plénum. Pa. Anni? Ch. Anni? sédecim.
Pa. Flos ípsus. Ch. Hance tú mihi uel ui uél clam uel precário
Fac trádas: mea nil ré fert, dum potiár modo.
Pa. Quid? uírgo quoiast? Ch. Néscio hercle. Pa. Vndést? Ch. Tantundem. Pa. Vbi hábitat?
Ch. Ne id quídem. Pa. Vbi uidisti? Ch. Ín uia. Pa. Qua rátione amisísti?
Ch. Id équidem aduenìens mécum stomachabár modo:
Neque quémquam ego hominem esse árbitror, quoi mágis bonae
Felícitates ómnes auorsaé sient.

Quid hóc est sceleris! périi. Pa. Quid factúmst?
Ch. Rogas?
Patrís cognatum atque aéqualem Archidémidem
Nouístin? Pa. Quid ni? Ch. Is, dum hánc sequor,
fit mi óbuiam.
Pa. Incómmode hercle. Ch. Immo énim uero ínfelíciter:
Nam incómmoda alia súnt dicenda, Pármeno.
Illúm liquet mihi déierare his ménsibus
Sex séptem prorsus nón uidisse próxumis,
Nisi núnc, quom mínume uéllem minumeque ópus
fuit.
Eho nónne hoc monstri símilest? quid aïs? Pa.
Máxume.
Ch. Contínuo adcurrit ád me, quam longé quidem,
Incúruos, tremulus, lábiis demissís, gemens:
'Heus heús, tibi dico, Chaérea' inquit. réstiti.
'Scin quíd ego te uolébam?' "dic." 'cras ést mihi
Iudícium.' "quid tum?" 'ut díligenter núnties
Patri, áduocatus máne mi esse ut méminerít.'
Dum haec dícit, abiit hóra. rogo numquíd uelit.
'Recte' ínquit. abeo. quom húc respicio ad uírginem,
Illa sése interea cómmodum huc aduórterat
In hanc nóstram plateam. Pa. Mírum ni hanc dí-
cít, modo
Huic quaé datast dono. Ch. Húc quom aduenío,
núlla erat.
Pa. Comités secuti scilicet sunt uírginem?
Ch. Verúm: parasitus cum áncilla. Pa. Ipsast: ílicet:
Desíne: iam conclamátumst. Ch. Alias rés agis.
Pa. Istúc ago equidem. Ch. Nóstin quae sit? díc mihi,
Vidístin? Pa. Vidi, nóui: scio quo abdúcta sit.
Ch. Eho Pármeno mi, nóstin et scis úbi siet?

PA. Húc deductast ád meretricem Tháïdem: ei donó datast.
CH. Quís is est tam poténs cum tanto múnere hoc? PA. Milés Thraso,
Phaédriae riuális. CH. Duras frátris partis praédicas.
PA. Ímmo si sciás quod donum huic dóno contra cómparet,
Mágis id dicas. CH. Quód nam quaeso hercle? PA. Eúnuchum. CH. Illumne óbsecro
Ínhonestum hominem, quém mercatus ést heri, senem múlierem?
PA. Ístunc ípsum. CH. Homó quatietur cérte cum donó foras.
Séd istam Thaïdém non sciui nóbis uicinam. PA. Haúd diust.
CH. Périi, numquamne étiam me illam uídisse! eho dum díc mihi:
Éstne, ut fertur, fórma? PA. Sane. CH. At níl ad nostram hanc. PA. Ália res.
CH. Óbsecro hercle, Pármeno, fac ut pótiar. PA. Faciam sédulo:
Dábo operam, adiuuábo: numquid me áliud? CH. Quo nunc ís? PA. Domum,
V́t mancupia haec, íta uti iussit fráter, ducam ad Tháïdem.
CH Ó fortunatum ístum eunuchum, quí quidem in hanc detúr domum!
PA. Quíd ita? CH. Rogitas? súmma forma sémper conseruám domi
Vidébit, conloquétur, aderit úna in unis aédibus.
Cibúm non numquam cápiet cum ea: intérdum propter dórmiet.

Pa. Quid sí nunc tute fórtunatus fías? Ch. Qua re, Pármeno?
Respónde. Pa. Capias tu íllius uestem. Ch. Véstem? quid tum póstea?
Pa. Pro illó te deducam. Ch. Aúdio. Pa. Te esse íllum dicam. Ch. Intéllego.
Pa. Tu illíus fruare cómmodis, quibus tú illum dicebás modo:
Cibum úna capias, ádsis, tangas, lúdas, propter dórmias:
Quandóquidem illarum néque te quisquam nóuit neque scit quí sies.
Praetérea forma et aétas ipsast, fácile ut pro eunuchó probes.
Ch. Dixtí probe, nec úmquam uidi mélius consiliúm dari.
Age eámus intro núnciam: orna me, ábduc, duc, quantúm potest.
Pa. Quid agís? iocabar équidem. Ch. Garris. Pa. Périi, quid ego egí miser?
Quo trúdis? perculerís iam tu me. tíbi equidem dicó, mane.
Ch. Eámus. Pa. Pergin? Ch. Cértumst. Pa. Vide ne nímium calidum hoc sít modo.
Ch. Non ést profecto: síne. Pa. At enim istaec ín me cudetúr faba. Ch. Ah.
Pa. Flagítium facimus. Ch. Án id flagitiumst, si ín domum meretríciam
Dedúcar et illis crúcibus, quae nos nóstramque adulescéntiam
Habent déspicatam et quaé nos semper ómnibus cruciánt modis,

Nunc réferam gratiam átque eas itidem fállam, ut ab illis fállimur?
An pótius hoc patri aéquomst fieri, ut á me ludatúr dolis?
Quod quí rescierint, cúlpent; illud mérito factum omnés putent.
PA. Quid istíc? si certumst fácere, faciam: uérum ne post cónferas
Culpam ín me. CH. Non faciám. PA. Iubesne? CH. Iúbeam? cogo atque ínpero;
Numquám defugio auctóritatem. PA. Séquere: di uortánt bene.

ACTVS III.

THRASO. GNATHO. PARMENO.

TH. Magnás uero agere grátias Thaïs mihi? III 1
GN. Ingéntis. TH. Ain tu, laétast? GN. Non tam ipsó quidem
Donó, quam abs te datum ésse: id uero sério
Triúmphat. PA. Hoc prouíso ut, ubi tempús siet,
Dedúcam. sed eccum mílitem. TH. Est istúc datum
Proféсto, ut grata míhi sint quae facio ómnia.
GN. Aduórti hercle animum. TH. Vél rex semper máxumas
Mihi agébat quidquid féceram: aliis nón item.
GN. Labóre alieno mágno partam glóriam
Verbís saepe in se tránsmouet, qui habét salem,
Quod in tést. TH. Habes. GN. Rex te érgo in oculis TH. Scílicet.
GN. gestáre? TH. Vero: crédere omnem exércitum,
Consília. GN. Mirum. TH. Túm sicubi eum sátietas
Hominum aút negoti síquando odium céperat,
Requiéscere ubi uolébat, quasi: nostín? GN. Scio:
Quasi ubi íllam expueret míseriam ex animó. TH. Tenes.
Tum mé conuiuam sólum abducebát sibi. GN. Hui,
Regem élegantem nárras. TH. Immo síc homost:
Perpaúcorum hominum. GN. Ímmo nullorum árbitror,

Si técum uiuit. Th. Inuidere omnés mihi,
Mordére clanculum: égo non flocci péndere:
Illi inuidere mísere: uerum unús tamen
Inpénse, elephantis quem Índicis praefécerat.
Is úbi molestus mágis est, 'quaeso' inquám 'Strato,
Eone és ferox, quia habés inperium in béluas?'
Gn. Pulcherrume hercle díctum et sapientér. papae,
Iuguláras hominem. quíd ille? Th. Mutus ílico.
Gn. Quid ni ésset? Pa. Di uostrám fidem: hominem pérditum
Miserúmque: et illum sácrilegum. Th. Quid illúd, Gnatho,
Quo pácto Rhodium tétigerim in conuíuio,
Numquám tibi dixi? Gn. Númquam: sed narra óbsecro.
Plus míliens audíui. Th. Vna in conuíuio
Erat híc, quem dico, Rhódius adulescéntulus.
Forte hábui scortum: coépit ad id adlúdere
Et me ínridere. 'quíd aïs' inquam homini 'ínpudens?
Lepus túte es et pulméntum quaeris?' Gn. Háhahae.
Th. Quid ést? Gn. Facete, lépide, laute, níl supra.
Tuomne, óbsecro te, hoc díctum erat? uetus crédidi.
Th. Audíeras? Gn. Saepe, et fértur in primís. Th Meumst.
Gn. Dolet díctum inprudenti ádulescenti et líbero.
Pa. At té di perdant. Gn. Quíd ille quaeso? Th. Pérditus:
Risu ómnes qui aderant émoriri: dénique
Metuébant omnes iám me. Gn. Non iniúria.
Th. Sed heús tu, purgon égo me de istac Thaïdi,

Quod eám me amare súspicatast? Gn. Níl minus.
Immo aúge magis suspítionem. Th. Quór? Gn. Rogas?
Scin, síquando illa méntionem Phaédriae
Facit aút si laudat, te út male urat? Th. Séntio.
Gn. Id út ne fiat, haéc res solast rémedio.
Vbi nóminabit Phaédriam, tu Pámphilam
Contínuo. siquando ílla dicet 'Phaédriam
Intró mittamus cómmissatum': Pámphilam
Cantátum prouocémus. si laudábit haec
Illíus formam: tu húius contra. dénique
Par pró pari reférto, quod eam mórdeat.
Th. Siquidém me amaret, tum ístuc prodessét, Gnatho.
Gn. Quando íllud quod tu dás expectat átque amat,
Iam dúdum te amat: iám dudum illi fácile fit
Quod dóleat: metuit sémper, quem ipsa núnc capit
Fructúm, nequando irátus tu alio cónferas.
Th. Bene díxti: ac mihi istuc nón in mentem uénerat.
Gn. Ridículum: non enim cógitaras: céterum
Idem hoc túte melius quánto inuenissés, Thraso!

Thais. Thraso. Parmeno. Gnatho.
Pythias.

Th. Audíre uocem uísa sum modo mílitis. III 2
Atque éccum. salue, mí Thraso. Thr. O Thaïs mea,
Meum sáuium, quid ágitur? ecquid nós amas
De fídicina istac? Pa. Quám uenuste: quód dedit
Princípium aduenieus! Th. Plúrimum meritó tuo.
Gn. Eámus ergo ad cénam: quid stas? Pa. Hem álterum:
Ex hómine hunc natum dícas? Thr. Vbi uis, nón moror.

Pa. Adíbo atque adsimulábo quasi nunc éxeam.
Itúran, Thaïs, quópiam es? Th. Ehem, Pármeno,
Bene fécisti: hodie itúra. Pa. Quo? Th. Quid, huuc nón uides?
Pa. Video ét me taedet. úbi uis, dona adsúnt tibi
A Phaédria. Thr. Quid stámus? quor non ímus hinc?
Pa. Quaeso hércle ut liceat, páce quod fiát tua,
Dare huíc quae uolumus, cónuenire et cónloqui.
Thr. Perpúlchra credo dóna aut nostri símilia.
Pa. Res índicabit. heús iubete istós foras
Exíre, quos iussi, ócius. procéde tu huc.
Ex Aéthiopiast úsque haec. Thr. Hic sunt trés minae.
Gn. Vix. Pa. Ýbi tu es, Dore? accéde. en eunuchúm tibi,
Quam líberali fácie, quam aetate íntegra!
Th. Ita mé di ament, honéstust. Pa. Quid tu aïs, Gnatho?
Numquíd habes quod contémnas? quid tu autém Thraso?
Tacént: satis laudant. fác periclum in lítteris,
Fac ín palaestra, in músicis: quae líberum
Scire aéquomst adulescéntem, sollertém dabo.
Thr. Ego íllum eunuchum, si ópus siet, uel sóbrius.
Pa. Atque haéc qui misit, nón sibi soli póstulat
Te uíuere et sua caúsa excludi céteros,
Neque púgnas narrat néque cicatricís suas
Osténtat neque tibi óbstat, quod quidám facit:
Verum úbi molestum nón erit, ubi tú uoles,
Vbi témpus tibi erit, sát habet, si tum récipitur.
Thr. Adpáret seruom hunc ésse domini paúperis

Miseríque. GN. Nam hercle némo posset, sát scio,
Qui habéret qui paráret alium, hunc pérpeti.
PA. Tace tú, quem ego esse infra ínfumos omnís puto
Hominés: nam qui huic adséntari animum indúxeris,
E flámma petere té cibum posse árbitror.
THR. Iamne ímus? TH. Hos prius íntro ducam et quaé uolo
Simul ínperabo: póste continuo éxeo.
THR. Ego hinc ábeo. tu istanc ópperire. PA. Haud cónuenit
Vna íre cum amica ínperatorem ín uia.
THR. Quid tíbi ego multa dícam? domini símiu's.
GN. Hahahaé. THR. Quid rides? GN. Ístuc quod dixtí modo:
Et illúd de Rhodio díctum quom in mentém uenit.
Sed Tháïs exit. THR. Ábi prae, cura ut sínt domi
Paráta. GN. Fiat. TH. Díligenter, Pýthias,
Fac cúres, si Chremés hoc forte aduénerit,
Vt óres, primum ut rédeat: si id non cómmodumst,
Vt máneat: si id non póterit, ad me addúcito.
PY. Ita fáciam. TH. Quid? quid áliud uolui dícere?
Ehem: cúrate istam díligenter uírginem:
Domi adsítis facite. THR. Eámus. TH. Vos me séquimini.

CHREMES. PYTHIAS.

CH. Profécto quanto mágis magisque cógito, III 3
Ni mírum, dabit haec Tháïs mihi magnúm malum:
Ita mé uideo ab ea astúte labefactárier.
Iam túm quom primum iússit me ad se arcéssier,
Rogét quis 'quid tibi cum ílla?' ne norám quidem.

Vbi uéni, causam, ut íbi manerem, répperit:
Ait rém diuinam fécisse et rem sériam
Velle ágere mecum. iám tum erat suspítio,
Doló malo haec fieri ómnia. ipsa adcúmbere
Mecúm, mihi sese dáre, sermonem quaérere.
Vbi fríget, huc euásit, quam pridém pater
Mihi et máter mortui éssent. dico, iám diu.
Rus Súnii ecquod hábeam et quam longe á mari.
Credo eí placere hoc, spérat se a me auéllere.
Postrémo, ecqua inde párua periissét soror;
Ecquís cum ea una; quíd habuisset, quóm perit;
Ecquís eam posset nóscere. haec quor quaéritet?
Nisí si ílla forte quae ólim periit páruola,
Eam sése intendit ésse, utist audácia.
Verum éa si uiuit, ánnos natast sédecim,
Non máior: Thaïs, quám ego sum, maiúsculast.
Misit porro orare, út uenirem, sério.
Aut dícat quod uolt aút molesta né siet.
Non hércle ueniam tértio. heus heus, écquis hic?
Ego súm Chremes. Py. O cápitulum lepidíssumum.
Ch. Dico égo mi insidias fíeri? Py. Thaïs máxumo
Te orábat opere, ut crás redires. Ch. Rús eo.
Py. Fac amábo. Ch. Non possum, ínquam. Py. At tu apud nos híc mane,
Dum rédeat ipsa. Ch. Níl minus. Py. Quor, mí Chremes?
Ch. Malám rem hinc ibis? Py. Si ístuc ita certúmst tibi,
Amábo ut illuc tránseas ubi illást. Ch. Eo.
Py. Abi, Dórias, cito húnc deduce ad mílitem.

ANTIPHO.

AN. Heri áliquot adulescéntuli coïmus in Piraéo, III 4
In húnc diem ut de súmbolis essémus. Chaeream eí rei
Praefécimus: dati ánuli: locus, témpus constitútumst.
Praetériit tempus: quo ín loco dictúmst, parati níl est.
Homo ípse nusquamst: néque scio quid dícam aut quid coniéctem.
Nunc mi hóc negoti céteri dedére, ut illum quaéram,
Idque ádeo uisam, sí domist. quis nam hínc ab Thaïde éxit?
Is ést an non est? ípsus est. quid hoc hóminis? quid hoc ornátist?
Quid illúd malist? nequeó satis mirári neque conícere:
Nisi, quídquid est, procul hínc lubet prius quíd sit sciscitári.

CHAEREA. ANTIPHO.

CH. Númquis hic est? némost. numquis hínc me sequitur? némo homost. III 5
Iámne rumpere hóc licet mi gaúdium? pro Iúppiter,
Nunc ést profecto, intérfici quom pérpeti me póssum,
Ne hoc gaúdium contáminet uita aégritudine áliqua.
Sed néminemne cúriosum intéruenire núnc mihi,
Qui mé sequatur quóquo eam, rogitándo obtundat, énicet,

Quid géstiam aut quid laétus sim, quo pérgam, unde emergam, úbi siem
Vestítum hunc nanctus, quíd mihi quaeram, sánus sim anne insániam!
AN. Adíbo atque ab eo grátiam hanc, quam uídeo uelle, inibo.
Chaérea, quid est quód sic gestis? quíd sibi hic uestítus quaerit?
Quid ést quod laetus *és*? quid tibi uis? sátine sanu's? quíd me
Aspéctas? quid tacés? CH. O festus díes! amice, sálue:
Nemóst, quem ego nunciám magis cuperém uidere quám te.
AN. Narra ístuc quaeso quíd siet. CH. Immo égo te *oro* hercle ut aúdias.
Nostín hanc, quam amat fráter? AN. Noui; némpe, opinor, Tháïdem.
CH. Istam ípsam. AN. Sic comméminceram. CH. Hodie quaédamst ei donó data
Virgó: quid ego eius tíbi nunc faciem praédicem aut laudem, Ántipho,
Quom ipsús me noris quam élegans formárum spectatór siem?
In hác commotus sum. AN. Aín tu? CH. Primam díces, scio, si uíderis.
Quid múlta uerba? amáre coepi. fórte fortuná domi
Erat quídam eunuchus, quém mercatus fúerat frater Tháïdi,
Neque ís deductus étiam tum ad eam. súbmonuit me Pármeno

Ibi séruos, quod ego arrípui. An. Quid id est? Ch. Tácitus citius aúdies:
Vt uéstem cum eo mútem et pro illo iúbeam me illoc dúcier.
An. Pro eunúchon? Ch. Sic est. An. Quíd ex ea re tándem ut caperes cómmodi?
Ch. Rogás? uiderem, audírem, essem una quácum cupiebam, Ántipho.
Num párua causa aut práua ratiost? tráditus sum múlieri.
Illa ílico ubi me accépit, laeta uéro ad se abducít domum:
Comméndat uirginém. An. Quoi? tibine? Ch. Míhi. An. Satis tutó tamen.
Ch. Edícit ne uir quísquam ad eam adeat, ét mihi ne abscedam ínperat:
In ínteriore párte ut maneam sólus cum sola. ádnuo
Terram íntuens modéste. An. Miser. Ch. 'Ego' ínquit 'ad cenam hínc eo':
Abdúcit secum ancíllas: paucae, quaé circum illam essént, manent
Nouíciae puéllae. continuo haéc adornant út lauet.
Adhórtor properent. dum ádparatur, uírgo in conclauí sedet
Suspéctans tabulam quándam pictam; ibi ínerat pictura haéc, Iouem
Quo pácto Danaae mísisse aiunt quóndam in gremium imbrem aúreum.
Egomét quoque id spectáre coepi: et quía consimilem lúserat
Iam olim ílle ludum, inpéndio magis ánimus gaudebát mihi,

Deum sése in hominem cónuortisse atque ín alienas tégulas
Venísse clanculúm per pluuium fúcum factum múlieri.
At quém deum! qui témpla caeli súmma sonitu cóncutit.
Ego homúncio hoc non fácerem? ego illud uéro item feci ác lubens.
Dum haec mécum reputo, arcéssitur lauátum interea uírgo:
Iít, láuit, rediít; deínde eam in léctulo locárunt.
Sto expéctans, siquíd mi ínperent. uenit úna, 'heus tu' inquit 'Dóre,
Cape hóc flabellum, uéntulum huic sic fácito, dum lauámur:
Vbi nós lauerimus, sí uoles, lauáto'. accipio trístis.
AN. Tum equidem ístuc os tuom íupudens uidére nimium uéllem,
Qui essét status, flabéllulum tenére te asínum tántum.
CH. Vix élocutast hóc, foras simul ómnes proruónt se,
Abeúnt lauatum, pérstrepunt, ita út fit, domini ubi ábsunt.
Intérea somnus uírginem opprimít. ego limis spécto
Sic pér flabellum clánculum: simul ália circumspécto
Satín éxplorata sínt. uideo esse. péssulum ostio óbdo.
AN. Quíd túm? CH. Quíd 'quid tum' fátue? AN. Fateor. CH. Án ego occasiónem
Mi osténtam, tantam, tám breuem, tam optátam, tam insperátam

Amítterem? tum pól ego is essem uéro, qui simulábar.
AN. Sane hercle ut dicis. séd interim de súmbolis quid áctumst?
CH. Parátumst. AN. Frugi es: úbi? domin? CH. Immo ápud libertum Díscum.
AN. Perlóngest. CH. Sed tanto ócius properémus. AN. Muta uéstem.
CH. Vbi mútem? perii: nám domo exuló nunc: metuo frátrem
Ne intús sit: porro autém pater ne rúre redierít iam.
AN. Eámus ad me, ibi próxumumst ubi mútes. CH. Recte dícis.
Eámus: et de istác simul, quo pácto porro póssim
Potíri consílium uolo capere úna tecum. AN. Fíat.

ACTVS IIII.

DORIAS.

IV 1 Íta me di ament, quántum ego illum uídi, non nil tímeo misera,
Néquam ille hodie insánus turbam fáciat aut uim Tháïdi.
Nam póstquam iste aduenít Chremes aduléscens, frater uírginis,
Mílitem rogat út illum admitti iúbeat: ille contínuo irasci,
Néque negare audére: Thaïs pórro instare ut hóminem inuitet.
Id faciebat rétinendi illius caúsa: quia illa quaé cupiebat
Dé sorore eius índicare ad eám rem tempus nón erat.
Inuítat tristis: mánsit. ibi illa cum íllo sermonem ílico.
Míles uero síbi putare addúctum ante oculos aémulum,
Fácere contra huic aégre: 'heus' inquit 'púer, arcesse Pámphilam,
Vt delectet híc nos.' illa exclámat 'minume géntium:
In conuiuium íllam?' miles téndere, inde ad iúrgium.

Ínterea aurum síbi clam mulier démit, dat mi ut aúferam.
Hóc est signi: ubi prímum poterit, se ílline subducét scio.

PHAEDRIA. (DORIAS.)

Dum rús eo, coepi égomet mecum intér uias, IV 2
Ita út fit, ubi quid ín animost moléstiae,
Aliám rem ex alia cógitare, et ea ómnia
Peiórem in partem. quíd opust uerbis? dum haéc puto,
Praetérii inprudens uíllam. longe iam ábieram,
Quom sénsi: redeo rúrsum, male ueró me habens:
Vbi ad ípsum ueni déuorticulum, cónstiti:
Occépi mecum cógitare 'hem, bíduom hic
Manéndumst soli síne illa? quid tum póstea?
Nil ést. quid? nil? si nón tangendi cópiast,
Eho né uidendi quídem erit? si illud nón licet,
Saltem hóc licebit. cérte extrema línea
Amáre haud nil est.' uíllam praetereó sciens.
Sed quíd hoc, quod timida súbito egreditur Pýthias?

PYTHIAS. PHAEDRIA. DORIAS.

PY. Vbi ego illum scelerósum misera atque ínpium inueniam? aút ubi quaeram? IV 3
Hócine tam audax fácinus facere esse aúsum! PH. Perii: hoc quíd sit uereor.
PY. Quín etiam insupér scelus, postquam lúdificatust uírginem,
Vestem ómnem miserae díscidit, tum ipsám capillo cónscidit.
PH. Hem. PY. Quí nunc si detúr mihi,

Vt ego únguibus facile ílli in oculos ínuolem uenéfico!
PH. Néscio quid profécto absente nóbis turbatúmst domi.
Adíbo. quid istuc? quíd festinas? aút quem quaeris, Pýthias?
PY. Ehem Phaédria, ego quem quaéram? in' hinc quo dígnu's cum doní́s tuis
Tam lépidis? PH. Quid istuc ést reï?
PY. Rogás me? eunuchum quém dedisti nóbis quas turbás dedit!
Vírginem, erae quam dóno dederat míles, uitiauít. PH. Quid aïs?
PY. Périi. PH. Temulénta's. PY. Vtinam síc sint qui mihi mále uolunt.
DO. Au óbsecro, mea Pýthias, quod ístuc nam monstrúm fuit?
PH. Insánis: qui istuc fácere eunuchus pótuit? PY. Ego illum néscio
Qui fúerit: hoc quod fécit, res ipsa índicat.
Virgo ípsa lacrumat néque, quom rogites, quíd sit audet dícere.
Ille aútem bonus uir núsquam adparet. étiam hoc misera súspicor,
Aliquíd domo abeuntem ábstulisse. PH. Néqueo mirarí satis,
Quo illíc abire ignáuos possit lóngius, nisi sí domum
Forte ád nos rediit. PY. Víse amabo, núm sit. PH. Iam faxó scies.
DO. Perii, óbsecro, tam infándum facinus, méa tu, ne audiuí quidem.
PY. At pól ego amatorés eos mulierum ésse audieram máxumos,

Sed nfl potesse: uérum miserae nón in mentem uénerat:
Nam illum áliquo conclusíssem neque illi cómmisissem uírginem.

PHAEDRIA. DORVS. PYTHIAS. DORIAS.

Ph. Exí foras, sceléste: at etiam réstitas, IV 4
Fugitíue? prodi, mále conciliate. Do(rvs). Óbsecro. Ph. Oh,
Illúd uide, os ut síbi distorsit cárnufex.
Quid huc tíbi reditiost? uéstis quid mutátiost?
Quíd nárras? paulum sí cessassem, Pýthias,
Domi nóu offendissem, íta iam adornarát fugam.
Py. Haben hóminem, amabo? Ph. Quíd ni habeam? Py. Factúm bene.
Dor(ias). Istúc pol uero béne. Py. Vbist? Ph. Rogitas? nón uides?
Py. Videam? óbsecro quem? Ph. Hunc scílicet. Py. Quis hic ést homo?
Ph. Qui ad uós deductus hódiest. Py. Hunc oculís suis
Nostrárum numquam quísquam uidit, Phaédria.
Ph. Non uídit? Py. An tu hunc crédidisti esse, óbsecro,
Ad nós deductum? Ph. Námque alium habui néminem. Py. Au,
Ne cómparandus híc quidem ad illumst: ílle erat
Honésta facie et líberali. Ph. Ita uísus est
Dudúm, quia uaria uéste exornatús fuit:
Nunc tíbi uidetur foédius, quia illam nón habet.
Py. Tace óbsecro: quasi uéro paulum intér siet.
Ad nós deductus hódiest adulescéntulus,
Quem tú uidere uéro uelles, Phaédria.

Hic ést uietus uétus ueternosús senex,
Colóre mustelíno. Ph. Hem, quae haec est fábula?
Eo rédiges me, ut quid égerim egomet nésciam?
Eho tu, émin ego te? Do. Emísti. Py. Iube mi dénuo
Respóndeat. Ph. Roga. Py. Vénisti hodie ad nós? negat.
At ille álter uenit ánnos natus sédecim:
Quem sécum adduxit Pármeno. Ph. Age dum hoc mi éxpedi
Primum: ístam quam habes únde habes uestém? taces?
Monstrum hóminis, non dictúru's? Do. Venit Chaérea.
Ph. Fratérne? Do. Ita. Ph. Quando? Do. Hódie. Ph. Quam dudúm? Do. Modo.
Ph. Quicúm? Do. Cum Parmenóne. Ph. Norasne eúm prius?
Do. Non: néc quis esset úmquam audieram dícier.
Ph. Vnde ígitur fratrem méum esse scibas? Do. Pármeno
Dicébat eum esse. is míhi dedit hanc. Ph. Óccidi.
Do. Meam ipse índuit: post úna ambo abierúnt foras.
Py. Iám satis credis sóbriam esse me ét nil mentitám tibi?
Iám satis certumst uírginem uitiátam esse? Ph. Age nunc, bélua,
Crédis huic quod dícat? Py. Quid isti crédam? res ipsa índicat.
Ph. Cóncede istuc paúlulum: audin? étiam paululúm: sat est.
Díc dum hoc rursum, Chaérea tuam uéstem detraxít tibi?

Do. Fáctum. Ph. Et eamst indútus? Do. Factum. Ph. Et pró te huc deductúst? Do. Ita.
Ph. Iúppiter magne, ó scelestum atque aúdacem hominem. Py. Vaé mihi:
Étiam non cred*á*s indignis nós esse inrisás modis?
Ph. Mírum ni credís quod iste dícat. quid agam néscio.
Heús negato rúrsum. possumne égo hodie ex te excúlpere
Vérum? uidistíne fratrem Chaéream? Do. Non. Ph. Nón potest
Síne malo fatéri, uideo: séquere hac: modo aït módo negat.
Óra me. Do. Obsecró te uero, Phaédria. Ph. I intro núnciam.
Do. Oíei. Ph. Alio pácto honeste hinc quó modo abeam néscio.
Áctumst, siquidem tú me hic etiam, nébulo, ludificábere.
Py. Pármenonis tám scio esse hanc téch*i*nam quam me uíuere.
Dor. Síc est. Py. Inueniam édepol hodie, párem ubi referam grátiam.
Séd nunc quid faciéndum censes, Dórias? Dor. De istác rogas
Vírgine? Py. Ita, utrum praédicemne an táceam? Dor. Tu pol, sí sapis,
Quód scis nescis, néque de eunucho néque de uitio uírginis.
Hác re et te omni túrba euolues ét illi gratum féceris.
Íd modo dic, abísse Dorum. Py. Ita fáciam. Dor. Sed uideón Chremem?

Tháis iam aderit. Py. Quíd ita? Dor. Quia, quom inde ábeo, iam tum incéperat
Túrba inter eos. Py. Aúfer aurum hoc: égo scibo ex hoc, quíd siet.

Chremes. Pythias.

IV 5 Ch. Attát data hercle uérba mihi sunt: uícit uinum quód bibi.
Ac dum ádcubabam, quám uidebar míhi pulchre esse sóbrius!
Postquám surrexi, néque pes neque mens sátis suom officiúm facit.
Py. Chremés. Ch. Quis est? ehem Pýthias: uah, quánto nunc formósior
Vidére mihi quam dúdum! Py. Certo tú quidem pol multo hílarior.
Ch. Verbum hércle hoc uerum erít 'sine Cerere et Líbero frigét Venus'.
Sed Tháïs multon ánte uenit? Py. Án abiit iam a mílite?
Ch. Iam dúdum, aetatem. lítes factae súnt inter eos máxumae.
Py. Nil díxit, tu ut sequerére sese? Ch. Níl, nisi abiens mi ínnuit.
Py. Eho, nónne id sat erat? Ch. Át nescibam id dícere illam, nísi quia
Corréxit miles, quód intellexi mínus: nam me extrusít foras.
Sed eccam ípsam: miror úbi ego huic anteuórterim.

Thais. Chremes. Pythias.

IV 6 Th. Crédo equidem illum iam ádfuturum esse, út illam a me eripiát; sine ueniat:

Quí si illam digito úno attigerit, óculi *illi* ilico écfodientur.
V́sque adeo illius férre possum inéptiam et magnifica uerba,
Vérba dum sint: uérum enim si ad rem cónferentur, uápulabit.
Ch. Tháïs, ego iam dúdum hic adsum. Th. O mí Chremes, te ipsum éxpectabam.
Scín tu turbam hanc própter te esse fáctam? et adeo ad te áttinere hanc
Ómnem rem? Ch. Ad me? quí quaeso istuc? Th. Quía, dum tibi sorórem studeo
Réddere ac restítuere, haec atque huíus modi sum múlta passa.
Ch. V́bi east? Th. Domi apud me. Ch. Hém. Th. Quid est?
Éducta ita uti téque illaque dígnumst. Ch. Quid aïs? Th. Íd quod res est.
Hánc tibi dono dó neque repeto pro ílla quicquam abs té preti.
Ch. Et habétur et referétur, Thaïs, tíbi ita ut merita's grátia.
Th. Át enim caue, ne príus quam hanc a me accípias amittás, Chremes:
Nam haéc east, quam míles a me uí nunc ereptúm uenit.
Abi tú, cistellam, Pýthias, domo écfer cum monuméntis.
Ch. Viden tu íllum, Thaïs Py. V́bi sitast? Th. In rísco: odiosa céssas.
Ch. mílitem secum ád te quantas cópias addúcere?
Áttat. Th. Num formídulosus óbsecro es, mi homo? Ch. Ápage sis:

Égon formidulósus? nemost hóminum qui uiuát minus.
Th. Átque ita opust. Ch. Ah, métuo qualem tú me esse hominem exístumes.
Th. Ímmo hoc cogitáto: quicum rés tibist, peregrínus est:
Mínus potens quam tú, minus notus, mínus amicorum híc habens.
Ch. Scío istuc. sed tu quód cauere póssis, stultum admítterest.
Málo ego nos prospícere quam hunc ulcísci accepta iniúria.
Tú abi atque obsera óstium intus, dúm ego hinc transcurro ád forum:
Vólo ego adesse hic áduocatos nóbis in turba hác. Th. Mane.
Ch. Mélius est. Th. Mane. Ch. Omíttĕ, iam adero. Th. Níl opus est istís, Chremes.
Hóc modo dic, sorórem esse illam tuam ét te paruam uírginem
Ámisisse, núnc cognosse. sígna ostende. Py. Adsúnt. Th. Cape.
Sí uim faciet, ín ius ducito hóminem: intellextín? Ch. Probe.
Th. Fác animo haĕc praesénti dicas. Ch. Fáciam. Th. Attolle pállium.
Périi, huic ipsist ópus patrono, quém defensorém paro.

Thraso. Gnatho. Sanga. Chremes. Thais.

IV 7 Thr. Hancíne ego ut contuméliam tam insígnem in me accipiám, Gnatho?
Morí me satiust. Símalio, Donáx, Syrisce, séquimini.

Primum aédis expugnábo. Gn. Recte. Thr. Vírginem eripiám. Gn. Probe.
Thr. Male múlcabo ipsam. Gn. Púlchre. Thr. In medium huc ágmen cum uecti, Donax;
Tu, Símalio, in sinístrum cornum; tú, Syrisce, in déxterum.
Cedo álios: ubi centúriost Sanga et mánipulus furum? Sa. Éccum adest.
Thr. Quid ignáue? peniculón pugnare, qui ístum huc portes cógitas?
Sa. Egone? ínperatorís uirtutem noueram et uim mílitum:
Sine sánguine hoc non pósse fieri: qui ábstergerem uólnera?
Thr. Vbi álii? Sa. Qui malum 'álii'? solus Sánnio seruát domi.
Thr. Tu hosce ínstrue: ego ero póst principia: inde ómnibus signúm dabo.
Gn. Illúc est sapere: ut hósce instruxit, ípsus sibi cauít loco.
Thr. Idem hóc iam Pyrrus fáctitauít. Ch. Víden tu, Thaïs, quam híc rem agit?
Ni mírum, consilium íllud rectumst de óccludendis aédibus.
Th. Sané quod tibi nunc uír uideatur ésse hic, nebulo mágnus est:
Ne métuas. Thr. Quid uidétur? Gn. Fundam tibi nunc nimis uellém dari,
Vt tu íllos procul hinc éx occulto caéderes: facerént fugam.
Thr. Séd eccam Thaïdem ípsam uideo. Gn. Quám mox inruimús? Thr. Mane:

Ómnia prius éxperiri quam ármis sapientém decet.
Quí scis an quae iúbeam sine ui fáciat? Gn. Di uostrám fidem,
Quántist sapere! númquam accedo, quín abs te abeam dóctior.
Thr. Tháïs, primum hoc míhi responde: quóm tibi do istam uírginem,
Díxtin hos mihí dies soli dáre te? Th. Quid tum póstea?
Thr. Rógitas? quae mi ante óculos coram amátorem adduxtí tuom
Th. Quíd cum illoc agás? Thr. et cum eo clám te subduxtí mihi?
Th. Lúbuit. Thr. Pamphilam érgo huc redde, nísi si mauis ui éripi.
Ch. Tíbi illam reddat aút tu eam tangas, ómnium . . ? Gn. Ah quid agís? tace.
Thr. Quíd tu tibi uis? égo non tangam meám? Ch. Tuam autem, fúrcifer?
Gn. Cáue sis: nescis quoí male dicas núnc uiro. Ch. Non tu hínc abis?
Scín tu ut tibi res se hábeat? si quicquam hódie hic turbae coéperis,
Fáciam ut huius locí dieique meíque semper mémineris.
Gn. Míseret tui me, qui húnc tantum hominem fácias inimicúm tibi.
Ch. Dímminuam ego tibí caput hodie, nísi abis. Gn. Ain ueró, canis?
Sícine agis? Thr. Quis tú homo es? quid uis tíbi? quid cum ílla reí tibist?

Ch. Scíbis: principio éam esse dico líberam. Thr. Hem. Ch. Ciuem Átticam. Thr. Hui.
Ch. Meám sororem. Thr. Os dúrum. Ch. Miles, núnc adeo edicó tibi,
Né uim facias úllam in illam. Tháïs, ego eo ad Sóphronam
Nútricem, ut eam addúcam et signa osténdam haec. Thr. Tun me próhibeas,
Meám ne tangam? Ch. Próhibebo inquam. Gn. Audín tu? hic furti se ádligat:
Sát hoc tibist. Thr. Idem hóc tu, Thaïs? Th. Quaére qui respóndeat.
Thr. Quíd nunc agimus? Gn. Quín redeamus: iam haéc tibi aderit súpplicans
Víltro. Thr. Credin? Gn. Ímmo certe: nóui ingenium múlierum:
Nólunt ubi uelís, ubi nolis cúpiunt ultro. Thr. Béne putas.
Gn. Iám dimitto exércitum? Thr. Vbi uis. Gn. Sánga, ita ut fortís decet
Mílites, domí focique fác uicissim ut mémineris.
Sa. Iám dudum animus ést in patinis. Gn. Frúgi es. Thr. Vos me hac séquimini.

ACTVS V.

Thais. Pythias.

V 1 Th. Pergín, scelesta, mécum perplexé loqui?
'Scio, néscio, abiit, aúdiui, ego non ádfui.'
Non tu ístuc mihi dictúra aperte es, quídquid est?
'Virgó conscissa uéste lacrumans óbticet;
Eunúchus abiit:' quam óbrem? quid factúmst? taces?
Py. Quid tíbi ego dicam mísera? illum eunuchúm negant
Fuísse. Th. Quis fuit ígitur? Py. Iste Chaérea.
Th. Qui Chaérea? Py. Iste ephébus frater Phaédriae.
Th. Quid aïs, uenefica? Py. Átqui certo cómperi.
Th. Quid is óbsecro ad nos? quam óbrem adductust?
Py. Néscio:
Nisi amásse credo Pámphilam. Th. Hem, misera
óccidi,
Infélix, siquidem tu ístaec uera praédicas.
Num id lácrumat uirgo? Py. Id opínor. Th. Quid
aïs, sácrilega?
Istúcine intermináta sum hinc abiéns tibi?
Py. Quid fácerem? ita ut tu iústi, soli créditast.
Th. Scelésta ouem lupó commisti. díspudet
Sic míhi data esse uérba. quid illuc hóminis est?
Py. Era méa, tace tace óbsecro, saluaé sumus:
Habémus hominem ipsum. Th. Vbi is est? Py. Hem
ad sinísteram.
Viden? Th. Vídeo. Py. Comprendí iube, quan-
túm potest.

Th. Quid illó faciemus, stúlta? Py. Quid faciás, rogas?
Vide amábo, si non, quom áspicias, os ínpudens
Vidétur: tum *autem* quae éius confidéntiast!

Chaerea. Thais. Pythias.

Ch. Apud Ántiphonem utérque, mater ét pater, V 2
Quasi dédita opera dómi erant, ut nulló modo
Intro íre possem, quín uiderent me. ínterim
Dum ante óstium sto, nótus mihi quidam óbuiam
Venít. ubi uidi, ego me ín pedes quantúm queo
In ángiportum quóddam desertum; índe item
In áliud, inde in áliud: ita misérrumus
Fuí fugitando, néquis me cognósceret.
Sed éstne haec Thaïs, quám uideo? ipsast. haéreo
Quid fáciam. quid mea aútem? quid faciét mihi?
Th. Adeámus. bone uir Dóre, salue: díc mihi,
Aufúgistin? Ch. Era, fáctum. Th. Satin id tíbi placet?
Ch. Non. Th. Crédin te inpune hábiturum? Ch. Vnam hanc nóxiam
Amítte: si aliam admísero umquam, occídito.
Th. Num meám saeuitiam uéritu's? Ch. Non. Th. *Non?* quíd igitur?
Ch. Hanc métui ne me críminaretúr tibi.
Th. Quid féceras? Ch. Paulúm quiddam. Py. Eho 'paulum' ínpudens?
An paúlum hoc esse tíbi uidetur, uírginem
Vitiáre ciuem? Ch. Cónseruam esse crédidi.
Py. Conséruam? uix me cóntineo quin ínuolem
Monstro ín capillum: etiam últro derisum áduenit.

Th. Abin hínc, insana? Py. Quíd ita? uero débeam,
Credo, ísti quicquam fúrcifero, si id fécerim:
Praesértim quom se séruom fateatúr tuom.
Th. Missa haéc faciamus. nón te dignum, Chaérea,
Fecísti: nam si ego dígna hac contumélia
Sum máxume, at tu indígnus qui facerés tamen.
Neque édepol quid nunc cónsili capiám scio
De uírgine istac: íta conturbastí mihi
Ratiónes omnis, út eam non possím suis
Ita ut aéquom fuerat átque ut studui trádere,
Vt sólidum parerem mi hóc beneficium, Chaérea.
Ch. At núnc dehinc spero aetérnam inter nos grátiam
Fore, Tháïs. saepe ex huíus modi re quápiam
Maló principio mágna familiáritas
Conflátast. quid si hoc quíspiam uoluít deus?
Th. Equidém pol in eam pártem accipioque ét uolo.
Ch. Immo íta quaeso. unum hoc scíto, contuméliae
Non mé fecisse caúsa, sed amorís. Th. Scio,
Et pól propterea mágis nunc ignoscó tibi.
Non ádeo inhumano íngenio sum, Chaérea,
Neque ita ínperita, ut quíd amor ualeat nésciam.
Ch. Te quóque iam, Thaïs, íta me di bene amént, amo.
Py. Tum pól tibi ab istoc, éra, cauendum intéllego.
Ch. Non aúsim. Py. Nil tibi quícquam credo. Th. Désinas.
Ch. Nunc égo te in hac re mi óro ut adiutríx sies,
Ego mé tuae comméndo et committó fide:
Te míhi patronam cápio, Thaïs, te óbsecro:
Emóriar, si non hánc uxorem dúxero.
Th. Tamen sí pater quid.. Ch. Áh uolet, certó scio,
Ciuís modo haec sit. Th. Paúlulum opperírier

Si uís, iam frater ípse hic aderit uírginis;
Nutrícem arcessitum íit, quae illam aluit páruolam:
In cógnoscendo túte ipse aderis, Chaérea.
Ch. Ego uéro maneo. Th. Vín interea, dúm uenit,
Domi ópperiamur pótius quam hic ante óstium?
Ch. Immó percupio. Py. Quám tu rem actura óbsecro es?
Th. Nam quíd ita? Py. Rogitas? húnc tu in aedis cógitas
Recípere posthac? Th. Quór non? Py. Crede hoc meaé fide,
Dabit híc pugnam aliquam dénuo. Th. Au, tace óbsecro.
Py. Parúm perspexisse eíus uidere audáciam.
Ch. Non fáciam, Pythiás. Py. Non credo, Chaérea,
Nisi sí commissum nón erit. Ch. Quin, Pýthias,
Tu mé seruato. Py. Néque pol seruandúm tibi
Quicquám dare ausim néque te seruare. ápage te.
Th. Adest óptume ipse fráter. Ch. Perii hercle: óbsecro
Abeámus intro, Thaïs: nolo me ín uia
Cum hac uéste uideat. Th. Quam óbrem tandem? an quía pudet?
Ch. Id ípsum. Py. Id ipsum? uírgo uero! Th. I praé, sequor.
Tu istíc mane, ut Chremem íntro ducas, Pýthias.

Pythias. Chremes. Sophrona.

Py. Quid, quíd uenire in méntem nunc possít mihi, V 3
Quid nám, qui referam sácrilego illi grátiam,
Qui hunc súpposiuit nóbis? Ch. Moue te oro ócius,

Mea nútrix. So. Moueo. Ch. Vídeo, sed nil prómoues.
Py. Iamne óstendisti sígna nutrici? Ch. Ómnia.
Py. Amábo, quid aït? cógnoscitne? Ch. Ac mémoriter.
Py. Bene édepol narras: nam ílli faueo uírgini.
Ite íntro: iam dudum éra uos expectát domi.
Virúm bonum eccum Pármenonem incédere
Videó: uide ut otiósus it, si dís placet.
Speró me habere, qui húnc meo excruciém modo.
Ibo íntro, de cognítione ut certúm sciam:
Post éxibo atque hunc pérterrebo sácrilegum.

Parmeno. Pythias.

V 4 Pa. Reuíso, quid nam Chaérea hic rerúm gerat.
Quod si ástu rem tractáuit, di uostrám fidem,
Quantam ét quam ueram laúdem capiet Pármeno!
Nam ut míttam, quod eï amórem difficíllumum
Caríssumum, ab meretríce auara uírginem
Quom amábat, eum conféci sine moléstia,
Sine súmptu, sine dispéndio: tum hoc álterum,
Id uérost quod ego míhi puto palmárium
Me répperisse, quó modo adulescéntulus
Meretrícum ingenia et móres posset nóscere,
Matúre ut quom cognórit perpetuo óderit.
Quae dúm foris sunt, níl uidetur múndius,
Nec mágis compositum quícquam nec magis élegans:
[Quae cum amatore suo cum cenant ligurriunt]
Harúm uidere inlúuiem sordes ínopiam,
Quam inhonéstae solae síet domi atque auidaé cibi,
Quo pácto ex iure hestérno panem atrúm uorent,

Nosse ómnia haec salús est adulescéntulis.
Py. Ego pól te pro istis díctis et factís, scelus,
Vlcíscar, ut ne inpúne in nos inlúseris.
Pró deum fidem, fácinus foedum! o infélicem adulescéntulum!
Ó scelestum Pármenonem, qui ístum huc adduxít! Pa. Quid est?
Py. Míseret me: itaque ut né uiderem, mísera huc ecfugí foras,
Quaé futura exémpla dicunt ín eum indigna. Pa. O Iúppiter,
Quaé illaec turbast? núm nam ego perii? adíbo. quid istuc, Pýthias?
Quíd aïs? in quem exémpla fient? Py. Rógitas, audacíssume?
Pérdidisti istúm quem adduxti pro eúnucho adulescéntulum,
Dúm studes dare uérba nobis. Pa. Quíd ita? aut quid factúmst? cedo.
Py. Dícam: uirginem ístam, Thaïdi hódie quae donó datast,
Scís eam ciuem hinc ésse? et fratrem eius ésse adprime nóbilem?
Pa. Néscio. Py. Atqui síc inuentast: éam iste uitiauít miser.
Ílle ubi id rescíuit factum fráter uiolentíssumus,
Pa. Quíd nam fecit? Py. cónligauit prímum eum miserís modis.
Pa. Cónligauit? Py. Átque quidem orante, út ne id faceret, Tháïde.
Pa. Quíd aïs? Py. Nunc minátur porro sése id quod moechís solet:

Quód ego numquam uídi fieri néque uelim. Pa. Qua audácia
Tántum facinus aúdet? Py. Quid ita 'tántum'? Pa. An non hoc máxumumst?
Quís homo pro moecho úmquam uidit ín domo meretrícia
Préndi quemquam? Py. Néscio. Pa. At ne hoc nésciatis, Pýthias:
Díco, edico uóbis, nostrum esse íllum erilem fílium. Py. Hem,
Óbsecro, an is est? Pa. Néquam in illum Tháïs uim fierí sinat!
Átque adeo autem quór non egomet íntro eo? Py. Vide, Pármeno,
Quíd agas, ne neque ílli prosis ét tu pereas: nam hóc putant,
Quídquid factumst, á te esse ortum. Pa. Quíd igitur faciám miser?
Quídue incipiam? ecce aútem uideo rúre redeuntém senem:
Dícam huic an non *dícam*? dicam hercle: étsi mihi magnúm malum
Scío paratum: séd necessest, huíc ut subueniát. Py. Sapis.
Égo abeo intro: tú isti narra omne órdine, ut factúm siet.

Laches. Parmeno.

V 5 La. Ex meó propinquo rúre hoc capio cómmodi:
Neque agrí neque urbis ódium me umquam pércipit.
Vbi sátias coepit fíeri, commutó locum.
Sed estne ílle noster Pármeno? et certe ípsus est

Quem praéstolare, Pármeno, hic ante óstium?
Pa. Quis homóst? ehem, saluom te áduenire, ere, gaúdeo.
La. Quem praéstolare? Pa. Périi: lingua haerét metu. La. Hem,
Quid ést quod trepidas? sátine saluae? díc mihi.
Pa. Ere, prímum te arbitrári id quod res ést uelim:
Quidquíd huius factumst, cúlpa non factúmst mea.
La. Quid? Pa. Récte sane intérrogasti: opórtuit
Rem praénarrasse me. émit quendam Phaédria
Eunúchum, quem dono huíc daret. La. Quoi? Pa. Tháïdi.
La. Emít? perii hercle. quánti? Pa. Vigintí minis.
La. Actúmst. Pa. Tum quandam fídicinam amat hi*nc* Chaérea.
La. Hem, quíd? amat? an scit iam ílle quid meretríx siet?
An in ástu uenit? áliud ex alió malum.
Pa. Ere, né me spectes: me ínpulsore haec nón facit.
La. Omítte de te dícere. ego te, fúrcifer,
Si uíuo.. sed istuc, quídquid est, primum éxpedi.
Pa. Is pro íllo eunucho ad Tháïdem dedúctus est.
La. Pro eunúchon? Pa. Sic est. húnc pro moecho póstea
Compréndere intus ét constrinxere. La. Óccidi.
Pa. Audáciam meretrícum specta. La. Númquid est
Aliúd mali damníue quod non díxeris
Relícuom? Pa. Tantumst. La. Césso huc intro rúmpere?
Pa. Non dúbiumst quin mihi mágnum ex hac re sít malum:
Nisi quía necessus fúit hoc facere. id gaúdeo
Proptér me hisce aliquid ésse euenturúm mali:

Nam iám diu aliquam caúsam quaerebát senex,
Quam obrem ínsigne aliquid fáceret eis: nunc rép-perit.

PYTHIAS. PARMENO.

V 6 PY. Numquam édepol quicquam iám diu quod mágis uellem euenîre
Mi euénit, quam quod módo senex intro ád nos uenit érrans.
Mihi sólae ridiculó fuit, quae quíd timeret scíbam.
PA. Quid hoc aútemst? PY. Nunc id pródeo ut conuéniam Parmenónem.
Sed ubi óbsecro est? PA. Me quaérit haec. PY. Atque éccum uideo: adíbo.
PA. Quid ést, inepta? quíd uis tibi? quid rídes? pergin? PY. Périi:
Deféssa iam sum mísera te ridéndo. PA. Quid ita? PY. Rógitas?
Numquám pol hominem stúltiorem uídi nec uidébo ah,
Non póssum satis narráre, quos ludós praebueris íntus.
At étiam primo cállidum et disértum credidi hóminem.
Quid? ílicone crédere [ea] quae díxi oportuít te?
An paénitebat flágiti, te auctóre quod fecísset
Aduléscens, ni miserum ínsuper etiám patri indicáres?
Nam quíd illi credis túm animi fuísse, ubi uestem uídit
Illam ésse eum indutúm pater? quid? iám scis te perísse?

Pa. Hem quíd dixisti, péssuma? an mentíta's? etiam rídes?
Itan lépidum tibi uisúmst, scelus, nos ínridere? Py. Nímium.
Pa. Siquidem ístuc inpune hábueris. Py. Verúm. Pa. Reddam hercle. Py. Crédo:
Sed ín diem istuc, Pármeno, est fortásse, quod mináre.
Tu iám pendebis, quí stultum adulescéntulum nobílitas
Flagítiis et eundem índicas: utérque in te exempla édent.
Pa. Nullús sum. Py. Hic pro illo múnere tibi honós est habitus: ábeo.
Pa Egomét meo indició miser quasi sórex hodie périi.

Gnatho. Thraso. (Parmeno.)

Gn. Quíd nunc? qua spe aut quó consilio huc ímus? quid coeptás, Thraso? V 7
Th. Égone? ut Thaïdí me dedam et fáciam quod iubeát. Gn. Quid est?
Th. Quí minus quam Herculés seruiuit Ómphalae? Gn. Exemplúm placet.
Vtinam tibi commítigari uídeam sandalió caput!
Séd fores crepuérunt ab ea. Th. Périi: quid hoc autémst mali?
Húnc ego numquam uíderam etiam: quíd nam hic properaus prósilit?

Chaerea. Parmeno. Gnatho. Thraso.

Ch. Ó populares, écquis me hodie uíuit fortunátior? V 8
Nemo hércle quisquam: nam ín me plane dí potestatém suam

Omnem óstendere: quoí tam subito tót congruerint cómmoda.
PA. Quid hic laétus est? CH. O Pármeno mi, o meárum uoluptatum ómnium
Inuéntor inceptór perfector, scín me in quibus sim gaúdiis?
Scis Pámphilam meam inuéntam ciuem? PA. Audíui. CH. Scis sponsám mihi?
PA. Bene, íta me di ament, fáctum. GN. Audin tu, hic quíd aït? CH. Tum autem Phaédriae
Meo frátri gaudeo ésse amorem omnem ín tranquillo: unást domus;
Thaïs patri se cómmendauit, ín clientelam ét fidem
Nobís dedit se. PA. Frátris igitur Tháïs totast? CH. Scílicet.
PA. Iam hoc áliud est quod gaúdeamus: míles pelletúr foras.
CH. Tu fráter ubi ubi est fác quam primum haec aúdiat. PA. Visám domum.
TH. Numquíd, Gnatho, tu dúbitas quin ego núnc perpetuo périerim?
GN. Sine dúbio opinor. CH. Quíd commemorem prímum aut laudem máxume?
Illúmne qui mihi dédit consilium ut fácerem, an me qui ausús siem
Incípere, an fortunám conlaudem, quaé gubernatríx fuit,
Quae tót res tantas tam ópportune in únum conclusít diem,
An meí patris festíuitatem et fácilitatem? o Iúppiter,
Serua óbsecro haec bona nóbis.

PHAEDRIA. CHAEREA. THRASO. GNATHO.

Ph. Di uostrám fidem, incredíbilia
Pármeno modo quaé narrauit. séd ubist frater? Ch. Praésto adest.
Ph. Gaúdeo. Ch. Satis crédo. nil est Thaïde hac, fratér, tua
Dígnius quod amétur: ita nostrae ómnist fautrix fámiliae.
Ph. Míhi illam laudas? Th. Périi, quanto mínus spei est, tanto mágis amo.
Óbsecro, Gnatho, ín te spes est. Gn. Quíd uis faciam? Th. Pérfice hoc
Précibus pretio, ut haéream in parte áliqua tandem apud Thaïdem.
Gn. Dífficilest. Th. Siquíd conlubitumst, nóui te. hoc si efféceris,
Quóduis donum praémium a me optáto, id optatúm feres.
Gn. Ítane? Th. Sic erít. Gn. Si efficio hoc, póstulo ut mihî túa domus
Té praesente absénte pateat, ínuocato ut sít locus
Sémper. Th. Do fidém futurum. Gn. Adcíngar. Ph. Quem ego hic aúdio?
Ó Thraso. Th. Saluéte. Ph. Tu fortásse quae facta híc sient
Néscis. Th. Scio. Ph. Quor érgo in his te cónspicor regiónibus?
Th. Vóbis fretus. Ph. Scín quam fretus? míles, edicó tibi,
Sí te in platea offéndero hac post úmquam, quod dicás mihi
'Álium quaerebam, íter hac habui', périisti. Gn. Heia, haud síc decet.

PH. Díctumst. GN. Non cognósco uostrum tám superbum. PH. Síc ago.
GN. Príus audite paúcis: quod quom díxero, si plácuerit,
Fácitote. PH. Audiámus. GN. Tu concéde paulum istúc, Thraso.
Príncipio ego uos crédere ambos hóc mihi uementér uelim,
Me húius quidquid fácio id facere máxume causá mea:
Vérum si idem uóbis prodest, uós non facere inscítiast.
PH. Quíd id est? GN. Militem égo riualem récipiundum cénseo. PH. Hem,
Récípiundum? GN. Cógita modo. tu hércle cum illa, Phaédria,
Ýt lubenter uíuis (etenim béne lubenter uíctitas),
Quód des paulumst, ét necessest múltum accipere Tháïdem.
Ýt tuo amori súppeditare póssint sine sumptú tuo
Ómnia haec, magis ópportunus néc magis ex usú tuo
Némost. principio ét habet quod det, ét dat nemo lárgius.
Fátuos est, insúlsus, tardus, stértit noctis ét dies:
Néque istum metuas né amet mulier: fácile pellas úbi uelis.
CH. Quíd agimus? GN. Praetérea hoc etiam, quód ego uel primúm puto,
Áccipit homo némo melius prórsus neque prolíxius.
CH. Mírum ni illoc hómine quoquo pácto opust. PH. Idem ego árbitror.
GN. Récte facitis. únum etiam hoc uos óro, ut me in uostrúm gregem

Récipiatis: sátis diu iam hoc sáxum uorso. Ph. Récipimus. 1085
Ch. Ác lubenter. Gn. At ego pro isto, Phaédria et tu Chaérea,
Húnc comedendum et ébibendum uóbis propinó. Ch. Placet.
Ph. Dígnus est. Gn. Thraso, úbi uis accede. Th. Óbsecro te, quíd agimus?
Gn. Quíd? isti te ignorábant: postquam eis móres ostendí tuos
Ét conlaudauí secundum fácta et uirtutés tuas,
Ínpetraui. Th. Béne fecisti: grátiam habeo máxumam. 1091
Númquam etiam fui úsquam, quin me amárent omnes plúrimum.
Gn. Díxin ego in hoc ésse uobis Átticam elegántiam?
Ph. Níl praeter promíssum est. ite hac. Cantor. Vós ualete et plaúdite.

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

V. 1 ad 206 iambici senarii
- 207 trochaicus octonarius
- 208 trochaicus septenarius
- 209 iambicus quaternarius
- 210 et 211 trochaici septenarii
- 212 iambicus octonarius
- 213 et 215 iambici quaternarii
- 214 et 218 trochaici septenarii
- 216 et 217 trochaici octonarii
- 219 ad 223 iambici octonarii
- 224 ad 254 trochaici septenarii
- 255 ad 291 iambici septenarii
- 292 clausula
- 293 ad 297 iambici octonarii
- 298 trochaicus septenarius
- 299 et 301 iambici quaternarii
- 300 iambicus senarius
- 302 et 303 iambici octonarii
- 304 trochaicus octonarius
- 305 trochaicus septenarius
- 306 iambicus quaternarius
- 307 ad 319 iambici octonarii
- 320 iambicus senarius
- 321 et 322 iambici septenarii
- 323 ad 351 iambici senarii
- 352 ad 366 trochaici septenarii

V. 367 ad 390 iambici octonarii
- 391 ad 538 iambici senarii
- 539 ad 548 iambici septenarii
- 549 et 550 trochaici septenarii
- 551 et 552 iambici septenarii
- 553 ad 556 iambici octonarii
- 557. 559 ad 561 iambici septenarii
- 558 trochaicus octonarius
- 562 ad 591 iambici octonarii
- 592 ad 614 iambici septenarii
- 615. 618 ad 620 trochaici octonarii
- 616 et 621 trochaici septenarii
- 617 et 622 iambici octonarii
- 623 ad 628 trochaici septenarii
- 629 ad 642 iambici senarii
- 643 et 644 trochaici octonarii
- 645 trochaicus septenarius
- 646 et 648 iambici octonarii
- 647 et 652 iambici quaternarii
- 649 et 655 trochaici septenarii
- 650. 651. 653 iambici octonarii
- 654 trochaicus octonarius
- 656 et 657 iambici octonarii
- 658 iambicus senarius
- 659 ad 667 iambici octonarii
- 668 ad 702 iambici senarii
- 703 ad 726 trochaici septenarii
- 727 ad 737 iambici octonarii
- 738 iambicus senarius
- 739 ad 746. 748 trochaici octonarii
- 747 trochaicus dimeter catalecticus
- 749. 751. 752 trochaici septenarii
- 750 iambicus octonarius
- 753 et 754 iambici septenarii
- 755 ad 770 trochaici septenarii
- 771 ad 787 iambici octonarii
- 788 ad 816 trochaici septenarii

V. 817 ad 942 iambici senarii
- 943 ad 970 trochaici septenarii
- 971 ad 1001 iambici senarii
- 1002 ad 1024 iambici septenarii
- 1025 ad 1031 trochaici septenarii
- 1032 ad 1049 iambici octonarii
- 1050 ad 1094 trochaici septenarii.

HEAVTON TIMORVMENOS

P. TERENTI.

GRAECA · MENANDRV · ACTA · LVDIS · MEGALENSIBVS
L·CORNELIO·LENTVLO·L·VALERIO·FLACCO·AED·CVR
EGIT · AMBIVIVS · TVRPIO · MODOS · FECIT · FLACCVS
CLAVDI · ACTA · PRIMVM · TIBIIS · INPARIBVS
DEINDE · DVABVS · DEXTRIS · FACTAST · TERTIA
MA · IVVENTIO · TI · SEMPRONIO · COS

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA.

In mílitiam proficísci gnatum Clíniam
Amántem Antiphilam cómpulit durús pater,
Animíque sese angébat facti paénitens.
Mox út reuersust, clám patrem deuórtitur
Ad Clítiphonem: is amábat scortum Bácchidem.
Cum arcésseret cupítam Antiphilam Clínia,
Vt éius Bacchis uénit amica ac séruolae
Habitúm gerens Antíphila: factum id quó patrem
Suúm celaret Clítipho. hic technís Syri
Decém minas meretrículae aufert á sene.
Antíphila Clitiphónis reperitúr soror:
Hanc Clínia, aliam Clítipho uxorem áccipit.

PERSONAE.

CHREMES SENEX
MENEDEMVS SENEX
CLITIPHO ADVLESCENS
CLINIA ADVLESCENS
SYRVS SERVOS
DROMO SERVOS
BACCHIS MERETRIX
ANTIPHILA MVLIER
SOSTRATA MATRONA
NVTRIX
PHRYGIA ANCILLA.

PROLOGVS.

Nequoí sit uostrum mírum, quor partís seni
Poëta dederit, quaé sunt adulescéntium:
Id prímum dicam, deínde quod ueni éloquar.
Ex íntegra Graeca íntegram comoédiam
Hodié sum acturus Heaúton timorúmenon.
[Duplex quae ex argumento facta est simplici.]
Nouam ésse ostendi et quae ésset: nunc qui scrípserit
Et quóia Graeca sít, ni partem máxumam
Exístumarem scíre uostrum, id dícerem.
Nunc quam óbrem has partis dídicerim paucís dabo.
Orátorem esse uóluit me, non prólogum:
Vostrúm iudicium fécit: me actorém dedit,
Si hic áctor tantum póterit a facúndia,
Quantum ílle potuit cógitare cómmode,
Qui órationem hanc scrípsit, quam dictúrus sum.
Nam quód rumores dístulerunt máliuoli,
Multás contamināsse Graecas, dúm facit
Paucás Latinas: fáctum id esse hic nón negat,
Neque sé pigere et deínde facturum aútumat.
Habét bonorum exémplum, quo exempló sibi
Licére id facere quód illi fecerúnt putat.
Tum quód maliuolus uétus poëta díctitat,
Repénte ad studium hunc se ádplicasse músicum,
Amícum ingenio frétum, haud naturá sua:
Arbítrium uostrum, uóstra existumátio
Valébit. qua re orátos uos omnís uolo,
Ne plús iniquom póssit quam aequom orátio.

Facite aéqui sitis: dáte crescendi cópiam,
Nouárum qui spectándi faciunt cópiam,
Sine uítiis: ne ille pró se dictum exístumet,
Qui núper fecit séruo currenti ín uia
Decésse populum: quór insano séruiat?
De illíus peccatis plúra dicet, quóm dabit
Aliás nouas, nisi fínem maledictís facit.
Adéste aequo animo: dáte potestatém mihi
Statáriam agere ut líceat per siléntium;
Ne sémper seruos cúrrens, iratús senex,
Edáx parasitus, sýcophanta autem ínpudens,
Auárus leno, adsídue agendi sínt mihi
Clamóre summo, cúm labore máxumo.
Mea caúsa causam hanc iústam esse animum indúcite,
Vt áliqua pars labóris minuatúr mihi.
Nam núnc nouas qui scríbunt, nil parcúnt seni:
Siquaé laboriósast, ad me cúrritur:
Si lénis est, ad álium defertúr gregem.
In hác est pura orátio. experímini,
In utrámque partem ingénium quid possit meum.
Si númquam auare prétium statui artí meae
Et eum ésse quaestum in ánimum induxi máxumum,
Quam máxume seruíre uostris cómmodis:
Exémplum statuite ín me, ut adulescéntuli
Vobís placere stúdeant potius quám sibi.

ACTVS I.

CHREMES. MENEDEMVS.

CH. Quamquam haéc inter nos núper notitia ádmodumst I 1
(Inde ádeo quom agrum in próxumo hic mercátus es)
Nec réī fere sane ámplius quicquám fuit:
Tamén uel uirtus túa me uel uicínitas,
Quod ego ín propinqua párte amicitiaé puto,
Facit út te audacter móneam et familiáriter,
Quod mihi uidere praéter aetatém tuam
Facere ét praeter quam rés te adhortatúr tua.
Nam pró deum atque hominúm fidem, quid uís tibi?
Quid quaéris? annos séxaginta nátus es,
Aut plús eo, ut conício; agrum his regiónibus
Meliórem neque pretí maioris némo habet;
Seruós compluris: proínde quasi nemó siet,
Ita túte attente illórum officia fúngere.
Numquám tam mane egrédior neque tam uésperi
Domúm reuortor, quín te in fundo cónspicer
Fodere aút arare aut áliquid ferre. dénique
Nullúm remittis témpus neque te réspicis.
Haec nón uoluptati tíbi esse satis certó scio.
'Enim' díces 'quantum hic óperis fiat paénitet.'
Quod in ópere faciundo óperae consumís tuae,
Si súmas in íllis éxercendis, plús agas
ME. Chremés, tantumne ab ré tuast otí tibi,
Aliéna ut cures éaque nil quae ad te áttinent?

CH. Homó sum: humani níl a me alienúm puto.
Vel mé monere hoc uél percontarí puta:
Rectúmst, ego ut faciam; nón est, te ut detérream.
ME. Mihi síc est usus: tíbi ut opus factóst, face.
CH. An quoíquamst usus hómini, se ut cruciét? ME. Mihi.
CH. Siquíd laborist, nóllem: sed quid istúc malist?
Quaesó, quid de te tántum *com*meruísti? ME. Eheu.
CH. Ne lácruma, atque istuc, quídquid est, fac me út sciam:
Ne rétice, ne uerére, crede inquám mihi:
Aut cónsolando aut cónsilio aut re iúuero.
ME. Scire hóc uis? CH. Hac quidem caúsa, qua dixí tibi.
ME. Dicétur. CH. At istos rástros intereá tamen
Adpóne, ne labóra. ME. Minume. CH. Quám rem agis?
ME. Sine mé, nociuom témpus nequod dém mihi
Labóris. CH. Non sinam, ínquam. ME. Ah, non aequóm facis.
CH. Hui, tám grauis hos, quaéso? ME. Sic meritúmst meum.
CH. Nunc lóquere. ME. Filium únicum adulescéntulum
Habeo. áh, quid dixi? habére me? immo habuí, Chremes:
Nunc hábeam necne incértumst. CH. Quid ita istúc? ME. Scies.
Est é Corintho hic áduena anus paupércula:
Eius fíliam ille amáre coepit pérdite,
Prope iam út pro uxore habéret: haec clam me ómnia.
Vbi rém resciui, coépi non humánitus
Neque ut ánimum decuit aégrotum adulescéntuli
Tractáre, sed ui et uiá peruolgatá patrum.
Cotídie accusábam: 'hem, tibine haec diútius
Licére speras fácere me uiuó patre,

Amícam ut habeas própe iam in uxorís loco?
Errás, si id credis, ét me ignoras, Clínia.
Ego té meum esse díci tantispér uolo,
Dum quód te dignumst fácies: sed si id nón facis,
Ego quód me in te sit fácere dignum inuénero.
Nulla ádeo ex re istuc fít nisi ex nimio ótio.
Ego istúc aetatis nón amori operám dabam,
Sed in Ásiam hinc abii própter pauperiem átque ibi
Simúl rem et gloriam ármis belli répperi.'
Postrémo adeo res rédiit: adulescéntulus
Saepe éadem et grauiter aúdiendo uíctus est:
Aetáte me putáuit et sapiéntia
Plus scíre et prouidére quam se ipsúm sibi:
In Ásiam ad regem mílitatum abiít, Chremes.
CH Quid aïs? ME. Clam me proféctus mensis trís abest.
CH. Ambo áccusandi: etsi íllud inceptúm tamen
Animíst pudentis sígnum et non instrénui.
ME. Vbi cómperi ex eis, quí fuere ei cónscii,
Domúm reuortor maéstus atque animó fere
Pertúrbato atque incérto prae aegritúdine.
Adsído: adcurrunt sérui, soccos détrahunt:
Inde álii festináre, lectos stérnere,
Cenam ádparare: pró se quisque sédulo
Faciébant, quo illam míhi lenirent míseriam.
Vbi uídeo, haec coepi cógitare 'hem, tót mea
Solíus sollíciti sínt causa, ut me unum éxpleant?
Ancíllae tot me uéstiant? sumptús domi
Tantós ego solus fáciam? sed gnatum únicum,
Quem páriter uti his décuit aut etiam ámplius,
Quod illa aétas magis ad haéc utenda idóneast,
Eum ego hínc eieci míserum iniustitiá mea.
Maló quidem me quóuis dignum députem,

Si id fáciam. nam usque dum ílle uitam illám colet
Inopém, carens patria ób meas iniúrias,
Intérea usque illi dé me suppliciúm dabo,
Labórans, quaerens, párcens, illi séruiens.'
Ita fácio prorsus: níl relinquo in aédibus,
Nec uás nec uestiméntum: conrasi ómnia.
Ancíllas, seruos, nísi eos qui opere rústico
Faciúndo facile súmptum exercirént suom,
Omnís produxi ac uéndidi. inscripsi ílico
Aedís: mercedem quási talenta ad quíndecim
Coēgi: agrum hunc mercátus sum: hic me exérceo.
Decréui tantispér me minus iniúriae,
Chremés, meo gnato fácere, dum fiám miser:
Nec fás esse, ulla mé uoluptate híc frui,
Nisi ubi ílle huc saluos rédierit meus párticeps.
CH. Ingénio te esse in líberos lení puto,
Et illum óbsequentem, síquis recte aut cómmode
Tractáret. uerum néque illum tu satis nóueras,
Nec te ílle; hoc *quom* fit, *í*bi non uere uíuitur.
Tu illúm numquam ostendísti quanti pénderes,
Nec tíbi illest credere aúsus quae est aequóm patri.
Quod si ésset factum, haec númquam euenissént tibi.
ME. Ita rés est, fateor: péccatum a me máxumest.
CH. Menedéme, at porro récte spero et illúm tibi
Saluom ádfuturum esse híc confido própediem.
ME. Vtinam íta di faxint. CH. Fácient. nunc si cómmodumst,
Dionýsia hic sunt hódie: apud me sís uolo.
ME. Non póssum. CH. Quor non? quaéso tandem aliquántulum
Tibi párce: idem absens fácere te hoc uolt fílius.
ME. Non cónuenit, qui illum ád laborem *hinc pé*pulerim,

Nunc me ípsum fugere. Ch. Scínest senténtia?
Me. Sic. Ch. Béne uale. Me. Et tu. Ch. Lácrumas excussít mihi,
Miserétque me eius: séd ut dieï témpus est,
Tempúst monere me húnc uicinum Phániam,
Ad cénam ut ueniat: íbo, uisam sí domist.
Nil ópus fuit monitóre: iam dudúm domi
Praesto ápud me esse aiunt; égomet conuiuás moror.
Ibo ádeo hinc intro. séd quid crepuerúnt fores
Hinc á me? quis nam egréditur? huc concéssero.

Clitipho. Chremes.

Cl. Níl adhuc est quód uerearc, Clínia: haud quaquam étiam cessant: I 2
Ét illam simul cum núntio tibi hic ádfuturam hodié scio.
Próin tu sollicitúdinem istam fálsam, quae te excrúciat, mittas.
Ch. Quícum loquitur fílius?
Cl. Páter adest, quem uólui: adibo. páter, opportune áduenis.
Ch. Quíd id est? Cl. Hunc Menedémum nostin nóstrum uicinúm? Ch. Probe.
Cl. Huic fílium scis ésse? Ch. Audiui esse: ín Asia. Cl. Non ést, pater:
Apud nós est. Ch. Quid aïs? Cl. Áduenientem, e náui egredientem ílico
Abdúxi ad cenam: nám mihi magna cum eó iam inde a puéritia
Fuit sémper familiáritas. Ch. Voluptátem magnam núntias.
Quam uéllem Menedemum ínuitatum, ut nóbiscum esset ámplius,

Vt hánc laetitiam néc opinanti prímus obicerém domi!
Atque *hércle* etiam nunc témpus est. Cl. Caue fáxis: non opus ést, pater.
Ch. Quaprópter? Cl. Quia enim incértumst etiam, quíd se faciat. módo uenit.
Timet ómnia: patris íram, et animum amícae se erga ut sít suae.
Eam mísere amat: proptér eam haec turba atque ábitio euenít. Ch. Scio.
Cl. Nunc séruolum ad eam in úrbem misit, ét ego nostrum uná Syrum.
Ch. Quid nárrat? Cl. Quid ille? míserum se esse. Ch. Míserum? quem minus créderes?
Quid rélicuist quin hábeat, quae quidem in hómine dicuntúr bona?
Paréntis, patriam incólumem, amicos, génus, cognatos, dítias:
Atque haéc perinde súnt ut illiust ánimus qui ea póssidet:
Qui utí scit, ei bona; ílli, qui non útitur recté, mala.
Cl. Immo ílle fuit senex ínportunus sémper; et nunc níl magis
Vereór quam nequid ín illum iratus plús satis faxít, pater.
Ch. Ill*íc*ine? sed reprimám me: nam in metu ésse hunc illist útile.
Cl. Quid túte tecum? Ch. Dícam. ut ut erat, mánsum tamen opórtuit.
Fortásse aliquantum iníquior erat praéter eius lubídinem:

Paterétur: nam quem férret, si paréntem non ferrét suom?
Huncíne erat aequom ex íllius more an íllum ex huius uíuere?
Et quód illum insimulat dúrum, id non est: nám parentum iniúriae
Vnívs modi sunt férme; paulo qui ést homo tolerábilis,
Scortári crebro nólunt, nolunt crébro conuiuárier,
Praebént exigue súmptum: atque haec sunt támen ad uirtutem ómnia.
Verum ánimus ubi semél se cupiditáte deuinxít mala,
Necéssest, Clitiphó, consilia cónsequi consímilia.
Scitúmst periclum ex áliis facere, tíbi quid ex usú siet.
Cl. Ita crédo. Ch. Ego ibo hinc íntro, ut uideam cénae quid nobís siet.
Tu, ut témpus est diéī, uide sis néquo hinc abeas lóngius.
Cl. Quam iníqui sunt patrés in omnis ádulescentis iúdices! II 1
Qui aequom ésse censent nós a pueris ílico nasci senes
Neque illárum adfines ésse rerum, quás fert adulescéntia.
Ex suá lubidine eí moderantur, núnc quae est, non quae olím fuit.
Mihi si úmquam filiús erit, ne ille fácili me utetúr patre:
Nam et cógnoscendi et ígnoscendi dábitur peccatí locus:
Non út meust, qui míhi per alium osténdit suam senténtiam.

Perii: ís mi, ubi adbibít plus paulo, súa quae narrat fácinora!
Nunc aít 'periclum ex áliis facito, tíbi quid ex usú siet.'
Astútus: ne ille hau scít, quam mihi nunc súrdo narret fábulam.
Magis núnc me amicae dícta stimulant 'dá mihi' atque 'adfér mihi':
Quoi quód respondeám nil habeo: néque me quisquamst míserior.
Nam hic Clínia, etsi is quóque suarum rérum sat agit, támen habet
Bene ét pudice edúctam et artis ígnaram meretríciae.
Meast ínpotens, procáx, magnifica, súmptuosa, nóbilis.
Tum quód dem ei, 'recte' est: nám nil esse míhi religiost dícere.
Hoc égo mali non prídem inueni: néque etiam dum scít pater.

ACTVS II.

CLINIA. CLITIPHO.

CLIN. Si míhi secundae rés de amore meo éssent, iam dudúm scio II 2
Veníssent: sed uereór, ne mulier me ábsente hic corrúpta sit.
Concúrrunt multa *eam* opínione*m* quaé mihi anim*o* exaúgeant:
Occásio, locus, aétas, mater quoíus sub inperióst mala,
Quoi níl iam praeter prétium dulcest. CLIT. Clínia. CLIN. Ei miseró mihi.
CLIT. Etiám caues, ne uídeat forte hic te á patre aliquis éxiens?
CLIN. Faciám: sed nescio quíd profecto mi ánimus praesagít mali.
CLIT. Pergín istuc prius diiúdicare, quám scis quid-uerí siet?
CLIN. Si nílmali esset, iam híc adessent. CLIT. Iam áderunt. CLIN. Quando istúc '*iam*' erit?
CLIT. Non cógitas hinc lóngule esse? et nósti mores múlierum:
Dum móliuntur, dúm conantur, ánnus est. CLIN. O Clítipho,
Timeó. CLIT. Respira: eccúm Dromonem cúm Syro una: adsúnt tibi.

Syrvs. Dromo. Clinia. Clitipho.

II 3 Sy. Aín tu? Dr. Sic est. Sy. Vérum interea, dúm sermones caédimus,
Íllae sunt relíctae. Clit. Mulier tíbi adest: audin, Clínia?
Clin. Égo uero audió nunc demum et uídeo et ualeo, Clítipho.
Dr. Mínume mirum: adeo ínpeditae sunt: ancillarúm gregem
Dúcunt secum. Clin. Périi, unde illi súnt ancillae? Clit. Mén rogas?
Sy. Nón oportuít relictas: pórtant quid rerum! Clin. Eí mihi.
Sy. Aúrum, uestem: et uésperascit, ét non nouerúnt uiam.
Fáctum a nobis stúltest. abi dum tú, Dromo, illis óbuiam:
Própera: quid stas? Clin. Vaé misero mi, quánta de spe décidi!
Clit. Quí istuc? quae res té sollicitat aútem? Clin. Rogitas quíd siet?
Víden tu? ancillas aúrum uestem, quám ego cum una ancíllula
Híc reliqui, unde *éi* esse censes? Clit. Váh, nunc demum intéllego.
Sy. Dí boni, quid túrbaest! aedes nóstrae uix capiént, scio.
Quíd comedent! quid ébibent! quid séne erit nostro míserius?
Séd eccos uideo quós uolebam. Clin. O Iúppiter, ubi námst fides?
Dum ego própter te errans pátria careo démens, tu intereá loci

Conlócupletasti te, Ántiphila, et me in hís deseruistí malis,
Proptér quam in summa infámia sum et meó patri minus sum óbsequens,
Quoius núnc pudet me et míseret, qui harum móres cantabát mihi,
Monuísse frustra, néque eum potuisse úmquam ab hac me *as*péllere.
Quod támen nunc faciam: túm, quom gratum míhi esse potuit, nólui.
Nemóst miserior me. Sy. Híc de nostris uérbis errat uídelicet,
Quae hic súmus locuti. Clínia, aliter túom amorem atque est áccipis:
Nam et uítast eadem et ánimus te erga idem ác fuit,
Quantum éx ipsa re cóniecturam fécimus.
Clin. Quid est óbsecro? nam míhi nunc nil rerum ómniumst
Quod málim quam me hoc fálso suspicárier.
Sy. Hoc prímum, ut nequid huíus rerum ignorés: anus,
Quae est dicta mater ésse ei antehac, nón fuit:
Ea óbiit mortem: hoc ípsa in itinere álterae
Dum nárrat, forte audíui. Clit. Quae namst áltera?
Sy. Mane: hóc quod coepi prímum enarrem, Clítipho:
Post ístuc ueniam. Clit. Própera. Sy. Iam primum ómnium,
Vbi uéntum ad aedis ést, Dromo pultát foris:
Anus quaédam prodit: haéc ubi aperuit óstium,
Contínuo hic se coniécit intro, ego cónsequor:
Anus fóribus obdit péssulum, ad lanám redit.
Hic scíri potuit aút nusquam alibi, Clínia,
Quo stúdio uitam suám te absente exégerit,
Vbi de ínprouisost ínteruentum múlieri:

Nam ea rés dedit tum exístumandi cópiam
Cotídianae uítae consuetúdinem,
Quae quoíusque ingenium ut sít declarat máxume.
Texéntem telam stúdiose ipsam offéndimus,
Mediocriter uestítam ueste lúgubri
(Eius ánuis causa opínor quae erat mórtua)
Sine aúro: tum ornatam íta uti quae ornantúr sibi,
Nullá mala re esse éxpolitam múliebri
* * * * *
Capíllus passus prólixe *et* circúm caput
Reiéctus neglegénter, pax. CLIN. Syre mi, óbsecro,
Ne me ín laetitiam frústra coniciás. SY. Anus
Subtémen nebat: praéterea una ancíllula
Erat; éa texebat úna, pannis óbsita,
Neglécta, inmunda inlúuie. CLIT. Si haec sunt, Clínia,
Vera, íta uti credo, quís test fortunátior?
Scin hánc quam dicit sórdidatam et sórdidam?
Magnum hóc quoque signumst, dóminam esse extra nóxiam,
Quom eiús tam neglegúntur internúntii.
Nam dísciplinast eís, demunerárier
Ancíllas primum, ad dóminas qui adfectánt uiam.
CLIN. Perge, óbsecro te, et cáue ne falsam grátiam
Studeás inire. quíd aït, ubi me nóminas?
SY. Vbi dícimus redísse te et rogáre uti
Veníret ad te, múlier telam désinit
Contínuo et lacrumis ópplet os totúm sibi,
Vt fácile scires désiderio id fíeri.
CLIN. Prae gaúdio, ita me dí ament, ubi sim néscio:
Ita tímui. CLIT. At ego nil ésse scibam, Clínia.
Age dúm uicissim, Sýre, dic quae illast áltera?

Sy. Addúcimus tuam Bácchidem. Clit. Hem, quid? Bácchidem?
Ého sceleste, quó illam ducis? Sy. Quó ego illam? ad nos scílicet.
Clit. Ád patremne? Sy. Ad eum ípsum. Clit. O hominis ínpudentem audáciam. Sy. Heus tu,
Nón fit sine períclo facinus mágnum nec memorábile.
Clit. Hóc uide: in mea uíta tu tibi laúdem is quaesitúm, scelus?
Ýbi si paululúm modo quid te fúgerit, ego périerim.
Quíd illo facias? Sy. Át enim.. Clit. Quid 'enim'? Sy. Sí sinas, dicám. Clin. Sine.
Clit. Síno. Sy. Ita res est haéc nunc, quasi quom.. Clit. Quás malum ambagés mihi
Nárrare occipít? Clin. Syre, uerum hic dícit: mitte, ad rém redi.
Sy. Énim uero reticére nequeo: múltimodis iniúriu's,
Clítipho, neque férri potis es. Clin. Aúdiundum herclést, tace.
Sy. Vís amare, uís potiri, uís quod des illi éffici:
Túom esse in potiundó periclum nón uis: haud stulté sapis:
Síquidem id saperest, uélle te id quod nón potest contíngere.
Aút haec cum illis súnt habenda, aut ílla cum his mitténda sunt.
Hárum duarum cóndicionum núnc utram malis uide,
Étsi consiliúm quod cepi réctum esse et tutúm scio.
Nam ápud patrem tua amíca tecum síne metu ut sit cópiast:
Túm quod illi argentum és pollicitus, eádem hac inueniám uia,

Quód ut efficerem orándo surdas iam aúris reddiderás mihi.
Quíd aliud tibi uís? Clit. Siquidem hoc fit. Sy. Síquidem? experiundó scies.
Clit. Áge age, cedo istuc tuóm consilium: quíd id est? Sy. Adsimulábimus
Túam amicam huius ésse. Clit. Pulchre: cédo, quid hic faciét sua?
Án ea quoque dicétur huius, si úna haec dedecoríst parum?
Sy. Ímmo ad tuam matrem ábducetur. Clit. Quíd eo? Sy. Longumst, Clítipho,
Sí tibi narrem, quam óbrem id faciam: uéra causast Clit. Fábulae:
Níl satis firmi uídeo, quam obrem accípere hunc mi expediát metum.
Sy. Máne, habeo aliud, si ístuc metuis, ámbo quod *fa*teámini
Síne periclo esse. Clit. Huíus modi obsecro áliquid reperi. Sy. Máxume:
Ibo óbuiam huic, dicam út reuortatúr domum. Clit. Hem,
Quid díxti? Sy. Ademptum tíbi iam faxo omném metum,
In aúrem utramuis ótiose ut dórmias.
Clit. Quid ágo nunc? Clin. Tune? quód boni Clit. Syre, díc modo
Verum. Sy. Áge modo: hodie séro ac nequiquám uoles.
Clin. datúr, fruare dúm licet: nam néscias
Clit. Syre ínquam. Sy. Perge pórro, tamen istúc ago.
Clin. eius sít potestas pósthac an numquám tibi.

Clit. Verum hércle istuc est. Sýre, Syre inquam, heus heús, Syre.
Sy. Concáluit. quid uis? Clit. Rédi, redi. Sy. Adsum: díc quid est?
Iam hoc quóque negabis tíbi placere. Clit. Immó, Syre:
Et mé et meum amorem et fámam permittó tibi.
Tu es iúdex: nequid áccusandus sís uide.
Sy. Ridículumst te istuc me ádmonere, Clítipho:
Quasi ístic mea res mínor agatur quám tua.
Hic síquid nobis fórte aduorsi euénerit,
Tibi erúnt parata uérba, huic homini uérbera:
Quaprópter haec res ne útiquam neglectúst mihi.
Sed istúnc exora, ut súam esse adsimulet. Clin. Scílicet
Factúrum me esse: in eúm iam res rediít locum,
Vt sít necessus. Clit. Mérito te amo, Clínia.
Clin. Verum ílla nequid títubet. Sy. Perdoctást probe.
Clit. At hóc demiror, quí tam facile pótueris
Persuádere illi, quaé solet quos spérnere!
Sy. In témpore ad eam uéni, quod rerum ómniumst
Primúm: nam quendam mísere offendi mílitem
Eius nóctem orantem: haec árte tractabát uirum,
Vt íllius animum cúpidum inopia incénderet:
Eadémque ut esset ápud te hoc quam gratíssumum.
Sed heús tu, uide sis néquid inprudéns ruas.
Patrém nouisti ad hás res quam sit pérspicax:
Ego te aútem noui quam ésse soleas ínpotens:
Inuérsa uerba, euérsas ceruicís tuas,
Gemitús, screatus, tússis, risus ábstine.
Clit. Laudábis. Sy. Vide sis. Clit. Tútimet mirábere.
Sy. Sed quám cito sunt cónsecutae múlieres!

CLIT. Vbi súnt? quor retínes? SY. Iám nunc haec non ést tua.
CLIT. Scio, ápud patrem: at nunc ínterim. SY. Niló magis.
CLIT. Sine. SY. Nón sinam ínquam. CLIT. Quaéso paulispér. SY. Veto.
CLIT. Saltém salutem. SY. Ábeas si sapiás. CLIT. Eo:
Quid istíc? SY. Manebit. CLIT. Hóminem felicem. SY. Ámbula.

BACCHIS. ANTIPHILA. CLINIA. SYRVS.

II 4 BA. Édepol te, mea Antíphila, laudo et fórtunatam iúdico,
Íd *tu* quom studuísti, formae ut móres consimilés forent:
Mínumeque, ita me dí ament, miror sí te sibi quisque éxpetit.
Nám mihi, quale ingénium haberes, fúit indicio orátio:
Ét quom egomet nunc mécum in animo uítam tuam consídero
Ómniumque adeó uostrarum, uólgus quae ab se ségregant,
Ét uos esse istíus modi et nos nón esse haud mirábilest:
Nam éxpedit bonas ésse uobis; nós, quibuscum est res, nón sinunt:
Quíppe forma inpúlsi nostra nós amatorés colunt:
Haéc ubi inminútast, illi súom animum alio cónferunt;
Nísi si prospectum ínterea aliquid ést, desertae uíuimus.
Vóbis cum uno sémel ubi aetatem ágere decretúmst uiro:

Quoíus mos maxumést consimilis uóstrum, hi se ad uos ádplicant.
Hóc beneficio utríque ab utrisque uéro deuincímini,
Vt numquam ulla amóri uostro incídere possit cálamitas.
AN. Néscio alias: mé quidem semper scío fecisse sédulo,
Vt ex illius cómmodo meum cómpararem cómmodum. CL. Ah,
Ergó, mea Antiphila, tú nunc sola réducem me in patriám facis:
Nam dum ábs te absum, omnes míhi labores fuére quos cepí leues,
Praetér quam tui caréndum quod erat. SY. Crédo. CL. Syre, uix súffero:
Hocín me miserum nón licere meó modo ingeniúm frui!
SY. Immo út patrem tuom uídi esse habitum, díu etiam *turbás* dabit.
BA. Quis nam híc adulescens ést, qui intuitur nós? AN. Ah, retine me, óbsecro.
BA. Amábo quid tibíst? AN. Disperii, périi misera. BA. Quíd stupes?
CL. Antíphila. AN. Videon Clíniam an non? BA. Quém uides?
CL. Salue, ánime mi. AN. O mi Clínia, salue. CL. Vt uales?
AN. Saluóm uenisse gaúdeo. CL. Teneóne te,
Antíphila, maxume ánimo exoptatá*m* meo?
SY. Ite íntro: nam uos iám dudum expectát senex.

ACTVS III.

CHREMES. MENEDEMVS.

III 1 CH. Lucíscit hoc iam. césso pultare óstium
Vicíni, primo ex me út sciat sibi fílium
Redísse? etsi adulescéntem hoc nolle intéllego.
Verúm quom uideam míserum hunc tam excruciárier
Eius ábitu, celem tam ínsperatum gaúdium,
Quom illí pericli níl ex indició siet?
Haud fáciam: nam quod pótero adiutabó senem.
Item ut fílium meum amíco atque aequalí suo
Video ínseruire et sócium esse in negótiis,
Nos quóque senes est aéquom senibus óbsequi.
ME. Aut égo profecto ingénio egregio ad míserias
Natús sum, aut illud fálsumst, quod uolgo aúdio
Dicí, diem adimere aégritudinem hóminibus:
Nam míhi quidem cotídie augescít magis
De fílio aegritúdo, et quánto diútius
Abést, magis cupio tánto et magis desídero.
CH. Sed ípsum foras egréssum uideo: ibo, ádloquar.
Menedéme, salue: núntium adportó tibi,
Quoius máxume te fíeri participém cupis.
ME. Numquíd nam de meo gnáto audiuistí, Chremes?
CH. Valet átque uiuit. ME. Vbi namst quaeso? CH. Apud
mé domi.
ME. Meus gnátus? CH. Sic est. ME. Vénit? CH. Certe.
ME. Clínia

Meus uénit? Ch. Dixi. Me. Eámus: duc me ad eum, óbsecro.
Ch. Non uólt te scire sé redisse etiam, ét tuom
Conspéctum fugitat: própter peccatum hóc timet,
Ne túa duritia antíqua illa etiam adaúcta sit.
Me. Non tu ei dixisti ut éssem? Ch. Non Me. Quam obrém, Chremes?
Ch. Quia péssume istuc ín te atque in illum cónsulis,
Si té tam leni et uícto esse animo osténderis.
Me. Non póssum: satis iam, sátis pater durús fui. Ch. Ah,
Veméns in utramque pártem, Menedeme, és nimis,
Aut lárgitate nímia aut parsimónia.
In eándem fraudem ex hác re atque ex illa íncides.
Primum ólim potius quám paterere fílium
Commétare ad muliérculam, quae paúlulo
Tum erát contenta quoíque erant grata ómnia,
Protérruisti hinc. éa coacta ingrátiis
Postílla coepit uíctum uolgo quaérere.
Nunc quóm sine magno intértrimento nón potest
Habéri, quiduis dáre cupis. nam ut tú scias,
Quam ea núnc instructa púlchre ad perniciém siet,
Primúm iam ancillas sécum adduxit plús decem,
Onerátas ueste atque aúro: satrapa sí siet
Amátor, numquam súfferre eius sumptús queat:
Nedúm tu possis. Me. Éstne ea intus? Ch. Sít rogas?
Sensí: nam unam eï cénam atque eius cómitibus
Dedí: quod si iterum míhi sit danda, actúm siet.
Nam ut ália omittam, pýtisando módo mihi
Quid uíni absumpsit 'sic hoc,' dicens 'ásperum,
Pater, hóc est: aliud lénius sodés uide':
Reléui dolia ómnia, omnis sérias:
Omnís sollicitos hábuit: atque haec úna nox.

Quid té futurum cénses, quem adsidue éxedent?
Sic mé di amabunt, út me tuarum míseritumst,
Menedéme, fortunárum. Me. Faciat quídlubet:
Sumát consumat pérdat, decretúmst pati,
Dum illúm modo habeam mécum. Ch. Si certúmst tibi
Sic fácere, illud permágni re ferre árbitror,
Vt né scientem séntiat te id síbi dare.
Me. Quid fáciam? Ch. Quiduis pótius quam quod cógitas:
Per álium quemuis út des: falli té sinas
Techinís per seruolum: étsi subsensi íd quoque,
Illós ibi esse, id ágere inter se clánculum.
Syrus cum íllo uostro cónsusurrant, cónferunt
Consília ad adulescéntis: et tibi pérdere
Taléntum hoc pacto sátius est quam illó minam.
Non núnc pecunia ágitur, sed illud quó modo
Minumó periclo id démus adulescéntulo.
Nam sí semel tuom ánimum ille intelléxerit,
Prius próditurum té tuam uitam ét prius
Pecúniam omnem, quam ábs te amittas fílium: hui,
Quantám fenestram ad néquitiem pateféceris,
Tibi aútem porro ut nón sit suaue uíuere!
Nam déteriores ómnes sumus licéntia.
[Quod quoíque quomque incíderit in mentém, uolet,
Neque íd putabit práuomne an rectúm siet.]
Tu rém perire et ípsum non poterís pati.
Dare dénegaris: íbit ad illud ílico,
Quo máxume apud te sé ualere séntiet:
Abitúrum se abs te esse ílico minábitur.
Me. Vidére uera atque íta uti res est dícere.
Ch. Somnum hércle ego hac nocte óculis non uidí meis,
Dum id quaéro, tibi qui fílium restítuerem.
Me. Cedo déxtram: porro té idem oro ut faciás, Chremes.

Ch. Parátus sum. Me. Scin quíd nunc facere té uolo?
Ch. Dic. Me. Quód sensisti illós me incipere fállere,
Id út maturent fácere: cupio illí dare
Quod uólt, cupio ipsum iám uidere. Ch. Operám dabo.
Paulúm negoti mi óbstat: Simus ét Crito
Vicíni nostri hic ámbigunt de fínibus:
Me cépere arbitrum: íbo [ac] dicam, ut díxeram
Operám daturum me, hódie non posse eís dare.
Contínuo hic ad*sum*. Me. Ita quaéso. di uostrám fidem!
Ita cómparatam esse hóminum naturam ómnium,
Aliéna ut melius uídeant et diiúdicent
Quam súa? an eo fit, quía re in nostra aut gaúdio
Sumus praépediti nímio aut aegritúdine?
Hic míhi nunc quanto plús sapit quam egomét mihi!
Ch. Dissólui me, otiósus operam ut tíbi darem.
Syrus ést prendendus átque adhortandús mihi.
A mé nescio quis éxit: concede hínc domum,
Ne nós*met* inter nós congruere séntiant.

Syrus. Chremes.

Sy. Hac íllac circumcúrsa: inueniundum és tamen, III 2
Argéntum; intendenda ín senemst fallácia.
Ch. Num mé fefellit hósce id struere? uídelicet,
Quia Clíniae ille séruos tardiúsculust,
Idcírco huic nostro tráditast prouíncia.
Sy. Quis hic lóquitur? perii. núm nam haec audiuít? Ch. Syre. Sy. Hem.
Ch. Quid tu ístic? Sy. Recte. equidém te demirór, Chremes,
Tam máne, qui heri tántum biberis. Ch. Níl nimis.
Sy. 'Nil' nárras? uisa uérost, quod dicí solet,

Aquilaé senectus. Ch. Héia. Sy. Mulier cómmoda,
Facéta haec meretrix. Ch. Sáne. Sy. Idem uisást tibi?
Et quídem, ere, forma lúculenta. Ch. Síc satis.
Sy. Ita nón ut olim, séd uti nunc, sané bona:
Minuméque miror, Clínia hanc si déperit:
Sed habét patrem queudam áuidum, miserum atque áridum,
Vicínum hunc: nouisti? át quasi is non dítiis
Abúndet, gnatus eíus profugit ínopia.
Scis ésse factum ut díco? Ch. Quid ego ní sciam?
Hominém pistrino dígnum. Sy. Quem? Ch. Istunc séruolum
Dico ádulescentis, Sy. Sýre, tibi timuí male.
Ch. qui pássus est id fíeri. Sy. Quid facerét? Ch. Rogas?
Aliquíd reperiret, fíngeret fallácias,
Vnde ésset adulescénti, amicae quód daret,
Atque húnc difficilem inuítum seruarét senem.
Sy. Garrís. Ch. Haec facta ab íllo oportebát, Syre.
Sy. Eho quaéso laudas, quí eros fallunt? Ch. Ín loco
Ego uéro laudo. Sy. Récte sane. Ch. Quíppe qui
Magnárum saepe id rémedium aegritúdinumst:
Vel iam huíc mansisset únicus gnatús domi.
Sy. Iocón an serio ílle haec dicat néscio,
Nisi míhi quidem addit ánimum, quo lubeát magis.
Ch. Et núnc quid expectát, Syre? an dum hinc dénuo
Abeát, quom tolerare íllius sumptus nón queat?
Nonne ád senem aliquam fábricam fingit? Sy. Stólidus est.
Ch. At te ádiutare opórtet adulescéntuli
Causá. Sy. Facile equidem fácere possum, sí iubes:
Etením quo pacto id fíeri soleat, cálleo.
Ch. Tanto hércle melior. Sy. Nón est mentirí meum.

Ch. Fac érgo. Sy. At heus tu, fácito dum eadem haec mémineris,
Siquíd huius simile fórte aliquando euénerit,
Vt súnt humana, túos ut faciat fílius.
Ch. Non úsus ueniet, spéro. Sy. Spero hercle égo quoque·
Neque eó nunc dico, quó quicquam illum sénserim:
Sed síquid, nequid; quaé sit eius aetás, uides:
Et ne égo te, si usus uéniat, magnificé, Chremes,
Tractáre possim. Ch. De ístoc, quom usus uénerit,
Vidébimus quid ópus sit: nunc istúc age.
Sy. Numquám commodius úmquam erum audiuí loqui,
Nec quóm male facere créderem mi inpúnius
Licére. quis nam a nóbis egreditúr foras?

Chremes. Clitipho. Syrvs.

Ch. Quíd istuc quaeso? quí istic mos est, Clítipho? itane fíeri oportet? III 3
Cl. Quíd ego feci? Ch. Vídin ego te módo manum in sinum huíc meretrici
Ínserere? Sy. Acta haec rés est: perii. Cl. Méne? Ch. Hisce oculis, né nega.
Facis ádeo indigne iniúriam illi, quí non abstineás manum:
Nam istaéc quidem contuméliast,
Hóminem amicum récipere ad te atque eíus amicam súbigitare.
Vél heri in uino quam ínmodestus fuísti, Sy. Factum. Ch. quám molestus!
Ýt equidem, ita me dí ament, metui, quíd futurum dénique esset!
Nóui ego amantis: ánimum aduortunt gráuiter quae non cénseas.

Cl. Át fides mi apud húnc est, nil me istíus facturúm, pater.
Ch. Ésto: at certe ut hínc concedas áliquo ab ore eorum áliquantisper.
Múlta fert lubído: ea facere próhibet tua praeséntia.
Dé me facio cóniecturam: némost meorum amícorum hodie,
Apúd quem expromere ómnia mea occúlta, Clitipho, aúdeam.
Apud álium prohibet dígnitas; apud álium ipsius factí pudet,
Ne inéptus, ne protéruos uidear: quód illum facere crédito.
Sed nóstrumst intellégere, ut quomque atque úbi quomque opus sit óbsequi.
Sy. Quíd iste narrat! Cl. Périi. Sy. Clitipho, haéc ego praecipió tibi?
Hóminis frugi et témperantis fúnctu's officiúm. Cl. Tace sodes.
Sy. Récte sane. Ch. Sýre, pudet me. Sy. Crédo: neque id iniúria: quin
Míhi molestumst. Cl. Pérgin? Sy. Hercle uérum dico quód uidetur.
Cl. Nón accedam ad íllos? Ch. Eho quaeso, úna accedundí uiast?
Sy. Áctumst: hic prius se índicarit quám ego argentum effécero.
Chremés, uin tu homini stúlto mi auscultáre? Ch Quid faciám? Sy. Iube hunc
Abíre hinc aliquo. Cl. Quó ego hinc abeam? Sy. Quó lubeat: da illís locum:

Abi deámbulatum. Cl. Deámbulatum, quó? Sy. Vah, quasi desít locus.
Abi sáne istac, istórsum, quouis. Ch. Récte dicit, cénseo.
Cl. Di te éradicent, quí me hinc extrudís, Syre.
Sy. At tú pol tibi istas pósthac comprimitó manus.
Cénsen uero? quíd illum porro crédis facturúm, Chremes,
Nísi eum, quantum tíbi opis di dant, séruas castigás mones?
Ch. Égo istuc curabo. Sy. Átqui nunc, ere, tíbi istic adseruándus est.
Ch. Fíet. Sy. Si sapiás: nam mihi iam mínus minusque obtémperat.
Ch. Quíd tu? ecquid de illó quod dudum técum egi egistí, Syre?
Aút *est* tibi quod pláceat an non dum étiam? Sy. De fallácia
Dícis? est: inuéni nuper quándam. Ch. Frugi es. cédo quid est?
Sy. Dícam, uerum ut áliud ex alio íncidit. Ch. Quid nám, Syre?
Sy. Péssuma haec est méretrix. Ch. Ita uidétur. Sy. Immo sí scias:
Váh, uide quod incéptat facinus. fuít quaedam anus Corínthia:
Huíce drach*u*marum haéc argenti mílle dederat mútuom.
Ch. Quíd tum? Sy. Ea mortuást: reliquit fíliam adulescéntulam.
Éa relicta huic árrabonist pro íllo argento. Ch. Intéllego.

Sy. Hánc secum huc addúxit, ea quae est núnc apud uxorém tuam.
Ch. Quíd tum? Sy. Cliniam órat, sibi uti id núnc det: illam illí tamen
Póst daturam: mílle nummum póscit. Ch. Et poscít quidem? Sy. Hui,
Dúbium id est? ego síc putaui. Ch. Quíd nunc facere cógitas?
Sy. Égone? ad Menedemum íbo: dicam hanc ésse captam ex Cária,
Dítem et nobilém: si redimat, mágnum inesse in eá lucrum.
Ch. Érras. Sy. Quid ita? Ch. Pró Menedemo núnc tibi ego respóndeo
'Nón emo': quid ágis? Sy. Optata lóquere. Ch. Atqui non ést opus.
Sy. Nón opust? Ch. Non hércle uero. Sy. Quí istuc, miror. Ch. Iám scies.
Sy. Máne, mane, quid est quód tam a nobis gráuiter crepuerúnt fores?

Sostrata. Chremes. Nvtrix. Syrvs.

So. Nisi me ánimus fallit, híc profectost ánulus, quem ego súspicor,
Is quícum expositast gnáta. Ch. Quid uolt síbi, Syre, haec orátio?
So. Quid est? ísne tibi uidétur? Nv. Dixi equidem, úbi mi ostendisti, ílico
Eum ésse. So. At satis ut cóntemplata módo sis, mea nutríx. Nv. Satis.
So. Abi núnciam intro, atque ílla si iam láuerit, mihi núntia.

Hic égo uirum interea ópperibor. Sy. Té uolt: uideas quíd uelit:
Nesció quid tristis ést: non temerest: tímeo quid sit. Ch. Quíd siet?
Ne ista hércle magno iám conatu mágnas nugas díxerit.
So. Ehem mí uir. Ch. Ehem mea úxor. So. Te ipsum quaéro. Ch. Loquere quíd uelis.
So. Prímum hoc te oro, néquid credas me áduorsum edictúm tuom
Fácere esse ausam. Ch. Vín me istuc tibi, etsi íncredibilest, crédere?
Crédo. Sy. Nescio quíd peccati pórtat haec purgátio.
So. Méministin me gráuidam, et mihi te máxumo opere edícere,
Sí puellam párerem, nolle tólli? Ch. Scio quid féceris:
Sústulisti. Sy. Sic est factum: min*or* ergo erus damno aúctus est.
So. Mínume: sed erat híc Corinthia ánus haud inpura: eí dedi
Éxponendam. Ch. O Iúppiter, tantam ésse in animo inscítiam!
So. Périi: quid ego féci? Ch. Rogitas? So. Sí peccaui, mí Chremes,
Ínsciens feci. Ch. Íd equidem ego, si tú neges, certó scio,
Te ínscientem atque ínprudentem dícere ac facere ómnia;
Tót peccata in hác re ostendis. nám iam primum, sí meum

Ínperium exequí uoluisses, ínteremptam opórtuit,
Nón simulare mórtem uerbis, re ípsa spem uitaé dare.
Át id omitto: míscricordia, ánimus maternús: sino.
Quám bene uero abs té prospectumst, quód uoluisti, cógita:
Némpe anui illi pródita abs te fíliast planíssume,
Pér te uel uti quaéstum faceret uél uti uaenirét palam.
Crédo, id cogitásti: 'quiduis sátis est, dum uiuát modo.'
Quíd cum illis agás, qui neque ius néque bonum atque aequóm sciunt?
Mélius peius, prósit obsit, níl uident nisi quód lubet.
So. Mí Chremes, peccáui, fateor: uíncor. nunc hoc te óbsecro,
Quándo tuos est ánimus natu gráuior, ignoscéntior,
Vt meae stultitiae ín iustitia tuá sit aliquid praésidi.
Ch Scílicet equidem ístuc factum ignóscam: uerum, Sóstrata,
Mále docet te méa facilitas múlta. sed istuc quídquid est,
Quá hoc occeptumst caúsa, loquere. So. Vt stúltae et miserae omnés sumus
Réligiosae, quom éxponendam dó illi, de digito ánulum
Détraho et eum díco ut una cúm puella expóneret,
Sí moreretur, ne éxpers partis ésset de nostris bonis.
Ch. Ístuc recte: cónseruasti te átque illam. So. Is hic est ánulus.
Ch. Vnde habes? So. Quam Bácchis secum addúxit adulescéntulam, Sy. Hem,

Quíd illa narrat? So. éa lauatum dum ít, seruandum míhi dedit.
Ánimum non aduórti primum: séd postquam aspexi, ílico
Cógnoui, ad te exílui. Ch. Quid nunc súspicare aut ínuenis
De ílla? So. Nescio, nísi ut ex ipsa quaéras, unde hunc hábuerit,
Sí potis est reperíri. Sy. Interii: plús spei uideo quám uolo.
Nóstrast, si itast. Ch. Víuitne illa, quoí tu dederas? So. Néscio.
Ch. Quíd renuntiáuit olim? So. Fécisse id quod iússeram.
Ch. Nómen mulierís cedo quod sit, út quaeratur. So. Phíltera.
Sy. Ípsast. mirum ní illa saluast ét ego perii. Ch. Sóstrata,
Séquere me intro hac. So. Ýt praeter spem euénit. quam timuí male,
Né nunc animo ita ésses duro, ut ólim in tollendó, Chremes!
Ch. Nón licet hominem ésse saepe ita út uolt, si res nón sinit.
Núnc ita tempus fért, mi ut cupiam filiam: olim níl minus.
Sy. Nisi me ánimus fallit, haúd multum a me áberit infortúnium: IV 2
Ita hác re in angustum óppido nunc meaé coguntur cópiae:
Nisi áliquid uideo, ne ésse amicam hanc gnáti resciscát senex.

Nam quód de argento spérem aut posse póstulem me fállere,
Nil ést: triumpho, sí licet me látere tecto abscédere
Cruciór bolum mihi tántum ereptum tám desubito e faúcibus.
Quid agam? aút quid comminíscar? ratio de íntegro ineundást mihi.
Nil tám difficilest, quín quaerendo inuéstigari póssiet.
Quid si hóc nunc sic incípiam? nil est. quíd, sic? tantundem égero.
At sic opinor. nón potest. immo óptume. eugae habeo óptumam.
Retraham hércle opinor ád me idem illud fúgitiuom argentúm tamen.

CLINIA. SYRVS.

IV 3 CL. Nullá mihi res posthác potest iam intéruenire tánta,
Quae mi aégritudinem ádferat: tanta haéc laetitia obórtast.
Dedó patri me núnciam, ut frugálior sim quám uolt.
SY. Nil mé fefellit: cógnitast, quantum aúdio huius uérba.
Istúc tibi ex senténtia tua óbtigisse laétor.
CL. O mí Syre, audisti óbsecro? SY. Quid ní? qui usque una adfúerim.
CL. Quoi*quam* aéque audisti cómmode quicquam éuenisse? SY. Núlli.
CL. Atque íta me di ament, út ego nunc non tám meapte caúsa
Laetór quam illius: quam égo scio esse honóre quouis dígnam.

Sy. Ita crédo: sed nunc, Clínia, age, dá te mihi uicíssim:
Nam amíci quoque res ést uidenda in túto ut conlocétur,
Nequíd de amica núnc senex. Cl. O Iúppiter. Sy. Quiésce.
Cl. Antíphila mea nubét mihi. Sy. Sicín mihi interlóquere?
Cl. Quíd fáciam? Syre mi, gaúdeo: fer mé. Sy. Fero hercle uéro.
Cl. Deórum uítam aptí sumus. Sy. Frustra óperam opinor súmo.
Cl. Loquere: aúdio. Sy. At iam hoc nón agis. Cl. Agám. Sy. Videndumst, ínquam,
Amíci quoque res, Clínia, tui in túto ut conlocétur.
Nam sí nunc a nobís abis et Bácchidem híc relínquis,
Senéx resciscet ílico esse amícam hanc Clitiphónis:
Si abdúxeris, celábitur, itidem út celata adhúc est.
Cl. At enim ístoc níl est mágis, Syre, meis núptiis aduórsum.
Nam quo óre appellabó patrem? tenés quid dícam? Sy. Quíd ni?
Cl. Quid dícam? quam causam ádferam? Sy. Quin nólo mentiáre:
Apérte ita ut res sése habet narráto. Cl. Quid aïs? Sy. Iúbeo:
Illám te amare et uélle uxorem, hanc ésse Clitiphónis.
Cl. Bonam átque iustam rem óppido inperás et factu fácilem.
Et scílicet iam me hóc uoles patrem éxorare ut célet

Senem uóstrum? Sʏ. Immo ut rectá uia rem nárret ordine ómnem. Cʟ. Hem,
Satin sánus es aut sóbrius? tu quídem illum plane pérdis.
[Nam qui ille poterit esse in tuto, dic mihi.]
Sʏ. Huíc equidem consílio palmam do: híc me magnifice écfero,
Quí uim tantam in me ét potestatem hábeam tantae astútiae,
Véra dicendo út eos ambos fállam: ut quom narrét senex
Vóster nostro esse ístam amicam gnáti, non credát tamen.
Cʟ. Át enim spem istoc pácto rursum núptiarum omnem éripis:
Nám dum amicam hanc méam esse credet, nón committet fíliam.
Tú fors quid me fíat parui péndis, dum illi cónsulas.
Sʏ. Quíd malum me aetátem censes uélle id adsimulárier?
Vnus est diés, dum argentum erípio: pax: nil ámplius.
Cʟ. Tántum sat habes? quíd tum quaeso, si hóc pater rescíuerit?
Sʏ. Quíd si redeo ad íllos qui aiunt 'quíd si nunc caelúm ruat?'
Cʟ. Métuo quid agam. Sʏ. Métuis? quasi non éa potestas sít tua,
Quó uelis in témpore ut te exóluas, rem faciás palam.
Cʟ. Áge age, traducátur Bacchis. Sʏ. Optume ipsa exit foras.

Bacchis. Clinia. Syrvs. Phrygia. Dromo.

Ba. Satis pól proterue mé Syri promíssa huc induxérunt, IV 4
Decém minas quas míhi dare pollícitust. quod si is núnc me
Decéperit, saepe óbsecrans me ut uéniam frustra uéniet:
Aut quóm uenturam díxero et constítuero, quom is cérte
Renúntiarit, Clítipho quom in spé pendebit ánimi:
Decípiam ac non ueniám, Syrus mihi térgo poenas péndet.
Cl. Satis scíte promittít tibi. Sy. Atqui tu hánc iocari crédis?
Faciét nisi caueo. Ba. Dórmiunt: ego pól istos commouébo.
Mea Phrýgia, audistin, módo iste homo quam uíllam demonstráuit
Charíni? Ph. Audiui. Ba. Próxumam esse huic fúndo ad dextram? Ph. Mémini.
Ba. Currículo percurre: ápud eum milés Dionysia ágitat:
Sy. Quid incéptat? Ba. dic me hic óppido esse inuítam atque adseruári:
Verum áliquo pacto uérba me his datúram esse et uentúram.
Sy. Perii hércle. Bacchis, máne, mane: quo míttis istanc quaéso?
Iube máneat. Ba. I. Sy. Quin ést paratum argéntum. Ba. Quin ego máneo.
Sy. Atquí iam dabitur. Ba. Ýt lubet. num ego ínsto? Sy. At scin quid sódes?
Ba. Quid? Sy. Tránseundumst núnc tibi ad Ménedemum et tua pómpa

Eo tráducendast. Ba. Quám rem agis, scelus? Sy. Égon? argentum cúdo,
Quod tíbi dem. Ba. Dignam mé putas, quam inlúdas? Sy. Non est témere.
Ba. Etiámne tecum hic rés mihist? Sy. Minumé: tuom tibi réddo.
Ba. Eátur. Sy. Sequere hac. heús, Dromo. Dr. Quis mé uolt? Sy. Syrus. Dr. Quid ést rei?
Sy. Ancíllas omnis Bácchidis tradúce huc ad uos própere.
Dr. Quam obrém? Sy. Ne quaeras: écferant quae sécum huc attulérunt.
Sperábit sumptum síbi senex leuátum esse harunc ábitu:
Ne ille haúscit, hoc paulúm lucri quantum eī damni adpórtet.
Tu néscis id quod scís, Dromo, si sápies. Dr. Mutum díces.

ACTVS IIII.

CHREMES. SYRVS.

CH. Ita mé di amabunt, út nunc Menedemí uicem IV 5
Miserét me: tantum déuenisse ad eúm mali.
Illáncine mulierem álere cum illa fámilia!
Etsí scio, hosce aliquót dies non séntiet:
Ita mágno desidério fuit ei fílius.
Verum úbi uidebit tántos sibi sumptús domi
Cotídianos fíeri nec fierí modum,
Optábit rursum ut ábeat ab se fílius.
Syrum óptume eccum. SY. Césso hunc adorirí? CH. Syre. SY. Hem.
CH. Quid ést? SY. Te mi ipsum iám dudum optabám dari.
CH. Vidére egisse iám nescio quid cúm sene.
SY. De illó quod dudum? díctum ac factum réddidi.
CH. Bonán fide? SY. Bona. CH. Hércle non possúm pati,
Quin tíbi caput demúlceam: accede húc, Syre:
Faciám boni tibi áliquid pro ista re, ác lubens.
SY. At sí scias quam scíte in mentem uénerit.
CH. Vah, glóriare euénisse ex senténtia?
SY. Non hércle uero, uérum dico. CH. Díc quid est?
SY. Tui Clítiphonis ésse amicam hanc Bácchidem
Menedémo dixit Clínia, et ea grátia
Secum ádduxisse, né tu id persentísceres.
CH Probé. SY. Dic sodes. CH. Nímium, inquam. SY. Immo sí scias,

Sed pórro ausculta, quód super est falláciae.
Sese ípse dicit tuám uidisse fíliam:
Eius síbi complacitam fórmam, postquam aspéxerit:
Hanc cúpere uxorem. Ch. Módone quae inuentást? Sy. Eam:
Et quídem iubebit pósci. Ch. Quam obrem istúc, Syre?
Nam prórsum nil intéllego. Sy. Vah, tárdus es.
Ch. Fortásse. Sy. Argentum dábitur eï ad núptias,
Aurum átque uestem quí.. tenesne? Ch. Cómparet?
Sy. Id ípsum. Ch. At ego illi néque do neque despóndeo.
Sy. Non? quam óbrem? Ch. Quam obrem? mé rogas? homini? Sy. Ýt lubet.
Non égo dicebam in pérpetuom ut illam illí dares,
Verum út simulares. Ch. Nón meast simulátio:
Ita tu ístaec tua miscéto, ne me admísceas.
Ego quoí daturus nón sum, ut ei despóndeam?
Sy. Credébam. Ch. Minume. Sy. Scíte poterat fíeri:
Et ego hóc, quia dudum tú tanto opere suáseras,
Eo coépi. Ch. Credo. Sy. Céterum equidem istúc, Chremes,
Aequí bonique fácio. Ch. Atqui quam máxume
Volo té dare operam ut fíat, uerum aliá uia.
Sy Fiát, quaeratur áliquid. sed illud quód tibi
Dixí de argento, quód ista debet Bácchidi,
Id núnc reddendumst ílli: neque tu scílicet
Illúc confugies: 'quíd mea? num míhi datumst?
Num iússi? num illa oppígnerare fíliam
Meám me inuito pótuit?' uerum illúd, Chremes,
Dicúnt: 'ius summum saépe summast málitia.'
Ch. Haud fáciam. Sy. Immo aliis sí licet, tibi nón licet:
Omnés te in lauta *esse* ét bene a*u*cta *ré* putant.

Ch. Quin égomet iam ad eam déferam. Sy. Immo fílium
Iube pótius. Ch. Quam obrem? Sy. Quía enim in eum suspítiost
Transláta amoris. Ch. Quíd tum? Sy. Quia uidébitur
Magis uéri simile id ésse, quom hic illí dabit:
Et símul conficiam fácilius ego quód uolo.
Ipse ádeo adest: abi, écfer argentum. Ch. Écfero.

Clitipho. Syrvs.

IV 6

Cl. Nullást tam facilis rés, quín difficilís siet,
Quom inuítus facias. uél me haec deambulátio,
Quam nón laborióosa, ad languorém dedit.
Nec quícquam magis nunc métuo quam ne dénuo
Miser áliquo extrudar hínc, ne accedam ad Bácchidem.
Vt té quidem di deaeque ómnes quantumst cúm tuo,
Syre, istóc inuento cúmque incepto pérduint!
Huiús modi mihi res sémper comminíscere,
Vbi me éxcarnufices. Sy. Íbin hinc quo dígnus es?
Quam paéne tua me pérdidit protéruitas!
Cl. Vellem hércle factum, ita méritu's. Sy. Meritus? quó modo?
Ne istúc ex te prius aúdiuisse gaúdeo,
Quam argéntum haberes, quód daturus iám fui.
Cl. Quid ígitur dicam tíbi uis? abin istínc? mihi
Amícam adduxti, quám non licitumst tángere.
Sy. Iam nón sum iratus. séd scin ubi nunc sít tibi
Tua Bácchis? Cl. Apud nos. Sy. Nón. Cl. Vbi ergo? Sy. Apud Clíniam.
Cl. Perií. Sy. Bono animo es: iam árgentum ad eam déferes,
Quod eí pollicitu's. Cl. Gárris. unde? Sy. A tuó patre.

Cl. Ludís fortasse me? Sy. Ípsa re experíbere.
Cl. Ne ego hómo sum fortunátus: deamo té, Syre.
Sy. Sed páter egreditur. cáue quicquam admirátus sis,
Qua caúsa id fiat: óbsecundato ín loco:
Quod ínperabit fácito: loquitor paúcula.

Chremes. Clitipho. Syrvs.

IV 7 Ch. Vbi Clítipho hic est? Sy. 'Éccum me' inque. Cl. Eccum híc tibi.
Ch. Quid rei ésset dixti huic? Sy. Díxi pleraque ómnia.
Ch. Cape hóc argentum ac défer. Sy. I: quid stás, lapis?
Quin áccipis? Cl. Cedo sáne. Sy. Sequere hac me ócius:
Tu hic nós, dum eximus, ínterea opperíbere:
Nam níl est illic quód moremur diútius.
Ch. Minás quidem iam décem habet a me fília,
Quas pró alimentis ésse nunc ducó datas:
Hasce órnamentis cónsequentur álterae:
Porro haéc talenta dótis adposcúnt duo.
Quam múlta, iusta iniústa, fiunt móribus!
Mihi núnc relictis rébus inueniúndus est
Aliquís, labore inuénta mea quoi dém bona.

Menedemvs. Chremes.

IV 8 Me. Multo ómnium nunc mé fortunatíssumum
Factúm puto esse, gnáte, quom te intéllego
Resipísse. Ch. Vt errat. Me. Te ípsum quaerebám, Chremes:
Seruá, quod in te est, fílium et me et fámiliam.
Ch. Cedo quíd uis faciam? Me. Inuénisti hodie fíliam.
Ch. Quid tum? Me. Hánc uxorem síbi dari uolt Clínia.
Ch. Quaesó quid tu homini's? Me. Quíd *nam*st? Ch. Iamne oblítus es,

Intér nos quid sit díctum de fallácia,
Vt eá uia abs te argéntum auferretúr? Me. Scio.
Ch. Ea rés nunc agitur ípsa. Me. Quid narrás, Chremes?
Immo haéc quidem quae apúd me est, Clitiphónis est
Amíca. Ch. Ita aiunt: ét tu credis ómnia:
Et illam áiunt uelle uxórem, ut quom despónderim
Des qui aúrum ac uestem atque ália quae opus sunt cómparet.
Me. Id ést profecto: id amícae dabitur. Ch. Scílicet
Datúrum. Me. Ah, frustra sum ígitur gauisús miser.
Quiduís tamen iam málo quam hunc amíttere.
Quid núnc renuntiem ábs te responsúm, Chremes,
Ne séntiat me sénsisse atque aegré ferat?
Ch. Aegré? nimium illi, Ménedeme, indulgés. Me. Sine:
Incéptumst: perfice hóc mihi perpetuó, Chremes.
Ch. Dic cónuenisse, egísse te de núptiis.
Me. Dicám. quid deinde? Ch. Mé facturum esse ómnia,
Generúm placere; póstremo etiam, sí uoles,
Despónsam quoque esse dícito. Me. Em, istuc uólueram.
Ch. Tanto ócius te ut póscat et tu, id quód cupis,
Quam ocíssume ut des. Me. Cúpio. Ch. Ne tu própediem,
Vt istám rem uideo, istíus obsaturábere.
Sed haéc uti sunt, caútim et paulatím dabis,
Si sápies. Me. Faciam. Ch. Abi íntro: uide quid póstulet.
Ego dómi ero, siquid mé uoles. Me. Sané uolo:
Nam té scientem fáciam, quidquid égero.

ACTVS V.

MENEDEMVS. CHREMES.

ME. Égo me non tam astútum neque ita pérspicacem esse íd scio:
Séd hic adiutor méus et monitor ét praemonstratór Chremes
Hóc mihi praestat: ín me quiduis hárum rerum cónuenit,
Quaé sunt dicta in stúlto, caudex, stípes, asinus, plúmbeus:
Ín illum nil potést: exuperat eíus stultitia haec ómnia.
CH. Óhe, desi*st*e inquám deos, uxor, grátulando obtúndere,
Túam esse inuentam gnátam: nisi illos éx tuo ingenio iúdicas,
Ýt nil credas íntellegere, nísi idem dictumst céntiens.
Séd interim quid illíc iam dudum gnátus cessat cúm Syro?
ME. Quós aïs hominés, Chremes, cessáre? CH. Ehem, Menedeme, áduenis?
Díc mihi, Cliniaé quae dixi núntiastin? ME. Ómnia.

Ch. Quíd aït? Me. Gaudere ádeo coepit, quási qui cupiunt núptias.
Ch. Háhahae. Me. Quid risísti? Ch. Serui uénere in mentém Syri
Cálliditates. Me. Ítane? Ch. Voltus quóque hominum fingít scelus.
Me. Gnátus quod se adsímulat laetum, id dícis? Ch. Id. Me. Idem istúc mihi
Vénit in mentém. Ch. Veterator. Me. Mágis, si magis norís, putes
Íta rem esse. Ch. Ain tu? Me. Quín tu ausculta. Ch. Máne *dum*, hoc prius scire éxpeto,
Quíd perdideris. nam úbi desponsam núntiasti fílio,
Cóntinuo iniecísse uerba tíbi Dromonem scílicet,
Spónsae uestem aurum átque ancillas ópus esse: argentum út dares.
Me. Nón. Ch. Quid? non? Me. Non ínquam. Ch. Neque ipse gnátus? Me. Nil prorsúm, Chremes.
Mágis unum etiam instáre, ut hodie cónficiantur núptiae.
Ch. Míra narras. quíd Syrus meus? ne ís quidem quicquám? Me. Nihil.
Ch. Quam óbrem, nescio. Me. Équidem miror, qui ália tam plané scias.
Séd ille tuom quoqué Syrus idem míre finxit fílium,
Vt ne paululúm quidem subolat ésse amicam hanc Clíniae.
Ch. Quíd aïs? Me. Mitto iam ósculari atque ámplexari: id nfl puto.
Ch. Quíd est quod ampliús simuletur? Me. Váh. Ch. Quid est? Me. Audí modo.
Ést mihi ultimís conclaue in aédibus quoddám retro:

Húc est intro látus lectus, uéstimentis strátus est.
Ch. Quíd postquam hoc est fáctum? Me. Dictum fáctum huc abiit Clítipho.
Ch. Sólus? Me. Solus. Ch. Tímeo. Me. Bacchis cónsecutast ílico.
Ch. Sóla? Me. Sola. Ch. Périi. Me. Vbi abiere íntro, operuere óstium. Ch. Hem,
Clínia haec fierí uidebat? Me. Quíd ni? mecum uná simul.
Ch. Filíst amica Bácchis: Menedeme, óccidi.
Me. Quam obrém? Ch. Decem diérum uix mihist fámilia.
Me. Quid? istúc times quod ille óperam amico dát suo?
Ch. Immó quod amicae. Me. Sí dat. Ch. An dubium íd tibist?
Quemquámne tam comi ánimo esse aut lení putas,
Qui sé uidente amícam patiatúr suam?
Me. Quid ní? quo uerba fácilius dentúr mihi.
Ch. Derídes merito. míhi nunc ego suscénseo:
Quot rés dedere, ubi póssem persentíscere,
Ni essém lapis! quae uídi! uae miseró mihi.
At né illud haud inúltum, si uiuó, ferent:
Nam iám.. Me. Non tu te cóhibes? non te réspicis?
Non tíbi ego exempli sátis sum? Ch. Prae iracúndia,
Menedéme, non sum apúd me. Me. Tene istúc loqui!
Nonne íd flagitiumst, te áliis consiliúm dare,
Foris sápere, tibi non *pótis e*sse auxiliárier?
Ch. Quid fáciam? Me. Id quod me fécisse aiebás parum.
Fac té patrem esse séntiat: fac ut aúdeat
Tibi crédere omnia, ábs te petere et póscere:
Nequam áliam quaerat cópiam ac te déserat.
Ch. Immo ábeat potius málo quouis géntium,

Quam hic pér flagitium ad ínopiam redigát patrem:
Nam si ílli pergo súppeditare súmptibus,
Menedéme, mihi illaec uéro ad rastros rés redit.
Me. Quot incómmoditates hác re accipies, nísi caues!
Diffícilem ostendes té esse et ignoscés tamen
Post, ét id ingratum. Ch. Ah néscis, quam doleam. Me. Ýt lubet.
Quid hoc quód rogo, ut illa núbat nostro? nísi quid est
Quod mágis uis. Ch. Immo et géner et adfinés placent.
Me. Quid dótis dicam té dixisse fílio?
Quid óbticuisti? Ch. Dótis? Me. Ita dico. Ch. Áh. Me. Chremes,
Nequíd uereare, sí minus: nil nos dós mouet.
Ch. Dúo talenta pró re nostra ego ésse decreuí satis:
Séd ita dictu opus ést, si me uis sáluom esse et rem et fílium,
Mé mea omniá bona doti díxisse ílli. Me. Quám rem agis?
Ch. Íd mirari té simulato et íllum hoc rogitató simul,
Quam óbrem id faciam. Me. Quín ego uero quam óbrem id facias néscio.
Ch. Égone? ut eius ánimum, qui nunc lúxuria et lascíuia
Díffluit, retúndam, redigam, ut quó se uortat nésciat.
Me. Quíd agis? Ch. Mitte: síne me in hac re gérere mihi morém. Me. Sino:
Ítane uis? Ch. Ita. Me. Fíat. Ch. Ac iam uxórem ut arcessát paret.
Híc ita ut liberós est aequom díctis confutábitur.
Séd Syrum quidem égo si uiuo ádeo exornatúm dabo,
Ádeo depexum, út dum uiuat méminerit sempér mei.

Quí sibi me pro déridiculo ac délectamentó putat.
Nón, ita me di amént, auderet fácere haec uiduae múlieri,
Quae ín me fecit.

CLITIPHO. MENEDEMVS. CHREMES. SYRVS.

V 2 CL. Ítane tandem quaéso est, Menedeme, út pater
Tam ín breui spatio ómnem de me eiécerit animúm patris?
Quód nam ob factum? quíd ego tantum scéleris admisí miser?
Vólgo faciunt. ME. Scío tibi esse hoc gráuius multo ac dúrius,
Quoí fit: uerum ego haúd minus aegre pátior, id qui néscio
Néc rationem cápio, nisi quod tíbi bene ex animó uolo.
CL. Híc patrem astare aíbas. ME. Eccum. CH. Quíd me incusas, Clítipho?
Quídquid ego huius féci, tibi prospéxi et stultitiaé tuae.
Vbi te uidi animo ésse omisso et suáuia in praeséntia
Quae éssent prima habére neque consúlere in longitúdinem:
Cépi rationem, út neque egeres néque ut haec posses pérdere.
Vbi quoi decuit prímo, tibi non lícuit per te míhi dare,
Ábii ad proxumúm, tibi qui erat: eí commisi et crédidi.
Íbi tuae stultítiae semper érit praesidium, Clítipho,

Víctus, uestitús, quo in tectum té receptes. Cl. Eí mihi.
Ch. Sátius est quam te ípso herede haec póssidere Bácchidem.
Sy. Dísperii: sceléstus quantas túrbas conciui ínsciens!
Cl. Émori cupió. Ch. Prius quaeso dísce, quid sit uíuere.
Ýbi scies, si dísplicebit uíta, tum istoc útitor.
Sy. Ére, licetne? Ch. Lóquere. Sy. At tuto. Ch. Lóquere. Sy. Quae istast práuitas
Quaéue amentiást, quod peccaui égo, id obesse huic? Ch. Ílicet.
Né te admisce: némo accusat, Sýre, te: nec tu arám tibi
Néc precatorém pararis. Sy. Quíd agis? Ch. Nil suscénseo
Néc tibi nec tíbi: nec uos est aéquom quod fació mihi.
Sy. Ábiit? uah, rogásse uellem Cl. Quíd? Sy. unde peterem míhi cibum:
Íta nos alienáuit. tibi iam esse ád sororem intéllego.
Cl. Adeón rem rediisse, út periclum etiam á fame mihi sít, Syre!
Sy. Modo líceat uiuere, ést spes Cl. Quae? Sy. nos ésuriturós satis.
Cl. Inrídes in re tánta neque me quícquam consilio ádiuuas?
Sy. Immo ét ibi nunc sum et úsque id egi dúdum, dum loquitúr pater:
Et quántum ego intellégere possum, Cl. Quíd? Sy. non aberit lóngius.
Cl. Quid id érgo? Sy. Sic est: nón esse horum te árbitror. Cl. Qui istúc, Syre?

Satin sánus es? Sy. Ego dícam, quod mi in méntemst: tu diiúdica.
Dum istís fuisti sólus, dum nulla ália delectátio
Quae própior esset, te índulgebant, tíbi dabant: nunc fília
Postquámst inuenta uéra, inuentast caúsa qua te expéllerent.
Cl. Est uéri simile. Sy. An tu ób peccatum hoc ésse illum iratúm putas?
Cl. Non árbitror. Sy. Nunc áliud specta: mátres omnes fíliis
In péccato adiutríces, auxilio ín paterna iniúria
Solent ésse: id non fit. Cl. Vérum dicis: quíd ego nunc faciám, Syre?
Sy. Suspítionem istánc ex illis quaére: rem profér palam.
Si nón est uerum, ad mísericordiam ámbos adducés cito,
Aut scíbis quoius sis. Cl. Récte suades: fáciam. Sy. Sat recte hóc mihi
In méntem uenit: nám quam maxume huíc uana haec suspítio
Erit, tám facillumé patris pacem in léges conficiét suas.
Etiam haúscio anne uxórem ducat ác Syro nil grátiae.
Quid hoc aútem? senex exít foras: ego fúgio. adhuc quod fáctumst,
Mirór non iusse me ílico adripi: ád Menedemum hunc pérgam.
Eum míhi precatorém paro: seni nóstro nil fidei hábeo.

SOSTRATA. CHREMES.

So. Profécto nisi caués tu homo, aliquid gnáto conficiés mali: V 3
Idque ádeo miror, quó modo
Tam inéptum quicquam tíbi uenire in méntem, mi uir, pótuerit.
Ch. Oh, pérgin mulier ésse? nullamne égo rem umquam in uitá mea
Voluí, quin tu in ea ré mihi fueris áduorsatrix, Sóstrata?
At sí rogem iam, quíd est quod peccem, aut quam óbrem hoc faciam: néscias,
In quá re nunc tam cónfidenter réstas, stulta. So. Ego néscio?
Ch. Immó scis potius, quám quidem redeat *de* íntegro haec orátio. So. Oh,
Iníquos es, qui mé tacere dé re tanta póstules.
Ch. Non póstulo iam: lóquere: nilo mínus ego hoc faciám tamen.
So. Fácies? Ch. Verum. So. Nón uides quantúm mali ex ea re éxcites?
Súbditum se súspicatur. Ch. 'Súbditum' ain tu? So. Síc erit,
Mí uir. Ch. Confitére. So. Au te obsecro, ístuc inimicís siet.
Égon confitear meúm non esse fílium, qui sít meus?
Ch. Quid? métuis ne non, quóm uelis, conuíncas esse illúm tuom?
So. Quod fíliast inuénta? Ch. Non: sed quód [magis credundum siet
Id quod est consimilis moribus

Conuinces facile ex te natum: nam] tui similis ést probe.
Nám illi nil uitíst relictum, quín siet itidém tibi.
Túm praeterea tálem nisi tu núlla pareret fílium.
Séd ipse egreditur, quám seuerus: rém quom uideas, cénseas.

CLITIPHO. SOSTRATA. CHREMES.

V 4 CL. Si úmquam ullum fuit témpus, mater, quom égo uoluptatí tibi
Fúerim, dictus fílius tuos uóstra uoluntate: óbsecro,
Eíus ut meminerís atque inopis núnc te miserescát mei;
Quód peto aut uoló, parentis meós ut commonstrés mihi.
So. Óbsecro, mi gnáte, ne istuc ín animum inducás tuom,
Álienum esse té. CL. Sum. So. Miseram me, hócine quaesisti óbsecro?
Íta mihi atque huic sís superstes, út *tu* ex me atque hoc nátus es:
Ét caue posthac, sí me amas, umquam ístuc uerbum ex te aúdiam.
CH. Át ego, si me métuis, mores cáue in te esse istos séntiam.
CL. Quós? CH. Si scire uís, ego dicam: gérro, iners, fraus, hélluo,
Gáneo, damnósus: crede, et nóstrum te esse crédito.
CL. Nón sunt haec paréntis dicta. CH. Nón, si ex capite sís meo
Nátus, item ut aiúnt Mineruam esse éx Ioue, ea causá magis

Pátiar, Clitiphó, flagitiis tuís me infamem fíeri.
So. Dí istaec prohibeánt. Ch. Deos nescio: égo quod potero, sédulo.
Quaéris id quod habés, parentis: quód abest non quaerís, patri
Quó modo obsequáre et ut serues quód labore inuénerit.
Nón mihi per fallácias addúcere ante oculós.. pudet
Dícere hac praesénte uerbum túrpe: at te id nulló modo
Fácere puduit. Cl. Éheu, quam nunc tótus displiceó mihi,
Quám pudet: neque quód principium cápiam ad placandúm scio.

Menedemvs. Chremes. Sostrata. Clitipho.

Me. Énim uero Chremés nimis grauiter crúciat adulescéntulum V 5
Nímisque inhumane: éxeo ergo ut pácem conciliem. óptume
Ípsos uideo. Ch. Ehém, Menedeme, quór non arcessí iubes
Fíliam et quod dótis dixi fírmas? So. Mi uir, te óbsecro
Né facias. Cl. Pater, óbsecro mi ignóscas. Me. Da ueniám, Chremes:
Síne te exorent. Ch. Méa bona ut dem Bácchidi dónó sciens?
Nón faciam. Me. At id nos nón sinemus. Cl. Sí me uiuom uís, pater,
Ígnosce. So. Age, Chremés mi. Me. Age quaeso, né tam offirma té, Chremes.

Ch. Quíd istic? uideo nón licere ut coéperam hoc perténdere.
Me. Fácis, ut te decét. Ch. Ea lege hoc ádeo faciam, sí facit
Quód ego hunc aequom cénseo. Cl. Pater, ómnia faciam: ínpera.
Ch. Vxorem ut ducás. Cl. Pater. Ch. Nil aúdio. So. Ad me récipio:
Fáciet. Ch. Nil etiam aúdio ipsum. Cl. Périi. So. An dubitas, Clítipho?
Ch. Ímmo utrum uolt. So. Fáciet omnia. Me. Haéc dum incipias, gráuia sunt,
Dúmque ignores: úbi cognoris, fácilia. Cl. Faciám, pater.
So. Gnáte mi, ego pol tíbi dabo illam lépidam, quam tu fácile ames,
Fíliam Phanócratae uostri. Cl. Rúfamne illam uírginem,
Caésiam, sparso adunco náso? non possúm, pater.
Ch. Héia, ut elegáns est: credas ánimum ibi esse. So. Aliám dabo.
Cl. Ímmo, quandoquidém ducendast, égomet habeo própemodum
Quám uolo. So. Nunc laúdo, gnate. Cl. Archónidi huius fíliam.
So. Sátis placet. Cl. Pater, hóc nunc restat. Ch. Quíd? Cl. Syro ignoscás uolo
Quaé mea causa fécit. Ch. Fiat. Cantor. Vós ualete et plaúdite.

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

V 1 ad 174 iambici senarii
- 175 et 177 trochaici octonarii
- 176 trochaicus septenarius
- 178 trochaicus dimeter catalecticus
- 179 et 180 trochaici septenarii
- 181 ad 241 iambici octonarii
- 242 ad 256 trochaici septenarii
- 257 ad 264 iambici octonarii
- 265 ad 311 iambici senarii
- 312 trochaicus septenarius
- 313 trochaicus octonarius
- 314 ad 339 trochaici septenarii
- 340 ad 380 iambici senarii
- 381 ad 397 trochaici septenarii
- 398 ad 404 iambici octonarii
- 405 ad 561 iambici senarii
- 562 et 563 trochaici octonarii
- 564 trochaicus septenarius
- 565 iambicus octonarius
- 566 iambicus quaternarius
- 567 ad 569 trochaici octonarii
- 570. 571. 573 trochaici septenarii
- 572 et 574 trochaici octonarii
- 575 ad 578 iambici octonarii
- 579 trochaicus septenarius
- 580 ad 582 trochaici octonarii

V. 583 et 584 trochaici septenarii
- 585 ad 588 iambici octonarii
- 589 et 590 iambici senarii
- 591 ad 613 trochaici septenarii
- 614 ad 622 iambici octonarii
- 623 ad 667 trochaici septenarii
- 668 ad 678 iambici octonarii
- 679 ad 707 iambici septenarii
- 709 ad 722 trochaici septenarii
- 723 ad 748 iambici septenarii
- 749 ad 873 iambici senarii
- 874 ad 907 trochaici septenarii
- 908 ad 939 iambici senarii
- 940 ad 979 trochaici septenarii
- 980 ad 999 iambici octonarii
- 1000 ad 1002 iambici septenarii
- 1003 iambicus octonarius
- 1004 iambicus quaternarius
- 1005 ad 1012 iambici octonarii
- 1013 ad 1016 trochaici septenarii
- 1017 et 1018 iambici octonarii
- 1021 ad 1067 trochaici septenarii.

P. TERENTI

P H O R M I O.

GRAECA · APOLLODORV · EPIDICAZOMENOS
ACTA · LVDIS · ROMANIS · L · POSTVMIO · ALBINO
L · CORNELIO · MERVLA · AEDILIBVS · CVRVLIBVS
EGERE · L · AMBIVIVS · TVRPIO · L · ATILIVS · PRAEN
MODOS · FECIT · FLACCVS · CLAVDI · TIBIIS · INPARIBVS
TOTA · FACTAST · IIII · C · FANNIO · M · VALERIO · COS

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA.

Chremétis frater áberat peregre Démipho
Relícto Athenis Ántiphone fílio.
Chremés clam habebat Lémni uxorem ac fíliam,
Athénis aliam cóniugem et amantem únice
Gnatúm fidicinam. máter e Lemno áduenit
Athénas: moritur: uírgo sola (aberát Chremes)
Funús prosurat. íbi eam cum uisam Ántipho
Amáret, opera párasiti uxorem áccipit.
Pater ét Chremes reuérsi fremere. deín minas
Trigínta dant parasíto, ut illam cóniugem
Habéret ipse. argénto hoc emitur fídicina.
Vxórem retinet Ántipho a patruo ágnitam.

PERSONAE.

DAVOS SERVOS
GETA SERVOS
ANTIPHO ADVLESCENS
PHAEDRIA ADVLESCENS
DEMIPHO SENEX
PHORMIO PARASITVS
HEGIO }
CRATINVS } ADVOCATI
CRITO }
DORIO LENO
CHREMES SENEX
SOPHRONA NVTRIX
NAVSISTRATA MATRONA.

PROLOGVS.

Postquám poëta uétus poëtam nón potest
Retráhere ab studio et tránsdere hominem in ótium,
Maledíctis deterrére ne scribát parat:
Qui ita díctitat, quas ántehac fecit fábulas,
Tenui ésse oratióne et scripturá leui:
Quia núsquam insanum scrípsit adulescéntulum
Ceruám uidere fúgere et sectarí canes
Et eám plorare, oráre ut subueniát sibi.
Quod si íntellegeret, quóm stetit olím noua,
Actóris opera mágis stetisse quám sua,
Minus múlto audacter, quám nunc laedit, laéderet.
Nunc síquis est, qui hoc dícat aut sic cógitet:
'Vetus sí poëta nón lacessissét prior,
Nullum ínuenire prólogum possét nouos:'
[Quem diceret, nisi haberet cui male diceret:]
Is síbi responsum hoc hábeat, in medio ómnibus
Palmam ésse positam, qui ártem tractant músicam.
Ille ád famem hunc ab stúdio studuit reícere:
Hic réspondere uóluit, non lacéssere.
Benedíctis si certásset, audissét bene:
Quod ab íllo adlatumst, íd sibi rellatúm putet.
De illó iam finem fáciam dicundí mihi,
Peccándi quom ipse dé se finem nón facit?
Nunc quíd uelim animum atténdite. adportó nouam
Epídicazomenon quám uocant comoédiam
Graecí, Latini Phórmionem nóminant:
Quia prímas partis quí aget, is erit Phórmio

Parasítus, per quem rés geretur máxume,
Volúntas uostra si ád poëtam accésserit.
Date óperam, adeste aequo ánimo per siléntium,
Ne símili utamur fórtuna, atque usí sumus
Quom pér tumultum nóster grex motús locost:
Quem actóris uirtus nóbis restituít locum
Bonitásque uostra adiútans atque aequánimitas.

/

ACTVS I.

Davos.

Amícus summus méus et popularís Geta I 1
Heri ád me uenit. érat ei de ratiúncula
Iam prídem apud me rélicuom pauxíllulum
Nummórum: id ut confícerem. confeci: ádfero
Nam erílem filium éius duxisse aúdio
Vxórem: ei credo múnus hoc conráditur.
Quam iníque comparátumst, ei qui mínus habent
Vt sémper aliquid áddant ditióribus!
Quod ille únciatim uíx de demensó suo
Suóm defrudans génium compersít miser,
Id illa úniuorsum abrípiet, haud exístumans
Quantó labore pártum. porro autém Geta
Feriétur alio múnere, ubi era pépererit:
Porro aútem alio, ubi erit púero natalís dies:
Vbi ínitiabunt. ómne hoc mater aúferet:
Puer caúsa erit mittúndi. sed uideón Getam?

Geta. Davos.

Ge. Siquís me quaeret rúfus.. Da. Praestost, désine. Ge. I 2
Oh,
At ego óbuiam conábar tibi, Daue. Da. Áccipe, en:
Lectúmst; conueniet númerus quantum débui.
Ge. Amó te: et non negléxisse habeo grátiam.

DA. Praesértim ut nunc sunt móres: adeo rés redit:
Siquís quid reddit, mágna habendast grátia.
Sed quíd tu es tristis? GE. Égone? nescis quo ín metu,
Quanto ín periclo símus. DA. Quid istuc ést? GE. Scies,
Modo út tacere póssis. DA. Abi sis, ínsciens:
Quoius tú fidem in pecúnia perspéxeris,
Veréṛe uerba ei crédere? ubi quid míhi lucrist
Te fállere? GE. Ergo auscúlta. DA. Hanc operam tíbi dico.
GE. Senis nóstri, Daue, frátrem maiorém Chremem
Nostín? DA. Quid ni? GE. Quid? éius gnatum Phaédriam?
DA. Tam quám te. GE. Euenit sénibus ambobús simul
Iter ílli in Lemnum ut ésset, nostro in Cíliciam
Ad hóspitem antiquom: ís senem per epístulas
Pelléxit, modo non móntis auri póllicens.
DA. Quoi tánta erat res ét super erat? GE. Désinas:
Sic ést ingenium. DA. Oh, régem me esse opórtuit.
GE. Abeúntes ambo hinc túm senes me fíliis
Relínquont quasi magístrum. DA. O Geta, prouínciam
Cepísti duram. GE. Mi úsus uenit, hóc scio:
Meminí relinqui mé deo irató meo.
Coepi áduorsari prímo: quid uerbís opust?
Sení fidelis dúm sum, scapulas pérdidi.
Venére in mentem mi ístaec: 'nam quae inscítiast,
Aduórsum stimulum cálces!' coepi eis ómnia
Facere, óbsequi quae uéllent. DA. Scisti utí foro.
GE. Nostér mali nil quícquam primo: hic Phaédria
Contínuo quandam náctus est puéllulam
Citharístriam: hanc amáre coepit pérdite.
Ea séruiebat lénoni inpuríssumo:
Neque quód daretur quícquam: id curaránt patres.

Restábat aliud nîl nisi oculos páscere,
Sectári, in ludum dúcere et reddúcere.
Nos ótiosi operám dabamus Phaédriae.
In quo haéc discebat lúdo, exaduorsum eí loco
Tostrína erat quaedam, híc solebamús fere
Plerúmque eam opperíri, dum inde irét domum.
Intérea dum sedémus illi, intéruenit
Aduléscens quidam lácrumans. nos mirárier.
Rogámus quid sit: 'númquam aeque' inquit 'ác modo
Paupértas mihi onus uísumst et miserum ét graue.
Modo quándam uidi uírginem hic uicíniae
Miserám, suam matrem lámentari mórtuam:
Ea sita erat exaduórsum neque illi béniuolens
Neque nótus neque cognátus extra unam ániculam
Quisquam áderat, qui adiutáret funus. míseritumst.
Virgo ípsa facie egrégia.' quid uerbís opust?
Commórat omnis nós. ibi continuo Ántipho
'Voltísne eamus uísere?' alius 'cénseo:
Eámus: duc nos sódes.' imus, uénimus,
Vidémus: uirgo púlchra: et quo magis díceres,
Nil áderat adiuménti ad pulchritúdinem:
Capíllus passus, núdus pes, ipsa hórrida,
Lacrumaé, uestitus túrpis: ut, ni uís boni
In ípsa inesset fórma, haec formam extínguerent.
Ille qui íllam amabat fídicinam tantúm modo
'Satis' ínquit 'scitast': nóster uero.. DA. Iám scio:
Amáre coepit. GE. Scín quam? quo euadát uide.
Postrídie ad anum récta pergit: óbsecrat,
Vt síbi eius faciat cópiam. illa enim sé negat
Neque eum aéquom aït facere: íllam ciuem esse Átticam
Bonám bonis prognátam· si uxorém uelit

Lege íd licere fácere: sin alitér, negat.
Nostér quid ageret néscire: et illam dúcere
Cupiébat et metuébat absentém patrem.
DA. Non, sí redisset, eí pater ueniám daret?
GE. Illc índotatam uírginem atque ignóbilem
Daret ílli? numquam fáceret. DA. Quid fit dénique?
GE. Quid fíat? est parasítus quidam Phórmio,
Homó confidens: qui íllum di omnes pérduint.
DA. Quid is fécit? GE. Hoc consílium quod dicám dedit:
'Lex ést ut orbae, quí sunt genere próxumi,
Eis núbant, et illos dúcere eadem haec léx iubet.
Ego té cognatum dícam et tibi scribám dicam:
Patérnum amicum me ádsimulabo uírginis:
Ad iúdices ueniémus: qui fuerít pater,
Quae máter, qui cognáta tibi sit, ómnia haec
Confíngam: quod erit míhi bonum atque cómmodum,
Quom tu hórum nil refélles, uincam scílicet.
Pater áderit. mihi parátae lites: quíd mea?
Illá quidem nostra erít.' DA. Iocularem audáciam.
GE. Persuásumst homini: fáctumst: uentumst: uíncimur:
Duxít. DA. Quid narras? GE. Hóc quod audis. DA. Ó Geta,
Quid té futurumst? GE. Néscio hercle: unum hóc scio,
Quod fórs feret, ferémus aequo animó. DA. Placet:
Hem istúc uirist offícium. GE. In me omnis spés mihist.
DA. Laudo. GE. Ád precatorem ádeam credo, quí mihi
Sic óret: 'nunc amítte quaeso hunc: céterum
Posthác si quicquam, níl precor.' tantúm modo
Non áddit: 'ubi ego hinc ábiero, uel occídito.'
DA. Quid paédagogus ílle, qui citharístriam?

Quid reí gerit? Ge. Sic, ténuiter. Da. Non múltum habet
Quod dét fortasse? Ge. Ímmo nil nisi spém meram.
Da. Pater éius rediit án non? Ge. Non dum. Da. Quíd? senem
Quoad éxpectatis uóstrum? Ge. Non certúm scio:
Sed epístulam ab eo adlátam esse audiuí modo
Et ad pórtitores ésse delatam: hánc petam.
Da. Numquíd, Geta, aliud mé uis? Ge. Vt bene sít tibi.
Puer heús. nemon huc pródit? cape, da hoc Dórcio.

ACTVS II.

ANTIPHO. PHAEDRIA.

AN. Ádeon rem redísse, ut qui mihi cónsultum optumé uelit esse,
Phaédria, patrem ut éxtimescam, ubi uéniat in mentem eíus aduenti!
Quód ni fuissem incógitans, ita [eum] éxpectarem, ut pár fuit.
PH. Quíd istuc? AN. Rogitas? quí tam audacis fácinoris mihi cónscius sis?
Quód utinam ne Phórmioni id suádere in mentem íncidisset
Neú me cupidum eo ínpulisset, quód mihi principiúmst mali!
Nón potitus éssem: fuisset tum íllos mi aegre aliquót dies:
At nón cotidiána cura haec ángeret animum, PH. Aúdio.
AN. dum expécto quam mox uéniat qui hanc mihi ádimat consuetúdinem.
PH. Aliís quia defit quód amant aegrest: tíbi quia super ést dolet.
Amóre abundas, Ántipho.
Nam túa quidem hercle cérto uita haec éxpetenda optándaquest.

Ita mé di bene ament, út mihi liceat tám diu quod amó frui,
Iam dépecisci mórte cupio; tú conicito cétera,
Quid ego éx hac inopiá nunc capiam, et quíd tu ex istac cópia,
Vt ne áddam, quod sine súmptu ingenuam, líberalem náctus es,
Quod habés, ita ut uoluísti, uxorem síne mala famá palam:
Beátus, ni unum désit, animus quí modeste istaéc ferat.
Quod sí tibi res sit cum eó lenone quócum mihist, tum séntias.
Ita plérique omnes súmus ingenio, nóstri nosmet paénitet.
An. At tú mihi contra núnc uidere fórtunatus, Phaédria,
Quoi de íntegro est potéstas etiam cónsulendi, quíd uelis:
Retinére amorem án míttere: ego in eum íncidi infelíx locum,
Vt néque mihi eius sít mittendi néc retinendi cópia.
Sed quíd hoc est? uideon égo Getam curréntem huc adueníre?
Is est ípsus: ei, timeó miser, quam hic núnc mihi nuntiét rem.

GETA. ANTIPHO. PHAEDRIA.

Ge. Núllu's, Geta, ni iam áliquod tibi consílium celere réperies: I 4
Íta nunc inparátum subito tánta te inpendént mala:
Quae néque uti deuitém scio neque quó modo me inde éxtraham:

Nam nón potest celári nostra diútius iam audácia.
An. Quid nam ílle commotús uenit?
Ge. Tum témporis mihi púnctum ad hanc rem est: érus adest. **An.** Quid istúc malist?
Ge. Quód quom audierit, quód eius remedium ínueniam iracúndiae?
Lóquar? incendam: táceam? instigem: púrgem me? laterém lauem.
Heú me miserum: quóm mihi paueo, tum Ántipho me excrúciat animi:
Eíus me miseret, eí nunc timeo, is núnc me retinet: nam ábsque eo esset,
Récte ego mihi uidíssem et senis essem últus iracúndiam:
Áliquid conuasássem atque hinc me cónicerem protinam ín pedes.
An. Quam *nam* híc fugam aut furtúm parat?
Ge. Sed ubi Ántiphonem réperiam? aut qua quaérere insistám uiam?
Ph. Te nóminat. **An.** Nesció quod magnum hoc núntio expectó malum.
Ph. Ah, sánun es? **Ge.** Domum íre pergam: ibi plúrimumst.
Ph. Reuocémus hominem. **An.** Sta ílico. **Ge.** Hem, satís pro inperio, quísquis es.
An. Geta. **Ge.** Ípsest quem uolui óbuiam.
An. Cédo quid portas, óbsecro, atque id, sí potes, uerbo éxpedi.
Ge. Fáciam. **An.** Eloquere. **Ge.** Módo apud portum.. **An.** Meúmne? **Ge.** Intellexti. **An.** Óccidi. **Ph.** Hem.
An. Quíd agam? **Ph.** Quid aïs? **Ge.** Huíus patrem uidísse me, patruóm tuom.

AN. Nám quod ego huic nunc súbito exitio rémedium inueniám miser?
Quód si eo meae fortúnae redeunt, Phánium, abs te ut dístrahar,
Núllast mihi uita éxpetenda. GE. Ergo ístaec quom ita sint, Ántipho,
Tánto magis te aduígilare aequomst: fórtis fortuna ádiuuat.
AN. Nón sum apud me. GE. Atqui ópus est nunc quom máxume ut sis, Ántipho:
Nám si senserít te timidum páter esse, arbitrábitur
Cómmeruisse cúlpam. PH. Hoc uerumst. AN. Nón possum inmutárier.
GE. Quíd faceres, si aliúd quid grauius tíbi nunc faciundúm foret?
AN. Quom hóc non possum, illúd minus possem. GE. Hoc níl est, Phaedria: ílicet.
Quíd hic conterimus óperam frustra? quín abeo? PH. Et quidem ego? AN. Óbsecro,
Quíd si adsimulo, sátin est? GE. Garris. AN. Vóltum contemplámini: *en*,
Sátine sic est? GE. Nón. AN. Quid si sic? GE. Própemodum. AN. Quid síc? GE. Sat est:
Ém, istuc serua: et uérbum uerbo, pár pari ut respóndeas,
Né te iratus suís saeuidicis díctis protelét. AN. Scio.
GE. Ví coactum te ésse inuitum, lége, iudició: tenes?
Séd quis hic est senéx, quem uideo in última platea? AN. Ípsus est.
Non póssum adesse. GE. Ah quíd agis? quo abis, Ántipho?

Mané, mane inquam. An. Ego me nóui et peccatúm meum:
Vobís commendo Phánium et uitám meam.
Ph. Geta, quíd nunc fiet? Ge. Tú iam litis aúdies:
Ego pléctar pendens, nísi quid me feféllerit.
Sed quód modo hic nos Ántiphonem mónuimus,
Id nósmet ipsos fácere oportet, Phaédria.
Ph. Aufér mi 'oportet': quín tu quid faciam ínpera.
Ge. Meminístin, olim ut fúerit uostra orátio
In re íncipiunda ad défendendam nóxiam,
Iustam íllam causam, fácilem, uincibilem, óptumam?
Ph. Memini. Ge. Ém, nunc ipsast ópus ea, aut, siquid potest,
Melióre et callidióre. Ph. Fiet sédulo.
Ge. Nunc príor adito tu, égo in insidiis híc ero
Subcénturiatus, síquid deficiás. Ph. Age.

Demipho. Geta. Phaedria.

De. Ítane tandem uxórem duxit Ántipho iniussú meo?
Néc meum inperium: ac mítto inperium: nón simultatém meam
Reueréri saltem! nón pudere! o fácinus audax, ó Geta
Monitór! Ge. Vix tandem. De. Quíd mihi dicent aút quam causam réperient?
Demíror. Ph. Atqui réperiam: aliud cúra. De. An hoc dicét mihi:
'Inuítus feci. léx coëgit'? aúdio, fateór. Ge. Places.
De. Verúm scientem, tácitum causam trádere aduorsáriis,
Etiámne id lex coëgit? Ph. Illud dúrum. Ge. Ego expediám: sine.
De. Incértumst quid agam, quía praeter spem atque íncredibile hoc mi óbtigit:

Ita sum ínritatus, ánimum ut nequeam ad cógitandum instítuere.
Quam obrem ómnis, quom secúndae res sunt máxume, tum máxume
Meditári secum opórtet, quo pacto áduorsam aerumnám ferant.
Perícla, damna péregre rediens sémper secum cógitet
Aut fíli peccatum aút uxoris mórtem aut morbum fíliae,
Commúnia esse haec, néquid horum umquam áccidat animó nouom:
Quidquíd praeter spem euéniat, omne id députare esse ín lucro.
Ge. O Phaédria, incredíbilest quantum erum ánte eo sapiéntia.
Meditáta mihi sunt ómnia mea incómmoda, erus si rédierit:
Moléndum*st* in pistríno, uapulándum, habendae cómpedes,
Opus rúri faciundum: hórum nil quicquam áccidet animó nouom.
Quidquíd praeter spem euéniet, omne id députabo esse ín lucro.
Séd quid cessas hóminem adire et blánde in principio ádloqui?
De. Phaédriam mei frátris uideo fílium mi ire óbuiam.
Ph. Mi pátrue, salue. De. Sálue: sed ubist Ántipho?
Ph. Saluóm uenire.. De. Crédo: hoc respondé mihi.
Ph. Valet, híc est: sed satin ómnia ex senténtia?
De. Vellém quidem. Ph. Quid istúc est? De. Rogitas, Phaédria?
Bonás me absente hic cónfecistis núptias.

Ph. Eho, an íd suscenses núnc illi? Ge. O artificém probum!
De. Egon ílli non suscénseam? ipsum géstio
Dari mi ín conspectum, núnc sua culpa út sciat
Leném patrem illum fáctum me esse acérrumum.
Ph. Atquí nil fecit, pátrue, quod suscénseas.
De. Ecce aútem similia ómnia: omnes cóngruont:
Vnúm cognoris, ómnis noris. Ph. Haúd itast.
De. Hic in nóxiast, ille ád d*ic*endam caúsam adest:
Quom illést, hic praestost: trádunt operas mútuas.
Ge. Probe hórum facta inprúdens depinxít senex.
De. Nam ni haéc ita essent, cum íllo haud stares, Phaédria.
Ph. Si est, pátrue, culpam ut Ántipho in se admíserit,
Ex quá re minus rei fóret aut famae témperans,
Non caúsam dico quín quod meritus sít ferat.
Sed síquis forte málitia fretús sua
Insídias nostrae fécit adulescéntiae
Ac uícit, nostran cúlpa east an iúdicum,
Qui saépe propter ínuidiam adimunt díuiti
Aut própter misericórdiam addunt paúperi?
Ge. Ni nóssem causam, créderem uera húnc loqui.
De. An quísquam iudex ést, qui possit nóscere
Tua iústa, ubi tute uérbum non respóndeas,
Ita ut ílle fecit? Ph. Fúnctus adulescéntulist
Offícium liberális: postquam ad iúdices
Ventúmst, non potuit cógitata próloqui:
Ita eúm tum timidum *illic* obstupefecít pudor.
Ge. Laudo húnc: sed cesso adíre quam primúm senem?
Ere, sálue: saluom te áduenisse gaúdeo. De. Oh,
Bone cústos, salue, cólumen uero fámiliae,

Quoi cómmendaui fílium hinc abiéns meum.
GE. Iam dúdum te omnis nós accusare aúdio
Inmérito, et me horunc ómnium inmeritíssumo:
Nam quíd me in hac re fácere uoluistí tibi?
Seruom hóminem causam oráre leges nón sinunt,
Neque téstimoni díctio est. DE. Mitto ómnia.
Do istúc 'inprudens tímuit adulescéns': sino
'Tu séruo's': uerum sí cognatast máxume,
Non fuít necesse habére: sed id quod léx iubet,
Dotém daretis; quaéreret aliúm uirum.
Qua rátione inopem pótius ducebát domum?
GE. Non rátio, uerum argéntum deerat. DE. Súmeret
Alicúnde. GE. Alicunde? níl est dictu fácilius.
DE. Postrémo si nullo álio pacto, faénore.
GE. Hui, díxti pulchre: síquidem quisquam créderet
Te uíuo. DE. Non, non síc futurumst: nón potest.
Egon íllam cum illo ut pátiar nuptam unúm diem?
Nil suáue meritumst. hóminem commonstrárier
Mi istúm uolo aut ubi hábitet demonstrárier.
GE. Nempe Phórmionem? DE. Istúm patronum múlieris.
GE. Iam fáxo hic aderit. DE. Ántipho ubi nunc ést? GE.
Foris.
DE. Abi, Phaédria, eum requíre atque adduce húc. PH. Eo:
Rectá uia quidem íllue. GE. Nempe ad Pámphilam.
DE. Ego deós penatis hínc salutatúm domum
Deuórtar: inde ibo ád forum atque aliquót mihi
Amícos aduocábo, ad hanc rem qui ádsient,
Vt ne ínparatus sím, si adueniat Phórmio.

ACTVS III.

PHORMIO. GETA.

II 2 PH. Ítane patris aïs aduentum uéritum hinc abiisse? GE. Ádmodum.
PH. Phánium relíctam solam? GE. Síc. PH. Et iratúm senem?
GE. Óppido. PH. Ad te súmma solum, Phórmio, rerúm redit:
Túte hoc intristí: tibi omnest éxedendum: adcíngere.
GE. Óbsecro te. PH. sí rogabit.. GE. Ín te spes est. PH. éccere,
Quíd si reddet? GE. Tu ínpulisti. PH. síc opinor. GE. Súbueni.
PH. Cédo senem: iam instrúcta sunt mi in córde consilia ómnia.
GE. Quíd ages? PH. Quid uis, nísi uti maneat Phánium atque ex crímine hoc
Ántiphonem erípiam atque in me omnem íram deriuém senis?
GE. Ó uir fortis átque amicu's. uérum hoc saepe, Phórmio,
Véreor, ne istaec fórtitudo in néruom erumpat dénique. PH. Ah,
Nón itast: factúmst periclum, iám pedum uisást uia.
Quót me censes hómines iam deuérberasse usque ád necem,

Hóspites, tum cíuis? quo magis nóui, tanto saépius.
Cédo dum, enumquam iniúriarum audísti mihi scriptám dicam?
Ge. Quí istuc? **Ph.** Quia non réte accipitri ténnitur neque míluo,
Quí male faciunt nóbis: illis quí nil faciunt ténnitur,
Quía enim in illis frúctus est, in íllis opera lúditur.
Áliis aliundést periclum, unde áliquid abradí potest:
Míhi sciunt nil ésse. dices 'dúcent damnatúm domum':
Álere nolunt hóminem edacem, et sápiunt mea senténtia,
Pró maleficio sí beneficium súmmum nolunt réddere.
Ge. Nón pote satis pro mérito ab illo tíbi referri grátia.
Ph. Ímmo enim nemo sátis pro merito grátiam regí refert.
Téne asumbolúm uenire unctum átque lautum e bálneis,
Ótiosum ab ánimo, quom ille et cúra et sumptu absúmitur!
Dúm tibi fit quod pláceat, illeríngitur: tu rídeas,
Príor bibas, priór decumbas: céna dubia adpónitur..
Ge. Quíd istuc uerbist? **Ph.** Vbi tu dubites quíd sumas potíssumum.
Haéc quom rationem íneas quam sint suáuia et quam cára sint,
Éa qui praebet, nón tu hunc habeas pláne praesentém deum?
Ge. Sénex adest: uide quíd agas: prima cóitiost acérruma:
Si eám sustinuerís, postilla iam, út lubet, ludás licet.

Demipho (cvm advocatis). Geta. Phormio.

De. Enúmquam quoiquam cóntumeliósius II 3
Audístis factam iniúriam quam haec ést mihi?

Adéste quaeso. Ge. Irátus est. Ph. Quin tu hóc ages?
Iam ego húnc agitabo. pró deum inmortálium,
Negat Phánium esse hanc síbi cognatam Démipho?
Hanc Démipho negat ésse cognatám? Ge. Negat.
De. Ipsum ésse opinor dé quo agebam. séquimini.
Ph. Neque eíus patrem se scíre qui fuerít? Ge. Negat.
[Ph. Nec Stilponem ipsum scire qui fuerit? Ge. Negat.]
Ph. Quia egéns relictast mísera, ignoratúr parens,
Neglégitur ipsa: uíde auaritia quíd facit.
Ge. Si erum ínsimulabis málitiae, male aúdies.
De. O audáciam, etiam me últro accusatum áduenit.
Ph. Nam iam ádulescenti níl est quod suscénseam,
Si illúm minus norat: quíppe homo iam grándior,
Paupér, quoi in opere uíta erat, rurí fere,
Se cóntinebat: íbi agrum de nostró patre
Coléndum habebat: saépe interea míhi senex
Narrábat se hunc neglégere cognatúm suom:
At quém uirum! quem ego uíderim in uita óptumum.
Ge. Videás te atque illum, ut nárras. Ph. I in malám crucem.
Nam ni íta eum existumássem, numquam tám grauis
Ob hanc ínimicitias cáperem in uostram fámiliam,
Quam is áspernatur núnc tam inliberáliter.
Ge. Pergín ero absenti mále loqui, inpuríssume?
Ph. Dignum aútem hoc illost. Ge. Aín tamen, carcér? De. Geta.
Ge. Bonórum extortor, légum contortór. De. Geta.
Ph. Respónde. Ge. Quis homost? éhem. De. Tace. Ge. Absentí tibi
Te indígnas seque dígnas contumélias
Numquám cessauit dícere. De. Ohe désine.

Adulḗscens, primum abs te hóc bona ueniá peto,
Si tíbi placere pótis est, mi ut respóndeas:
Quem amícum tuom aïs fuísse istum, explaná mihi,
Et quí cognatum mé sibi esse díceret.
Ph. Proinde éxpiscare quási non nosses. De. Nóssem? Ph. Ita.
De. Ego mé nego: tu quí aïs redige in mémoriam.
Ph. Eho tú, sobrinum tuóm non noras? De. Énicas.
Dic nómen. Ph. Nomen? máxume. De. Quid núnc taces?
Ph. Perii hércle, nomen pérdidi. De. Hem, quid aïs? Ph. Geta,
Si méministi id quod ólim dictumst, súbice. hem,
Non díco: quasi non nóris, temptatum áduenis.
De. Egone aútem tempto? Ge. Stílpo. Ph. Atque adeo quíd mea?
Stilpóst. De. Quem dixti? Ph. Stílponem inquam nóuéras.
De. Neque égo illum noram néque mi cognatús fuit
Quisquam ístoc nomine. Ph. Ítane? non te horúm pudet?
At sí talentum rém reliquissét decem,
De. Di tíbi male faciant. Ph. prímus esses mémoriter
Progéniem uostram usque áb auo atque atauo próferens.
De. Ita ut dícis. ego tum quom áduenissem, quí mihi
Cognáta ea esset, dícerem: itidem tú face:
Cedo qui ést cognata? Ge. Eu nóster, recte: heus tú, caue.
Ph. Dilúcide expedíui quibus me opórtuit
Iudícibus: tum id si fálsum fuerat, fílius
Quor nón refellit? De. Fílium narrás mihi?

Quoius dé stultitia díci ut dignumst nón potest.
Ph. At tú qui sapiens és magistratús adi,
Iudícium de ea causa álterum ut reddánt tibi:
Quandóquidem solus régnas et solí licet
Hic de eádem causa bís iudicium apíscier.
De. Etsí mihi facta iniúriast, uerúm tamen
Potiús quam litis sécter aut quam te aúdiam,
Itidem út cognata sí sit, id quod léx iubet
Dotís dare, abduce hánc, minas quinque áccipe.
Ph. Hahahaé, homo suauis. De. Quíd est? num iniquom póstulo?
An ne hóc quidem ego adipíscar, quod ius públicumst?
Ph. Itan tándem quaeso, item út meretricem ubi abúsus sis,
Mercédem dare lex iúbet eï atque amíttere?
An, ut néquid turpe cíuis in se admítteret
Proptér egestatem, próxumo iussást dari,
Vt cum úno aetatem dégeret? quod tú uetas.
De. Ita, próxumo quidem: át nos unde? aut quam óbrem? Ph. Ohe,
'Actum' áiunt 'ne agas.' De. Nón agam? immo haud désinam,
Donéc perfecero hóc. Ph. Ineptis. De. Síne modo.
Ph. Postrémo tecum níl rei nobis, Démipho, est:
Tuos ést damnatus gnátus, non tu: nám tua
Praetérierat iam ad dúcendum aetas. De. Ómnia haec
Illúm putato, quae égo nunc dico, dícere:
Aut quídem cum uxore hac ípsum prohibebó domo.
Ge. Irátus est. Ph. Tu té idem melius féceris.
De. Itane és paratus fácere me aduorsum ómnia,
Infélix? Ph. Metuit híc nos, tam etsi sédulo

Dissímulat. **Ge.** Bene habent tíbi principia. **Ph.** Quín quod est
Ferúndum fers? tuis dígnum factis féceris,
Vt amíci inter nos símus. **De.** Egon tuam éxpetam
Amícitiam? aut te uisum aut auditúm uelim?
Ph. Si cóncordabis cum ílla, habebis quaé tuam
Senectútem oblectet: réspice aetatém tuam.
De. Te obléctet: tibi habe. **Ph.** Mínue uero iram. **De.** Hóc age.
Satis iám uerborumst: nísi tu properas múlierem
Abdúcere, ego illam eíciam: dixi, Phórmio.
Ph. Si tu íllam attigeris sécus quam dignumst líberam,
Dicám tibi inpingam grándem: dixi, Démipho.
Siquíd opus fuerit, heús, domo me. **Ge.** Intéllego.

Demipho. Geta. Hegio. Cratinvs. Crito.

De. Quantá me cura et sóllicitudine ádficit II 4
Gnatús, qui me et se hisce ínpediuit núptiis!
Neque mi ín conspectum pródit, ut saltém sciam,
Quid de hác re dicat quídue sit senténtiae.
Abi, uíse redieritne iam an non dúm domum.
Ge. Eó. **De.** Videtis quo ín loco res haéc siet:
Quid ágo? dic, Hegio. **He.** Égo? Cratinum cénseo,
Si tibi uidetur. **De.** Díc, Cratine. **Cra.** Méne uis?
De. Te. **Cra.** Ego quae ín rem tuam sint éa uelim faciás: mihi
Sic hóc uidetur: quód te absente hic fílius
Egít, restitui in íntegrum aequomst ét bonum:
Et id ínpetrabis. díxi. **De.** Dic nunc, Hégio.
He. Ego sédulo hunc dixísse credo: uérum itast,
Quot hómines tot senténtiae: suos quoíque mos.
Mihi nón uidetur quód sit factum légibus

Rescíndi posse: et túrpe inceptust. De. Díc, Crito.
Cri. Ego ámplius delíberandum cénseo;
Res mágnast. He. Numquid nós uis? De. Fecistís probe:
Incértior sum múlto quam dudúm. Ge. Negant
Redísse. De. Frater ést expectandús mihi:
Is quód mihi dederit de hác re consilium, íd sequar.
Percóntatum ibo ad pórtum, quoad se récipiat.
Ge. At ego Ántiphonem quaéram, ut quae acta hic sínt sciat.
Sed eccum ípsum uideo in témpore huc se récipere.

Antipho. Geta.

III 1 An. Énim uero, Antiphó, multimodis cum ístoc animo es uítuperandus:
Ítane te hinc abísse et uitam tuám tutandam aliís dedisse!
Álios tuam rem crédidisti mágis quam tete animum áduorsuros?
Nam út ut erant alia, ílli certe quaé nunc tibi domíst consuleres,
Néquid propter tuám fidem decépta poteretúr mali:
Quoíus nunc miserae spés opesque súnt in te uno omnés sitae.
Ge. Et quídem, ere, nos iam dúdum hic te absentem íncusamus, qui ábieris.
An. Te ipsúm quaerebam. Ge. Séd ea causa nílo magis defécimus.
An. Loquere óbsecro, quo nam ín loco sunt rés et fortunaé meae:
Numquíd subolet patrí? Ge. Nil etiam. An. Ecquíd spei porrost? Ge. Néscio. An. Ah.

GE. Nisi Phaédria haud cessáuit pro te eníti. AN. Nil fecít noui.
GE. Tum Phórmio itidem in hác re ut [in] aliis strénuom hominem praébuit.
AN. Quid is fécit? GE. Confutáuit uerbis ádmodum iratúm senem.
AN. Eu, Phórmio. GE. Ego quod pótui porro. AN. Mí Geta, omnis uós amo.
GE. Síc habent princípia sese ut díco: adhuc tranquílla res est,
Mánsurusque pátruom pater est, dum húc adueniat. AN. Quíd eum? GE. Vt aibat
De eíus consilio sése uelle fácere quód ad hanc rem áttinet.
AN. Quántum metuíst míhi, uidere huc sáluom nunc patruóm, Geta!
Nam eíus per unam, ut aúdio, aut uiuam aút moriar senténtiam.
GE. Phaédria tibi adést. AN. Vbi nam? GE. Eccum ab suá palaestra exít foras.

PHAEDRIA. DORIO. ANTIPHO. GETA.

PH. Dório, III 2
Audi óbsecro. DO. Non aúdio. PH. Parúmper. DO. Quin omítte me.
PH. Aúdi quod dicam. DO. Át enim taedet iam aúdire eadem míliens.
PH. Át nunc dicam quód lubenter aúdias. DO. Loquere, aúdio.
PH. Néqueo te exoráre ut maneas tríduom hoc? quo núnc abis?
DO. Mirábar si tu míhi quicquam adferrés noui. AN. Ei,

Metuó lenonem néquid.. Ge. Suo suát capiti? idem ego uéreor.
Ph. Non dúm mihi credis? Do. Háriolare. Ph. Sín fidem do? Do. Fábulae.
Ph. Faéneratum istúc beneficium púlchre tibi dicés. Do Logi.
Ph. Créde mihi, gaudébis facto: uérum hercle hoc est. Do. Sómnia.
Ph. Éxperire: nón est longum. Do. Cántilenam eandém canis.
Ph. Tú cognatus, tú parens, tu amícus, tu.. Do. Garrí modo.
Ph. Ádeon ingenio ésse duro te átque inexorábili,
Vt neque misericórdia neque précibus mollirí queas!
Do. Ádeon te esse incógitantem atque ínpudentem, Phaédria,
Vt phaleratis díctis ducas me ét meam ductes grátiis!
An. Míseritumst. Ph. Ei, uéris uincor. Ge. Quám uterquest similís sui.
Ph. Neque, Ántipho alia quom óccupatus ésset sollicitúdine,
Tum hoc ésse mi obiectúm malum! An. Ah, quid ístuc autemst, Phaédria?
Ph. Ó fortunatíssume Antipho. An. Égone? Ph. Quoi quod amás domist:
Néc cum huius modi umquam úsus uenit út conflictarés malo.
An. Míhin domist? immo, íd quod aiunt, aúribus teneó lupum.
[Nam neque quo pacto a me amittam neque uti retineam scio.]

Do. Ípsum istuc mi in hóc est. An. Heia, né parum lenó sies.
Númquid hic confécit? Ph. Hicine? quód homo inhumaníssumus:
Pámphilam meam uéndidit. Ge. Quid? uéndidit? An. Ain? uéndidit?
Ph. Véndidit. Do. Quam indígnum facinus, áncillam aere emptám meo!
Ph. Néqueo exorare út me maneat ét cum illo ut mutét fidem
Tríduom hoc, dum id quód est promissum ab amícis argentum aúfero:
Sí non tum dedero, únam praeterea hóram ne oppertús sies.
Do. Óbtundes? An. Haud lóngumst id quod órat: exorét sine:
Ídem hic tibi, quod bóni promeritus fúeris, conduplicáuerit.
Do. Vérba istaec sunt. An. Pámphilamne hac úrbe pri uarí sines?
Túm praeterea horúnc amorem dístrahi poterín pati?
Do. Néque ego neque tu. Ge. Dí tibi omnes íd quod es dignús duint.
Do. Égo te complurís aduorsum ingénium meum mensís tuli,
Póllicitantem et níl ferentem, fléntem: nunc contra ómnia haec
Répperi qui dét neque lacrumet: dá locum melióribus.
An. Cérte hercle, ego si sátis commemini, tíbi quidemst olím dies,

Quam ád dares huic, praéstituta. Ph. Fáctum. Do. Num ego istúc nego?
An. Iam éa praeteriit? Do. Nón, uerum haec eï ántecessit. An. Nón pudet
Vánitatis? Do. Mínume, dum ob rem. Ge. Stérculinum. Ph. Dório,
Ítane tandem fácere oportet? Do. Síc sum: si placeo, útere.
An. Síc hunc decipi! Do. Ímmo enim uero, Ántipho, hic me décipit:
Nam híc me huius modi scíbat esse: ego húnc esse aliter crédidi;
Íste me feféllit: ego isti nílo sum aliter ác fui.
Séd ut ut haec sunt, támen hoc faciam: crás mane argentúm mihi
Míles dare se díxit: si mihi príor tu attuleris, Phaédria,
Meá lege utar, út sit potior, quí prior ad dandúmst. uale.

III 3 Ph. Quíd faciam? unde ego núnc tam subito huic árgentum inueniám miser,
Quoí minus nilo est, quód, hic si pote fuísset exorárier
Tríduom hoc, promíssum fuerat? An. Ítane hunc patiemúr, Geta,
Fíeri miserum, quí me dudum, ut díxti, adiuerit cómiter?
Quín, quom opus est, benefícium rursum eï éxperimur réddere?
Ge. Scío equidem hoc esse aéquom. An. Age ergo, sólus seruare húnc potes.
Ge. Quíd faciam? An. Inueniás argentum. Ge. Cúpio: sed id unde, édoce.

An. Páter adest hic. Ge. Scío: sed quid tum? An. Ah, díctum sapientí sat est.
Ge. Ítane? An. Ita. Ge. Sane hércle pulchre suádes: etiam tu hínc abis?
Nón triumpho, ex núptiis tuis sí nil nanciscór mali,
Ni étiam nunc me huius caúsa quaerere ín malo iubeás crucem?
An. Vérum hic dicit. Ph. Quíd? ego uobis, Géta, alienus sum? Ge. Haúd puto:
Séd parumne est, quod ómnibus nunc nóbis suscensét senex,
Ni ínstigemus étiam, ut nullus lócus relinquatúr preci?
Ph. Álius ab oculís meis illam in ígnotum abducét locum? hem:
Tum ígitur, dum licét dumque adsum, lóquimini mecum, Ántipho,
Cóntemplaminí me. An. Quam obrem? aut quíd nam facturú's, cedo?
Ph. Quóquo hinc asportábitur terrárum, certumst pérsequi
Aút perire. Ge. Dí bene uortant quód agas: pedetemptím tamen.
An. Víde siquid opis pótes adferre huic. Ge. 'Síquid'? quid? An. Quaere óbsecro:
Néquid plus minúsue faxit, quód nos post pigeát, Geta.
Ge. Quaéro. An. Saluos ést, ut opinor. Ge. Vérum enim metuó malum.
An. Nóli metuere: úna tecum bóna mala tolerábimus.
Ge. Quántum opus est tibi argénti, loquere. Ph. Sólae trigintá minae.
Ge. Tríginta? hui, percárast, Phaedria. Ph. Ístaec uero uílis est.

Ge. Áge age, inuentas réddam. Ph. O lepidum. Ge. Aufér te hinc. Ph. Iam opust. Ge. Iám feres:
Séd opus est mihi Phórmionem ad hánc rem adiutorém dari.
An. Praéstost: audacíssume oneris quíd uis inpone, écferet:
Sólus est homo amíco amicus. Ge. Eámus ergo ad eum ócius.
An. Númquid est quod operá mea uobis ópus sit? Ge. Nil: uerum ábi domum
Ét illam miseram, quam égo nunc intus scío esse exanimatám metu,
Cónsolare. céssas? An. Nil est aéque quod faciám lubens.
Ph. Quá uia istuc fácies? Ge. Dicam in ítinere: hinc modo te ámeue.

ACTVS IIII.

DEMIPHO. CHREMES.

DE. Quid? quá profectus caúsa hinc es Lemnúm, Chremes, IV 1
Addúxtin tecum fíliam? CH. Non. DE. Quíd ita non?
CH. Postquám uidet me eius máter esse hic diútius,
Simul aútem non manébat aetas uírginis
Meam néglegentiam: ípsam cum omni fámilia
Ad mé profectam esse aíbant. DE. Quid illic tám diu
Quaeso ígitur commorábare, ubi id audíueras?
CH. Pol mé detinuit mórbus. DE. Vnde? aut quí? CH. Rogas?
Senéctus ipsast mórbus. sed uenísse eas
Saluás audiui ex naúta qui illas uéxerat.
DE. Quid gnáto obtigerit me ábsente, audistín, Chremes?
CH. Quod quídem me factum cónsili incertúm facit.
Nam hanc cóndicionem síquoi tulero extrário,
Quo pácto aut unde míhi sit dicundum órdinest.
Te míhi fidelem esse aéque atque egomet súm mihi
Scibam: ílle si me aliénus adfiném uolet,
Tacébit, dum intercédet familiáritas:
Sin spréuerit me, plús quam opus est scitó sciet,
Vereórque ne uxor áliqua hoc resciscát mea:
Quod sí fit, ut me excútiam atque egrediár domo,
Id réstat: nam ego meórum solus súm meus.
DE. Scio ita ésse: et istaec míhi res sollicitúdinist:
Neque défetiscar úsque adeo experírier,
Donéc tibi quod pollícitus sum id effécero.

Geta. (Demipho. Chremes.)

IV 2 Ego hóminem callidiórem uidi néminem
Quam Phórmionem. uénio ad hominem, ut dícerem
Argéntum opus esse et íd quo pacto fíeret.
Vix dúm dimidium díxeram, intelléxerat:
Gaudébat: me laudábat: quaerebát senem.
Dis grátias agébat, tempus síbi dari,
Vbi Phaédriae *es*se osténderet niló minus
Amícum sese quam Ántiphoni. hominem ád forum
Iussi ópperiri: eo me ésse adducturúm senem.
Sed eccum ípsum. quis est ultérior? attat Phaédriae
Pater uénit. sed quid pértimui autem bélua?
An quía quos fallam pro úno duo sunt míhi dati?
Commódius esse opínor duplici spe útier.
Petam hínc unde a primo ínstitui: is si dát, sat est:
Si ab eó nil fiet, tum húnc adoriar hóspitem.

Antipho. Geta. Chremes. Demipho.

IV 3 An. Expécto quam mox récipiat sesé Geta.
Sed pátruom uideo cúm patre astantem. eí mihi,
Quam tímeo, aduentus húius quo inpellát patrem.
Ge. Adíbo: o salue, nóster Chremes. Ch. Salué, Geta.
Ge. Veníre saluom uólup est. Ch. Credo. Ge. Quíd agitur?
Ch. Multa áduenienti, ut fít, noua hic complúria.
Ge. Ita. de Ántiphone audístin quae facta? Ch. Ómnia.
Ge. Tun díxeras huic? fácinus indignúm, Chremes,
Sic círcumiri! De. Id cum hóc agebam cómmodum.
Ge. Nam hercle égo quoque id quidem ágitans mecum sédulo
Inuéni, opinor, rémedium huic rei. Ch. Quíd, Geta?

DE. Quod rémedium? GE. Vt abii ábs te, fit forte óbuiam
Mihi Phórmio. CH. Qui Phórmio? GE. Is qui istám. CH. Scio.
GE. Visúmst mi, ut eius témptarem senténtiam.
Prendo hóminem solum: 'quór non' inquam 'Phórmio,
Vidés, inter nos síc haec potius cúm bona
Vt cómponamus grátia quam cúm mala?
Erus líberalis ést et fugitans lítium:
Nam céteri quidem hércle amici omnés modo
Vno óre auctores fuére, ut praecipitem hánc daret.'
AN. Quid hic coéptat aut quo euádet hodie? GE. 'an légibus
Datúrum poenas díces, si illam eiécerit?
Iam id éxploratumst: héia, sudabís satis,
Si cum íllo inceptas hómine: ea eloquéntiast.
Verúm pono esse uíctum eum: at tandém tamen
Non cápitis ei res ágitur, sed pecúniae.'
Postquam hóminem his uerbis séntio mollírier,
'Solí sumus nunc hic' ínquam: 'eho, dic quid uís dari
Tibi ín manum, ut erus hís desistat lítibus,
Haec hínc facessat, tú molestus né sies?'
AN. Satin ílli di sunt própitii? GE. 'nam sát scio,
Si tu áliquam partem aequí bonique díxeris,
Vt est ílle bonus uir, tría non commutábitis
Verba hódie inter uos.' DE. Quís te istaec iussít loqui?
CH. Immó non potuit mélius peruenírier
Eo quó nos uolumus. AN. Óccidi. DE. Perge éloqui.
GE. A prímo homo insanībat. CH. Cedo quid póstulat?
GE. Quid? nímium quantum. CH. *Quántum?* dic. GE. Siquís daret

Taléntum magnum. De. Immó malum hercle: ut nîl pudet!
Ge. Quod díxi ei adeo: 'quaéso, quid si fíliam
Suam únicam locáret? parui ré tulit
Non súscepisse: inuéntast quae dotém petat.'
Vt ad paúca redeam ac míttam illius inéptias,
Haec dénique eius fuít postrema orátio:
'Ego' ínquit 'a princípio amici fíliam,
Ita ut aéquom fuerat, uólui uxorem dúcere.
Nam míhi uenibat ín mentem eius incómmodum,
In séruitutem paúperem ad ditém dari.
Sed mi ópus erat, ut apérte tibi nunc fábuler,
Aliquántulum quae adférret, qui dissóluerem
Quae débeo: et etiám nunc, si uolt Démipho
Dare quántum ab hac accípio, quae sponsást mihi,
Nullám mihi malim quam ístanc uxorém dari.'
An. Vtrúm stultitia fácere ego hunc an málitia
Dicám, scientem an ínprudentem, incértus sum.
De. Quid si ánimam debet? Ge. 'Áger oppositust pígnori
Decem ób minas' inquit. De. Áge age, iam ducát: dabo.
Ge. 'Aedículae item sunt ób decem alias.' De. Oíeï,
Nimiúmst. Ch. Ne clama: *ré*petito hasce a mé decem.
Ge. 'Vxóri emunda ancíllulast: tum plúscula
Supelléctile opus est: ópus est sumptu ad núptias:
His rébus' inquit 'póne sane décem minas.'
De. Sescéntas proinde scríbito iam míhi dicas:
Nil do: ínpuratus me ílle ut etiam inrídeat?
Ch. Quaeso, égo dabo, quiésce: tu modo fílius
Fac ut íllam ducat, nós quam uolumus. An. Eí mihi,
Geta, óccidisti mé tuis falláciis.
Ch. Mea caúsa eïcitur: mé hoc est aequom amíttere.
Ge. 'Quantúm potest me cértiorem' inquít 'face,

Si illám dant, hanc ut míttam: ne incertús siem:
Nam illí mihi dotem iám constituerúnt dare.'
Ch. Iam accípiat: illis répudium renúntiet:
Hanc dúcat. De. Quae quidem ílli res uortát male.
Ch. Oppórtune adeo argéntum nunc mecum áttuli,
Fructúm quem Lemni uxóris reddunt praédia:
Inde súmam: uxori tíbi opus esse díxero.
An. Geta. Ge. Hém. An. Quid egisti? Ge. Émunxi ar- IV 4
gentó senes.
An. Satin ést id? Ge. Nescio hércle, tantum iússus sum.
An. Eho, uérbero, aliud míhi respondes ác rogo?
Ge. Quid érgo narras? An. Quíd ego narrem? operá tua
Ad réstim res redit míhi quidem planíssume.
Vt té quidem di deaeque ómnes superi *atque* ínferi
Malís exemplis pérdant! em, siquíd uelis,
Huic mándes, qui te ad scópulum e tranquillo aúferat.
Quid mínus utibile fuít quam hoc ulcus tángere
Aut nóminare uxórem? iniectast spés patri
Posse íllam extrudi. cédo nunc porro, Phórmio
Dotém si accipiet, úxor ducendást domum,
Quid fíet? Ge. Non enim dúcet. An. Noui. céterum
Quom argéntum repetent, nóstra causa scílicet
In néruom potius íbit? Ge. Nil est, Ántipho,
Quin mále narrando póssit deprauárier.
Tu id quód bonist excérpis, dicis quód malist.
Audí nunc contra: iám si argentum accéperit,
Ducéndast uxor, út aïs: concedó tibi:
Spatiúm quidem tandem ádparandis núptiis,
Vocándi, sacruficándi dabitur paúlulum.
Intérea amici quód polliciti súnt dabunt:
Inde íste reddet. An. Quam óbrem? aut quid dicét?
Ge. Rogas?

'Quot rés postilla mónstra euenerúnt mihi!
Intro íit in aedis áter alienús canis:
Anguís *in* inpluuium décidit de tégulis:
Gallína cecinit: ínterdixit háriolus:
Arúspex uetuit: ánte brumam autém noui
Negóti incipere * * * * *
* * * quaé causast iustíssuma.'
Haec fíent. An. Vt modo fíant! Ge. Fient: mé uide.
Pater éxit: abi, dic ésse argentum Phaédriae.

DEMIPHO. GETA. CHREMES.

IV 5 De. Quiétus esto, inquam: égo curabo néquid uerborúm duit.
Hoc témere numquam amíttam ego a me, quín mihi testis ádhibeam:
Quoi dem ét quam obrem dem, cómmemorabo. Ge. Vt caútus est, ubi níl opust.
Ch. Atque íta opus factost: ét matura, dúm lubido eadem haéc manet:
Nam si áltera íllaec mágis instabit, fórsitan nos reíciat.
Ge. Rem ipsám putasti. De. Dúc me ad eum ergo. Ge. Nón moror. Ch. Vbi hoc égeris,
Transíto ad uxorém meam, ut conuéniat hanc prius quam hínc abit.
Dicát eam dare nos Phórmioni núptum, ne suscénseat:
Et mágis esse illum idóneum, qui ipsí sit familiárior:
Nos nóstro officio nón digressos ésse: quantum is uóluerit
Datum ésse dotis. De. Quíd tua malum id ré fert? Ch. Magni, Démipho.

Non sátis est tuom te officium fecisse, íd si non fama ádprobat:
Volo ipsíus [quoque] haec uoluntáte fieri, né se eiectam praédicet.
De. Idem égo istuc facere póssum. Ch. Mulier múlieri magis cónuenit.
De. Rogábo. Ch. Vbi illas núnc ego reperíre possim, cógito.

Sophrona. Chremes.

So. Quíd agam? quem mi amícum inueniam mísera? aut quo consília haec referam? V 1
Aút unde auxiliúm petam?
Nám uereor, era ne ób meum suasum indígna iniuria ádficiatur:
Íta patrem adulescéntis facta haec tólerare audió uiolenter.
Ch Nám quae haec anus est, éxanimata a frátre quae egressást meo?
So. Quod ut fácerem egestas me ínpulit, quom scírem infirmas núptias
Hasce ésse, ut id consúlerem, interea uíta ut in tutó foret.
Ch. Cérte edepol, nisi me ánimus fallit aút parum prospíciunt oculi,
Meaé nutricem gnátae uideo. So. Néque ille inuestigátur, Ch. Quid ago?
So. qui ést eius pater. Ch. Ádeo, maneo, dum haéc quae loquitur mágis cognosco?
So. Quód si eum nunc reperíre possim, níl est quod uereár. Ch. East ipsa:
Cónloquar. So. Quis hic lóquitur? Ch. Sophrona. So. ét meum nomen nóminat?

CH. Réspice ad me. SO. Di óbsecro uos, éstne hic Stilpo? CH. Nón. SO. Negas?
CH. Cóncede hinc a fóribus paulum istórsum sodes, Sóphrona.
Ne me ístoc posthac nómine appellássis. SO. Quid? non óbsecro es
Quem sémper te esse díctitasti? CH. St'. SO. Quid has metuís foris?
CH. Conclúsam hic habeo uxórem saeuam. uérum istoc me nómine
Eo pérperam olim díxi, ne uos fórte inprudentés foris
Effútiretis átque id porro aliqua úxor mea rescísceret.
SO. Istóc pol nos te hic ínuenire míserae numquam pótuimus.
CH. Eho díc mihi, quid reí tibist cum fámilia hac unde éxis?
Vbi illaé sunt? SO. Miseram me. CH. Hém, quid est? uiuóntne? SO. Viuit gnáta.
Matrem ípsam ex aegritúdine hac miserám mors consecútast.
CH. Male fáctum. SO. Ego autem, quae éssem anus desérta egens ignóta,
Vt pótui nuptum uírginem locáui huic adulescénti,
Harúm qui est dominus aédium. CH. Antiphónine? SO. Em, istic ípsi.
CH. Quid? duásne is uxorés habet? SO. Au, únam ille quidem hanc sólam.
CH. Quid illam álteram quae dícitur cognáta? SO. Haec ergost. CH. Quíd aïs?
SO. Compósito factumst, quó modo hanc amáns habere pósset

Sine dóte. Ch. Di uostrám fidem, quam saépe forte témere
Euéniunt quae non aúdeas optáre! offendi aduéniens
Quocúm uolebam et út uolebam cónlocatam *gnátam*:
Quod nós ambo opere máxumo dabámus operam ut fíeret,
Sine nóstra cura, máxuma sua cúra haec sola fécit.
So. Nunc quíd opus facto sít uide: pater ádulescentis uénit
Eumque ánimo iniquo hoc óppido ferre áiunt. Ch. Nil períclist.
Sed pér deos atque hómines meam esse hanc cáue resciscat quísquam.
So. Nemo éx me scibit. Ch. Séquere me: intus aúdies *quae réstant.*

ACTVS V.

DEMIPHO. GETA.

V 2 DE. Nostrápte culpa fácimus ut malós expediat ésse,
Dum nímium dici nós bonos studémus et benígnos.
Ita fúgias ne praetér casam, quod áiunt. nonne id sát erat,
Accípere ab illo iniúriam? etiam argéntumst ultro obiéctum,
Vt sít qui uiuat, dum áliud aliquid flágiti confíciat.
GE. Planíssume. DE. Eis nunc praémiumst, qui récta praua fáciunt.
GE. Veríssume. DE. Vt stultíssume quidem illí rem gesserímus.
GE. Modo ut hóc consilio póssiet discédi, ut istam dúcat.
DE. Etiámne id dubiumst? GE. Haúscio hercle, ut homóst, an mutet ánimum.
DE. Hem, mútet autem? GE. Néscio: uerúm, si forte, díco.
DE. Ita fáciam, ut frater cénsuit, ut uxórem eius huc addúcam,
Cum ista út loquatur. tú, Geta, abi prae: núntia hanc uentúram.
GE. Argéntum inuentumst Phaédriae: de iúrgio silétur:
Prouísumst, ne in praeséntia haec hinc ábeat: quid nunc pórro?

Quid fiet? in eodém luto haesitás: uorsura sólues,
Geta: praésens quod fuerát malum in diem ábiit: plagae créscunt,
Nisi próspicis. nunc hínc domum ibo ac Phánium edocébo,
Nequíd uereatur Phórmionem aut *huíus* orationem.

DEMIPHO. NAVSISTRATA.

V 3

DE. Age dum, út soles, Nausístrata, fac illa út placetur nóbis,
Vt suá uoluntate íd quod est faciúndum faciat. NA. Fáciam.
DE. Paritér nunc opera me ádiuuas, ac ré dudum opituláta es.
NA. Factúm uolo: ac pol mínus queo uiri cúlpa, quam me dígnumst.
DE. Quid aútem? NA. Quia pol meí patris bene párta indiligénter
Tutátur: nam ex eis praédiis talénta argenti bína
Capiébat statim: hem, uír uiro quid praéstat! DE. Binan quaéso?
NA. Ac rébus uilióribus multó talenta bína. DE. Hui.
NA. Quid haéc uidentur? DE. Scílicet. NA. Virúm me natum uéllem:
Ego osténderem, DE. Certó scio. NA. quo pácto.. DE. Parce sódes,
Vt póssis cum illa, né te adulescens múlier defetíget.
NA. Faciam út iubes: sed meúm uirum abs te exíre uideo.

CHREMES. DEMIPHO. NAVSISTRATA.

CH. Ehem, Démipho,
Iam illí datumst argéntum? DE. Curaui ílico. CH. Nollém datum.

Ei, uídeo uxorem: paéne plus quam sát erat. De. Quor nollés, Chremes?
Ch. Iam récte. De. Quid tu? ecquíd locutus cum ísta es, quam obrem hanc dúcimus?
Ch. Transégi. De. Quid aït tándem? Ch. Abduci nón potest. De. Qui nón potest?
Ch. Quia utérque utriquest córdi. De. Quid istuc nóstra? Ch. Magni: praéter haec
Cognátam comperi ésse nobis. De. Quíd? deliras. Ch. Síc erit:
Non témere dico: rédii mecum in mémoriam. De. Satin sánus es?
Na. Au óbsecro, uide ne ín cognatam pécces. De. Non est. Ch. Né nega:
Patris nómen aliud díctumst: hoc tu errásti. De. Non norát patrem?
Ch. Norát. De. Quor aliud díxit? Ch. Numquamne hódie concedés mihi
Neque intélleges? De. Si tú nil narras? Ch. Pérgis? Na. Miror quíd siet.
De. Equidem hércle nesció. Ch. Vin scire? at íta me seruet Iúppiter,
Vt própior illi, quam égo sum ac tu, homo némost. De. Di uostrám fidem:
Eámus ad ipsam: una ómnis nos aut scíre aut nescire hóc uolo. Ch. Ah.
De. Quid ést? Ch. Itan paruam míhi fidem esse apúd te! De. Vin me crédere?
Vin sátis quaesitum mi ístuc esse? age, fíat. quid? illa fília
Amíci nostri quíd futurumst? Ch. Récte. De. Hanc igitur míttimus?

Ch. Quid ni? De. Ílla maneat? Ch. Síc. De. Ire igitur tíbi licet, Nausístrata.
Na. Sic pól commodius ésse in omnis árbitror, quam ut coéperas,
Manére hanc; nam perlíberalis uísast, quom uidí, mihi.
De. Quid istúc negotist? Ch. Iámne operuit óstium? De. Iam. Ch. O Iúppiter,
Di nós respiciunt: gnátam inueni núptam cum tuo fílio. De. Hem,
Quo pácto id potuit? Ch. Nón satis tutus ést ad narrandum híc locus.
De. At tu íntro abi. Ch. Heus, ne fílii quidem hoc nóstri resciscánt uolo.

Antipho.

Laetús sum, ut meae res sése habent, fratri óbtigisse quód uolt. V 4
Quam scítumst, eius modí parare in ánimo cupiditátes,
Quas, quóm res aduorsaé sient, pauló mederi póssis!
Hic símul argentum répperit, curá sese expedíuit:
Ego núllo possum rémedio me euóluere ex his túrbis,
Quin, si hóc celetur, ín metu, sin pátefit, in probró sim.
Neque mé domum nunc réciperem, ni mi ésset spes osténta
Huiúsce habendae. séd ubi nam Getam ínuenire póssim?
[Vt rogem, quod tempus conueniundi patris me capere suadeat.]

PHORMIO. ANTIPHO.

V 5 PH. Argéntum accepi, trádidi lenóni: abduxi múlierem,
Curáui propria ut Phaédria poterétur: nam emissást manu.
Nunc úna mihi res étiam restat quae ést conficiunda, ótium
Ab sénibus ad potándum ut habeam: nam áliquot hos sumám dies.
AN. Sed Phórmiost: quid aïs? PH. Quid? AN. Quid nam núnc facturust Phaédria?
Quo pácto satietátem amoris aít se uelle absúmere?
PH. Vicíssim partis tuás acturust. AN. Quás? PH. Vt fugitet *suóm* patrem.
Te suás rogauit rúrsum ut ageres, caúsam ut pro se díceres.
Nam pótaturus ést apud me. ego me íre senibus Súnium
Dicam ád mercatum, ancíllulam emptum dúdum quam dixít Geta:
Ne quom híc non uideant mé conficere crédant argentúm suom.
Sed óstium concrépuit abs te. AN. Víde qui egrediatúr. PH. Getast.

GETA. ANTIPHO. PHORMIO.

V 6 GE. Ó fortuna, o fórs fortuna, quántis commoditátibus,
Quám subito meo ero Ántiphoni ope uóstra hunc onerastis diem!
AN. Quíd nam hic sibi uolt? GE. nósque amicos eíus exonerastís metu!
Séd ego nunc mihi césso, qui non úmerum hunc onero pállio

Átque hominem propero ínuenire, ut haéc quae contigerínt sciat.
AN. Núm tu intellegis, híc quid narret? PH. Núm tu? AN. Nil. PH. Tantúndem ego.
GE. Ád lenonem hinc íre pergam: ibi núnc sunt. AN. Heus, Geta. GE. Ém tibi.
Núm mirum aut nouómst reuocari, cúrsum quom institerís? AN. Geta.
GE. Pérgit hercle: númquam tu odio tuó me uinces. AN. Nón manes?
GE. Vápula. AN. Id quidem tíbi iam fiet, nísi resistis, uérbero.
GE. Fámiliariórem oportet ésse hunc: minitatúr malum.
Séd isne est quem quaero án non? ipsust. cóngredere actutúm. AN. Quid est?
GE. O ómnium, quantum ést qui uiuont, hóminum homo ornatíssume:
Nám sine controuórsia ab dis sólus diligere, Ántipho.
AN. Íta uelím: sed quí istuc credam ita ésse mihi dicí uelim.
GE. Sátin est si te délibutum gaúdio reddo? AN. Énicas.
PH. Quín tu hinc pollicitátiones aúfer et quod férs cedo. GE. Oh,
Tú quoque aderas, Phórmio? PH. Aderam: séd tu cessas? GE. Áccipe, en:
Ýt modo argentúm tibi dedimus ápud forum, rectá domum
Súmus profecti: intérea mittit érus me ad uxorém tuam.
AN. Quam óbrem? GE. Omitto próloqui: nam níl ad hanc remst, Ántipho:

Ýbi in gynaeceum íre occipio, púer ad me adcurrít Mida,
Póne adprendit pállio, resupínat: respició, rogo
Quam óbrem retineát me: ait esse uétitum intro ad eram accédere.
'Sóphrona modo frátrem huc' inquit 'sénis introduxít Chremem'
Eúmque nunc esse íntus cum illis: hóc ubi ego audiui, ád foris
Súspenso gradú placide ire pérrexi, accessi, ástiti,
Ánimam compressi, aúrem admoui: ita ánimum coepi atténdere,
Hóc modo sermónem captans. An. Eú, Geta. Ge. Hic pulchérrumum
Fácinus audiui: ítaque paene hercle éxclamaui gaúdio.
An. Quód? Ge. Quod nam arbitráre? An. Nescio. Ge. Átqui mirificíssumum:
Pátruos tuos est páter inuentus Phánio uxorí tuae. An. Hem,
Quíd aïs? Ge. Cum eius consuéuit olim mátre in Lemno clánculum.
Ph. Sómnium: utin haec ígnoraret suóm patrem? Ge. Aliquid crédito,
Phórmio, esse caúsae: sed me cénseu potuisse ómnia
Íntellegere extra óstium, intus quae ínter sese ipsi égerint?
An. Átque hercle ego quoque íllam audiui fábulam. Ge. Ímmo etiám dabo
Quó magis credas: pátruos interea índe huc egreditúr foras:

Haúd multo post cúm patre idem récipit se intro dénuo:
Áït uterque tíbi potestatem éius adhibendaé darı:
Dénique ego sum míssus, te ut requírerem atque addúcerem. An. Em,
Quín ergo rape mé: quid cessas? Ge. Fécero. An. O mi Phórmio,
Vále. Ph. Vale, Antiphó. bene, ita me dí ament, factum. gaúdeo
Tantám fortunam de ínprouiso esse hís datam. V 7
Summa éludendi occásiost mihi núnc senes
Et Phaédriae curam ádimere argentáriam,
Ne quoíquam suorum aequálium suppléx siet.
Nam idem hóc argentum, ita út datumst, ingrátiis
Ei dátum erit: hoc qui cógam, re ipsa répperi.
Nunc géstus mihi uoltúsque est capiundús nouos.
Sed hínc concedam in ángiportum hoc próxumum,
Inde hísce ostendam me, úbi erunt egressí foras.
Quo me ádsimularam ire ád mercatum, nón eo.

Demipho. Chremes. Phormio.

De. Dis mágnas merito grátias habeo átque ago, V 8
Quando éuenere haec nóbis, frater, próspere.
Ch. Estne íta uti dixi líberalis? De. Óppido. 12
Quantúm potest, nunc cónueniundus Phórmiost,
Prius quám dilapidat nóstras trigintá minas
Vt aúferamus. Ph. Démiphonem sí domist
Visam, út quod.. De. At nos ád te ibamus, Phórmio.
Ph. De eadem hác fortasse caúsa? De. Ita hercle. Ph. Crédidi:
Quid ád me ibatis? rídiculum: uerebámini
Ne nón id facerem quód recepissém semel?

Heus, quánta quanta haec méa paupertas ést, tamen
Adhúc curaui unum hóc quidem, ut mi essét fides.
Idque ád uos uenio núntiatum, Démipho,
Parátum me esse: ubi uóltis, uxorém date.
Nam omnís posthabui míhi res, ita uti pár fuit,
Postquám tanto opere id uós uelle animum aduórteram.
De. At híc dehortatus ést me, ne illam tíbi darem:
'Nam quí erit rumor' ínquit, 'id si féceris?
Olím quom honeste pótuit, tum non ést data:
Nunc uíduam extrudi túrpest': ferme eadem ómnia
Quae túte dudum córam me incusáueras.
Ph. Satís superbe inlúditis me. De. Quí? Ph. Rogas?
Quia ne álteram quidem íllam potero dúcere:
Nam quó redibo ore ád eam quam contémpserim?
Ch. 'Tum autem Ántiphonem uídeo ab sese amíttere
Inuítum eam' inque. De. Tum aútem uideo fílium
Inuítum sane múlierem ab se amíttere.
Sed tránsi sodes ád forum atque illúd mihi
Argéntum rursum iúbe rescribi, Phórmio.
Ph. Quodne égo discripsi pórro illis quibus débui?
De. Quid ígitur fiet? Ph. Sí uis mi uxorém dare,
Quam déspondisti, dúcam: sin est út uelis
Manére illam apud te, dós hic maneat, Démipho.
Nam nón est aequom mé propter uos décipi,
Quom ego uóstri honoris caúsa repudium álterae
Remíserim, quae dótis tantundém dabat.
De. I*n*' ín malam rem hinc cum ístac magnificéntia,
Fugitíue? etiam nunc crédis te ignorárier
Aut túa facta adeo? Ph. Inrítor. De. Tune hanc dúceres,
Si tíbi daretur? Ph. Fác periclum. De. Vt fílius

Cum illa hábitet apud te, hoc uóstrum consiliúm fuit.
Ph. Quaesó quid narras? De. Quín tu mi argentúm cedo.
Ph. *Mihi* uéro uxorem tú cedo. De. In ius ámbula.
Ph. Enim uéro si porro ésse odiosi pérgitis..
De. Quid fácies? Ph. Egone? uós me indotatís modo
Patrócinari fórtasse arbitrámini:
Etiám dotatis sóleo. Ch. Quid id nostrá? Ph. Nihil.
Hic quándam noram, quoíus uir uxorem Ch. Hém. De. Quid est?
Ph. Lemni hábuit aliam: Ch. Núllus sum. Ph. ex qua filiam
Suscépit: et eam clam éducat. Ch. Sepúltus sum.
Ph. Haec ádeo ego illi iám denarrabo. Ch. Óbsecro,
Ne fácias. Ph. Oh, tune ís eras? De. Vt ludós facit.
Ch. Missúm te facimus. Ph. Fábulae. Ch. Quid uís tibi?
Argéntum quod habes cóndonamus te. Ph. Aúdio.
Quid uós malum ergo mé sic ludificámini
Inépti uostra púerili *inconstántia*?
Noló uolo: uolo nólo rursum: cápe cedo:
Quod díctum, indictumst: quód modo erat ratum, ínritumst.
Ch. Quo pácto aut unde haec híc resciuit? De. Néscio,
Nisi mé dixisse némini certó scio.
Ch. Monstri, íta me di ament, símile. Ph. Inieci scrúpulum. De. Hem,
Hicíne ut a nobis hóc tantum argenti aúferat
Tam apérte inridens? émori hercle sátius est.
Animó uirili praésentique ut sís para.
Vidés tuom peccátum esse elatúm foras
Neque iam íd celare pósse te uxorém tuam:
Nunc quód ipsa ex aliis aúditura sít, Chremes,

Id nósmet indicáre placabílius est.
Tum hunc ínpuratum póterimus nostró modo
Vlcísci. Ph. Attat, nísi mi prospicio, haéreo.
Hi gládiatorio ánimo ad me adfectánt uiam.
Ch. At uéreor ut placári possit. De. Bóno animo es:
Ego rédigam uos in grátiam, hoc fretús, Chremes,
Quom e médio excessit únde haec susceptást tibi.
Ph. Itane ágitis mecum? sátis astute adgrédimini.
Non hércle ex re istius me ínstigasti, Démipho.
Ain tu? úbi quae lubitum fúerit peregre féceris
Neque huíus sis ueritus féminae primáriae,
Quin nóuo modo eï fáceres contuméliam,
Veniás nunc precibus laútum peccatúm tuom?
Hisce égo illam dictis íta tibi incensám dabo,
Vt né restinguas, lácrumis si extilláueris.
De. [Malúm quod isti dí deaeque omnés duint.]
Tantáne adfectum quémquam esse hominem audácia!
Non hóc publicitus scélus hinc asportárier
In sólas terras! Ch. Ín id redactus súm loci,
Vt quíd agam cum íllo nésciam prorsum. De. Égo scio:
In iús eamus. Ph. Ín ius? huc, siquíd lubet.
De. Adséquere, retine, dúm ego huc seruos éuoco.
Ch. Enim néqueo solus: ádcurre. Ph. Vna iniúriast
Tecúm. Ch. Lege agito ergo. Ph. Álterast tecúm, Chremes.
De. Rape húnc. Ph. Sic agitis? énim uero uocést opus:
Nausístrata, exi. Ch. Os ópprime. De. Inpurúm uide
Quantúm ualet. Ph. Nausístrata, inquam. Ch. Nón taces?
Ph. Taceám? De. Nisi sequitur, púgnos in uentrem íngere.
Ph. Vel óculum exlide: est úbi uos ulciscár probe.

NAVSISTRATA. CHREMES. PHORMIO. DEMIPHO.

NA. Quí nóminat me? CH. Hem. NA. Quíd istuc turbaest, óbsecro, V 9
Mi uír? PH. Ehem, quid nunc óbstipuisti? NA. Quís hic homost?
Non míhi respondes? PH. Hícine ut tibi respóndeat,
Qui hercle úbi sit nescit? CH. Cáue isti quicquam créduas.
PH. Abi, tánge: si non tótus friget, me énica.
CH. Nil ést. NA. Quid ergo? quíd istic narrat? PH. Iám scies:
Auscúlta. CH. Pergin crédere? NA. Quid ego óbsecro
Huic crédam, qui nil díxit? PH. Delirát miser
Timóre. NA. Non pol témerest, quod tu tám times.
CH. Egon tímeo? PH. Recte sáne: quando níl times,
Et hoc níl est quod ego díco, tu narrá. DE. Scelus,
Tibi nárret? PH. Ohe tu, fáctumst abs te sédulo
Pro frátre NA. Mi uir, nón mihi dices? CH. Át.. NA. Quid 'at'?
CH. Non ópus est dicto. PH. Tíbi quidem: at scito huíc opust.
In Lémno CH. Hem, quid aïs? DE. Nón taces? PH. clam te CH. Eí mihi.
PH. uxórem duxit. NA. Mí homo, di meliús duint.
PH. Sic fáctumst. NA. Perii mísera. PH. Et inde fíliam
Suscépit iam unam, dúm tu dormis. CH. Quíd agimus?
NA. Pro di ínmortales, fácinus miserandum ét malum.
DE. Hoc áctumst. PH. An quicquam hódiest factum indígnius?
Qui mi, úbi ad uxores uéntumst, tum fiúnt senes.
NA. Démipho, te appéllo; nam cum hoc ípso distaedét loqui:

Haécine erant itiónes crebrae et mánsiones diútinae
Lémni? haecine erat éa quae nostros mínuit fructus uílitas?
DE Égo, Nausistrata, ésse in hac re cúlpam meritum nón nego:
Séd ea quin sit ígnoscenda. PH. Vérba fiunt mórtuo.
DE. Nám neque neglegéntia tua néque odio id fecít tuo.
Vínolentus fére abhinc annos quíndecim muliérculam
Eám compressit, únde haec natast: néque postilla umquam áttigit.
Éa mortem obiit, é medio abiit: quí fuit in re hac scrúpulus.
Quam óbrem te oro, ut ália facta túa sunt, aequo animo hóc feras.
NA. Quíd ego aequo animo? cúpio misera in hác re iam defúngier.
Séd qui id sperem? aetáte porro mínus peccaturúm putem?
Iám tum erat senéx, senectus sí uerecundós facit.
Án mea forma atque aétas nunc magis éxpetendast, Démipho?
Quíd mi hic adfers, quam óbrem expectem aut spérem porro nón fore?
PH. Éxequias Chreméti quibus est cómmodum ire, em témpus est.
Síc dabo: age nunc, Phórmionem quí uolet lacéssito:
Fáxo tali eúm mactatum atque híc est infortúnio.
Rédeat sane in grátiam: iam súpplici satis ést mihi.
Hábet haec eï quód, dum uiuat, úsque ad aurem oggánniat.

Na. Át meo merito crédo: quid ego núnc commemorem, Démipho,
Síngulatim, quális ego in hunc fúerim? De. Noui aeque ómnia
Técum. Na. Merito hoc meó uidetur fáctum? De. Minume géntium:
Vérum quando iam áccusando fíeri infectum nón potest,
Ígnosce: orat cónfitetur púrgat: quid uis ámplius?
Ph. Énim uero prius quam haéc dat ueniam, míhi prospiciam et Phaédriae.
Heús Nausistratá, prius quam huic respóndes temere, audí. Na. Quid est?
Ph. Égo minas trigínta ab illo pér fallaciam ábstuli:
Eás dedi tuo gnáto: is pro sua amíca lenoní dedit.
Ch. Hém, quid aïs? Na. Adeón indignum hoc tíbi uidetur, fílius
Hómo adulescens sí habet unam amícam, tu uxorés duas?
Níl pudere? quo óre illum obiurgábis? respondé mihi.
De. Fáciet ut uolés. Na. Immo ut meam iám scias senténtiam,
Néque ego ignosco néque promitto quícquam neque respóndeo
Príus quam gnatum uídero: eius iudício permitto ómnia.
Quód is iubebit fáciam. De. Mulier sápiens es, Nausístrata.
Na. Sátin tibist? Ch. Mihin? ímmo uero púlchre discedo ét probe
Ét praeter spem. Na. Tú tuom dic nómen quod sit. Ph. Phórmio:

Vóstrae familiae hércle amicus ét tuo summus Phaédriae.
NA. Phórmio, at ego ecástor posthac tíbi quod potero et quaé uoles
Fáciamque et dicám. PH. Benigne dícis. NA. Pol meritúmst tuom.
PH. Vín primum hodie fácere quod ego gaúdeam, Nausístrata,
Ét quod tuo uiro óculi doleant? NA. Cúpio. PH. Me ad cenám uoca.
NA. Pól uero uoco. DE. Eámus intro hinc. CH. Fíat: sed ubist Phaédria
Iúdex noster? PH. Iam híc faxo aderit. CANTOR. Vós ualete et plaúdite.

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

V. 1 ad 152 iambici senarii
- 153 et 154 trochaici octonarii
- 155 trochaicus septenarius
- 156 et 157 trochaici octonarii
- 158 et 159 trochaici septenarii
- 160 ad 162 iambici octonarii
- 163 iambicus quaternarius
- 164 ad 176 iambici octonarii
- 177 et 178 iambici septenarii
- 179 et 180 trochaici septenarii
- 181. 182. 184 iambici octonarii
- 183 iambicus quaternarius
- 185 et 186 trochaici septenarii
- 187 et 188 trochaici octonarii
- 189 et 190 trochaici septenarii
- 191 iambicus quaternarius
- 192. 193. 195 iambici octonarii
- 194 iambicus senarius
- 196 iambicus quaternarius
- 197 ad 215 trochaici septenarii
- 216 ad 230 iambici senarii
- 231 et 232 trochaici septenarii
- 233 ad 251 iambici octonarii
- 252 et 253 trochaici septenarii
- 254 ad 314 iambici senarii
- 315 ad 347 trochaici septenarii
- 348 ad 464 iambici senarii

V. 465 ad 468 trochaici octonarii
- 469 et 470 trochaici septenarii
- 471 ad 478 iambici octonarii
- 479 et 480 trochaici octonarii
- 481 ad 484 trochaici septenarii
- 485 clausula
- 486 iambicus octonarius
- 487 ad 489 trochaici septenarii
- 490 iambicus senarius
- 491 iambicus septenarius
- 492 iambicus octonarius
- 493 ad 501 trochaici septenarii
- 502 et 503 iambici octonarii
- 504 ad 566 trochaici septenarii
- 567 ad 712 iambici senarii
- 713 ad 727 iambici octonarii
- 728. 730. 731 trochaici octonarii
- 729 trochaicus dimeter catalecticus
- 732 trochaicus septenarius
- 733 et 734 iambici octonarii
- 735 ad 738 trochaici octonarii
- 739 ad 741 trochaici septenarii
- 742 ad 747 iambici octonarii
- 748 ad 794 iambici septenarii
- 795 ad 819 iambici octonarii
- 820 ad 827 iambici septenarii
- 829 ad 840 iambici octonarii
- 841 ad 883 trochaici septenarii
- 884 ad 1010 iambici senarii
- 1011 ad 1055 trochaici septenarii.

P. TERENTI

H E C Y R A.

GRAECA · MENANDRV · ACTA · LVDIS · MEGALENSIBVS
S·IVLIO· CAESARE· CN· CORNEL·DOLABELLA·AED·CVR
MODOS· FECIT· FLACCVS· CLAVDI· TIBIIS·PARIB· TOTA
ACTA· PRIMO· SINE· PROLOGO· CN· OCTAVIO· T·MANLIO
COS · RELATA ·EST · ITERVM · LVCIO · AEMILIO · PAVLO
LVDIS · FVNERALIBVS · NON · EST · PLACITA
TERTIO·RELATA·EST· Q·FVLVIO· L·MARCIO· AED·CVR
EGIT· LVCIVS· AMBIVIVS· TVRPIO· LVCIVS· SERGIVS
FACTA · EST · QVINTA

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA.

Vxórem ducit Pámphilus Philúmenam,
Cui quóndam ignorans uírgini uitium óbtulit,
Cuiúsque per uim quém detraxit ánulum
Dederát amicae Bácchidi meretrículae.
Dein ést profectus Imbrum: nuptam haud áttigit.
Hanc máter utero gráuidam, ne id sciát socrus,
Vt aégram ad sese tránsfert. reuenit Pámphilus:
Depréndit partum: célat: uxorém tamen
Recípere non uolt. páter incusat Bácchidis
Amórem. dum se púrgat Bacchis, ánulum
Matér uitiatae fórte agnoscit Mýrrina.
Vxórem recipit Pámphilus cum fílio.

PERSONAE.

PHILOTIS MERETRIX
SYRA ANVS
PARMENO SERVOS
LACHES SENEX
SOSTRATA MATRONA
PHIDIPPVS SENEX
PAMPHILVS ADVLESCENS
MYRRINA MATRONA
SOSIA SERVOS
BACCHIS MERETRIX.

PROLOGVS.

Hecyrae huíce nomen fábulaest: haec quóm datast
Noua, *eí* nouom interuénit uitium et cálamitas,
Vt néque spectari néque cognosci pótuerit:
Ita pópulus studio stúpidus in funámbulo
Animum óccuparat. núnc haec planest pró noua:
Et ís qui scripsit hánc ob eam rem nóluit
Iterúm referre, ut íterum posset uéndere,
Sed * * * * * * * *
Aliás cognostis éius: quaeso hanc nóscite.

L. AMBIVIVS PROLOGVS.

Orátor ad uos uénio ornatu prólogi:
Sinite éxorator sim, eódem ut iure utí senem
Liceát, quo iure sum úsus adulescéntior,
Nouás qui exactas féci ut inueteráscerent,
Ne cúm poëta scríptura euanésceret.
In eís, quas primum Caécili didicí nouas,
Partím sum earum exáctus, partim uíx steti.
Quia scíbam dubiam fórtunam esse scaénicam,
Spe incérta certum míhi laborem sústuli.
Easdem ágere coepi, ut áb eodem alias díscerem
Nouás, studiose, né illum ab studio abdúcerem.
Perféci ut spectaréntur: ubi sunt cógnitae,
Placitaé sunt. ita poëtam restitui ín locum
Prope iám remotum iniúria aduorsárium
Ab stúdio atque ab labóre atque arte música.
Quod sí scripturam spréuissem in praeséntia
Et in déterrendo uóluissem operam súmere,
Vt in ótio esset pótius quam in negótio:

Detérruissem fácile, ne alias scríberet.
Nunc quíd petam, mea caúsa aequo animo atténdite.
Hecyram ád uos refero, quám mihi per siléntium
Numquam ágere licitumst: íta eam oppressit cálamitas.
Eam cálamitatem uóstra intellegéntia
Sedábit, si erit adiútrix nostrae indústriae.
Quom prímum eam agere coépi, pugilum glória,
[Funámbuli eodem accéssit expectátio]
Comitúm conuentus, strépitus, clamor múlierum
Fecére ut ante témpus exirém foras.
Vetere ín noua coepi úti consuetúdine,
In éxperiundo ut éssem: refero dénuo.
Primo áctu placeo: quom ínterea rumór uenit
Datum íri gladiatóres, populus cónuolat,
Tumúltuantur clámant pugnant dé loco:
Ego intérea meum non pótui tutarí locum.
Nunc túrba non est: ótium et siléntium est:
Agéndi tempus míhi datumst: uobís datur
Potéstas condecorándi ludos scaénicos.
Nolíte sinere pér uos artem músicam
Recídere ad paucos: fácite ut uostra auctóritas
Meae auctóritati faútrix adiutríxque sit.
[Si númquam auare prétium statui artí meae
Et eum ésse quaestum in ánimum induxi máxumum,
Quam máxume seruíre uostris cómmodis:]
Sinite ínpetrare mé, qui in tutelám meam
Studiúm suom et se in uóstram commisít fidem,
Ne eum círcumuentum iníque iniqui irrídeant.
Mea caúsa causam accípite et date siléntium,
Vt lúbeat scribere áliis mihique ut díscere
Nouás expediat pósthac pretio emptás meo.

ACTVS I.

PHILOTIS. SYRA.

PH. Per pól quam paucos réperias meretrícibus I 1
Fidélis euenire amatorés, Syra.
Vel hic Pámphilus iurábat quotiens Bácchidi,
Quam sáncte, ut quiuis fácile posset crédere,
Numquam ílla uiua dúcturum uxorém domum!
Em dúxit. SY. Ergo própterea te sédulo
Et móneo et hortor, né quoiusquam místereat,
Quin spólies mutiles láceres, quemquem nácta sis.
PH. Vtín eximium néminem habeam? SY. Néminem:
Nam némo illorum quísquam, scito, ad té uenit,
Quin íta paret sese, ábs te ut blanditiís suis
Quam mínumo pretio suám uoluptatem éxpleat.
Hiscíne tu amabo nón contra insidiábere?
PH. Tamén pol eandem iniúriumst esse ómnibus.
SY. Iniúrium autemst úlcisci aduorsários?
Aut quá uia te cáptent eadem ipsós capi?
Eheú me miseram, quór non aut istaéc mihi
Aetás et formast aút tibi haec senténtia?

PARMENO. PHILOTIS. SYRA.

PA. Senéx si quaeret mé, modo isse dícito I 2
Ad pórtum percontátum aduentum Pámphili.
Audín quid dicam, Scírte? si quaerét me, uti
Tum dícas: si non quaéret, nullus díxeris,

Aliás ut uti póssim causa hac íntegra.
Sed uídeon ego Philótium? unde haec áduenit?
Philótis, salue múltum. Ph. O salue, Pármeno.
Sy. Salué mecastor, Pármeno. Pa. Et tu edepól, Syra.
Dic mi, úbi, Philotis, te óblectasti tám diu?
Ph. Minume équidem me oblectáui, quae cum mílite
Corínthum hinc sum profécta inhumaníssumo:
Biénnium ibi perpétuom misera illúm tuli.
Pa. Edepól te desidérium Athenarum árbitror,
Philótium, cepísse saepe et té tuom
Consílium contempsísse. Ph. Non dicí potest,
Quam cúpida eram huc redeúndi, abeundi a mílite
Vosque híc uidendi, antíqua ut consuetúdine
Agitárem inter uos líbere conuíuium:
Nam illi haúd licebat nísi praefinitó loqui
Quae illí placerent. Pa. Haúd opinor cómmode
Finém statuisse órationi mílitem.
Ph. Sed quíd hoc negotist, módo quod narrauít mihi
Hic íntus Bacchis? quód ego numquam crédidi
Fore, ut ílle hac uiua pósset animum indúcere
Vxórem habere. Pa. Habére autem? Ph. Eho tu, an nón habet?
Pa. Habét: sed firmae hae uéreor ut sint núptiae.
Ph. Ita dí deaeque fáxint, si in rem est Bácchidis.
Sed quí istuc credam ita ésse, dic mihi, Pármeno.
Pa. Non ést opus proláto: hoc percontárier
Desíste. Ph. Nempe ea caúsa, ut ne id fiát palam?
Ita mé di amabunt, haúd propterea té rogo,
Vt hoc próferam, sed ut tácita mecum gaúdeam.
Pa. Numquám tam dices cómmode, ut tergúm meum
Tuam ín fidem commíttam. Ph. Ah noli, Pármeno:
Quasi tú non multo mális narrare hóc mihi

Quam ego quaé percontor scíre. Pa. Vera haec praédicat,
Et illúd mihi uitiumst máxumum. si míhi fidem
Das té taciturам, dícam. Ph. Ad ingeniúm redis.
Fidém do: loquere. Pa. Auscúlta. Ph. Istic sum. Pa. Hanc Bácchidem
Amábat, ut quom máxume, tum Pámphilus,
Quom páter uxorem ut dúcat orare óccipit
Et haéc communia ómnium quae súnt patrum,
Sesé senem esse dícere, illum autem únicum:
Praesídium uelle sé senectutí suae.
Ille prímo se negáre: sed postquam ácrius
Pater ínstat, fecit ánimi ut incertús foret,
Pudórin anne amóri obsequeretúr magis.
Tundéndo atque odio dénique effecít senex:
Despóndit ei gnatam huíus uicini próxumi.
Vsque íllud uisumst Pámphilo ne utiquám graue,
Donéc iam in ipsis núptiis, postquám uidet
Parátas nec moram últam quin ducát dari,
Ibi démum ita aegre túlit, ut ipsam Bácchidem,
Si adésset, credo ibi éius commiserésceret.
Vbi quómque datum erat spátium solitúdinis,
Vt cónloqui mecum úna posset: 'Pármeno,
Perií, quid ego egi? in quód me conieci malum!
Non pótero hoc ferre, Pármeno: períí miser.'
Ph. At té di deaeque *fáx*int cum isto odió, Laches.
Pa. Vt ad paúca redeam, uxórem deducít domum.
Nocte ílla prima uírginem non áttigit:
Quae cónsecutast nóx eam, niló magis.
Ph Quid aïs? cum uirgine úna adulescens cúbuerit
Plus pótus, sese illa ábstinere ut pótuerit?
Non uéri simile dícis nec uerum árbitror.

PA. Credo íta uideri tíbi: nam nemo ad té uenit
Nisi cúpiens tui: ille inuítus illam dúxerat.
PH. Quid deínde fit? PA. Diébus sane paúculis
Post Pámphilus me sólum seducít foras
Narrátque, ut uirgo ab se íntegra etiam túm siet,
Seque ánte quam eam uxórem duxissét domum
Sperásse eas toleráre posse núptias.
'Sed quám decrerim mé non posse diútius
Habére, eam ludíbrio haberi, Pármeno,
Quin íntegram itidem réddam, ut accepi áb suis,
Neque honéstum mihi neque útile ipsi uírginist.'
PH. Pium ác pudicum ingénium narras Pámphili.
PA. 'Hoc égo proferre incómmodum mi esse árbitror:
Reddí patri autem, quoí tu nil dicás uiti,
Supérbumst: sed illam spéro, ubi hoc cognóuerit
Non pósse se mecum ésse, abituram dénique.'
PH. Quid? intérea ibatne ad Bácchidem? PA. Cotídie:
Sed út fit, postquam hunc álienum ab sesé uidet,
Malígna et multo mágis procax facta ílicost.
PH. Non édepol mirum. PA. Atque éa res multo máxume
Diiúnxit illum ab ílla, postquam et ípse se
Et íllam et hanc quae dómi erat cognouít satis.
[Ad exemplum ambarum mores earum existimans]
Haec, íta uti liberáli esse ingenió decet,
Pudéns modesta, incómmoda atque iniúrias
Viri ómnis ferre et tégere contumélias.
Hic ánimus partim uxóris misericórdia
Deuínctus, partim uíctus huius iniúriis
Paulátim elapsust Bácchidi atque huc tránstulit
Amórem, postquam pár ingenium náctus est.
Intérea in Imbro móritur cognatús senex
Horúnce. ea ad hos redíerat lege heréditas.

Eo amántem inuitum Pámphilum extrudít pater.
Relínquit cum matre híc uxorem: nám senex
Rus ábdidit se, huc ráro in urbem cómmeat.
Ph. Quid adhúc habent infírmitatis núptiae?
Pa. Nunc aúdies. primós dies complúsculos
Bene cónueniebat sáne inter eas. ínterim
Mirís modis odísse coepit Sóstratam:
Neque lítes ullae intér eas, postulátio
Numquám. Ph. Quid igitur? Pa. Síquando ad eam accésserat
Confábulatum, fúgere e conspectu ílico,
Vidére nolle: dénique ubi non quít pati,
Simulát se ad matrem arcéssi ad rem diuínam, abit.
Vbi illíc dies est complúris, arcessí iubet:
Dixére causam túm nescio quam. iterúm iubet:
Nemó remisit. póstquam arcessunt saépius,
Aegram ésse simulant múlierem. nostra ílico
It uísere ad eam: admísit nemo. hoc úbi senex
Rescíuit, heri ea caúsa rure huc áduenit,
Patrém continuo cónuenit Philúmenae.
Quid égerint intér se, non dum etiám scio:
Nisi sáne curaest, quórsum euenturum hóc siet.
Habés omnem rem: pérgam quo coepi hóc iter.
Ph. Et quídem ego: nam constítui cum quodam hóspite
Me esse íllum conuentúram. Pa. Di uortánt bene
Quod agás. Ph. Vale. Pa. Et tu béne uale, Philótium.

ACTVS II.

LACHES. SOSTRATA.

II 1 LA. Pro deum átque hominum fidém, quod hoc genus est, quae haéc est coniurátio!
Vtin ómnes mulierés eadem aeque stúdeant nolintque ómnia
Neque déclinatam quícquam ab aliarum íngenio ullam réperias!
Itaque ádeo uno animo omnés socrus *omnís suas* oderúnt nurus.
Viris ésse aduorsas aéque studiumst, símilis pertináciast.
In eódemque omnes míhi uidentur lúdo doctae ad málitiam:
Ei lúdo, si ullus ést, magistram hanc ésse satis certó scio.
So. Me míseram, quae nunc quam óbrem accuser néscio. LA. Hem,
Tu néscis? So. *Nescio*, íta me di ament, mí Laches,
Itaque úna inter nos ágere aetatem líceat. LA. Di mala próhibeant.
So. Meque ábs te inmerito esse áccusatam póst modo resciscés, scio.
LA. Te inmérito? an quicquam pro ístis factis dígnum te dicí potest?

Quae me ét te et familiám dedecoras, fílio luctúm paras.
Tum autem éx amicis ínimici ut sint nóbis adfinés facis,
Qui illúm decrerunt dígnum, suos quoi líberos commítterent.
Tu sóla exorere, quaé perturbes haéc tua inpudéntia.
So. Egon? La. Tu ínquam mulier, quaé me omnino lápidem, non hominém putas.
An, quía ruri esse crébro soleo, néscire arbitrámini
Quo quísque pacto hic uítam uostrorum éxigat?
Múlto melius híc quae fiunt quam ílli ubi sum adsidué scio:
Ídeo quia, uti dómi uos mi eritis, proínde ego ero famá foris.
Iám pridem equidem audíui cepisse ódium tui Philúmenam:
Mínumeque adeo mírum; et ni id fecísset, magis mirúm foret.
Séd non credidi ádeo, ut etiam tótam hanc odissét domum:
Quód si scissem, illa híc maneret pótius, tu hinc issés foras.
Át uide, quam inmerito aégritudo haec óritur mi abs te, Sóstrata:
Rús habitatum abií, concedens uóbis et rei séruiens,
Meó labori haud párcens praeter aéquom atque aetatém meam,
Súmptus uostros ótiumque ut nóstra res possét pati.
Nón te pro his curásse rebus, néquid aegre essét mihi!

So. Nón mea opera néque pol culpa euénit. La. Immo máxume:
Sóla hic fuisti: in te ómnis haeret cúlpa sola, Sóstrata.
Quae híc erant curáres, quom ego uos cúris solui céteris.
Cúm puella anúm suscepisse ínimicitias nón pudet?
Íllius dices cúlpa factum? So. Haud équidem dico, mí Laches.
La. Gaúdeo, ita me dí ament, gnati caúsa: nam de té quidem
Sátis scio peccándo fieri détrimenti níl potest.
So. Quí scis an ea caúsa, mi uir, me ódisse adsimuláuerit,
Ýt cum matre plús una esset? La. Quíd aïs? non signi hóc sat est,
Quód heri nemo uóluit uisentem ád eam te intro admíttere?
So. Énim lassam oppido aíbant tum esse: eo ád eam non admíssa sum.
La. Tuós esse ego illi móres morbum mágis quam ullam aliam rem árbitror,
Ét merito adeo: nám uostrarum núlla est, quin gnatúm uelit
Dúcere uxorem: ét quae uobis plácitast condició datur:
Ýbi duxere inpúlsu uostro, uóstro inpulsu easdem éxigunt.

Phidippvs. Laches. Sostrata.

II 2 Ph. Etsí scio ego, Philúmena, meum iús esse, ut te cógam

Quae ego ínperem facere: égo tamen patrio ánimo uictus fáciam,
Vt tíbi concedam, néque tuae lubídini aduorsábor.
LA. Atque éccum Phidippum óptume uideo: hínc iam scibo hoc quíd sit.
Phidíppe, etsi ego meis me ómnibus scio esse ád-prime obsequéntem,
Sed nón adeo ut mea ·fácilitas corrúmpat íllorum ánimos:
Quod tú si idem facerés, magis in rem ét uostram et nostram ésset.
Nunc uídeo in illarúm potestate ésse te. PH. Heia uéro.
LA. Adií te heri de fília: ut ueni, ítidem incertum amísti.
Haud íta decet, si pérpetuam hanc uis ésse adfinitá-tem,
Celáre te iras. síquid est peccátum a nobis, prófer:
Aut éa refellendo aút purgando uóbis corrigémus
Te iúdice ipso. sín east retinéndi causa apúd uos,
Quia aégrast: te mi iniúriam facere árbitror, Phi-díppe,
Si métuis satis ut meaé domi curétur diligénter.
At íta me di ament, haúd tibi hoc concédo, etsi illi páter es,
Vt tú illam saluam mágis uelis quam ego: id ádeo gnati caúsa,
Quem ego íntellexi illam haúd minus quam se ípsum magnificáre.
Neque ádeo clam me est, quam ésse eum grauitér laturum crédam,
Hoc sí rescierit: eó domum studeo haéc prius quam ille ut rédeat.

PH. Lachés, et diligéntiam uostram ét benignitátem
Noui ét quae dicis ómnia esse ut dícis animum indúco,
Et te hóc mihi cupio crédere: illam ad uós redire stúdeo,
Si fácere possim ulló modo. LA. Quae rés te id facere próhibet?
Eho, númquid nam accusát uirum? PH. Minumé: nam postquam atténdi
Magis ét ui coepi cógere ut redíret, sancte adiúrat
Non pósse apud uos Pámphilo se abséte perduráre
Aliúd fortasse alií uiti est: ego sum ánimo leni nátus:
Non póssum aduorsarí meis. LA. Hem, Sóstrata. So. Heu me míseram.
LA. Certúmnest istuc? PH. Núnc quidem ut uidétur: sed numquíd uis?
Nam est quód me transire ád forum iam opórtet. LA. Eo tecum úna.

II 3 So. Édepol ne nos súmus inique aeque ómnes inuisaé uiris
Própter paucas, quae ómnes faciunt dígnae ut uideamúr malo.
Nam íta me di ament, quód me accusat núnc uir, sum extra nóxiam.
Séd non facilest éxpurgatu: ita ánimum induxerúnt, socrus
Ómnis esse iníquas: haud pol mé quidem: nam numquám secus
Hábui illam ac si ex mé esset nata: néc qui hoc mi eueniát scio:
Nísi pol filiúm multimodis iam éxpeto ut redeát domum.

ACTVS III.

PAMPHILVS. PARMENO. MYRRINA.

PAM. Némini ego plura ésse acerba crédo ex amore homini úmquam oblata III 1
Quám mi. heu me infelícem, hancine ego uítam parsi pérdere!
Hácine causa ego erám tanto opere cúpidus redeundí domum! *h*ui,
Quánto fuerat praéstabilius úbiuis gentium ágere aetatem
Quam húc redire atque haéc ita esse míserum me rescíscere!
Nám nos omnes quíbus est alicunde áliquis obiectús labos,
Ómne quod est intérea tempus príus quam id rescitúmst lucrost.
PAR. Át sic citius quí te expedias hís aerumnis réperias.
Sí non rediissés, haec irae fáctae essent multo ámpliores:
Séd nunc aduentúm tuom ambas, Pámphile, scio réuerituras.
Rém cognosces: íram expedies: rúrsum in gratiám restitues.

Léuia sunt, quae tú pergrauia eſse ín animum induxtí tuom.
PAM. Quid cónsolare me? án quisquam usquam géntiumst aequé miser?
Prius quam hánc uxorem dúxi, habebam alibi ánimum amori déditum:
16 Tamén numquam ausus súm recusare eám quam mi obtrudít pater:
15 Iam in hác re, ut taceam, quoíuis facile scítust quam fuerím miser.
Vix me íllim abstraxi atque ínpeditum in ea éxpediui animúm meum,
Vixque húc contuleram: em nóua res ortast, pórro ab hac quae me ábstrahat.
Tum mátrem ex ea re me aút uxorem in cúlpa inuenturum árbitror:
Quod quom íta esse inueneró, quid restat nísi porro ut fiám miser?
Nam mátris ferre iniúrias me, Pármeno, pietás iubet:
Tum uxóri obnoxiús sum: ita olim suó me ingenio pértulit,
Tot meás iniuriás quae numquam in úllo patefecít loco.
Sed mágnum nescio quíd necessest éuenisse, Pármeno,
Vnde íra inter eas íntercessit, quaé tam permansít diu.
PAR. Aut hércle paruom, sí uis uero uéram rationem exequi.
Non máxumae, quae máxumae sunt ínterdum irae, iniúriae

Faciúnt: nam saepe est, quíbus in rebus álius ne iratús quidemst,
Quom de eádem causast íracundus fáctus inimicíssumus.
Pueri ínter sese quám pro leuibus nóxiis irás gerunt!
Quaprópter? quia enim qui eós gubernat ánimus infirmúm gerunt.
Itidem íllae mulierés sunt ferme ut púeri leui senténtia:
Fortásse unum aliquod uérbum inter eas íram hanc conciuísse, *ere.*
Pam. Abi, Pármeno, intro ac mé uenisse núntia. Par. Hem, quid hoc ést? Pam. Tace.
Trepidári sentio ét cursari rúrsum prorsum. Par. Age dum, ád foris
Accédo propius. hém, sensistin? Pam. Nóli fabulárier.
Pro Iúppiter, clamórem audiui. Par. Túte loqueris, mé uetas.
My. Tace óbsecro, mea guáta. Pam. Matris uóx uisast Philúmenae.
Nullús sum. Par. Qui dum? Pam. Périi. Par. Quam obrem? Pam. Néscio quod magnúm malum
Profécto, Parmenó, me celas. Par. Ýxorem Philúmenam
Pauitáre nescio quíd dixerunt: íd si forte est néscio.
Pam. Intérii: quor id míhi non dixti? Par. Quía non poteram una ómnia.
Pam. Quid mórbi est? Par. Nescío. Pam. Quid? nemon médicum adduxit? Par. Néscio.
Pam. Cesso hínc ire intro, ut hóc quam primum, quídquid est, certó sciam?

Quo nám modo, Philúmena mea, núnc te offendam adféctam?
Nam sí periclum ullum ín te inest, perísse me una haud dúbiumst.
Par. Non úsus factost míhi nunc hunc intró sequi:
Nam inuísos omnis nós esse illis séntio:
Heri némo uoluit Sóstratam intro admíttere.
Si fórte morbus ámplior factús siet,
Quod sáne nolim, máxume eri causá mei:
Seruom ílico intro *iuísse* dicent Sóstratae,
Aliquíd tulisse cómminiscentúr mali
Capiti átque aetati illórum, morbus qui aúctus sit.
Era in crímen ueniet, égo uero in magnúm malum.

Sostrata. Parmeno. Pamphilvs.

III 2 So. Nesció quid iam dudum aúdio hic tumúltuari mísera:
Male métuo ne Philúmenae magis mórbus adgrauéscat:
Quod te, Aésculapi, et té, Salus, nequíd sit huius óro.
Nunc ád eam uisam. Par. Heus, Sóstrata. So. Hem. Par. Iterum ístinc excludére.
So. Ehem Pármeno, tun híc eras? perií, quid faciam mísera?
Non uísam uxorem Pámphili, quom in próxumo hic sit aégra?
Par. Non uísas? ne mittás quidem uiséndi causa quémquam.
Nam quí amat quoi odio ípsus est, bis fácere stulte dúco:
Labórem inanem ipsús capit et illí molestiam ádfert.
Tum fílius tuos íntro iit uidére, ut uenit, quíd agat.

So. Quid aïs? an uenit Pámphilus? Par. Venít. So. Dis gratiam hábeo.
Hem, istóc uerbo animus míhi redit et cúra ex corde excéssit.
Par. Iam eá te causa máxume nunc húc intro ire nólo:
Nam sí remittent quídpiam Philúmenae dolóres,
Omném rem narrabít, scio, contínuo sola sóli,
Quae intér uos interuénerit, unde órtumst initium írae.
Atque éccum uideo ipsum égredi: quam tristist! So. O mi gnáte.
Pam. Mea máter, salue. So. Gaúdeo uenísse saluom. sáluan
Philúmenast? Pam. Meliúsculast. So. Vtinam ístuc ita di fáxint.
Quid tu ígitur lacrumas? aút quid es tam trístis? Pam. Recte, máter.
So. Quid fuít tumulti? díc mihi: an dolór repente inuásit?
Pam. Ita fáctumst. So. Quid morbi ést? Pam. Febris. So. Cotídiana? Pam. Ita áiunt.
I sódes intro, cónsequar iam té, mea mater. So. Fíat.
Pam. Tu púeris curre, Pármeno, obuiam átque eis onera adiúta.
Par. Quid? nón sciunt ipsí uiam, domúm qua ueniant? Pam. Céssas?
Néqueo mearum rérum initium ullum ínuenire idóneum, III 3
Vnde exordiár narrare, quaé nec opinanti áccidunt;
Pártim quae perspéxi his oculis, pártim quae accepi aúribus:
Quá me propter éxanimatum cítius eduxí foras.

Nám modo intro ut mé corripui tímidus, alio súspicans
Mórbo me uisúrum adfectam ac sénsi esse uxorem: eí mihi
Póstquam me aspexére ancillae aduénisse, omnes ílico
Laétae exclamant 'uénit', id quod mé repente aspéxerant.
Séd continuo uóltum earum sénsi inmutari ómnium,
Quía tam incommode íllis fors obtúlerat aduentúm meum.
Vna illarum intérea propere praécucurrit núntians
Mé uenisse: ego eíus uidendi cúpidus recta cónsequor.
Póstquam intro adueni, éxtemplo eius mórbum cognouí miser:
Nám neque ut celári posset témpus spatium ullúm dabat,
Néque uoce alia ac rés monebat ípsa poterat cónqueri.
Póstquam aspexi, 'o fácinus indignum' ínquam et corripui ílico
Me índe lacrumans, íncredibili re átque atroci pércitus.
Máter consequitúr: iam ut limen éxirem, ad genua áccidit
Lácrumans misera: míseritumst. profécto hoc sic est, út puto.
Ómnibus nobis út res dant sese, íta magni atque humilés sumus.
Hánc habere orátionem mécum principio ínstitit:
'Ó mi Pamphile, ábs te quam obrem haec ábierit causám uides:

Nám uitiumst oblátum uirgini ólim ab nescio quo ínprobo.
Núnc huc confugít, te atque alios pártum ut celarét suom.'
Séd quom orata eiús reminiscor, néqueo quin lacrumém miser.
'Quaéque fors fortúnast' inquit 'nóbis quae te hodie óbtulit,
Pér eam te obsecrámus ambae, sí ius, si fas ést, uti
Áduorsa eius pér te tecta tácitaque apud omnís sient.
Si úmquam erga te animo ésse amico sénsisti eam, mi Pámphile,
Síne labore hanc grátiam te ut síbi des pro illa núnc rogat.
Céterum de rédducenda id fácias, quod in rem sít tuam.
Párturire eám nec grauidam esse éx te, solus cónsciu's:
Nam áiunt tecum póst duobus cóncubuisse ménsibus.
Túm, postquam ad te uénit, mensis ágitur hic iam séptumus:
Quód te scire ipsa índicat res. núnc si potis est, Pámphile,
Máxume uoló doque operam, ut clam éueniat partús patrem
Átque adeo omnis. séd si id fieri nón potest quin séntiant,
Dícam abortum essé: scio nemini áliter suspectúm fore,
Quín, quod ueri símilest, ex te récte eum natúm putent.

Cóntinuo exponétur: hic tibi nîl est quicquam incómmodi,
Ét illi miserae indígne factam iniúriam contéxeris.'
Póllicitus sum, et séruare in eo cértumst quod dixi fidem.
Nám de redducénda, id uero ne útiquam honestum esse árbitror:
Néc faciam, etsi amór me grauiter cónsuetudoque eíus tenet.
Lácrumo, quae posthác futurast uíta quom in mentém uenit
Sólitudoque. ó fortuna, ut númquam perpetuo és data!
Séd iam prior amór me ad hanc rem exércitatum réddidit,
Quém ego tum consílio missum féci: idem hunc operám dabo.
Adest Pármeno cum púeris: hunc minumést opus
In hác re adesse: nam ólim soli crédidi,
Eá me abstinuisse ín principio, quóm datast:
Vereór, si clamorem éius hic crebro aúdiat,
Ne párturire intéllegat. aliquó mihist
Hinc áblegandus, dúm parit Philúmena.

PARMENO. SOSIA. PAMPHILVS.

III 4 PAR. Ain tú tibi hoc incómmodum euenísse iter?
SO. Non hércle uerbis, Pármeno, dicí potest
Tantúm, quam re ipsa náuigare incómmodumst.
PAR. Itanést? SO. O fortunáte, nescis quíd mali
Praetérieris, qui númquam es ingressús mare.
Nam aliás ut mittam míserias, unam hánc uide:
Diés triginta aut plús eo in naui fui,

Quom intérea semper mórtem expectabám miser:
Ita úsque aduorsa témpestate usí sumus.
PAR. Odiósum. SO. Haud clam me est: dénique hercle aufúgerim
Potiús quam redeam, si eó mihi redeundúm sciam.
PAR. Olím quidem te caúsae inpellebánt leues,
Quod núnc minitare fácere ut faceres, Sósia.
Sed Pámphilum ipsum uídeo stare ante óstium:
Ite íntro: ego hunc adíbo, siquid mé uelit.
Ere, étiam tu hic stas? PAM. Équidem te expectó. PAR. Quid est?
PAM. In árcem transcurso ópus est. PAR. Quoi hominí? PAM. Tibi.
PAR. In árcem? quid eo? PAM. Cállidemidem hóspitem
Mycónium, qui mecum úna uectust, cónueni.
PAR. Perií. uouisse hunc dícam, si saluós domum
Redísset umquam, ut me ámbulando rúmperet.
PAM. Quid céssas? PAR. Quid uis dícam? an conueniám modo?
PAM. Immó quod constitui hódie conuentúrum eum,
Non pósse, ne me frústra illi expectét. uola.
PAR. At nón noui hominis fáciem. PAM. At faciam ut nóueris:
Magnús, rubicundus, críspus, crassus, caésius,
Cadáuerosa fácie. PAR. Di illum pérduint.
Quid, sí non ueniet? máneamne usque ad uésperum?
PAM. Manéto: curre. PAR. Nón queo: ita deféssus sum.
PAM. Ille ábiit. quid agam infélix? prorsus néscio
Quo pácto hoc celem, quód me orauit Mýrrina,
Suae gnátae partum: nám me miseret múlieris.
Quod pótero faciam, támen ut pietatém colam:
Nam mé parenti pótius quam amori óbsequi

Opórtet. attat éccum Phidippum ét patrem
Video: hórsum pergunt. quíd dicam hisce, incértus sum.

LACHES. PHIDIPPVS. PAMPHILVS.

III 5 LA. Díxtin dudum illám dixisse, se éxpectare fílium?
PH. Fáctum. LA. Venisse áiunt: redeat. PA. Quám causam dicám patri,
Quam óbrem non reddúcam, nescio. LA. Quém ego hic audiuí loqui?
PA. Cértum offirmare ést uiam me quám decreui pérsequi.
LA. Ípsus est de quo hóc agebam técum. PA. Salue, mí pater.
LA. Gnáte mi, salué. PH. Bene factum te áduenisse, Pámphile:
Átque adeo, quod máxumumst, saluom átque ualidum. PA. Créditur.
LA. Áduenis modo? PA. Ádmodum. LA. Cedo, quíd reliquit Phánia
Cónsobrinus nóster? PA. Sane hercle hómo uoluptati óbsequens
Fúit, dum uixit: ét qui sic sunt, haúd multum heredém iuuant,
Síbi uero hanc laudém relinquont 'uíxit, dum uixít, bene.'
LA. Túm tu igitur nil áttulisti huc plús una *hac* senténtia?
PA. Quídquid est id, quód reliquit, prófuit. LA. Immo óbfuit:
Nám illum uiuom et sáluom uellem. PH. Inpúne optare istúc licet:

Ílle reuiuiscét iam numquam, et támen utrum malís scio.
LA. Héri Philumenam ád se arcessi hic iússit. dic iussísse te.
PH. Nóli fodere. iússi. LA. Sed eam iám remittet. PH. Scílicet.
PA. Ómnem rem scio út sit gesta: aduéniens audiuí modo.
LA. Át istos inuidós di perdant, qui haéc lubenter núntiant.
PA. Égo me scio cauísse, ne ulla mérito contumélia
Fíeri a uobis pósset: idque sí nunc memorare híc uelim,
Quám fideli animo ét benigno in íllam et clementí fui,
Vére possum: ní te ex ipsa haec mágis uelim rescíscere:
Námque eo pacto máxume apud te méo erit ingenió fides,
Quóm illa, quae nunc ín me iniquast, aéqua de me díxerit.
Néque mea culpa hóc discidium euénisse, id testór deos.
Séd quando sese ésse indignam députat, matrí meae
Quaé concedat *h*uíusque mores tóleret sua modéstia,
Néque alio pactó potest compóni inter eas grátia:
Ségreganda aut máter a me est, Phídippe, aut Philúmena.
Núnc me pietas mátris potius cómmodum suadét sequi.
LA. Pámphile, haud inuíto ad auris sérmo mi accessít tuos,
Quóm te postputásse omnis res praé parente intéllego:

Vérum uide ne inpúlsus ira práuc insistas, Pámphile.
Pa. Quíbus iris inpúlsus *tandem* núnc in illam iniquós siem?
Quae númquam quicquam ergá me commeritást, pater,
Quod nóllem, et saepe méritam quod uellém scio:
Amóque et laudo et uémenter desídero:
Nam fuísse erga me míro ingenio expértus sum,
Illíque exopto ut rélicuam uitam éxigat
Cum eó uíro, me quí sit fortunátior,
Quandóquidem illam a me dístrahit necéssitas.
Ph. Tibi id ín manust ne fíat. La. Si sanús sies,
Iube illám redire. Pa. Nón est consilióm, pater:
Matrís seruibo cómmodis. La. Quo abís? mane,
Mane, ínquam: quo abis? Ph. Quae haéc est pertinácia?
La. Dixín, Phidippe, hanc rem aégre laturum ésse eum?
Quam obrém te orabam, fíliam ut remítteres.
Ph. Non crédidi edepol ádeo inhumanúm fore:
Ita núnc is sibi me súpplicaturúm putat.
Si est út uelit reddúcere uxorém, licet:
Sin áliost animo, rénumeret dotem húc, eat
La. Ecce aútem tu quoque próterue iracúndus es.
Ph. Percóntumax redísti huc nobis, Pámphile.
La. Decédet iam ira haec, étsi merito irátus est.
Ph. Quia paúlum uobis áccessit pecúniae,
Subláti animi sunt. La. Étiam mecum lítigas?
Ph. Delíberet renúntietque hodié mihi,
Velítne an non: ut álii, si huic non ést, siet.
La. Phidíppe, ades, audi paúcis. abiit. quíd mea?
Postrémo inter se tránsigant ipsi, út lubet,
Quandó nec gnatus néque hic mi quicquam obtémperant,

Quae díco parui péndunt. porto hoc iúrgium
Ad uxórem, quoius haec fíunt consilio ómnia,
Atque ín eam hoc omne quód mihi aegrest éuomam.

Myrrina. Phidippvs.

My. Périi, quid agam? quó me uortam? quíd uiro meo réspondebo IV 1
Mísera? nam audiuísse uocem púeri uisust uágientis:
Íta corripuit dérepente tácitus sese ad fíliam.
Quód si rescierít peperisse eam, íd qua causa clám me habuisse
Dícam, non edepól scio.
Sed óstium concrépuit. credo ipsum ád me exire: núlla sum.
Ph. Ýxor ubi me ad fíliam ire sénsit, se duxít foras:
Atque éccam. quid aïs, Mýrrina? heus tibi díco. My. Mihine, mí uir?
Ph. Vír ego tuos sim? tú uirum me aut hóminem deputás adeo esse?
Nám si utrumuis hórum, mulier, úmquam tibi uisús forem,
Nón sic ludibrió tuis factis hábitus essem. My. Quíbus? Ph. At rogitas?
Péperit filia? hém, taces? ex quo? My. Istúc patrem rogáre est aequom?
Périi: ex quo censés nisi ex illo quoí datast nuptum óbsecro?
Ph. Crédo: neque adeo árbitrari pátris est aliter. séd demiror,
Quíd sit quam obrem tánto opere omnis nós celare uólueris

Pártum, praesertím quom et recte et témpori suo pépererit.
Ádeon peruicáci esse animo, ut púerum praeoptarés perire,
Éx quo firmiórem inter nos fóre amicitiam pósthac scires,
Pótius quam aduorsum ánimi tui lubídinem esset cum íllo nupta!
Égo etiam illorum ésse hanc culpam crédidi, quae te ést penes.
MY. Mísera sum. PH. Vtinam scíam ita esse istuc. séd nunc mi in mentém uenit
De hác re quod locúta es olim, quom íllum generum cépimus:
Nám negabas núptam posse fíliam tuam té pati
Cúm eo qui meretrícem amaret, quí pernoctarét foris.
MY. Quámuis causam hunc súspicari quam ípsam ueram máuolo.
PH Múlto prius sciuí quam tu illum amícam habere, Mýrrina:
Vérum id uitium númquam decreui ésse ego adulescéntiae:
Nám id innatumst. át pol iam aderit, sé quoque etiam quom óderit.
Sed ut ólim te ostendísti, eadem esse níl cessauisti úsque adhuc,
Vt fíliam ab eo abdúceres neu quód ego egissem essét ratum.
Id núnc res indicium haéc facit, quo pácto factum uólueris.
MY. Ádeon me esse péruicacem cénses, quoi matér siem,

V́t eo essem animo, si éx usu esset nóstro hoc matrimónium?
Ph. Tún prospicere aut iúdicare nóstram in rem quod sít potes?
Aúdisti ex aliquó fortasse, quí uidisse eum díceret
Éxeuntem aut íntro euntem ad amícam. quid tum póstea?
Sí modeste ac ráro hoc fecit, nónne dissimuláre nos
Mágis humanumst quám dare operam id scíre, qui nos óderit?
Nám si is posset áb ea sese dérepente auéllere,
Quácum tot consuésset annos, nón eum hominem dúcerem
Néc uirum satis fírmum gnatae. My. Mítte adulescentem óbsecro
Ét quae me peccásse aïs. abi, sólum solus cónueni,
Róga uelitne an nón uxorem: si ést ut dicat uélle se,
Rédde: sin est aútem ut nolit, récte ego consuluí meae.
Ph. Síquidem ille ipse nón uolt et tu sénsti esse in eo, Mýrrina,
Péccatum: aderam, quoíus consilio pár ea fuerat próspici.
Quam óbrem incendor íra, esse ausam fácere haec te iniussú meo:
Ínterdico ne éxtulisse extra aédis puerum usquám uelis.
Séd ego stultiór, meis dictis párere hanc qui póstulem.
Íbo intro atque edícam seruis, né quoquam ecferrí sinant.
My. Nullám pol credo múlierem me míseriorem uíuere:

Nam ut híc laturus hóc sit, si ipsam rem út siet resciuerit,
Non édepol clam me est, quom hóc quod leuiust tám animo irató tulit:
Nec quá uia senténtia eius póssit mutarí scio.
Hoc mi únum ex plurimís miseriis rélicuom fuerát malum,
Si púerum ut tollam cógit, quoius nos quí sit nescimús pater:
Nam quóm compressast gnáta, forma in ténebris nosci nón quitast:
Neque détractum eï est quícquam, qui post póssit nosci quí siet:
Ipse éripuit ui, in dígito quem habuit, uírgini abiens ánulum.
Simul uéreor Pamphilúm ne orata nóstra nequeat diútius
Celáre, quom sciét alienum púerum tollí pró suo.

ACTVS IIII.

SOSTRATA. PAMPHILVS.

So. Non clám me est, gnate mí, tibi esse súspectum, uxorém tuam IV 2
Proptér meos mores hínc abisse, etsi éa dissimulas sédulo:
Verum íta me di ament ítaque obtingant éx te quae exoptó mihi,
Vt númquam sciens commérui, merito ut cáperet odium illám mei:
Teque ánte quod me amáre rebar, eí rei firmastí fidem:
Nam mi íntus tuos patér narrauit módo, quo pacto me hábueris
Praepósitam amori tuó: nunc tibi me cértumst contra grátiam
Reférre, ut apud me praémium esse pósitum pietatí scias.
Mi Pámphile, hoc et uóbis et meae cómmodum famae árbitror:
Ego rús abituram hinc cúm tuo me [esse] cérto decreuí patre,
Ne méa praesentia óbstet neu causa úlla restet rélicua,

Quin túa Philumena ád te redeat. PA. Quaéso quid istuc cónsilist?
Illíus stultitia uícta ex urbe tú rus habitatúm migres?
Haud fácies, neque sinam út qui nobis, máter, male dictúm uelit,
Mea pértinacia ésse dicat fáctum, haud tua modéstia.
Tum tuás amicas te ét cognatas déserere et festós dies
Mea caúsa nolo. SO. Níl pol iam istaec míhi res uoluptatís ferunt:
Dum aetátis tempus túlit, perfuncta sátis sum: satias iám tenet
Studiórum istorum: haec míhi nunc curast máxuma, ut nequoí mea
Longínquitas aetátis obstet, mórtemue expectét meam.
Hic uídeo me esse inuísam inmerito: témpus est concédere.
Sic óptume, ut ego opínor, omnis caúsas praecidam ómnibus:
Et me hác suspitióne exoluam et íllis morem géssero.
Sine me óbsecro hoc ecfúgere, uolgus quód male audit múlierum.
PA. Quam fórtunatus céteris sum rébus, absque una háe foret,
Hanc mátrem habens talem, íllam autem uxorem! SO. Óbsecro, mi Pámphile,
Non túte incommodám rem, ut quaequest, ín animum inducés pati?
Si cétera ita sunt út uis itaque ut ésse ego illa exístumo,

Mi gnáte, da ueniam hánc mihi, reddúce illam. PA. *Ei* miseró mihi.
So. Et míhi quidem: nam haec rés non minus me mále habet quam te, gnáte mi.

LACHES. SOSTRATA. PAMPHILVS.

LA. Quem cum ístoc sermonem hábueris, procul hínc stans accepi, úxor. IV 3
Istúc est sapere, qui úbi quomque opus sit ánimum possis fléctere.
[Quod faciendum sit post fortasse, idem hoc nunc si feceris]
So. Fórs fuat pol. LA. Ábi rus ergo hinc: íbi ego te et tu mé feres.
So. Spéro ecastor. LA. Í ergo intro et compóne quae tecúm simul
Ferántur: dixi. So. Ita út iubes faciám. PA. Pater.
LA. Quíd uis, Pamphile? PA. Hínc abire mátrem? minume. LA. Quíd ita istuc uis?
PA. Quía de uxore incértus sum etiam quíd sim facturús. LA. Quid est?
Quíd uis facere nísi redducere? PA. Équidem cupio et uíx contineor:
Séd non minuam meúm consilium: ex úsu quod est, id pérsequar:
Crédo ea gratiá concordes mágis, si redducám, fore.
LA. Néscias: uerúm tua re fért nil, utrum illaec fécerint,
Quándo haec aberit. ódiosa haec est aétas adulescéntulis.
É medio aequom excédere est; postrémo nos iam fábula

Sumus, Pámphile, 'senex átque anus.'
Sed uídeo Phidippum égredi per témpus: accedámus.

PHIDIPPVS. LACHES. PAMPHILVS.

IV 4 PH. Tibí quoque edepol sum íratus, Philúmena,
Grauitér quidem. nam hercle ábs te factumst túrpiter:
Etsí tibi causa est de hác re: mater te ínpulit:
Huic uéro nulla est. LA. Ópportune té mihi,
Phidíppe, in ipso témpore ostendís. PH. Quid est?
PA. Quid réspondebo his? aút quo pacto hoc óperiam?
LA. Dic filiae rus cóncessuram hinc Sóstratam:
Ne réuereatur, mínus iam quo redeát domum. PH. Ah:
Nullám de his rebus cúlpam commeruít tua:
A Mýrrina haec sunt méa uxore exorta ómnia:
PA. Mutátio fit. PH. éa nos perturbát, Laches.
PA. Dum né redducam: túrbent porro quám uelint.
PH. Ego, Pámphile, esse intér nos, si fierí potest,
Adfínitatem hanc sáne perpetuám uolo:
Sin ést ut aliter túa siet senténtia,
Accípias puerum. PA. Sénsit peperisse: óccidi.
LA. Puerúm? quem puerum? PH. Nátus est nobís nepos:
Nam abdúcta a uobis praégnas fuerat fília,
Neque fuísse praegnatem úmquam ante hunc sciuí diem.
LA. Bene, íta me di ament, núntias: et gaúdeo
Natum íllum et tibi illam sáluam. sed quid múlieris
Vxórem habes aut quíbus moratam móribus!
Nosne hóc celatos tám diu! nequeó satis,
Quam hoc míhi uidetur fáctum praue, próloqui.
PH. Non tíbi illud factum mínus placet quam míhi, Laches.

PA. Etiám si dudum fúerat ambiguom hóc mihi,
Nunc nón est, quom eam séquitur alienús puer.
LA. Nullá tibi, Pamphile, hı́c iam consultátiost.
PA. Perii. LA. Húnc uidere saépe optabamús diem,
Quom ex te ésset aliquis, quí te appellarét patrem:
Euénit: habeo grátiam dis. PA. Núllus sum.
LA. Reddúc uxorem ac nóli aduorsarí mihi.
PA. Patér, si ex me illa líberos uellét sibi
Aut sé esse mecum núptam, satis certó scio,
Non clám me haberet quód celasse intéllego.
Nunc quom éius alienum á me esse animum séntiam
(Nec cónuenturum intér nos posthac árbitror),
Quam obrém redducam? LA. Máter quod suasít sua,
Aduléscens mulier fécit. mirandúmne id est?
Censén te posse réperire ullam múlierem,
Quae cáreat culpa? an quí non delincúnt uiri?
PH. Vosmét uidete iám, Laches et tu Pámphile,
Remíssan opus sit uóbis redductán domum:
Neutra ín re uobis dífficultas á me erit.
Vxór quid faciat, ín manu non ést mea.
Sed quíd faciemus púero? LA. Ridiculé rogas:
Quidquíd futurumst, huíc suom reddas scílicet,
Vt alámus nostrum. PA. Quem ípse neglexít pater,
Ego alám? LA. Quid dixti? eho an nón alemus, Pámphile?
Prodémus quaeso pótius? quae haec améntiast?
Enim uéro prorsus iám tacere nón queo.
Nam cógis ea quae nólo ut praesente hóc loquar.
Ignárum censes tuárum lacrumarum ésse me?
Aut quíd sit id quod sóllicitere ad húnc modum?
Primum hánc ubi dixti caúsam, te proptér tuam
Matrém non posse habére hanc uxorém domi:

Pollícitast ea se cóncessuram ex aédibus.
Nunc póstquam ademptam hanc quóque tibi causám uides,
Puér quia clam te est nátus, nactus álteram es.
Errás, tui animi sí me esse ignarúm putas.
Aliquándo tandem huc ánimum ut adiungás tuom,
Quam lóngum spatium amándi amicam tíbi dedi!
Sumptús quos fecisti ín eam quam animo aequó tuli!
Egi átque oraui técum uxorem ut dúceres,
Tempús dixi esse: inpúlsu duxistí meo.
[Quae tum obsecutus mihi fecisti ut decuerat]
Nunc ánimum rursum ad méretricem induxtí tuom:
[Cui tu obsecutus facis huic adeo iniuriam]
Nam in eándem uitam té reuolutum dénuo
Video ésse. Pa. Mene? La. Te ípsum: et facis iniúriam.
Confíngis falsas caúsas ad discórdiam,
Vt cum ílla uiuas, téstem hanc quom abs te amóueris:
Sensítque adeo uxor. nam eí causa alia quaé fuit,
Quam obrem ábs te abiret? Ph. Pláne hic diuinát: nam id est.
Pa. Dabo iús iurandum níl esse istorúm tibi. La. Ah,
Reddúc uxorem, aut quam óbrem non opus sít cedo.
Pa. Non ést nunc tempus. La. Púerum accipias: nam ís quidem
In cúlpa non est: póst de matre uídero.
Pa. Omníbus modis misér sum nec quid agám scio:
Tot mé nunc rebus míserum concludít pater.
Abíbo hinc, praesens quándo promoueó parum.
Nam púerum iniussu crédo non tollént meo,
Praesértim in ea re quóm sit mi adiutríx socrus.

La. Fugis? hém, nec quicquam cérti respondés mihi?
Num tíbi uidetur ésse apud sesé? sine:
Puerúm, Phidippe, míhi cedo: ego alam. Ph. Máxume.
Non mírum fecit mea úxor, si hoc aegré tulit:
Amárae mulierés sunt, non facile haéc ferunt.
Proptérea haec irast: nam ípsa narrauít mihi:
Id ego hóc praesente tíbi nolueram dícere:
Neque illí credebam prímo: nunc uerúm palamst.
Nam omníno abhorrere ánimum huic uideo a núptiis.
La. Quid érgo agam, Phidíppe? quid das cónsili?
Ph. Quid agás? meretricem hanc prímum adeundam cénseo.
Orémus: accusémus: grauius dénique
Minitémur, si cum illo hábuerit rem póstea.
La. Faciam út mones. eho púere, curre ad Bácchidem hanc
Vicínam nostram: huc éuoca uerbís meis.
At te óro porro in hác re adiutor sís mihi. Ph. Ah,
Iam dúdum dixi idémque nunc dicó, Laches:
Manére adfinitátem hanc inter nós uolo,
Si ulló modo est ut póssit: quod speró fore.
Sed uín adesse me úna, dum istam cónuenis?
La. Immo ábi uero, aliquam púero nutricém para.

Bacchis (cvm dvabvs ancillis). Laches.

Ba. Non hóc de nilost, quód Laches me núnc conuentam esse éxpetit: V 1
Nec pól me multum fállit, quin quod súspicor sit quód uelit.
La. Vidéndumst ne minus própter iram hínc ínpetrem quam póssiem,

Aut néquid faciam plús, quod post me mínus fecisse sátius sit.
Adgrédiar. Bacchis, sálue.
BA. Salué, Laches. LA. Credo édepol te non níl mirari, Bácchis,
Quid sít quapropter te húc foras puerum éuocare iússi.
BA. Ego pól quoque etiam tímida sum, quom uénit in mentem quaé sim,
Ne nómen mi obstet quaéstuis: nam móres facile tútor.
LA. Si uéra dicis, níl tibi est a mé pericli, múlier:
Nam iam aétate ea sum, ut nón siet peccáto mi ignosci aéquom:
Quo mágis omnis res caútius ne témere faciam adcúro.
Nam sí facis factúraue es, bonás quod par est fácere:
Inscítum offerre iniúriam tibi ínmerenti iníquomst.
BA. Est mágnam ecastor grátiam de istác re quod tibi hábeam:
Nam quí post factam iniúriam se expúrget, parum mi prósit.
Sed quíd istuc est? LA. Meúm receptas fílium ad te Pámphilum. BA. Ah.
LA. Sine dícam: uxorem hanc príus quam duxit, uóstrum amorem pértuli.
Mané: non dum etiam díxi id quod uolui. híc nunc habet uxórem:
Quaére alium tibi fírmiorem, dúm tibi tempus cónsulendi est:
Nám neque ille hoc animo érit aetatem, néque pol tu eadem ísta aetate.

Ba. Quís id aït? La. Socrus. Ba. Méne? La. Te ipsam: et fíliam abduxít suam,
Púerumque ob eam rém clam uoluit, nátus qui est, extínguere.
Ba. Si áliud scirem, quí firmare méam apud uos possém fidem,
Sánctius quam iús iurandum, id póllicerer tíbi, Laches,
Ségregatum habuísse, uxorem ut dúxit, a me Pámphilum.
La. Lépida es. sed scin, quíd uolo potius sódes facias? Ba. Quíd? cedo.
La. Eás ad mulierés huc intro atque ístuc ius iurándum idem
Pólliceare illís. exple animum eis téque hoc crimine éxpedi.
Ba. Fáciam. quod pol, si ésset alia ex hóc quaestu, haud facerét, scio,
Vt de tali caúsa nuptae múlieri se osténderet.
Séd nolo esse fálsa fama gnátum suspectúm tuom,
Néc leuiorem uóbis, quibus est mínume aequom, eum uidérier
Ínmerito: nam méritus de me est, quód queam illi ut cómmodem.
La. Fácilem beniuolúmque lingua túa iam tibi me réddidit:
Nám non sunt solae árbitratae haec: égo quoque etiam crédidi.
Núnc quam ego te esse praéter nostram opínionem cómperi,
Fác eadem ut sis pórro: nostra utére amicitia, út uoles:

Áliter si faciás — me reprimam, ne aégre quicquam ex me aúdias.
Vérum hoc te moneo únum, amicus quális sim aut quid póssiem
Pótius quam inimicús, periclum fácias.

Phidippvs (cvm nvtrice). Laches. Bacchis (cvm ancillis).

V 2 Ph. Nil apud mé tibi
Défieri patiár, quin quod opus sít benigne praébeatur.
Séd quom tu eris sátura atque ebria, út puer satúr sit facito.
La. Nostér socer, uideó, uenit: pueró nutricem addúcit.
Phidíppe, Bacchis déierat persáncte. Ph. Haecine east? La. Haéc est.
Ph. Nec pól istae metuont deós, neque has respícere deos opínor.
Ba. Ancíllas dedo: quólubet cruciátu per me exquíre.
Haec rés hic agitur: Pámphilo me fácere ut redeat úxor
Opórtet: quod si *effécero*, non paénitet me fámae,
Solám fecisse id quód aliae meretríces facere fúgitant.
La. Phidíppe, nostras múlieres suspéctas fuisse fálso
Nobís in re ipsa inuénimus: porro hánc nunc experiámur.
Nam sí compererit crímini tua se úxor credidísse,
Missam íram faciet: sín, ut est, ob eám rem iratus gnátus*t*,
Quod péperit uxor clam, íd leuest: cito áb eo haec ira abscédet.

Proféсto in hac re níl malist, quod sít discidio dígnum.
PH. Velím quidem hercle. LA. Exquíre: adest: quod sátis sit, faciet ípsa.
PH. Quid mi ístaec narras? án quia non túte dudum audísti,
De hac re ánimus meus ut sít, Laches? illís modo explete ánimum.
LA. Quaeso édepol, Bacchis, quód mihi es pollícita tute ut sérues.
BA. Ob eám rem uin ergo íntro eam? LA. I, exple ánimum eis, coge ut crédant.
BA. Eo, etsí scio pol eís fore meum cónspectum inuisum hódie:
Nam núpta meretrici hóstis est, a uíro ubi segregátast.
LA. At haéc amicae erúnt, ubi quam obrem aduéneris rescíscent:
[PH. At easdem amicas fore tibi promitto, rem ubi cognorint:]
Nám illás errore et té simul suspítione exólues.
BA. Perií, pudet Philúmenae: me séquimini intro huc ámbae.
LA. Quid est quód mihi malim quám quod huic intéllego eueníre,
Vt grátiam ineat síne suo dispéndio et mihi prósit?
Nam si ést ut haec nunc Pámphilum uere áb se segregárit,
[Scit sibi nobilitatem ex eo et rem natam et gloriam esse?
Referét gratum eī unáque nos sibi ópera amicos iúnget.

ACTVS V.

PARMENO. BACCHIS.

V 3 PA. Édepol ne meam érus esse operam députat parui preti,
Qui ób rem nullam mísit, frustra ubi tótum desedí diem,
Mýconium hospitém dum expecto in árce Callidémidem.
Ítaque ineptus hódie dum illi sédeo, ut quisque uénerat,
Áccedebam: 'aduléscens, dice dúm quaeso, es tu Mýconius?'
"Nón sum." 'at Callidémides?' "non." 'hóspitem ecquem Pámphilum
Híc habes?' omnés negabant: néque eum quemquam esse árbitror.
Dénique hercle iám pudebat: ábii. sed quid Bácchidem
Áb nostro adfine éxeuntem uídeo? quid huic hic est reï?
BA. Pármeno, opportúne te offers: própere curre ad Pámphilum.
PA. Quíd eo? BA. Dic me oráre ut ueniat. PA. Ád te? BA. Immo ad Philúmenam.
PA. Quíd reï est? BA. Tua quód nil re fert, pércontari désinas.

PA. Nîl aliud dicam? BA. Étiam: cognosse ánulum illum Mýrrinam
Gnátae suae fuísse, quem ipsus ólim dederat míhi. PA. Scio.
Tántumne est? BA. Tantum: áderit continuo, hóc ubi ex te audíerit.
Séd cessas? PA. Minume équidem: nam hodie míhi potestas haúd datast:
Íta cursando atque ámbulando tótum hunc contriuí diem.
BA. Quantam óbtuli aduentú meo laetítiam Pamphilo hódie!
Quot cómmodas res áttuli! quot aútem ademi cúras!
Gnatum eí restituo, paéne qui harum ipsíusque opera périit:
Vxórem, quam numquámst ratus posthác se habiturum, réddo:
Qua ré suspectus suó patri et Phidíppo fuit, exólui:
Hic ádeo his rebus ánulus fuit ínitium inueniúndis.
Nam mémini abhinc mensís decem fere ád me nocte príma
Confúgere anhelantém domum sine cómite, uini plénum,
Cum hoc ánulo: extimui ílico: 'mi Pámphile,' inquam 'amábo,
Quid éxanimatu's óbsecro? aut unde ánulum istum náctu's?
Dic mi.' ílle alias res ágere se simuláre. postquam [id] uídeo,
Nescío quid suspicárier, magis coépi instare ut dícat.
Homo sé fatetur ui ín uia nesció quam compressísse
Dicítque sese illí ánulum, dum lúctat, detraxísse.

Eum haéc cognouit Mýrrina in dígito modo me habénte:
Rogat únde sit: narro ómnia haec: indést cognitio fácta,
Philúmenam compréssam esse ab eò et fílium inde hunc nátum.
Haec tót propter me gaúdia illi cóntigisse laétor:
Etsi hóc meretrices áliae nolunt: néque enim est in rem nóstram,
Vt quísquam amator núptiis laetétur. uerum ecástor
Numquam ánimum quaesti grátia ad malás adducam pártis.
Ego dum íllo licitumst úsa sum benígno et lepido et cómi.
Incómmode mihi núptiis euénit: factum fáteor:
At pól me fecisse árbitror, ne id mérito mi eueníret.
Multa éx quo fuerint cómmoda, [eius] incómmoda aequomst férre.

Pamphilvs. Parmeno. Bacchis.

V 4 PAM. Víde, mi Parmeno, étiam sodes, út mi haec certa et clára attuleris,
Né me in breue conícias tempus gaúdio hoc falsó frui.
PAR. Vísumst. PAM. Certen? PAR. Cérte. PAM. Deus sum, si hóc itast. PAR. Verum réperies.
PAM. Máne dum sodes: tímeo ne aliud crédam atque aliud núnties.
PAR. Máneo. PAM. Sic te opínor dixisse, ínuenisse Mýrrinam
Bácchidem anulúm suom habere. PAR. Fáctum. PAM. Eum quem olim ei dedi

Éaque hoc te mihi núntiare iússit: itane est fáctum? PAR. Ita inquam.
PAM. Quís me est fortunátior uenustátisque adeo plénior?
Égone te pro hoc núntio quid dónem? quid? quid? néscio.
PAR. Át ego scio. PAM. Quid? PAR. Níl enim:
Nám neque in nuntió neque in me ipso tíbi boni quid sít scio.
PAM. Égon qui ab orco mórtuom me réducem in lucem féceris
Sinám sine munere á me abire? ah nímium me ingratúm putas.
Sed Bácchidem eccam uídeo stare ante óstium:
Me expéctat credo: adíbo. BA. Salue, Pámphile.
PAM. O Bácchis, o mea Bácchis, seruatríx mea.
BA. Bene fáctum et uolup est. PAM. Fáctis ut credám facis:
Antíquamque adeo tuám uenustatem óbtines,
Vtí uoluptati óbitus, sermo túos, quo quomque aduéneris,
Sempér sit. BA. Ac tu ecástor morem antíquom atque ingenium óbtines,
Vt únus omnium hómo te uiuat númquam quisquam blándior.
PAM. Hahahaé, tun mi istuc? BA. Récte amasti, Pámphile, uxorém tuam:
Nam númquam ante hunc diém meis oculis eám, quod nossem, uíderam:
Perlíberalis uísast. PAM. Dic uerum. BA. Íta me di ament, Pamphile.
PAM. Dic mi, hárum rerum númquid dixti meó patri? BA. Nil. PAM. Néque opus est

Adeó muttito. plácet non fieri hoc ítidem ut in comoédiis,
Omnia ómnes ubi rescíscunt. hic quos fúerat par rescíscere
Sciúnt: quos non autem aéquomst scire, néque resciscent néque scient.
Ba. Ímmo etiam qui hoc óccultari fácilius credás dabo.
Mýrrina ita Phidíppo dixit, iúr*i* iurandó meo
Sé fidem habuisse ét propterea té sibi purgatum. Pam. Óptumest:
Spéroque hanc rem esse éuenturam nóbis ex senténtia.
Par. Ére, licetne scíre ex te hodie, quíd sit quod fecí boni?
Aút quid istuc est quód uos agitis? Pam. Nón licet. Par. Tamen súspicor.
Ego húnc ab orco mórtuom? quo pácto? Pam. Nescis, Pármeno,
Quantum hódie profuerís mihi et ex quánta aerumna extráxeris.
Par. Immó scio, neque hóc inprudens féci. Pam. Ego istuc sátis scio.
Ba. An témere quicquam Pármeno praetéreat quod facto úsus sit?
Pam. Séquere me intro, Pármeno. Par. Sequor: équidem plus hodié boni
Féci inprudens quám sciens ante húnc diem umquam. Cantor. Plaúdite.

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

V. 1 ad 197 iambici senarii
- 198 ad 204 iambici octouarii
- 205 et 206 iambici senarii
- 207 ad 215 iambici octonarii
- 216 iambicus senarius
- 217 ad 242 trochaici septenarii
- 243 ad 273 iambici septenarii
- 274 ad 280 trochaici septenarii
- 281 trochaicus octonarius
- 282 et 283 trochaici septenarii
- 284 trochaicus octonarius
- 285 ad 288 trochaici septenarii
- 289 ad 291 trochaici octonarii
- 292 trochaicus septenarius
- 293 ad 324 iambici octonarii
- 325 et 326 iambici septenarii
- 327 ad 335 iambici senarii
- 336 ad 360 iambici septenarii
- 361 ad 408 trochaici septenarii
- 409 ad 450 iambici senarii
- 451 ad 485 trochaici septenarii
- 486 ad 515 iambici senarii
- 516 517 519 trochaici octonarii
- 518 trochaicus septenarius
- 520 trochaicus dimeter catalecticus
- 521 iambicus octonarius
- 522 trochaicus septenarius
- 523 iambicus septenarius
- 524 526 527 trochaici octonarii
- 525 et 528 trochaici septenarii
- 529 532 ad 534 trochaici octonarii
- 530 et 531 535 ad 543 trochaici septenarii
- 544 ad 546 iambici octonarii

V. 547 ad 565 trochaici septenarii
- 566 ad 606 iambici octonarii
- 607 iambicus septenarius
- 608 iambicus octonarius
- 610 et 611 trochaici septenarii
- 612 iambicus senarius
- 613 et 615 trochaici octonarii
- 614 616 ad 620 trochaici septenarii
- 621 iambicus quaternarius
- 622 iambicus septenarius
- 623 ad 726 iambici senarii
- 727 ad 730 iambici octonarii
- 731 iambicus dimeter catalecticus
- 732 ad 742 iambici septenarii
- 743 et 744 iambici octonarii
- 745 iambicus septenarius
- 746 et 747 trochaici octonarii
- 748 ad 767 trochaici septenarii
- 768 et 769 trochaici octonarii
- 770 ad 798 iambici septenarii
- 799 ad 815 trochaici septenarii
- 816 ad 840 iambici septenarii
- 841 trochaicus octonarius
- 842 ad 846 trochaici septenarii
- 847 trochaicus octonarius
- 848 et 849 trochaici septenarii
- 850 trochaicus dimeter catalecticus
- 851 et 852 trochaici septenarii
- 853 iambicus octonarius
- 854 ad 858 iambici senarii
- 859 ad 868 iambici octonarii
- 869 ad 874 trochaici septenarii
- 875 ad 878 iambici octonarii
- 879 et 880 trochaici septenarii.

P. TERENTI

A D E L P H I.

GRAECA · MENANDRV · ACTA · LVDIS · FVNERALIBVS
LVCIO · AEMILIO · PAVLO · QVOS · FECERE
Q . FABIVS · MAXVMVS · P · CORNELIVS · AFRICANVS
EGERE · L · ATILIVS · PRAEN · L · AMBIVIVS · TVRPIO
MODOS · FECIT · FLACCVS · CLAVDI · TIB · SERRANIS · TOTA
FACTA · SEXTA · M · CORNELIO · CETHEGO · L · GALLO · COS

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA.

Duós cum haberet Démea adulescéntulos,
Dat Mícioni frátri adoptandum Aéschinum,
Sed Ctésiphonem rétinet. hunc citharístriae
Lepóre captum súb duro ac tristí patre
Fratér celabat Aéschinus: famám reï
Ex frátre in sese tránsferebat: dénique
Fidícinam lenoni éripit. uitiáuerat
Idem Aéschinus ciuem Átticam paupérculam
Fidémque dederat hánc sibi uxorém fore.
Deméa iurgare, gráuiter ferre: móx tamen,
Vt uéritas patefácta est, ducit Aéschinus
Vitiátam, potitur Ctésipho citharístriam.

PERSONAE.

MICIO SENEX
DEMEA SENEX
SANNIO LENO
AESCHINVS ADVLESCENS
SYRVS SERVOS
CTESIPHO ADVLESCENS
SOSTRATA MATRONA
CANTHARA NVTRIX
GETA SERVOS
HEGIO SENEX
PAMPHILA VIRGO
DROMO SERVOS.

PROLOGVS.

Postquám poëta sénsit scripturám suam
Ab iníquis obseruári et aduorsários
Rapere ín peiorem pártem quam acturí sumus:
Indício de *sese* ípse erit, uos iúdices,
Laudín an uitio dúci id factum opórteat.
Synápothnescontes Díphili comoédiast:
Eam Cómmorientis Plaútus fecit fábulam.
In Graéca adulescens ést, qui lenoni éripit
Meretrícem in prima fábula: eum Plautús locum
Relíquit integrum. eum híc locum sumpsít sibi
In Adélphos, uerbum dé uerbo expressum éxtulit.
Eam nós acturi súmus nouam: pernóscite
Furtúmne factum exístumetis án locum
Reprénsum, qui praetéritus neglegéntiast.
Nam quód isti dicunt máliuoli, homines nóbilis
Eum ádiutare adsídueque una scríbere:
Quod illí maledictum uémens esse exístumant,
Eam laúdem hic ducit máxumam, quom illís placet,
Qui uóbis uniuórsis et populó placent,
Quorum ópera in bello, in ótio, in negótio
Suo quísque tempore úsust sine supérbia.
Dehinc ne éxpectetis árgumentum fábulae:
Senés qui primi uénient, ei partem áperient,
In agéndo partem osténdent. facite aequánimitas
*   *   *   *   *   *   *   *
Poëtae ad scribendum aúgeat indústriam.

ACTVS I.

Micio.

I 1 Storáx. non rediit hác nocte a cena Aéschinus
Neque séruolorum quísquam, qui aduorsum ferant.
Profécto hoc uere dícunt: si absis úspiam,
[Aut ibi si cesses] éuenire ea sátius est
Quae in te úxor dicit [et quae in animo cogitat]
Iráta quam illa quaé parentes própitii.
Vxór, si cesses, aút te amare cógitat
Aut téte amari aut pótare atque animo óbsequi.
[Et tíbi bene esse, sóli sibi quom sít male.]
Ego quía non rediit fílius quae cógito!
Quibus núnc sollicitor rébus! ne aut ille álserit
Aut céciderit *aliqua átque* aliquid praefrégerit.
Vah, quémquamne hominem in ánimum instituere aút *sibi*
Paráre quod sit cárius quam ipse ést sibi!
Atque éx me hic natus nón est, sed fratre éx meo.
Dissímili is studiost iam índe ab adulescéntia.
Ego hánc clementem uítam urbanam atque ótium
Secútus sum et, quod fórtunatum istí putant,
Vxórem numquam habui. ílle contra haec ómnia
Ruri ágere uitam: sémper parce ac dúriter
Se habére: uxorem dúxit: nati fílii
Duo: índe ego hunc maiórem adoptauí mihi:

Edúxi a paruolo, hábui, amaui pró meo;
In eó me oblecto: sólum id est carúm mihi.
Ille út item contra me hábeat facio sédulo:
Do, praétermitto: nón necesse habeo ómnia
Pro meó iure agere: póstremo, alii clánculum
Patrés quae faciunt, quaé fert adulescéntia,
Ea né me celet cónsuefeci fílium.
Nam quí mentiri aut fállere insuerít patrem,
Fraudáre tanto mágis audebit céteros.
Pudóre et liberálitate líberos
Retinére satius ésse credo quám metu.
Haec frátri mecum nón conueniunt néque placent.
Venit ád me saepe clámans 'quid agis, Mício?
Quor pérdis adulescéntem nobis? quór amat?
Quor pótat? quor tu his rébus sumptum súggeris?
Vestítu nimio indúlges: nimium inéptus es.'
Nimium ípsest durus praéter aequomque ét bonum:
Et érrat longe meá quidem senténtia,
Qui inpérium credat gráuius esse aut stábilius,
Vi quód fit, quam illud quód amicítia adiúngitur.
Mea síc est ratio et síc animum inducó meum:
Maló coactus quí suom officiúm facit,
Dum id réscitum iri crédit, tantispér pauet:
Si spérat fore clam, rúrsum ad ingeniúm redit.
Ille quém beneficio adiúngas ex animó facit,
Studet pár referre, praésens absensque ídem erit.
Hoc pátriumst, potius cónsuefacere fílium
Sua spónte recte fácere quam alienó metu:
Hoc páter ac dominus ínterest: hoc quí nequit,
Fateátur nescire ínperare líberis.
Sed éstne hic ipsus, dé quo agebam? et cérte is est.
Nesció quid tristem uídeo: credo iam, út solet,

Iurgábit. saluom te áduenire, Démea,
Gaudémus.

DEMEA. MICIO.

I 2 De. Ehem opportúne: te ipsum quaérito.
Mi. Quid trístis es? De. Rogás me? ubi nobis Aéschinust?
Scin iám quid tristis égo sim? Mi. Dixin hóc fore?
Quid fécit? De. Quid ille fécerit? quem néque pudet
Quicquám, nec metuit quémquam, neque legém putat
Tenére se ullam. nam ílla quae antehac fácta sunt
Omítto: modo quid désignauit? Mi. Quíd nam id est?
De. Forís ecfregit átque in aedis ínruit
Aliénas: ipsum dóminum atque omnem fámiliam
Mulcáuit usque ad mórtem: eripuit múlierem
Quam amábat. clamant ómnes indigníssume
Factum ésse: hoc adueniénti quot mihi, Mício,
Dixére! in orest ómni populo. dénique,
Si cónferendum exémplumst, non fratrém uidet
Reï dare operam rúri parcum ac sóbrium?
Nullum húius simile fáctum. haec quom illi, Mício,
Dicó, tibi dico: tú illum corrumpí sinis.
Mi. Homine ínperito númquam quicquam iniústiust,
Qui nísi quod ipse fécit nil rectúm putat.
De. Quorsum ístuc? Mi. Quia tu, Démea, haec male iúdicas.
Non ést flagitium, míhi crede, adulescéntulum
Scortári, neque potáre: non est: néque foris
Ecfríngere. haec si néque ego neque tu fécimus,
Non síit egestas fácere nos. tu núnc tibi
Id laúdi ducis, quód tum fecisti ínopia?
Iniúriumst: nam si ésset unde id fíeret,

Facerémus. et illum tú tuom, si essés homo,
Sinerés nunc facere, dúm per aetatém licet,
Potiús quam, ubi te expectátum eiecissét foras,
Aliéniore aetáte post facerét tamen.
De. Pro Iúppiter, tu homo ádigis me ad insániam.
Non ést flagitium fácere haec adulescéntulum? Mi.
Ah,
Auscúlta, ne me obtúndas de hac re saépius.
Tuom fílium dedísti adoptandúm mihi:
Is méus est factus: síquid peccat, Démea,
Mihi péccat: ego illi máxumam partém feram.
Obsónat, potat, ólet unguenta: dé meo;
Amat: dábitur a me argéntum, dum erit cómmodum.
Vbi nón erit, fortásse excludetúr foras.
Forís ecfregit: réstituentur; díscidit
Vestém: resarciétur. et (dis grátia)
Est únde haec fiant, ét adhuc non molésta sunt.
Postrémo aut desine aút cedo quemuis árbitrum:
Te plúra in hac re péccare ostendam. De. Eí mihi,
Pater ésse disce ab íllis, qui ueré sciunt.
Mi. Natúra tu illi páter es, consiliís ego.
De. Tun cónsulis quicquam? Mi. Áh, si pergis, ábiero.
De. Sicíne agis? Mi. An ego tótiens de eadem re aúdiam?
De. Curaést mihi. Mi. Et mihi cúraest. uerum, Démea,
Curémus aequam utérque partem: tu álterum,
Ego item álterum. nam cúrare ambos própemodum
Repóscere illumst quém dedisti. De. Ah, Mício.
Mi. Mihi síc uidetur. De. Quíd istic? tibi si istúc placet,
Profúndat perdat péreat, nil ad me áttinet.
Iam sí uerbum ullum pósthac . . Mi. Rursum, Démea,
Iráscere? De. An non crédis? repeton quém dedi?
Aegrést: alienus nón sum: si obsto . . em, désino.

Vnúm uis curem, cúro. et est dis grátia,
Quom ita út uolo est; isté tuos ipse séntiet
Postérius: nolo in íllum grauius dícere.
Mi. Nec níl neque omnia haéc sunt quae dicít: tamen
Non níl molesta haec sú́nt mihi: sed osténdere
Me aegré pati illi nólui: nam itást homo:
Quom pláco, aduorsor sédulo et detérreo;
Tamen uíx humane pátitur: uerum si aúgeam
Aut étiam adiutor sim éius iracúndiae,
Insániam profécto cum illo. etsi Aéschinus
Non núllam in hac re nóbis facit iniúriam.
Quam hic nón amauit méretricem? aut quoi nón dedit
Aliquíd? postremo núper (credo iam ómnium
Taedébat) dixit uélle uxorem dúcere.
Sperábam iam deféruisse adulescéntiam:
Gaudébam. ecce autem de íntegro: nisi quídquid est
Volo scíre atque hominem cónuenire, si ápud forumst.

ACTVS II.

SANNIO. AESCHINVS. (PARMENO. PSALTRIA.)

SA. Óbsecro, populáres, ferte mísero atque innocénti auxilium: II 1
Súbuenite inopi. AE. Ótiose, núnciam ílico híc consiste.
Quíd respectas? níl periclist: númquam, dum ego adero, híc te tanget.
SA. Égo istam inuitis ómnibus.
AE. Quamquámst scelestus, nón committet hódie umquam iterum ut uápulet.
SA. Aéschine, audi, né te ignarum fuísse dicas meórum morum,
Léno ego sum. AE. Scio. SA. Át ita, ut usquam fuít fide quisquam óptuma.
Tú quod te postérius purges, hánc iniuriám mihi nolle
Fáctam esse, huius non fáciam. crede hoc, égo meum ius pérsequar:
Néque tu uerbis sólues umquam, quód mihi re male féceris.
Nóui ego uostra haec 'nóllem factum: dábitur ius iurándum, indignum
Te ésse iniuria hác', indignis quom égomet sim acceptús modis.

AE. Ábi prae strenue ác foris aperi. SA. Céterum hoc nilí facis?
AE. Í intro nunciam. SA. Át enim non sinam. AE. Áccede illuc, Pármeno:
Nímium istoc abísti: hic propter húnc adsiste: em, síc uolo.
Caue núnciam oculos á meis oculis quóquam demoueás tuos,
Ne móra sit, si innuerím, quin pugnus cóntinuo in mala haéreat.
SA. Istúc uolo ergo ipsum éxperiri. AE. Em, sérua: omitte múlierem.
SA. O indígnum facinus. AE. Nísi caues, geminábit. SA. Ei miseró mihi.
AE. Non ínnueram: uerum ín istam partem pótius peccató tamen.
I núnciam. SA. Quid hóc reist? regnumne, Aéschine, hic tu póssides?
AE. Si póssiderem, ornátus esses éx tuis uirtútibus.
SA. Quid tíbi rei mecumst? AE. Níl. SA. Quid? nostin quí sim? AE. Non desídero.
SA. Tetigín tui quicquam? AE. Si áttigisses, férres infortúnium.
SA. Qui tíbi magis licét meam habere, pró qua ego argentúm dedi?
Respónde. AE. Ante aedis nón fecisse erit mélius hic conuítium:
Nam sí molestus pérgis esse, iam íntro abripiere átque ibi
Vsque ád necem operiére loris. SA. Lóris liber? AE. Síc erit.

SA. O hóminem inpurum: hicín libertatem áiunt esse aequam ómnibus?
AE. Si sátis iam debacchátus es, leno, aúdi si uis núnciam.
SA. Egon débacchatus sum aútem an tu in me? AE. Mítte ista atque ad rém redi.
SA. Quam rém? quo redeam? AE. Iámne me uis dícere id quod ad te áttinet?
SA. Cupio, aéqui modo aliquíd. AE. Vah, leno iníqua me non uólt loqui.
SA. Lenó sum, perniciés communis, fáteor, adulescéntium,
Periúrus, pestis: támen tibi a me núllast orta iniúria.
AE. Nam hercle étiam hoc restat. SA. Ílluc quaeso rédi, quo coepisti, Aéschine.
AE. Minís uiginti tú illam emisti? SA. Lóqueris. AE. Tibi uortát male.
Argénti tantum dábitur. SA. Quid? si ego tíbi illam nolo uéndere,
Cogés me? AE. Minume. SA. Námque id metui. AE. Néque uendundam cénseo,
Quae líberast: nam ego líberali illam ádsero causá manu.
Nunc uíde utrum uis: argéntum accipere an caúsam meditarí tuam.
Delíbera hoc, dum ego rédeo, leno. SA. Pró supreme Iúppiter,
Mínume miror qui ínsanire occípiunt ex iniúria.
Dómo me eripuit, uérberauit: me ínuito abduxít meam:
Hómini misero plús quingentos cólaphos infregít mihi.

Ób malefacta haec tántidem emptam póstulat sibi trádier.
Vérum enim quando béne promeruit, fíat: suom ius póstulat.
Áge iam cupio, módo si argentum réddat. sed ego hoc háriolor:
Ýbi me dixeró dare tanti, téstis faciet ílico,
Véndidisse mé, de argento sómnium: 'mox: crás redi.'
Íd quoque possum férre, modo si réddat, quamquam iniúriumst.
Vérum cogito íd quod res est: quándo eum quaestum occéperis,
Áccipiunda et mússitanda iniúria adulescéntiumst.
Séd nemo dabít: frustra egomet mécum has rationés puto.

SYRVS. SANNIO.

II 2 SY. Tace, égomet conueniam ípsum: cupide accípiat faxo atque étiam
Bene dícat secum esse áctum. quid istuc, Sánnio, est quod te aúdio
Nesció quid concertásse cum ero? SA. Númquam uidi iníquius
Certátionem cómparatam, quam haéc hodie inter nós fuit:
Ego uápulando, ille uérberando, usque ámbo defessí sumus.
SY. Tua cúlpa. SA. Quid facerem? SY. Ádulescenti mórem gestum opórtuit.
SA. Qui pótui melius, quí hodie usque os praébui? SY. Age, scis quíd loquar?

Pecúniam in locó neglegere máxumum interdúmst lucrum: hui,
Metuísti, si nunc dé tuo iure cóncessisses paúlulum
Atque ádulescenti mórigera*sses*, hóminum homo stultíssume,
Ne nón tibi istuc faéneraret. SA. Égo spem pretio nón emo.
SY. Numquám rem facies: ábi, inescare néscis homines, Sánnio.
SA. Credo ístuc melius ésse: uerum ego númquam adeo astutús fui,
Quin quídquid possem mállem auferre pótius in praeséntia.
SY. Age nóui tuom animúm: quasi iam usquam tíbi sint uigintí minae,
Dum huic óbsequare. praéterea autem te áiunt proficiscí Cyprum, SA. Hem.
SY. coemísse hinc quae illuc uéheres multa, náuem conductam: hóc scio,
Animús tibi pendet. úbi illinc spero rédieris tamen hóc ages.
SA. Nusquám pedem. perii hércle: hac illi spe hóc inceperúnt. SY. Timet:
Iniéci scrupulum hómini. SA. O scelera: illúd uide,
Vt in ípso articulo oppréssit. emptae múlieres
Complúres et item hinc ália quae portó Cyprum.
Nisi eo ád mercatum uénio, damnum máxumumst.
Nunc si hóc omitto ac túm agam ubi illinc rédiero,
Nil ést; refrixerít res: 'nunc demúm uenis?
Quor pássu's? ubi eras?' út sit satius pérdere
Quam aut núnc manere tám diu aut tum pérsequi.
SY. Iamne énumerasti id quód ad te rediturúm putes?

Sa. Hocíne illo dignumst? hócine incipere Aéschinum?
Per oppréssionem ut hánc mi eripere póstulet?
Sy. Labáscit. unum hoc hábeo: uide si sátis placet:
Potiús quam uenias ín periclum, Sánnio,
Seruésne an perdas tótum, diuiduóm face.
Minás decem conrádet alicunde. Sa. Eí mihi,
Etiám de sorte núnc uenio in dubiúm miser?
Pudét nil? omnis déntis labefecít mihi:
Praetérea colaphis túber est totúm caput:
Etiam ínsuper defrúdet? nusquam abeo. Sy. Ýt lubet:
Numquíd uis quin abeam? Sa. Ímmo hercle hoc quaesó, Syre,
Vt ut haéc sunt acta, pótius quam litís sequar,
Meum míhi reddatur, sáltem quanti emptást, Syre.
Scio té non usum antehác amicitiá mea:
Memorém me dices ésse et gratum. Sy. Sédulo
Faciám. sed Ctesiphónem uideo: laétus est
De amíca. Sa. Quid quod te óro? Sy. Paulispér mane.

Ctesipho. Syrvs. (Sannio.)

II 3 Ct. Abs quíuis homine, quómst opus, benefícium accipere gaúdeas:
Verum énim uero íd demúm iuuat, si quem aéquomst facere is béne facit.
O fráter frater, quíd ego nunc te laúdem? satis certó scio:
Numquam íta magnifice quícquam dicam, id uírtus quin superét tua.
Itaque únam hanc rem me habére praeter álios praecipuam árbitror,
Fratrem hómini nemini ésse primarum ártium magis príncipem.

Sy. O Ctésipho. Ct. O Syre, Aéschinus ubist? Sy. Éllum, te expectát domi. Ct. Hem.
Sy. Quid est? Ct. Quíd sit? illius ópera, Syre, nunc uíuo: festiuóm caput,
Qui *i*gnóminia*s* sibi póst putauit ésse prae meo cómmodo,
Maledícta, famam, meúm laborem et péccatum in se tránstulit:
Nil pótis supra. quid nám foris crepuit? Sy. Máne, mane: ipse exít foras.

Aeschinvs. Sannio. Ctesipho Syrvs.

Ae. Vbist ílle sacrilegús? Sa. Me quaerit. númquid nam ecfert? óccidi: II 4
Nil uídeo. Ae. Ehem opportúne: te ipsum quaéro: quid fit, Ctésipho?
In tútost omnis rés: omitte uéro tristitiém tuam.
Ct. Ego illam hércle uero omítto, qui quidem te hábeam fratrem: o mi Aéschine,
O mí germane: ah uéreor coram in ós te laudare ámplius,
Ne id ádsentandi mágis quam quo habeam grátum facere exístumes.
Ae. Age inépte, quasi nunc nón norimus nós inter nos, Ctésipho.
Hoc míhi dolet, nos séro *re*scisse ét paene in eum *rém* locum
Redísse, ut si omnes cúperent nil tibi póssent auxiliárier.
Ct. Pudébat. Ae. Ah, stultítiast istaec, nón pudor: tam ob páruolam

Rem paéne e patria! túrpe dictu. deós quaeso ut istaec próhibeant.
Ct. Peccáui. Ae. Quid aït tándem nobis Sánnio? Sy. Iam mítis est.
Ae. Ego ád forum ibo, ut húnc absoluam: tu íntro ad illam, Ctésipho.
Sa. Syre, ínsta. Sy. Eamus: námque hic properat ín Cyprum. Sa. Ne tám quidem:
Quamuís etiam maneo ótiosus híc. Sy. Reddetur: né time.
Sa. At ut ómne reddat. Sy. Ómne reddet: táce modo ac sequere hác. Sa. Sequor.
Ct. Heus heús, Syre. Sy. Quid est? Ct. Óbsecro hercle te, hóminem istum inpuríssumum
Quam prímum absoluitóte, ne, si mágis inritatús siet,
Aliqua ád patrem hoc permánet atque ego túm perpetuo périerim.
Sy. Non fíet, bono animo és: tu cum illa te íntus oblecta ínterim
Et léctulos iube stérni nobis ét parari cétera.
Ego iám transacta ré conuortam mé domum cum obsónio.
Ct. Ita quaéso: quando hoc béne successit, hílare hunc sumamús diem.

ACTVS III.

SOSTRATA. CANTHARA.

So. Óbsecro, mea nútrix, quid nunc fíet? Ca. Quid fíat rogas? III 1
Recte édepol spero. So. Módo dolores, méa tu, occipiunt prímulum.
Ca. Iam núnc times, quasi númquam adfueris, númquam tute pépereris?
So. Miserám me, neminem hábeo, solae súmus: Geta autem hic nón adest:
Néc quem ad obstetrícem mittam, néc qui arcessat Aéschinum.
Ca. Pól is quidem iam hic áderit: nam numquam únum intermittít diem,
Quin sémper ueniat. So. Sólus mearum míseriarumst rémedium.
Ca. É re nata mélius fieri haud pótuit quam factúmst, era,
Quándo uitium oblátumst, quod ad illum áttinet potíssumum,
Tálem, tali *ingénio* atque animo, nátum ex tanta fámilia.
So. Íta pol est ut dícis: saluos nóbis deos quaeso út siet.

GETA. SOSTRATA. CANTHARA.

III 2 GE. Nunc íllud est, quom, si ómnia omnes súa consilia cónferant
Atque huíc malo salútem quaerant, aúxili nil ádferant,
Quod míhique eraeque fíliaeque erílist. uae miseró mihi:
Tot rés repente círcumuallant, únde emergi nón potest:
Vís egestas íniustitia sólitudo infámia.
Hócine saeclum! o scélera, o genera sácrilega, o hominem ínpium,
SO. Me míseram, quid namst quód sic uideo tímidum et properantém Getam?
GE. quem néque fides neque iús iurandum néque illum misericórdia
Représsit neque refléxit neque quod pártus instabát prope,
Quoi míserae indigne pér uim uitium obtúlerat. SO. Non intéllego
Satis quaé loquatur. CA. Própius obsecro áccedamus, Sóstrata. GE. Ah
Me míserum, uix sum cómpos animi, ita árdeo iracúndia.
Nil ést quod malim quam íllam totam fámiliam dari mi óbuiam,
Vt ego íram hanc in eos éuomam omnem, dum aégritudo haec ést recens.
Satís mihi habeam súpplici, dum illós ulciscar *meó* modo.
Seni ánimam primum extínguerem ipsi, qui íllud produxít scelus:

Tum autém Syrum inpulsórem, uah, quibus íllum lacerarém modis!
Sublímen medium arríperem et capite pr*ón*um in terram státuerem,
Vt cérebro dispergát uiam.
Ádulescenti ipsi ériperem oculos, póst haec praecipitém darem.
Céteros ruerem ágerem raperem túnderem et prostérnerem.
Sed césso eram hoc malo ínpertiri própere? So. Reuocemús. Geta.
Ge. Hem, quísquis es, sine me. So. Égo sum Sostrata. Ge. V́bi east? te ipsam quaérito,
Te éxpecto: oppido ópportune te óbtulisti mi óbuiam,
Éra. So. Quid est? quid trépidas? Ge. Ei mi. Ca. Quíd festinas, mí Geta?
Ánimam recipe. Ge. Prórsus So. Quíd istuc 'prórsus' ergost? Ge. périimus:
Áctumst. So. Eloquere, óbsecro te, quíd sit. Ge. Iam So. Quid 'iám', Geta?
Ge. Aéschinus So. Quid is érgo? Ge. alienus ést ab nostra fámilia. So. Hem,
Périi. qua re? Ge. Amáre occepit áliam. So. Vae miseraé mihi.
Ge. Néque id occulte fért, ab lenone ípsus eripuít palam.
So. Sátin hoc certumst? Ge. Cértum: hisce oculis égomet uidi, Sóstrata. So. Ah
Me míseram. quid iam crédas? aut quoi crédas? nostrumne Aéschinum?
Nostram ómnium uitam, ín quo nostrae spés opesque omnés sitae?

Quí sine hac iurábat se unum númquam uicturúm diem?
Quí se in sui gremió positurum púerum dicebát patris?
Ita óbsecraturum, út liceret hánc se uxorem dúcere?
Ge. Era, lácrumas mitte ac pótius quod ad hanc rem ópus est porro próspice:
Patiámurne an narrémus quoipiam? Ca. Aú au, mi homo, sánun es?
An hoc próferendum tíbi uidetur úsquam? Ge. Mihi quidem *haú* placet.
Iam prímum illum alieno ánimo a nobis ésse res ipsa índicat.
Nunc si hóc palam proférimus, ille infítias ibit, sát scio:
Tua fáma et gnatae uíta in dubium uéniet. tum si máxume
Fateátur, quom amet áliam, non est útile hanc illí dari.
Quaprópter quoquo pácto tacitost ópus. So. Ah minume géntium:
Non fáciam. Ge. Quid ages? So. Próferam. Ca. Hem, mea Sóstrata, uide quám rem agas.
So. Peióre res locó non potis est ésse quam in quo núnc sitast.
Primum índotatast: túm praeterea, quaé secunda ei dós erat,
Periít: pro uirgine *éa* dari nuptum *haú* potest. hoc rélicuomst:
Si infítias ibit, téstis mecum est ánulus quem amíserat.

Postrémo quando ego cónscia mihi sum, á me culpam esse hánc procul,
Neque prétium neque rem ullam íntercessisse ílla aut me indignám, Geta,
Expériar. Ge. Quid istic? cédo ut melius dícas. So. Tu quantúm potest
Abi atque Hégioni cógnato huius rem énarrato omnem órdine:
Nam is nostro Simuló fuit summus ét nos coluit máxume.
Ge. Nam hercle álius nemo réspicit nos. So. Própere tu, mea Cánthara,
Curre, óbstetricem arcésse, ut quom opus sit ne ín mora nobís siet.

Demea. Syrvs.

III 3

De. Dispérii: Ctesiphónem audiui fílium
Vná fuisse in ráptione cum Aéschino.
Id mísero restat míhi mali, si illúm potest,
Qui aliquoí reist, etiam *m*eum ád nequitíem addúcere.
Vbi ego íllum quaeram? crédo abductum in gáneum
Aliquó: persuasit ílle inpurus, sát scio.
Sed eccúm Syrum ire uídeo: hinc scibo iam úbi siet.
Atqu*i* hércle hic de grege íllost: si me sénserit
Eum quaéritare, númquam dicet cárnufex.
Non óstendam id me uélle. Sy. Omnem rem módo seni
Quo pácto haberet énarramus órdine.
Nil quícquam uidi laétius. De. Pro Iúppiter,
Hominís stultitiam. Sy. Cónlaudauit fílium:
Mihi, qui íd dedissem cónsilium, egit grátias.
De. Disrúmpor. Sy. Argentum ádnumerauit ílico:

Dedít praeterea in súmptum dimidiúm minae:
Id dístributum sánest ex senténtia. De. Hem,
Huic mándes, siquid récte curatúm uelis.
Sy. Ehem Démea, haud aspéxeram te: quíd agitur?
De. Quid agátur? uostram néqueo mirarí satis
Ratiónem. Sy. Est hercle inépta, ne dicám dolo,
Absúrda. piscis céteros purgá, Dromo:
Congrum ístum maxumum ín aqua sinito lúdere
Tantísper: ubi ego rédiero, exossábitur:
Prius nólo. De. Haecin flagítia! Sy. Mihi quidem *haú* placent,
Et clámo saepe. sálsamenta haec, Stéphanio,
Fac mácerentur púlchre. De. Di uostrám fidem,
Vtrúm studione id síbi habet an laudí putat
Fore, sí perdiderit gnátum? uae miseró mihi.
Vidére uideor iám diem illum, quom hínc egens
Profúgiet aliquo mílitatum. Sy. O Démea,
Istúc est sapere, nón quod ante pedés modost
Vidére, sed etiam ílla quae futúra sunt
Prospícere. De. Quid? istaec iám penes uos psáltriast?
Sy. Ellam íntus. De. Eho, an domíst habiturus? Sy. Crédo, ut est
Deméntia. De. Haecin fíeri! Sy. Inepta lénitas
Patris ét facilitas práua. De. Fratris mé quidem
Pudét pigetque. Sy. Nímium inter uos, Démea,
(Non quía ades praesens díco hoc) pernimium ínter est.
Tu, quántus quantu's, níl nisi sapiéntia es,
Ille sómnium. *num* síneres uero illúm tuom
Facere haéc? De. Sinerem illum? aut nón sex totis ménsibus

Prius ólfecissem, quám ille quicquam coéperet?
Sy. Vigiléntiam tuam tú mihi narras? De. Síc siet
Modo ut núnc est, quaeso. Sy. Vt quísque suom uolt ésse, itast.
De. Quid eúm? uidistin hódie? Sy. Tuomne fílium?
Abigam húnc rus. iam dudum áliquid ruri agere árbitror.
De. Satin scís ibi esse? Sy. Oh, qui égomet produxi. De. Óptumest:
Metuí ne haereret híc. Sy. Atque iratum ádmodum.
De. Quid aútem? Sy. Adortus iúrgiost fratrem ápud forum
De psáltria istac. De. Aín uero? Sy. Ah, nil réticuit.
Nam ut númerabatur fórte argentum, intéruenit
Homo de ínprouiso: coépit clamare 'o Aéschine,
Haecíne flagitia fácere te! haec te admíttere
Indígna genere nóstro!' De. Oh, lacrumo gaúdio.
Sy. 'Non tu hóc argentum pérdis, sed uitám tuam.'
De. Saluós sit: spero, est símilis maiorúm suom. Sy. Hui.
De. Syre, praéceptorum plénust istorum ílle. Sy. Phy:
Domi hábuit unde dísceret. De. Fit sédulo:
Nil praétermitto: cónsuefacio: dénique
Inspícere tamquam in spéculum in uitas omnium
Iubeo átque ex aliis súmere exemplúm sibi.
'Hoc fácito.' Sy. Recte sáne. De. 'Hoc fugito.' Sy. Cállide.
De. 'Hoc laúdist.' Sy. Istaec rés est. De. 'Hoc uitió datur.'
Sy. Probíssume. De. Porro aútem.. Sy. Non hercle ótiumst
Nunc mi aúscultandi. píscis ex senténtia
Naetús sum: ei mihi ne córrumpantur caútiost:
Nam id nóbis tam flagítiumst quam illa, Démea,

Non fácere uobis, quaé modo dixti: et quód queo
Conséruis ad eundem ístunc praecipió modum:
'Hoc sálsumst, hoc adústumst, hoc lautúmst parum:
Illúd recte: iterum síc memento:' sédulo
Moneó, quae possum pró mea sapiéntia:
Postrémo tamquam in spéculum in patinas, Démea,
Inspícere iubeo et móneo quid facto úsus sit.
Inépta haec esse, nós quae facimus, séntio:
Verúm quid facias? út homost, ita morém geras.
Numquíd uis? Dᴇ. Mentem uóbis meliorém dari.
Sʏ. Tu rús hinc ibis? Dᴇ. Récta. Sʏ. Nam quid tu híc agas,
Vbi síquid bene praecípias, nemo obtémperet?
Dᴇ. Ego uéro hinc abeo, quándo is, quam obrem huc uéneram,
Rus ábiit: illum cúro unum: ille ad me áttinet,
Quando íta uolt frater: de ístoc ipse uíderit.
Sed quís illic est, quem uídeo procul? estne Hégio
Tribúlis noster? sí satis cerno, is est hércle: uah,
Homo amícus nobis iam índe a puero: dí boni,
Ne illíus modi iam mágna nobis cíuium
Penúriast antíqua uirtute ác fide
Haud cíto mali quid órtum ex hoc sit públice.
Quam gaúdeo! ubi etiam húius generis réliquias
Restáre uideo, uíuere etiam núnc lubet.
Oppériar hominem hic, út salutem et cónloquar.

Hᴇɢɪᴏ. Gᴇᴛᴀ. Dᴇᴍᴇᴀ. Pᴀᴍᴘʜɪʟᴀ.

III 4 Hᴇ. Pro di ínmortales, fácinus indignúm, Geta,
Quod nárras. Gᴇ. Sic est fáctum. Hᴇ. Ex illan fámilia
Tam inlíberale fácinus esse ortum! o Aéschine,
Pol haúd paternum istúc dedisti. Dᴇ. Vídelicet

De psáltria hac audíuit: id illi núnc dolet
Aliéno. pater eius níli pendit: ei mihi,
Vtinam híc prope ad*sit* álicubi atque haec aúdi*at*.
HE. Nisi fácient quae illos aéquomst, haud sic aúferent.
GE. In té spes omnis, Hégio, nobís sitast:
Te sólum habemus, tú es patronus, tú pater:
Illé tibi moriens nós commendauít senex:
Si déseris tu, périimus. HE. Caue díxeris:
Neque fáciam neque me sátis pie posse árbitror.
DE. Adíbo. saluere Hégionem plúrimum
Iubeo. HE. Óh, te quaerebam ípsum: salue, Démea.
DE. Quid aútem? HE. Maior fílius tuos Aéschinus,
Quem frátri adoptandúm dedisti, néque boni
Neque líberalis fúnctus officiúmst uiri.
DE. Quid istúc est? HE. Nostrum amícum noras Símulum
Aequálem? DE. Quid ni? HE. Fíliam eius uírginem
Vitiáuit. DE. Hem. HE. Mane: nón dum audisti, Démea,
Quod ést grauissumum. DE. Án quid est etiam ámplius?
HE. Vero ámplius: nam hoc quídem ferundum aliquó modost:
Persuásit nox amór uinum adulescéntia:
Humánumst. ubi scit fáctum, ad matrem uírginis
Venit ípsus ultro lácrumans orans óbsecrans
Fidém dans, iurans sé illam ducturúm domum.
Ignótumst, tacitumst, créditumst. uirgo éx eo
Compréssu grauidast fácta; hic mensis décumus est:
Ille bónus uir nobis psáltriam, si dís placet,
Paráuit, quicum uíuat: illam déserit.
DE. Pro cérton tu istaec dícis? HE. Mater uírginis
In médiost, ipsa uírgo, res ipsa, híc Geta

Praetérea, ut captus ést seruorum, nón malus
Neque inérs: alit illas, sólus omnem fámiliam
Susténtat: hunc abdúce, uinci, quaére rem.
Ge. Immo hércle extorque, nísi ita factumst, Démea;
Postrémo non negábit: coram ipsúm cedo.
De. Pudét: nec quid agam néque quid huic respóndeam
Sció. Pa. Miseram me, dífferor dolóribus.
Iunó Lucina, fér opem: serua me óbsecro. He. Hem,
Num nam ílla quaeso párturit? Ge. Certe, Hégio. He. Hem:
Illaéc fidem nunc uóstram inplorat, Démea,
Quod iús uos cogit, íd uoluntate ínpetret.
Haec prímum ut fiant deós quaeso ut uobís decet.
Sin áliter animus uóster est, ego, Démea,
Summá ui defendam hánc atque illum mórtuom.
Cognátus mihi erat: úna a pueris páruolis
Sumus éducti: una sémper militiae ét domi
Fuimús: paupertatem úna pertulimús grauem.
Quaprópter nitar, fáciam, experiar, dénique
Animám relinquam pótius quam illas déseram.
Quid míhi respondes? De. Frátrem conueniam, Hégio.
He. Sed, Démea, hoc tu fácito cum animo cógites,
Quam uós facillume ágitis, quam estis máxume
Poténtes dites fórtunati nóbiles,
Tam máxume uos aéquo animo aequa nóscere
Opórtet, si uos uóltis perhiberí probos.
De. Redíto: fient quaé fieri aequomst ómnia.
He Decét te facere. Géta, duc me intro ad Sóstratam.
De Non me índicente haec fíunt: utinam hic sít modo
Defúnctum: uerum nímia illaec licéntia
Profécto euadit ín aliquod magnúm malum.
Ibo ác requiram frátrem, ut in eum haec éuomam.

HEGIO.

Bono ánimo fac sis, Sóstrata, et istam quód potes III 5
Fac cónsolere. ego Mícionem, si ápud forumst,
Conuéniam atque ut res géstast narrabo órdine:
Si est, *is* facturus út sit officiúm suom,
Faciát: sin aliter de hác re est eius senténtia,
Respóndeat mi, ut quíd agam quam primúm sciam.

ACTVS IIII.

CTESIPHO. SYRVS.

IV 1 CT. Aín patrem hinc abísse rus? SY. Iam dúdum. CT. Dic sodés. SY. Apud uillamst:
Núnc quom maxume óperis aliquid fácere credo. CT. Vtinám quidem:
Quod cúm salute eius fíat, ita se défetigarít uelim,
Vt tríduo hoc perpétuo prorsum e lécto nequeat súrgere.
SY. Ita fíat, et istoc síquid potis est réctius. CT. Ita: nam húnc diem
Miseré nimis cupio, ut coépi, perpetuom ín laetitia dégere.
Et íllud rus nulla ália causa tám male odi, nísi quia
Propést: quod si esset lóngius,
Príus nox oppressísset illic, quam húc reuorti pósset iterum.
Núnc ubi me illic nón uidebit, iam húc recurret, sát scio:
Rogitábit me, ubi fúerim: 'ego hoc te tóto non uidí die:'
Quid dícam? SY. Nilne in méntemst? CT. Numquam quícquam. SY. Tanto néquior.
Cliéns amicus hóspes nemost uóbis? CT. Sunt: quid póstea?

Sy. Hisce ópera ut data sit. Ct. Quaé non data sit? nón potest fierí. Sy. Potest.
Ct. Intérdiu: sed si híc pernocto, caúsae quid dicám, Syre?
Sy. Vah, quám uellem etiam nóctu amicis óperam mos essét dari.
Quin tu ótiosus és: ego illius sénsum pulchre cálleo.
Quom féruit maxumé, tam placidum quási ouem reddo. Ct. Quó modo?
Sy. Laudárier te audít lubenter: fácio te apud illúm deum:
Virtútes narro. Ct. Meás? Sy. Tuas: homini ílico lacrumaé cadunt
Quasi púero gaudio. én tibi autem. Ct. Quíd namst? Sy. Lupus in fábula.
Ct. Pater ést? Sy. *Is* ipsust. Ct. Sýre, quid agimus? Sy. Fúge modo intro, ego uídero.
Ct. Siquíd rogabit, núsquam tu me: audístin? Sy. Potin ut désinas?

Demea. Ctesipho. Syrvs.

De. Ne égo homo infelix: prímum fratrem núsquam inuenio géntium: IV 2
Praéterea autem, dum íllum quaero, a uílla mercennárium
Vídi: is filiúm negat esse rúri: nec quid agám scio.
Ct. Sýre. Sy. Quid est? Ct. Men quaérit? Sy. Verum. Ct. Périi. Sy. Quin tu animó bono es.
De. Quíd hoc malum infelícitatis? néqueo satis decérnere:
Nísi me credo huic ésse natum reí, ferundis míseriis.

Prímus sentió mala nostra: prímus rescisco ómnia:
Prímus porro obnúntio: aegre sólus, siquid fít, fero.
Sy. Rídeo hunc: primum aít se scire: is sólus nescit ómnia.
De. Núnc redeo: si fórte frater rédierit uisó. Ct. Syre,
Óbsecro, uide ne ílle huc prorsus se ínruat. Sy. Etiám taces?
Égo cauebo. Ct. Númquam hercle hodie ego ístuc committám tibi:
Nám me iam in cellam áliquam cum illa cóncludam: id tutíssumumst.
Sy. Áge, tamen ego hunc ámouebo. De. Séd eccum sceleratúm Syrum.
Sy. Nón hercle hic qui uólt durare quísquam, si sic fít, potest.
Scíre equidem uoló, quot mihi sint dómini: quae haec est míseria!
De. Quíd ille gannit? quíd uolt? quid aïs, bóne uir? est fratér domi?
Sy. Quíd malum 'bone uír' mihi narras? équidem perii. De. Quíd tibist?
Sy. Rógitas? Ctesiphó me pugnis míserum et istam psáltriam
Vsque occidit. De. Hém, quid narras? Sy. Ém, uide ut discidít labrum.
De. Quam óbrem? Sy. Me inpulsóre hanc emptam esse aít. De. Non tu eum rus hínc modo
Próduxe aibas? Sy. Fáctum: uerum uénit post insániens:
Níl pepercit. nón puduisse uérberare hominém senem!
Quem égo modo puerúm tantillum in mánibus gestauí meis.

De. Laúdo: Ctesiphó, patrissas: ábi, uirum te iúdico.
Sy. Laúdas? ne ille cóntinebit pósthac, si sapiét, manus.
De. Fórtiter. Sy. Perquám, quia miseram múlierem et me séruolum,
Quí referire nón audebam, uícit: hui, perfórtiter.
De. Nón potuit meliús. idem quod ego sénsit te esse huic reí caput.
Séd estne frater íntus? Sy. Non est. De. Ýbi illum inueniam cógito.
Sy. Scío ubi sit, uerum hódie numquam mónstrabo. De. Hem, quid aïs? Sy. Ita.
De. Dímminuetur tíbi quidem iam cérebrum. Sy. At nomen néscio
Íllius hominis, séd locum noui úbi sit. De. Dic ergó locum.
Sy. Nóstin porticum ápud macellum hac deórsum? De. Quid ni nóuerim?
Sy. Praéterito hac récta platea súrsum: ubi eo uéneris,
Clíuos deorsum uórsum est: hac te praécipitato: póstea
Ést ad hanc manúm sacellum: ibi ángiportum própter est,
De. Quá nam? Sy. Illi ubi etiám caprificus mágna est. De. Noui. Sy. Hac pérgito.
De. Íd quidem angipórtum non est péruium. Sy. Verum hércle: uah,
Cénsen hominem me ésse? erraui: in pórticum rursúm redi:
Sáne hac multo própius ibis ét minor est errátio.
Scín Cratini huius dítis aedis? De. Scío. Sy. Vbi eas praetérieris,

Ád sinistram hac récta platea; ubi ád Dianae uéneris,
Íto ad dextram: príus quam ad portam uénias, apud ipsúm lacum
Ést pistrilla et éxaduorsum fábrica: ibist. DE. Quid íbi facit?
SY. Léctulos in sóle ilignis pédibus faciundós dedit.
DE. Ýbi potetis uós: bene sane. séd cesso ad eum pérgere?
SY. Í sane: ego te exércebo hodie, ut dígnus es, silicérnium.
Aéschinus odióse cessat: prándium corrúmpitur:
Ctésipho autem in amórest totus. égo iam prospiciám mihi:
Nám iam adibo atque únum quicquid, quód quidem erit bellíssumum,
Cárpam et cyathos sórbilans paulátim hunc producám diem.

MICIO. HEGIO.

IV 3 MI. Ego in hác re nil repério, quam obrem laúder tanto opere, Hégio.
Meum offícium facio: quód peccatum a nóbis ortumst córrigo.
Nisi sí me in illo crédidisti esse hóminum numero, qui íta putant,
Sibi fíeri iniuriam últro, si quam fécere ipsi expóstules,
Et últro accusant: íd quia non est á me factum, agis grátias?
HE. Ah, mínume: numquam te áliter atque es ín animum induxí meum.

Sed quaéso ut una mécum ad matrem uírginis eas, Mício,
Atque ístaec eadem quaé mihi dixti túte dicas múlieri:
Suspítionem hanc própter fratrem eius ésse et illam psáltriam

* * * * * * * *

Mi. Si ita aéquom censes aút si ita opus est fácto, eamus. He. Béne facis:
Nam et íllic animum iám releuaris, quaé dolore ac míseria
Tabéscit, et tuom offícium fueris fúnctus. sed si alitér putas,
Egomét narrabo quaé mihi dixti. Mi. Ímmo ego ibo. He. Béne facis:
Omnés, quibus res sunt mínus secundae, mágis sunt nescio quó modo
Suspítiosi: ad cóntumeliam ómnia accipiúnt magis:
Proptér suam inpoténtiam se sémper credunt lúdier.
Quaprópter te ipsum púrgare ipsi córam placabílius est.
Mi. Et récte et uerum dícis. He. Sequere me érgo hac intro. Mi. Máxume.

Aeschinvs.

Díscrucior animi: hócine de inprouíso mihi mali óbici IV 4
Tántum, ut neque quid dé me faciam néc quid agam certúm siet! 3
Mémbra metu débilia súnt: animus timore
Óbstipuit: péctore nil sístere consili quit.
Vah, quó modo hac me expédiam turba? tánta nunc

Suspítio de me íncidit:
Néque ea inmerito: Sóstrata
Crédit mihi me psáltriam hanc emísse: id anus mi indícium fecit.
Nám ut hinc forte ea ad óbstetricem erat míssa, ubi eam uidi, ílico
Accédo: rogito, Pámphila quid agát, iam partus ádsiet,
Eone óbstetricem arcéssat. illa exclámat 'abi, abi: iam, Aéschine,
Satis diú dedisti uérba: sat adhuc túa nos frustratást fides.'
"Hem, quíd istuc obsecro" ínquam "est?" 'ualeas, hábeas illam quaé placet.'
Sensi ílico id illas súspicari: séd reprendi mé tamen,
Nequíd de fratre gárrulae illi dícerem ac fierét palam.
Núnc quid faciam? dícam fratris ésse hanc? quod minumést opus
V́squam ecferri: ac mítto: fieri pótis est ut nequa éxeat.
Ípsum id metuo ut crédant: tot concúrrunt ueri símilia:
Égomet rapui: ipse égomet solui argéntum: ad me abductást domum.
Haéc adeo mea cúlpa fateor fíeri. non me hanc rém patri,
V́t ut erat gesta, índicasse! exórassem ut eam dúcerem.
Céssatum usque adhúc est: nunc porro, Aéschine, expergíscere:
Núnc hoc primumst: ád illas ibo, ut púrgem me. accedam ád foris.

Périi: horresco sémper, ubi pultáre hasce occipió miser.
Heús heus: Aeschinús ego sum. aperite áliquis actutum óstium.
Pródit nescio quís: concedam huc.

MICIO. AESCHINVS.

IV 5

Mi. Íta uti dixi, Sóstrata,
Fácite: ego Aeschinúm conueniam, ut quó modo acta haec súnt sciat.
Séd quis ostium hóc pultauit? Ae. Páter hercle est, perii. Mi. Aéschine,
Ae. Quid huic híc negotist? Mi. túne has pepulistí foris?
Tacet. quór non ludo hunc áliquantisper? mélius est,
Quandóquidem hoc numquam mi ípse uoluit dícere.
Nil míhi respondes? Ae. Nón equidem istas, quód sciam.
Mi. Ita: nám mirabar, quíd hic negoti essét tibi.
Erúbuit: salua rés est. Ae. Dic sodés, pater,
Tibi uéro quid istic ést rei? Mi. Nil *est* míhi quidem.
Amícus quidam me á foro abduxít modo
Huc áduocatum síbi. Ae. Quid? Mi. Ego dicám tibi:
Habitánt hic quaedam múlieres paupérculae:
Vt opínor has non nósse te, et certó scio:
Neque ením diu huc commigrárunt. Ae. Quid tum póstea?
Mi. Virgo ést cum matre. Ae. Pérge. Mi. Haec uirgo orbást patre:
Hic méus amicus ílli generest próxumus:
Huic léges cogunt núbere hanc. Ae. Perií. Mi. Quid est?

AE. Nil: récte: perge. MI. Is uénit ut secum áuehat:
Nam habitát Mileti. AE. Hem, uírginem ut secum áuehat?
MI. Sic ést. AE. Miletum usque óbsecro? MI. Ita. AE. Animó malest.
Quid ipsaé? quid aiunt? MI. Quíd illas censes? níl enim.
Comménta mater ést, esse ex alió uiro
Nesció quo puerum nátum: neque eum nóminat:
Priórem esse illum, nón oportere huíc dari.
AE. Eho, nónne haec iusta tíbi uidentur póstea?
MI. Non. AE. Óbsecro non? án illam hinc abducét, pater?
MI. Quid illám ni abducat? AE. Fáctum a uobis dúriter
Inmísericorditérque atque etiam, si ést, pater,
Dicéndum magis apérte, inliberáliter.
MI. Quam obrém? AE. Rogas me? quíd illi tandem créditis
Fore áuimi misero, qui ílla consueuít prior?
Qui infélix hauscio án illam misere núnc amat,
Quom hanc síbi uidebit praésens praesentem éripi,
Abdúci ab oculis? fácinus indignúm, pater.
MI. Qua rátione istuc? quís despondit? quís dedit?
Quoi quándo nupsit? aúctor his rebús quis est?
Quor dúxit alienam? AE. Án sedere opórtuit
Domi uírginem tam grándem, dum cognátus hinc
Illínc ueniret éxpectantem? haec, mí pater,
Te dícere aequom fúit et id deféndere.
MI. Ridículum: aduorsumne íllum causam dícerem,
Quoi uéneram aduocátus? sed quid ista, Aéschine,
Nostra? aút quid nobis cum íllis? abeamús. quid est?
Quíd lacrumas? AE. Pater, óbsecro, ausculta. MI. Aéschine, audiui ómnia

Ét scio: nam té amo: quo magis quaé agis curae súnt mihi.
AE. Íta uelim me prómerentem amés, dum uiuas, mí pater,
Vt me hoc delictum ádmisisse in me, íd mihi uementér dolet
Ét me tui pudét. MI. Credo hercle: nam íngenium nouí tuom
Líberale: séd uereor ne indíligens nimiúm sies.
Ín qua ciuitáte tandem te árbitrare uíuere?
Vírginem uitiásti, quam te nón ius fuerat tángere.
Iam íd peccatum prímum magnum, *mágnum*, at humanúm tamen:
Fécere alii saépe item boni. at póstquam id euenít, cedo
Númquid circumspéxti? aut numquid túte prospextí tibi,
Quíd fieret? qua fíeret? si te mi ípsum puduit próloqui,
Quá resciscerem? haéc dum dubitas, ménses abierúnt decem.
Pródidisti et te ét illam miseram et gnátum, quod quidem in té fuit.
Quíd? credebas dórmienti haec tíbi confecturós deos?
Ét illam sine tua ópera in cubiculum íri deductúm domum?
Nólim ceterárum rerum té socordem eodém modo.
Bóno animo es, ducés uxorem hanc. AE. Hém. MI. Bono, inquam, animo és. AE. Pater,
Óbsecro, num lúdis tu [nunc] me? MI. Égo te? quam obrem? AE. Néscio:

Quía tam misere hoc ésse cupio uérum, eo uereór magis.
Mi. Ábi domum ac deos cómprecare, ut úxorem arcessás: abi.
Ae. Quíd? *e*am uxorem? Mi. *E*ám. Ae. Iam? Mi. Iam quantúm potest. Ae. Di mé, pater,
Ómnes oderínt, ni magis te quam óculos nunc ego amó meos.
Mi. Quíd? quam illam? Ae. Aeque. Mi. Pérbenigne. Ae. Quíd? ille ubist Milésius?
Mi. Ábiit, periit, náuem ascendit; séd quor cessas? Ae. Ábi, pater:
Tú potius deos cómprecare: nám tibi eos certó scio,
Quó*m* uir melior múlto es quam ego, obtémperaturós magis.
Mi. Égo eo intro, ut quae opus súnt parentur: tú fac ut dixi, sí sapis.
Ae. Quid hoc ést negoti? hoc ést patrem esse aut hóc est filium ésse?
Si fráter aut sodális esset, quí magis morem géreret?
Hic nón amandus? hícine non gestándus in sinúst? hem:
Itaque ádeo magnam mi ínicit sua cómmoditate cúram:
Ne fórte inprudens fáciam quod nolít, sciens cauébo.
Sed césso ire intro, né morae meis núptiis egomét siem?

Demea. Micio.

IV 6 De. Deféssus sum ambulándo: ut, Syre, te cúm tua
Monstrátione mágnus perdat Iúppiter!
Perréptaui usque omne óppidum: ad portam, ád lacum,

Quo nón? neque illic fábrica erat neque frátrem homo
Vidísse se aibat quísquam. nunc ueró domi
Certum óbsidere est úsque, donec rédierit.
Mi. Ibo, íllis dicam núllam esse in nobís moram.

IV 7

De. Sed eccum ípsum: te iam dúdum quaero, Mício.
Mi. Quid nám? De. Fero alia flágitia ad te ingéntia
Boni illíus adulescéntis. Mi. Ecce autém noua.
De. Capitália. Mi. Ohe iam. De. Néscis qui uir sít. Mi. Scio.
De. O stúlte, tu de psáltria me sómnias
Agere: hóc peccatum in uírginemst ciuém. Mi. Scio.
De. Oho, scís et patere? Mi. Quíd ni patiar? De. Díc mihi,
Non clámas? non insánis? Mi. Non: malím quidem.
De. Puer nátust. Mi. Di bene uórtant. De. Virgo níl habet.
Mi. Audíui. De. Et ducenda índotatast. Mi. Scílicet.
De. Quid núnc futurumst? Mi. Íd enim quod res ípsa fert:
Illínc huc transferétur uirgo. De. O Iúppiter,
Istócine pacto opórtet? Mi. Quid faciam ámplius?
De. Quid fácias? si non ípsa re tibi istúc dolet,
Simuláre certe est hóminis. Mi. Quin iam uírginem
Despóndi: res compósitast: fiunt núptiae:
Dempsí metum omnem: haec mágis sunt hominis. De. Céterum
Placét tibi factum, Mício? Mi. Non, sí queam
Mutáre. nunc quom nón queo, animo aequó fero.
Ita uítast hominum, quási quom ludas tésseris,
Si illúd quod maxume ópus est iactu nón cadit,
Illúd quod cecidit fórte, id arte ut córrigas.
De. Corréctor: nempe tua árte uigintí minae

Pro psáltria periére: quae quantúm potest
Aliquo ábiciendast, sí non pretio, grátiis.
Mi. Neque ést neque illam sáne studeo uéndere.
De. Quid ígitur faciet? Mi. Dómi erit. De. Pro diuóm fidem,
Meretríx et mater fámilias una ín domo?
Mi. Quor nón? De. Sanumne crédis te esse? Mi. Equidem árbitror.
De. Ita mé di ament, ut uídeo tuam ego inéptiam,
Factúrum credo, ut hábeas quicum cántites.
Mi. Quor nón? De. Et noua nupta éadem haec discet. Mi. Scílicet.
De. Tu intér eas restim dúctans saltabís. Mi. Probe.
De. Probe? Mi. Ét tu nobiscum úna, si opus sit. De. Eí mihi.
Non te haéc pudent? Mi. Iam uéro omitte, Démea,
Tuam istam íracundiam, átque ita ut *hodié* decet
Hilarum ác lubentem fác te gnati in núptiis.
Ego hós conueniam: póst huc redeo. De. O Iúppiter,
Hancíne uitam! hoscin móres! hanc deméntiam!
Vxór sine dote uéniet: intus psáltriast:
Domus súmptuosa: aduléscens luxu pérditus:
Senéx delirans. ípsa si cupiát Salus,
Seruáre prorsus nón potest hanc fámiliam.

S y r v s. D e m e a.

V Sy. Edepól, Syrisce, té curasti mólliter
Lautéque munus ádministrastí tuom.
Abi. séd postquam intus sum ómnium rerúm satur,
Prodeámbulare huc lúbitumst. De. Illud sís uide
Exémplum disciplínae. Sy. Ecce autem híc adest

Senex nóster. quid fit? quíd tu es tristis? De. Óh scelus.
Sy. Ohe iám: tu uerba fúndis hic, sapiéntia?
De. Tu sí meus esses.. Sy. Dís quidem esses, Démea,
Ac tuám rem coustabilísses. De. Exemplo ómnibus
Curárem ut esses. Sy. Quam óbrem? quid fecí? De. Rogas?
In ípsa turba atque ín peccato máxumo,
Quod uíx sedatum sátis est, potastí, scelus,
Quasi ré bene gesta. Sy. Sáne nollem huc éxitum.

DROMO. SYRVS. DEMEA.

Dr. Heus Sýre, rogat te Ctésipho ut redeás. Sy. Abi. V 2
De. Quid Ctésiphonem hic nárrat? Sy. Nil. De. Eho, cárnufex,
Est Ctésipho intus? Sy. Nón est. De. Quor hic nóminat?
Sy. Est álius quidam, párasitaster paúlulus:
Nostín? De. Iam scibo. Sy. Quíd agis? quo abis? De. Mítte me.
Sy. Noli ínquam. De. Non manum ábstines, mastígia?
An tíbi iam mauis cérebrum dispergam híc? Sy. Abit.
Edepól commissatórem haud sane cómmodum,
Praesértim Ctesiphóni. quid ego núnc agam?
Nisi, dum haé silescunt túrbae, interea in ángulum
Aliquo ábeam atque edormíscam hoc uilli. síc agam.

MICIO. DEMEA.

Mi. Paráta a nobis súnt, ita ut dixi, Sóstrata, V 3
Vbi uís. quis nam a me pépulit tam grauitér foris?
De. Ei míhi, quid faciam? quíd agam? quid clamem aút querar?

O caélum, o terra, o mária Neptuni. Mɪ. Ém tibi,
Resciuit omnem rem: íd nunc clamat scílicet:
Parátae lites: súccurrendumst. Dᴇ. Éccum adest
Commúnis corruptéla nostrum líberum.
Mɪ. Tandém reprime iracúndiam atque ad té redi.
Dᴇ. Représsi, redii, mítto maledicta ómnia:
Rem ipsám putemus. díctum hoc inter nós fuit
(Ex te ádeost ortum), né tu curarés meum
Neue égo tuom? respónde. Mɪ. Factumst, nón nego.
Dᴇ. Quor núnc apud te pótat? quor recipís meum?
Quor émis amicam, Mício? numquí minus
Mihi idém ius aequomst ésse quod mecúmst tibi?
Quando égo tuom non cúro, ne curá meum.
Mɪ. Non aéquom dicis. Dᴇ. Nón? Mɪ. Nam uetus uerbum hóc quidemst,
Commúnia esse amícorum inter se ómnia.
Dᴇ. Facéte: nunc demum ístaec nata orátiost.
Mɪ. Auscúlta paucis, nísi molestumst, Démea.
Princípio, si id te mórdet, sumptum fílii
Quem fáciunt, quaeso hoc fácito tecum cógites:
Tu illós duo olim pró re tollebás tua,
Quod sátis putabas túa bona ambobús fore,
Et mé tum uxorem crédidisti scílicet
Ductúrum: eandem illam rátionem antiquam óbtine:
Consérua, quaere, párce, fac quam plúrimum
Illís relinquas: glóriam tu istam óbtine.
Mea, quaé praeter spem euénere, utantúr sine.
De súmma nil decédet: quod hinc accésserit,
Id dé lucro putáto esse omne. haec sí uoles
In ánimo uere cógitare, Démea,
Et mi ét tibi et illis démpseris moléstiam.
Dᴇ. Mittó rem: consuetúdinem ipsorúm. Mɪ. Mane:

Scio: ístuc ibam. múlta in homine, Démea,
Signa ínsunt, ex quibus cóniectura fácile fit,
Duo quóm idem faciunt, saépe ut possis dícere
'Hoc lícet inpune fácere huic, illi nón licet',
Non quó dissimilis rés sit, sed quo is quí facit.
Quae ego inésse in illis uídeo, ut confidám fore
Ita ut uólumus. uideo eos sápere, intellegere, ín loco
Veréri, inter se amáre: scires líberum
Ingénium atque animum. quó uis illos tú die
Reddúcas. at enim métuas, ne ab re sínt tamen
Omíssiores paúlo. o noster Démea,
Ad ómnia alia aetáte sapimus réctius:
Solum únum hoc uitium fért senectus hóminibus:
Atténtiores súmus ad rem omnes, quám sat est:
Quod illós sat aetas ácuet. De. Ne nimiúm modo
Bonaé tuae istae nós rationes, Mício,
Et túos iste animus aéquos subuortát. Mi. Tace:
Non fíet. mitte iam ístaec: da te hodié mihi:
Expórge frontem. De. Scílicet ita témpus fert,
Faciúndumst: ceterúm rus cras cum fílio
Cum prímo luci ibo hínc. Mi. De nocte cénseo:
Hodié modo hilarum fác te. De. Et istam psáltriam
Vna ílluc mecum hinc ábstraham. Mi. Pugnáueris.
Eo pácto prorsum illi ádligaris fílium.
Modo fácito ut illam sérues. De. Ego istuc uídero
Atque íbi fauillae pléna, fumi ac póllinis
Coquéndo sit faxo ét molendo: praéter haec
Merídie ipso fáciam ut stipulam cólligat;
Tam excóctam reddam atque átram quam carbóst. Mi. Placet:
Nunc míhi uidere sápere. atque equidem fílium

Tum etiám si nolit cógam ut cum illa uná cubet.
DE. Derídes? fortunátu's, qui isto animó sies:
Ego séntio. MI. Ah, pergísne? DE. Iam iam désino.
MI. I ergo íntro, et quoi rei est, eí rei hunc sumamús diem.

ACTVS V.

DEMEA.

Númquam ita quisquam béne subducta rátione ad uitám fuit, V 4
Quín res aetas úsus semper áliquid adportét noui,
Áliquid moneat: út illa quae te scíre credas néscias,
Ét quae tibi putáris prima, in éxperiundo ut répudies.
Quód nunc mi euenít: nam ego uitam dúram, quam uixi úsque adhuc,
Própe iam excurso spátio mitto. id quam óbrem? re ipsa répperi
Fácilitate nı̂l esse homini mélius neque cleméntia.
Íd esse uerum ex me átque ex fratre quoíuis facilest nóscere.
Ílle suam egit sémper uitam in ótio, in conuíuiis,
Clémens, placidus, núlli laedere ós, adridere ómnibus:
Síbi uixit: sibi súmptum fecit: ómnes bene dicúnt, amant.
Égo ille agrestis, saéuos, tristis, párcus, truculentús, tenax
Dúxi uxorem: quam íbi miseriam uídi! nati fílii,
Ália cura: heia aútem, dum studeo íllis ut quam plúrimum

Fácerem, contriui ín quaerundo uítam atque aetatém meam:
Núnc exacta aetáte hoc fructi pró' labore ab eís fero,
Ódium: ílle alter síne labore pátria potitur cómmoda.
Íllum amant, me fúgitant: ílli crédunt consilia ómnia,
Íllum diligúnt, apud illum súnt ambo, ego desértus sum:
Íllum ut uiuat óptant, meam autem mórtem expectant scílicet.
Íta eos meo labóre eductos máxumo hic fecít suos
Paúlo sumptu: míseriam omnem ego cápio, hic potitur gaúdia.
Áge age nunciam éxperiamur cóntra, ecquid ego póssiem
Blánde dicere aút benigne fácere, quando hoc próuocat.
Égo quoque a meís me amari et mágni pendi póstulo
Si íd fit dando atque óbsequendo, nón posteriorés feram.
Déerit: id mea mínume re fert, quí sum natu máxumus.

SYRVS. DEMEA.

V 5 SY. Heus Démea, orat fráter ne abeas lóngius
DE. Quis homo? ó Syre noster, sálue: quid fit? quíd agitur?
SY. Recte. DE. Óptumest. iam núnc haec tria primum áddidi
Praetér naturam: 'o nóster, quid fit? quíd agitur?'

Seruom haúd inliberálem praebes te, ét tibi
Lubéns bene faxim. Sy. Grátiam habeo. De. Atquí, Syre,
Hoc uérumst et re ipsa éxperiere própediem.

GETA. DEMEA. (SYRVS.)

Ge. Era, ego húc ad hos prouíso, quam mox uírginem V 6
Arcéssant. sed eccum Démeam. saluós sies.
De. O quí uocare? Ge. Géta. De. Geta, hominem máxumi
Pretí te esse hodie iúdicaui animó meo:
Nam is míhi profectost séruos spectatús satis,
Quoi dóminus curaest, íta uti tibi sensí, Geta,
Et tíbi ob eam rem, síquid usus uénerit,
Lubéns bene faxim. méditor esse adfábilis,
Et béne procedit. Ge. Bónus es, quom haec exístumas.
De. Paulátim plebem prímulum fació meam.

AESCHINVS. DEMEA. SYRVS. GETA.

Ae. Occídunt me quidem, dúm nimis sanctas núptias V 7
Student fácere: in adparándo consumúnt diem.
De. Quid ágitur, Aeschine? Ae. Éhem, pater mi, tu híc eras?
De. Tuos hércle uero et ánimo et naturá pater,
Qui té amat plus quam hosce óculos. sed quor nón domum
Vxórem arcessis? Ae. Cúpio: uerum hoc míhi moraest:
Tibícina et hymenaéum qui cantént. De. Eho,
Vin tu huíc seni auscultáre? Ae. Quid? De. Missa haéc face,
Hymenaéum turbas lámpadas tibícinas,

Atque hánc in horto máceriam iube dírui
Quantúm potest: hac tránsfer: unam fác domum:
Tradúce et matrem et fámiliam omnem ad nós. Ae.
Placet,
Patér lepidissume. De. Eúgae, iam lepidús uocor.
Fratri aédes fient péruiae, turbám domum
Addúcet, sumptu amíttet multa: quíd mea?
Ego lépidus ineo grátiam. iube núnciam
Dinúmeret ille Bábylo uigintí minas.
Syre, céssas ire ac fácere? Sy. Quid ego? De. Dírue.
Tu illás abi et tradúce. Ge. Di tibi, Démea,
Bene fáciant, quom te uídeo nostrae fámiliae
Tam ex ánimo factum uélle. De. Dignos árbitror.
Quid tú aïs? Ae. Sic opínor. De. Multo réctiust
Quam illám puerperam húc nunc duci pér uiam
Aegrótam. Ae. Nil enim uídi melius, mí pater.
De. Sic sóleo. sed eccum Mício egreditúr foras.

MICIO. DEMEA. AESCHINVS.

V 8 Mi. Iubet fráter? ubi is est? tún iubes hoc, Démea?
De. Ego uéro iubeo et hác re et aliis ómnibus
Quam máxume unam fácere nos hanc fámiliam,
Colere ádiuuare adiúngere. Ae. Ita quaesó, pater.
Mi. Haud áliter censeo. De. Ímmo hercle ita nobís decet:
Primum huíus uxorist máter. Mi. Est. quid póstea?
De. Proba ét modesta. Mi. Ita áiunt. De. Natu grándior.
Mi. Scio. De. Párere iam diu haéc per annos nón potest:
Nec qui eám respiciat quísquam est: solast. Mi. Quam híc rem agit?
De. Hanc te aéquomst ducere, ét te operam ut fiát dare.

Mi. Me dúcere autem? De. Té. Mi. Me? De. Te inquam. Mi. Inéptis. De. Si tu sís homo,
Hic fáciat. Ae. Mi patér. Mi. Quid tu autem huic, ásine, auscultas? De. Níl agis:
Fieri áliter non potést. Mi. Deliras. Ae. Síne te exorem, mí pater.
Mi. Insánis: aufer. De. Áge, da ueniam fílio. Mi. Satin sánus es?
Ego nóuos maritus ánno demum quínto et sexagénsumo
Fiam átque anum decrépitam ducam? idne éstis auctorés mihi?
Ae. Fac: prómisi ego íllis. Mi. Prómisti autem? dé te largitór, puer.
De. Age, quíd siquid te máius oret? Mi. Quási non hoc sit máxumum.
De. Da uéniam. Ae. Ne grauére. De. Fac, promítte. Mi. Non omíttitis?
Ae. Non, nísi te exorem. Mi. Vís est haec quidem. De. Áge prolixe, Mício.
Mi. Etsi hóc mihi prauom inéptum absurdum atque álienum a uitá mea
Vidétur: si uos tánto opere istuc uóltis, fiat. Ae. Béne facis.
De. Meritó *tuo* te amo. uérum . . Mi. Quid? De. Ego dícam, hoc quom fit quód uolo.
Mi. Quid núnc? quid restat? De. Hégio cognátus his est próxumus,
Adfínis nobis, paúper: bene nos áliquid facere illí decet.
Mi. Quid fácere? De. Agelli est híc sub urbe paúlum quod locitás foras:

Huic démus qui fruátur. Mi. Paulum id aútemst? De. Si multúmst, tamen
Faciúndumst: pro patre huíc est, bonus est, nóster est, recté datur.
Postrémo non meum íllud uerbum fácio, quod tu, Mício,
Bene ét sapienter díxti dudum: 'uítium commune ómniumst,
Quod nímium ad rem in senécta attenti súmus'? hanc maculam nós decet
Ecfúgere: dictumst uére et re ipsa fíeri oportet. Ae Mí pater.
Mi. Quid ístic? dabitur quándoquidem hic uolt. Ae. Gaúdeo.
De. Nunc míhi germanu's páriter animo et córpore.
Suó sibi gladio hunc iúgulo.

Syrvs. Demea. Micio. Aeschinvs.

V 9 Sy. Factumst quód iussisti, Démea.
De. Frúgi homo's. ergo édepol hodie meá quidem senténtia
Iúdico Syrum fíeri esse aequom líberum. Mi. Istunc líberum?
Quód nam ob factum? De. Múlta. Sy. O noster Démea, edepol uír bonu's:
Égo istos uobis úsque a pueris cúraui ambos sédulo;
Dócui, monui, béne praecepi sémper quae potui ómnia.
De. Rés apparet: ét quidem porro haec, óbsonare cúm fide,
Scórtum adducere, ádparare dé die conuíuium:
Nón mediocris hóminis haec sunt ófficia. Sy. O lepidúm caput.

De. Póstremo hodie in psáltria hac emúnda hic adiutór fuit,
Híc curauit: pródesse aequomst: álii meliorés erunt:
Dénique hic uolt fíeri. Mi. Vin tu hoc fíeri? Ae. Cupio. Mi. Sí quidem
Tú uis, Syre, eho accéde huc ad me: líber esto. Sy. Béne facis:
Ómnibus gratiam hábeo, et seorsum tíbi praeterea, Démea.
De. Gaúdeo. Ae. Et ego. Sy. Crédo: utinam hoc perpétuom fiat gaúdium,
Phrýgiam ut uxorém meam una mécum uideam líberam.
De. Óptumam quidem múlierem. Sy. Et quidem tuó nepoti huius fílio
Hódie prima mámmam dedit haec. De. Hércle uero sério,
Síquidem prima dédit, haud dubiumst quín emitti aequóm siet.
Mi. Ób eam rem? De. Ob eam: póstremo a me argéntum quantist súmito.
Sy. Dí tibi, Demea, ómnia omnes sémper optata ófferant.
Mi. Sýre, processisti hódie pulchre. De. Síquidem porro, Mício,
Tú tuom officium fácies, atque huic áliquid paulum praé manu
Déderis, unde utátur: reddet tíbi cito. Mi. Istoc uílius.
Ae. Frúgi homost. Sy. Reddam hércle, da modo. Ae. Áge, pater. Mi. Post cónsulam.
De. Fáciet. Sy. O uir óptume. Ae. O patér mi festiuíssume.

Mi. Quíd istuc? quae res tám repente móres mutauít tuos?
Quód prolubium? quaé istaec subitast lárgitas? De. Dicám tibi:
Ýt id ostenderém, quod te isti fácilem et festiuóm putant,
Íd non fieri ex uéra uita néque adeo ex aequo ét bono,
Séd ex adsentando índulgendo et lárgiendo, Mício.
Núnc adeo si ob eám rem uobis méa uita inuisa, Aéschine, est,
Quía non iusta iniústa prorsus ómnia omnino óbsequor,
Míssa facio: ecfúndite, emite, fácite quod uobís lubet.
Séd si id uoltis pótius, quae uos própter adulescéntiam
Mínus uidetis, mágis inpense cúpitis, consulitís parum,
Haéc reprendere ét corrigere et óbsecundare ín loco:
Écce me, qui id fáciam uobis. Ae. Tíbi, pater, permíttimus:
Plús scis quid facto ópus est. sed de frátre quid fiet? De. Sino
Hábeat: in istac fínem faciat. Mi. Ístuc recte. Cantor. Plaúdite.

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

V. 1 ad 154 iambici senarii
- 155 ad 157 trochaici octonarii
- 158 trochaicus dimeter catalecticus
- 159 iambicus octonarius
- 160 et 162 trochaici octonarii
- 161 163 164 trochaici septenarii
- 165 trochaicus octonarius
- 166 ad 169 trochaici septenarii
- 170 ad 196 iambici octonarii
- 197 ad 208 trochaici septenarii
- 209 iambicus septenarius
- 210 ad 227 iambici octonarii
- 228 ad 253 iambici senarii
- 254 ad 287 iambici octonarii
- 288 trochaicus septenarius
- 289 ad 291 iambici octonarii
- 292 et 293 trochaici septenarii
- 294 iambicus octonarius
- 295 ad 298 trochaici septenarii
- 299 ad 302 iambici octonarii
- 303 et 304 trochaici septenarii
- 305 ad 316 iambici octonarii
- 317 iambicus quaternarius
- 318 et 319 trochaici septenarii
- 320 iambicus octonarius
- 321 ad 329 trochaici septenarii
- 330 et 331 iambici octonarii
- 332 et 333 trochaici septenarii
- 334 ad 354 iambici octonarii
- 355 ad 516 iambici senarii

V. 517 trochaicus octonarius
- 518 trochaicus septenarius
- 519 ad 523 iambici octonarii
- 524 iambicus quaternarius.
- 525 trochaicus octonarius
- 526 trochaicus septenarius
- 527 ad 539 iambici octonarii
- 540 ad 591 trochaici septenarii
- 592 ad 609 iambici octonarii
- 610 et 611 trochaici septenarii
- 612 et 613 versus choriambici
- 614 iambicus senarius
- 615 iambicus quaternarius
- 616 trochaicus dimeter catalecticus
- 617 trochaicus octonarius
- 618 trochaicus septenarius
- 619 ad 624 iambici octonarii
- 625 ad 637 trochaici septenarii
- 638 ad 678 iambici senarii
- 679 ad 706 trochaici septenarii
- 707 ad 711 iambici septenarii
- 712 iambicus octonarius
- 713 ad 854 iambici senarii
- 855 ad 881 trochaici septenarii
- 882 ad 933 iambici senarii
- 934 ad 955 iambici octonarii
- 956 et 957 iambici senarii
- 958 iambicus octonarius
- 959 ad 997 trochaici septenarii.

ONOMASTICON TERENTIANVM.

